

Inatsit Tunngaviususaq pillugu isumalioqatigiissitat isumaliutissiisutaat

2023

Inatsit Tunngaviusussaq Pillugu Isumalioqatigiissitat isumaliutissiissutaat

© Tunngavik - Inatsit Tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitat 2023

Saqaata assitassaanik tunisisoq: Aka Høegh - Qalipagaq Royal Arctic Line A/S-imit pigineqartoq

Ilusilersuisoq: Ineqi Kielsen - ineqi@outlook.com

Tryk: Nuummi Naqiterivik . N Offset - Kalaallit Nunaat

Naqinneqaqqaarpoq april 2023

**Inatsit Tunngaviusussaq
pillugu isumalioqatigiissitat
isumaliutissiissutaat**

2023

IMARISAI

Siulequt	7
Kapitali I: Inatsit Tunngaviusussaq Pillugu Isumalioqatigiissitap	
tamakkiisumik.....	9
1.1 Nunap naalackersuinikkut aaqqissuussaanerata	
oqaluttuarisaanera.....	10
1.2 Inatsit Tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitap	
pilersimanera.....	16
Kapitali II: Suliakkiissutit	20
Kapitali III: Isumalioqatigiissitap aaqqissuussaanera	23
3.1 Ilaasortat.....	24
3.2 Immikkut ilaasortaatit.....	29
3.3 Suleqatigiissitap.....	30
Kapitali IV: Allattoqarfik	35
4.1 Allattoqarfiup pilersinneqarnera suliassaalu.....	36
4.2 Allattoqarfiup inuttaligaanera.....	38
4.3 COVID-19 aammalu ilaasortanik nutaanik toqqaaneq.....	39
4.4 Journalilersuineq.....	41
4.5 Inatsisilerinikkut ikiorteqarneq.....	41
Kapitali V: Oqaatsit	46
5.1 Kalaallit oqaasii inatsisitigut isumannaatsuutitsinerupput.....	48
5.2 Inatsit tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitap	
oqaatsinik suliaqarnera.....	49
5.3 Oqaatsinut taaguutinullu ataatsimiititaliaq.....	50
Kapitali VI: Inatsit tunngaviusussanut siunnersuutit	51
Kapitali VII: Inatsisissatut siunnersuummut nassuiaatit	74
Ilanngussat	111

SIULEQUT

Inatsit Tunngaviusoq tamat oqartussaaqataanerannik qulakkeerisuusaaq

Ukiut 100-t kingulliit nunatsinni pisoqarsimaqaaq. Inuiaat kalaallit inuiattut aammalu nunatut namminiilernissamik sulissuteqarsimapput. Maanna Namminersorneq angusimavarput, Naalagaaffinngornissarpullu maanna anguniarlugu sulileruttorpugut.

Inatsisit tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitat Inatsisartuni ilaasortat arlaqartut inassuteqarnerisigut Naalakkersuisunit suliakkiutigineqarpoq. Isumalioqatigiissitani ilaasortat siulliit 2017-mi sulillutik aallartipput, tassanilu partiit Inatsisartuni ilaasortaataqartut qinikkatigut amerlassusiligaanertik tunngavigalugu agguataarneqarlutik. Isumalioqatigiissitat intatsimmik tunngaviusussamik Kalaallit Nunaata naalagaaffinngornissaani atuutilersinneqartussamik siunnersuusiortussaapput.

Naalakkersuisut ilaasortassamik toqqaasussaapput suliakkiuummillu najoqqutassioortussaallutik, taassumalu saniatigut immikkut ilaasortaatanik immikkut ilisimasalinillu isumalioqatigiissitat peqatigalugit inuttaliisinnaatitaallutik.

Ukioq 2022 tikillugu Isumalioqatigiissitat innuttaasunik paasisitsiniaasinnaaneq pisinnaatitaaffigaat, tamatumali kingorna suliassaq tamanna Naalakkersuisut akisussaaffigilerpaat. Isumalioqatigiissitat nualluut corona pequtigalugu suliniarnermi ajornartoortarput, soorlu aamma kalaallisut taaguutinik oqariaatsinillu tamaviaarnartorsiortarsimasut, taamatullu ilaasortassamik toqqaaniarnermi eqqugaasarsimallutik. Suliaq maanna oqaatsinut arlariinnut suliakkiutigineqarnermisut naammassineqarsimalerpoq.

Nuuk. marsip 30-at ukioq 2023

Ineqi Kielsen

Isumalioqatigiissitat siulittaasuat

Kapitali I

Inatsit Tunngaviususaaq Pillugu
Isumalioqatigiissitat oqaluttuassartaa

Kapitali I: Inatsit Tunngaviusussaq Pillugu

Isumalioqatigiissitat oqaluttuassartaa

1.1 Nunap naalackersuinikkut aaqqissuussaanerata oqaluttuarisaanera

Matumani tunngaviusumik inatsit eqqartorneqarmat, Kalaallit Nunaata pisortatigoortumik tunngaviusumik inatsiseqalernissaata naalagaaffiullu inatsisitigut aaqqissuunneqalernissaata saniatigut, tamanna atitunerusumik isigineqassaaq. Tassami soorlu assersuutigalugu Danmarkip 1849-mi Danmarkimi Naalagaaffiup Tunngaviusumik inatsiseqalersimaneratut, Kalaallit Nunaat suli nammineerluni kiffaanngissuseqarluni tunngaviusumik inatsiseqanngilaq.

Tunngaviusumik inatsiseqarneq nunani killerni inatsisitigut paasinnittaaseq malillugu nunap nalinginnaasumik inatsisitigut sinaakkutissaannut tunngassuteqarpoq. Kalaallit Nunaat nammineerluni tunngaviusumik inatsiseqanngikkaluartoq imaluunniit inatsimik tunngaviusumik inatsiseqanngikkaluartoq, 1721-mi Kalaallit Nunaata Danmarkimit-Norge-mit nunasiaataalerneraniilli, inuiaqatigiinni pissutsit qanoq Kalaallit Nunaanni maleruagassiivigineqarnissaannut tunngaviusumik inatsisitigut sinaakkutisat ukiut ingerlaneranni Danmarkimi aalajangiiffigineqartarput.

1721-miit maannamut naalagaaffik pissaanilik qanoq Kalaallit Nunaanni iliuuseqassanersoq, tamarmik immikkut inatsisitigut sinaakkutissaqarlutik tunngaviusumik inatsiseqarfiusut piffissat arfiniliusimapput. Piffissat arfiniliusut taakkua matumani naatumik nassuiarneqassapput. Pissutsit piffissanut arfiniliusunut taakkununga tamaginnut ilisarnaataasut tamaasa iserfiginissaat annertuallaartussaavoq. Pissutsit immikkut pingaarutillit ilai erseqqissaannarneqassapput.

*Piffissaq tunngaviusumik inatsiseqarfiusoq siullesq 1721-mi aallartippoq, tassani ajoqersuiartortitaq Hans Egede ulloq 3. juli Håbets Ø-mi nunassippoq aammalu Kalaallit Nunaata nunasiaataalernerana aallarnerlugu. Piffissami siullermi tassani nunani killerni inuiaqatigiit ilusiligaanerannik nunatsinni siusissukkut aallartisaasoqarnissaanut pisortatigoortumik maleruagassiisoqanngilaq. Piffissaq taanna **nunasiaataalernerup aallarnisarneqarneranik taaneqarsinnaavoq.***

Piffissat tunngaviusumik inatsiseqarfiusut aappaat ulloq 19. april 1782 aallarnerneqarpoq, Københavnimi ilitersuummik taaneqartoq atsiorneqarmat, taannalu imatut qulequtaqarpoq: *"Iltersuut, taanna malillugu Kalaallit Nunaanni niuertut imaluunniit niuernermik aqutsisuusut imaluunniit pingaartumik arfanniarnermut atortussanik nakkutiginnittut, taamatullu nalinginnaasumik niuernermi sullissinermik ingerlatsisut tamarmik siunissami malitassaat"*.

Iltersuummi europamiut avataaneersut aammalu inuit najukkameersut annikin-nerpaamik peqatigiinnissaat imaluunniit avissaartisimanissaat najoqqutassiorneqarpoq. Iltersuummi innuttaasut assigiinngitsut imminnut avissaarsimatinnissaat pillugu inuiaqatigiinni tunngaviusut ukiut 50-it missaanni atuupput. Piffissat tunngaviusumik inatsiseqarfiusut aappaasa immikkoortua siulleq taanna taaneqarsinnaavoq piffissaq **najuutiinnarluni nunasiaateqarnermik taaneqarsinnaavoq**.

1830-kkut aallartinneranni danskit Kalaallit Nunaanniinnerannik danskit paasinnittaasiat annertuunik allannguuteqarpoq. Tassani piffissap tunngaviusumik inatsiseqarfiusup aappaata immikkoortuisa aappaat aallarnerneqarpoq. Immikkoortut aappaat taanna 1908 tikillugu atorneqarluni atuuppoq aammalu piffissaq **nalinginnaasumik nunasiaateqarnermik** taaneqarsinnaalluni.

1830-kkunni allanngornerit, Kaptain Graah 1831-mi Kalaallit Nunaanni Tunup sineriaa sinerlugu ukiuni pingasuni ilisimasassarsioreerluni Danmarkimut uternerata malitsigisaannik pippit. Graah inerniliivoq Kalaallit Nunaanni qallunaatsiaat kinguavi nungussimasut. Naalagaaffiup pissaaneqartup Kalaallit Nunaanni iliuseqarnisaanut taamaalinerani nunap naalackersuinikkut aaqqissuussaananut tunngaviusumik nutaamik aalajangertoqarani, Graah-ip inerniliinera danskit Kalaallit Nunaannik iliuseqarfigninnerannik Kalaallit Nunaanniinnerannillu tunngaviusumik allanngortitsivoq.

Danskit Kalaallit Nunaanniinnermut nutaamik aallaaveqalernerisa kingunerisaanik nunasiaatillit aqutsinermi avissaartisimatitsinissaq pillugu tunngaviusoq atorunnaarpaat. Tunngaviusumi nutaami inuit najukkami innuttaasut akuutinneqarnerulerput aammalu ilanngutsitsinissamut periusissiaq siunnerfeqartinneqarnerusoq aallartineqarluni. Meeqqat atuarfiat annertusarneqalerpoq aammalu atuartsissutissat nutaat atuutsinneqalerlutik, soorlu assersuutigalugu nunalerineq. 1847-mi Nuummi (taamanikkut Godthaab) Ilinniarfissuaq pilersinneqarpoq aammalu 1848-mi Ajoqersuivissuaq Ilulissani (taamanikkut Jakobshavn) pilersinneqarluni. Atuagagdliutit 1861-imi januaarimi saqqummersinneqartalerput.

Islandimiit Savalimmiuniillu allaanerusumik Kalaallit Nunaat 1849-mi danskit tunngaviumik inatsisaata killilersugaanngitsup siulliup ataani ilanngunneqanngilaq.

1782-imiit 1850-ikkut naalernerisa tungaanut pisortatigoortumik naalagaaffimmi aaq-qissuusaanituasut marluupput, ataaseq Kalaallit Nunaata kujataanut ataaserlu Kalaallit Nunaata avannaanut. Ukiuni 1857-1861, najukkani paarsisut niuertoqarfinni ataasiakkaani pilersinneqarput. Taakkua soorunami ullumikkut ilisimasatsitut oqartussaaqatigiilluni politikikkut sullissiviunngillat. Piniartut imminut pilersortut kisimik qinersisinnaatitaasimapput. Innuttaasut allat aatsaat kingusinnerusukkut taamatut oqartussaaqatigiilluni pisinnaatitaaffeqalernissamat periarfissaqalerput. Siullermeertumik europamiut maligassiunerat malillugu oqartussaaqatigiilluni politikikkut pisoqarneratut ittumi kalaallit innuttaasut peqataasinnaalerput.

1782-p kingorna aatsaat 1908-mi, danskit naalagaaffiat qanoq Kalaallit Nunaanni iliu-useqartassanersoq inatsisitigut killissaliussat nutaat naliginnaasut Danmarkimi akuerineqarput. Tamanna pivog *”Kalaallit Nunaanni niuertoruseqarfiit aqunneqarnerat il.il. pillugu inatsisip”* (Inatsit nr. 139-1908) ulloq 27. maj 1908 Rigsdagen-imi akuerineqarnerani. Inatsisip taassuma akuerineqarnerani Kalaallit Nunaannut piffissat tunngaviumik inatsiseqarfiusut pingajuat aallarnerneqarpoq. Piffissaq taanna **erseqqissumik nunasiaateqarnermik** taaneqarsinnaavoq.

Oqartussaaqatigiinnermi 1911-mi paarsisut nunap immikkoortuini marlunni landsrådnik taarserneqarnerat piffissamat ilisarnaataavoq, Kujataani Landsrådi aamma Avannaani Landsrådi, Nuummi (Godthaab) aamma Qeqertarsuarmi (Godhavn) inassinneqartut. Aningaasaqarnikkut aalisarnerup annertusitinneratigut aammalu suliffisuaqarnikkut aalisakkerivinnik aallartitsinermikkut aningaasaqarnikkut allanngoriar-tortitsineq niuertoruseqarfinni aqutsisut aallarnerpaat.

Taanna arlalinnut tunngatillugu – danskit tungaanniit isigalugu – niuertoruseqarfiit ilusiligaanerat ingerlalluartoq, Danmarkil ulloq 9. april 1940 Tysklandimit tiguagaamat, akornuserneqarpoq. Sorsunnerup kingorna nunasiaatilinnut nunarsuaq allanngorsimavoq. Naalagaaffiit Peqatigiit ulloq 24. oktober 1945 pilersinneqarput, ingerlaannarlu paasinarsivoq nunarsuarmi kattuffittaap taassuma Europami nunat nunasiaateqarnerisa allannguuteqanngitsumik ingerlatiinnarnissaat kissaatiginngikkaa.

Aallaqqaammut Kalaallit Nunaat nunasiaataasoq Danmarkip miserratiginiarsarigaluarpa, kisianni soorunami aalajangersumik oqaatigineqarpoq Kalaallit Nunaat danskit nunasiaataattut isigineqartoq. Tulliullugu Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata imminnut atassuteqarnerat allanngortillugu suliap ingerlanerata namminerluinnaq aqunnissaa Danmarkip iluatsippaa.

Kalaallit Nunaata Kunngearfik Danmarkimut ilaalersinnissaanut danskit periusissiat, Danmarkimi Savalimmiunilu "*Danmarks Riges Grundlov*", ulloq 5. juni 1953 atuutilersup, akuerineqarnerani piviusunngorpoq. Tunngaviusumik inatsit nutaaq pillugu innuttaasut taasitinneqarneranni Kalaallit Nunaanni innuttaasut taasisinnaati-taasimangillat, Danmarkillu Grundlovianut ilanngutitinneqarneq tamat oqartussaannerannut amigarluinnartutut nalilerneqarpoq.

Tamanna Kalaallit Nunaannut nutaamik inatsisitigut sinaakkutissiivoq, tassanilu *piffissat tunngaviusumik inatsiseqarfiusut sisamaat* aallartippoq. Maannakkut Kalaallit Nunaat aammalu Kalaallit Nunaanni innuttaasut pisortatigoortumik Kunngearfik Danmarkimut naligiissinneqarlutik ilaalerput. Naalagaaffiit Peqatigiit ulloq 9. september 1954 aalajangersagaq atsiorlugu akueraat, tassani Danmarki nunasiaatillit allasimaffianni peerneqarluni.

Oqartussaaqatigiinnermit isigalugu Kalaallit Nunaat 1953-imi marlunnik Folketingimi ilaasortaqaalerpoq, aammalu landsrådit marluusut 1951-imi Nunatta landsrådingorlugu kattutsinneqarlutik. Pissusiviusuni nunasiaateqarnerup aaqqissugaanerata eqqarsartaatsillu ilarujussui allanngoratik ingerlaannarput. Kalaallit Nunaata aqunneqarneranut pingaarnertigut killissaliussanut pissusiviusuni aalajangiisinaatitaaneq Københavnimi danskit oqartussaasuini suli inissisimavoq, kalaallit danskillu akornanni inatsisitigut immikkoortitsineq suli takussaalluni.

Kalaallit Nunaata ilanngutsinneqarneranut Naalagaaffiit Peqatigiit akuereernerannit Danmarkip Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut aningaasaliinerit annertuut ingerlattariaqarsimavai. Taakkua G-50-imut aamma G-60-imut pilersaarutitit ilisimaneqarput. Kalaallit Nunaata Danmarkillu imminnut atassuteqarnerisa suli naligiinngitsumik ingerlaneranut ersiutit malunnaateqarnerpaat ilaat tassaavoq, aatsaat 1958-imi sumi nunaqarnermut tunngaviusutut taagorneqartup atuutsinneqalernera aammalu 1964-imi sumi inunngorsimanermut tunngaviusutut taagorneqartup atuutsinneqalernera, tamar-mik inuit Kalaallit Nunaanni inunngorsimasut inuillu Kalaallit Nunaanni inunngorsimangitsut akornanni assigiinngitsunik aningaasarsiaqarnissamik atuutsitsiviulersut. Tamanna tunngavigalugu *piffissat tunngaviusumik inatsiseqarfiusut sisamaat **anngiortumik nunasiaateqarnertut*** nassuiarneqarsinnaaneruvoq.

Aatsaat 1960-ikkut aammalu 1970-ikkut ingerlaneranni Kalaallit Nunaata innuttai tamarmik allaffissornikkut suliniutissani piviusunngortinneqartuni ilaatinneqalerput. Assersuutigalugu Avanersuarmut inatsit Knud Rasmussenip 7. juni 1929 atuutilersitaa, ulloq 1. januar 1963 tikilluinnaarlugu atuussimavoq. Aatsaat 1967-imi Kalaallit Nunaanni atorfilittaq qaffasinnerpaamik inissisimasoq, tassa landshøvdingi, atorfinni aqqutigalugu Landsråd-imut siulersuisuusinnaajunnaarpoq.

Københavniimiit ungasianiit aqutsinerup ingerlaannarnera, Kunngearfik Danmarkimi ilaalernerup kingorna Kalaallit Nunaanni misigineqartoq, 1960-ikkut aallartinernanni kalaallit inuusunnerusut arlallit Danmarkip Kalaallillu Nunaata imminnut atassuteqarneranni allannortitsinissamik kissaateqarlutik piumasaqaateqarlutillu saqqummiisalernerannik pimoorussamik kinguneqarpoq. Kalaallit Nunaanniit kimigiiserneq annertooujussuannngormat Danmarki 1973-imi januaarimi namminersornerulernissamut ataatsimiititaliamik pilersitsinissamut akuersivoq. Ataatsimiititaliaq 1975-imi oktobarimi danskit-kalaallit namminersornerulernissamut isumalioqatigiissitaannit taarserneqarpoq.

Namminersornerulernissamut isumalioqatigiissitap sulinerata inerneratut inassuteqaateqarneranilu ulloq 19. november 1978 Folketingimi "*Kalaallit Nunaanni Namminersorneruneq pillugu inatsit*" kingornalu 17. Januar 1979 Kalaallit Nunaanni innuttaasut taasitinneqarnerini amerlanerussuteqarlualutik Namminersornerullutik Oqartussat eqqunneqarnissaa akuerineqarpoq. Kalaallit Nunaanni Namminersornerulerneq ulloq 1. maj 1979 piviusunngorpoq, kisianni aatsaat ulloq 1. januar 1980 aallarnerfigalugu Namminersornerullutik Oqartussat danskit naalagaaffianniit allafissornikkut suliassanik tiguisalernerat aallartippoq. Tamanna piffissat tunngaviusumik inatsiseqarfiusut tallimaannut aallarniutaavoq, piffissaq taana taaneqarsinnaalluni **siusissukkut nunasiaataajunnaariartorneq.**

Kalaallit Nunaanni landsrådi Kalaallit Nunaata Inatsisartuinit taarserneqarpoq. Inatsisartunut qinersineq siulleg ulloq 4. april 1979 ingerlanneqarpoq. 1980-ikkut aammalu 1990-ikkut ingerlaneranni Namminersornerullutik Oqartussat annertusarnerqariartuaarput. Aatsaat 1998-imi Naalakkersuisut siulittaasuutut akisussaaffik aammalu Inatsisartunut akisussaaffik immikkoortunut marlunnut avissaartinneqarnerisigut Inatsisartuni inatsisiliortuni amerlanerussuteqartut naalakkersuisuutitaqarnissaat tamat oqartussaanerat aallaavigalugu atuutsinneqalerpoq.

Ukiut tuusintilikkuutaat nikinnerisa missaanni politikerit qinikkat arlallit namminersornerulernermut aaqqissuussinerup atuuttup annertusitinneqarnissaa kissaatigaat. Taamaattumik 1999-2000 ukiut nikinneranni Inatsisartut aalajangerput namminersornermut isumalioqatigiissitamik pilersitsiniarlutik. Isumalioqatigiissitap ulloq 11. april 2003 isumaliutissiissutini tunniuppa. Ukiup tulliani, ulloq 21. juni 2004, kalaallit-danskit ataatsimut namminersornermut isumalioqatigiissitaannut suliakkiussanut najoqqutassaq Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut siulittaasuata aamma danskit ministeriunerata atsiorpaat.

Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaa ulloq 17. april 2008 naammassineqarpoq. Innuttaasut amerlanerussuteqarluartut Kalaallit Nunaanni namminersornermik atuutsitsilernissaq tapersersoraat, ulloq 5. november 2008 innuttaasut taasitineqarnerisa takutippaat. Ulloq 5. februar 2009 danskit naalackersuisuisa Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsisissamut siunnersuut saqqummiuppaat. Inatsit ulloq 19. maj 2009 Folketingimi akuerineqarpoq. Ulloq 12. juni 2009 Ataq-qinartorsuup Dronningip aamma ministeriunerup "*Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsit*" atsiarpaat aammalu Kalaallit Nunaanni Namminersorneq ulloq 21. juni 2009 atuutilerpoq. Taamaaliornermi *piffissat tunngaviusumik inatsiseqarfiusut arfernat*, **nunasiaataajunnaariartornertut ingerlallualereersutut taaneqarsinnaasoq**, aallartippoq.

Namminersorlutik Oqartussat ataanni killiffiit pingaarutillit qitiusut ilaat tassaasimavoq "*aatsitassat pillugit ingerlatallu tamatumunnga pingaarutillit pillugit inatsisartut inatsisaata*" ulloq 7. december 2009 akuerineqarnera. Tamatuma kingunerisaanik Namminersorlutik Oqartussat ulloq 1. januar 2010 Kalaallit Nunaanni nunap iluanut akisussaaffik tiguuat.

Namminersorlutik Oqartussat ataanni killiffiit pingaarutillit qitiusut ilaat tassaasimavoq "*aatsitassat pillugit ingerlatallu tamatumunnga pingaarutillit pillugit inatsisartut inatsisaata*" ulloq 7. december 2009 akuerineqarnera. Tamatuma kingunerisaanik Namminersorlutik Oqartussat ulloq 1. januar 2010 Kalaallit Nunaanni nunap iluanut akisussaaffik tiguuat.

1.2 Inatsit Tunngaviususaq pillugu isumalioqatigiissitap pilersimanera

Nassuiaammik Kalaallit Nunaannut tunngaviusumik inatsiseqalernissamut isumalioqatigiissitamik pilersitsinissaq pillugu Inatsisartut aalajangiinissaannut tunngavissaliissusamik Inatsisartunut saqqummiussinissamik Naalackersuisut peqquneqassasut, 2011-mi ukiaanerani ataatsimiinnermi Inatsisartut isumaqatigiittut aalajangerput. Taamanikkut Naalackersuisuusut ataanni suliaqarneq aallartinneqarpoq aammalu 2013-imi qinersereernerup kingorna Naalackersuisunngortunit ingerlateqqinneqarluni. Taamaattoq 2014-imi Inatsisartunut qinersinissaq nalunaarutigineqaqqinnginnerani suliaqarneq suli naammassisimangilaq. Nassuiaatip suliarineqarnera tamatuma kingorna unitsinneqarpoq.

2015-imi ukiaanerani ataatsimiinnerup nalaani Inatsisartut Naalackersuisunut peqqussutigaat ”*Kalaallit Nunaata Tunngaviusumik inatsisissaa pillugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsinissaq pillugu nassuiaammik 2016-imi Inatsisartunut saqqummiussiqullugit, taamaaliornikkut Namminersorlutik Oqartussat qulaajakkamik tunngaveqarlutik Kalaallit Nunaata Tunngaviusumik inatsisissaa pillugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsinissaq pillugu aalajangiisinnaassammata*”.

2016-imi Inatsisartut ukiaanerani ataatsimiinnerisa nalaanni taamanikkut avatangiisinut, pinngortitamut namminersornermullu Naalackersuisuusup Suka K. Frederiksenip aalajangiiffigisassatut siunnersuut imatut oqaasertaqartoq saqqummiuppaa: ”*Nunatsinni tunngaviusumik inatsiseqalernissaanik siunnersuusiortussamik isumalioqatigiissitamik pilersitsinissaq Inatsisartut Naalackersuisunut piginnaatitsissummik tunniusinissaat siunertaralugu Inatsisartunut aalajangiiffissatut siunnersuut*”.

Aalajangiiffigisassatut siunnersuummut *Kalaallit Nunaanni inatsisinut tunngaviususanut* Isumalioqatigiissitamik pilersitsinissamut nalunaarussiaq ilanngunneqarpoq. Nassuiaammi taamaalilluni tunngaviusumik inatsisiliornissamik isumalioqatigiissitap pilersinneqarnissaata tungaanut katillugu ukiut pingasut missaanni piareersaataasumik suliaqarneq saqqummiunneqarpoq.

Avatangiisinut, pinngortitamut namminersornermullu Naalackersuisup saqqummiussissummini erseqqissarpaa tunngaviusumik inatsisiliornissamik isumalioqatigiissitap sulineranut tunngaviusoq tassaassasoq suliakkiussanut najoqqutassaq,

Inatsisartut aalajangersarumaagaat. Suliakkiussanut najoqqutassaq taanna qanoq isikkoqarsinnaassanersoq ”*Kalaallit Nunaanni inatsisinut tunngaviusussanut Isumalioqatigiissitamik pilersitsinissamut nalunaarusiami*” allaaserineqarpoq, kisianni suliakkiussanut najoqqutassap aaqqissuunnissaa, akuerinissaa inaarutaasumillu aalajangersar-nissaa Inatsisartut aalajangertussaallugu.

Ukiaanerani ataatsimiinneq naatinnagu Inatsisartut siunnersuut ullormut oqaluuseri-sassani kingullertut suliaaraat, aammalu oqallinneq ilaatigut sakkortuvoq, pingaartumik partiimit kisiartaalluni siunnersuummut akerliusumit, Demokraatinit. Siumut, Inuit Ataqtigiit, Partii Naleraq kiisalu Atassut siunnersuut taperserlugu taasipput. Aalajangiiffigisassatut siunnersuummut partiit oqaaseqartartuisa saqqummiussaanni suliakkiussanut najoqqutassamut isummersornerit piumasaqaatillu assigiinngitsorpas-suupput.

Siumut oqaaseqartartuat saqqummiinermi ilaatigut oqarpoq: *Erseqqissumik oqaati-gisariaqarpoq isumalioqatigiissitamik pilersitsiniarnermi kalaallisut oqaatsivut pisortati-goortumik oqaasiummata tassaassasut atorineqartussat, Nunap aaqqissuusaanera aqun-neqarneralu maleruagassanik tunngaviusussanik missingersuusiornera Kalaallisut ingerlanneqassasoq pingaaruteqarpoq.*

Inuit Ataqtigiit oqaaseqartartuat saqqummiinnermini oqarpoq: *siullertut innuttaasut suliamut qanimut peqataatinneqarnissaat pingaaruteqarluinnartutut aalajangiisuulluinnartutullu isigaarput. Innuttaasummi inuiaqtigiillu tamarmiulluta inatsisissaraarput. Suliaq ammasumik ingerlanneqassaaq, innuttaasullu isummersoqataanissamut oqalliseqataanissamullu periarfissagissaartinneqassallutik.*

Partii Naleraq oqaaseqartartuat saqqummiinnermini oqarpoq: *Isumalioqtigiissitap ukiuni pingasuni sulinissaa naatsorsuutigineqarpoq, kisianni namminersorneq pillugu isumalioqtigiissitaasimasup sulisimanerani misilittagarisimasai aamma qinersisarnerit sulinermilu assigiinnigitsut kinguaattoorutaasinnaasut eqqarsaatigalugit piffissaliussap qaangilaarsinnaanera sillimaffigeqqussuarput, soorlu aamma tamanna nalunaarusiami oqaatigineqartoq.*

Atassutip oqaaseqartartua saqqummiinnermini oqarpoq: *Atassummut pingaaruteqarpoq, tunngaviusumik inatsisissamik suliaqarnermi, inuiaqtigiittut, kinaassuserput, naleqartitavut, inuiattullu immikkuullarissuserput nunarsuarmioqataanermi pingaartillugu, aallaavigalugulu sulineq imaqassammat.*

Demokraatit oqaaseqartartuata saqqummiussaa kisiartaalluni siunnersuummut isornartorsiuisorujussuuvoq: *Demokraatit assut paasiuminaatsippaat sooq taama tuaviortigisumik nunatsinni tunngaviusumik inatsiseqalernissaanik isumalioqtigiissitamik pilersitsisoqarniarnersoq. Namminiilivissalluta aalajangerutta isumalioqtigiissitamik pilersitsiumaarpuq. Tamannami ukiorpassuarni tulluittuni pinaviannngilaq.*

Partiit oqaaseqartartuisa oqaaseqaataat tapersiisut assigiilluinnangajattunik oqariartuuteqarput. Tassalu ilaatigut oqaatsigut, kulturereput inooriaaserpullu eqqarsaatigineqassasut. Innuttaasut akuutinneqarnissaat aamma inatsimmik tunngaviusussamik suliaqarnermut tunngavissatut pingaaruteqarpoq aammalu partiit tamarmik ulloq siulleq aallarnerfigalugu paasiuminartuutitsinissaq innuttaasunillu akuutitsinissaq piunasaqaatigaat. Taamatuttaaq suliaqkiussanut najoqqutassap katitigaanera oqallinnermi initsimavoq, tamarmik eqqaavaat sulianut ilisimasaqarneq, oqaatsit inuiaqtigiinnillu ilisimanninneq ilaasortanik toqqaanermi pingaartinneqassasut. Sivisuumik oqallittoqareernerani siunnersuut Inatsisinut Ataatsimiititaliami suliarineqartussanngorlugu ingerlateqqinneqarpoq.

Inatsisinut Ataatsimiititaliami amerlanerussuteqartut allannguutissatut siunnersuuteqarlutik isumaliutissiisummik, Inatsisartuni amerlanerussuteqartunit akuerineqartumik, saqqummiussipput. Allannguutissatut siunnersuut imatut oqaasertaqarpoq: *Nunatsinni tunngaviusumik inatsiseqalernissaanik siunnersuusiortussamik isumalioqtigiissitamik pilersitsinissaq Inatsisartut Naalakkersuisunut piginnaatitsisummik tunniusinissaat siunertaralugu Inatsisartunut aalajangiiffissatut siunnersuut.*

Inatsisartut ataatsimiititaliamik sulinasuartussamik pilersitsissapput ("Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq pillugu Ataatsimiititaliaq"), Inatsisinut Ataatsimiititaliamut ilaasortanik, partiinit attaviitsumillu Inatsisinut Ataatsimiititaliamut ilaasortaataitaqanngitsunit tamanit aallartitanik taaseqataasinnaanngitsunik ilaasortaartumik. Ilaasortat taaseqataasinnaanngitsut ataatsimiititaliami sulinermit taaseqataasinnaanatik peqataassapput. Naalakkersuisut isumalioqatigiissitap suliassaatut aalajangersakkat, katitigaanera, pilersinneqarnera sulineralu pillugit ataatsimiititaliaq ilisimatittassavaat.

Demokraatit ikinnerussuteqarlutik oqaaseqaateqarput, ilaatigut imatut oqaasertaqartumi: *Taamaammatt namminiilivinnissaq uaneerarsuarminngimmat taamaammallu isumalioqatigiissitamik taassuminnga pilersitsinissaq nukingernanngimmat isumaqarpugut aqqut eqqortoq tassaasariaqartoq ataatsimiititaliamik sulinasuartussamik, isumalioqatigiissitap suliassanik katitigaaneranillu sinaakkusiisunik siunnersuuteqartussamik pilersitsineq. Taamaattoqareerpat Inatsisartut tamarmiusut apeqqut pillugu suliarinnissallutik. Tamatuma suliap, partiinit allanit aamma kissaatigineqartutut, ammasumik ingerlanneqarnissaa isumannaarsinnaassammagu.*

Siunnersuuteqartoqarnera nuannaarutissaasoq, oqartussaaqatigiinneq nalliuttorsiutigineqartoq aammalu nunatta siunissaanut neriuuteqalersitsisoq, immikkoortup siullermeerneqarnerani aappassaanneerneqarneranilu oqaatigineqarpoq. Arlallit attortillutik qullilipput aammalu nunatta namminiilivinnissaanut nunatsinni sorsuuteqarsimasut toqukkut qimagutereersut eqqaaneqarput, aammalu aappassaanneerinninnerup nalaani taakkua eqqaaniarlugit minutsi ataaseq nipaallisimaartoqarpoq.

Kapitali II

Suliakkiissutit

Kapitali II: Suliakkiissutit

Naalakkersuisooqatigiit nikerartut Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitap ukiuni arfinilinni atuunnerani suliakkiissutit katillugit sisamat aalajangiiffigaat. Suliakkiissutit tapiliussallu tamarmik Ilanngussaq 1-imi takuneqarsinnaapput.

Aallaqqaataaniit erseqqissarneqarpoq Inatsit Tunngaviusussaq inuiaat kalaallit kultur-iannik, oqaasiinik kinaassusaannillu aallaaveqassasoq taakkunungalugu sinaakkutissiissasoq.

Suliakkiissut 1 (2017)

Naalakkersuisut Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitamut suliakkiissut illeq, ulloq 27. april 2017 atuutilersoq, akueraat.

Suliakkiissutini allassimavoq isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaanni inatsimmut tunngaviusussamut missingiut marlunnik sukkassusilinni suliarineqassasoq. Isumalioqatigiissitap Danmarkimi Inatsisit atuutsinneqarnerannut ministereqarfik akuutissavaa. Free association taamaaqataaluunniit pillugit isumaliutersuutit ilaatinneqassapput. Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitap innuttaasunik akuutitsineq isumagissavaa. Isumaliutissiissutit tunniunneqarnissaa ”pilersinneqarnerminiit ukiunik marlunniit pingasunut piffissalernerqarpoq”.

Suliakkiissut 2 (2019)

Naalakkersuisut ulloq 22. marts 2019 ataatsimiinnerminni Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitamut suliakkiissut nutaaq akueraat. Suliakkiissut tamanut saqqummiunneqarpoq aammalu ulloq 29. marts 2019 atuutilerluni.

Suliakkiissummi allassimavoq isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaannut inatsimmut tunngaviusussamut missingiut suliarissagaa. Free association taamaaqataaluunniit pillugit isumaliutersuutit ilaatinneqassapput. Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitap innuttaasunik akuutitsineq isumagissavaa. Isumaliutissiissutit tunniunneqarnissaa ulloq 21. juni 2021 ullulernerqarpoq.

Suliakkiissut 2-mut tapiliussaq (2019)

Suliakkiissummut 29. marts 2019-imeersumut tapiliussaq ulloq 31. maj 2019 atuutilerpoq. Tapiliussami suliakkiissutip imarisaasa ilai erseqqissarneqarput.

Suliakkiissut 3 (2020)

Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitaq pillugu ataatsimiititaliap ulloq 29. maj 2020 ataatsimiinnermini Naalakkersuisut Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitamut suliakkiissutunik allanngortitsinera tusaatissatut tiguaat. Suliakkiissut ulloq 29. maj 2020 atuutilerpoq.

Suliakkiissummi allassimavoq isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaannut inatsimmut tunngaviusussamut missingiut suliarissagaa. Free association taamaaqataaluunniit pillugit isumaliutersuutit ilaatinneqassapput. Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitap innuttaasunik akuutitsineq isumagissavaa. Isumaliutissiissutip tunniunneqarnissaa ulloq 31. december 2021 ullulerneqarpoq.

Suliakkiissut 3-mut tapiliussaq (2020)

Suliakkiissummut 29. maj 2020-meersumut tapiliussaq ulloq 17. november 2020 atuutilerpoq. Tapiliussap 2020-meersup tapiliussaq 2019-imeersoq assigaa.

Suliakkiissut 4 (2021)

Naalakkersuisut suliakkiissut allanngortinneqartoq ulloq 3. september 2021 akueraat.

Suliakkiissummi allassimavoq isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaannut inatsimmut tunngaviusussamut missingiut suliarissagaa. Free association taamaaqataaluunniit pillugit isumaliutersuutit ilaatinneqassapput. Innuttaasunik akuutitsinissamut akisussaaffik Namminersorlutik Oqartussanut inissinneqarpoq. Isumaliutissiissummik tunniussinissaq ulloq 31. december 2022 ullulerneqarpoq.

Kapitali III

Isumalioqatigiissitap aaqqissuussanera

Kapitali III: Isumalioqatigiissitap aaqqissuussaana

3.1 Ilaasortat

Isumalioqatigiissitami ilaasortat qanoq toqqarneqartarnissaannut Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitamut suliakkiussani malittarisassa qarpoq. Partiit tamarmik, kingullerni qinersinerni Inatsisartuni ilaasortaataqartut, isumalioqatigiissitamut ilaasortassanik inassuteqarsinnaasimapput.

Suliakkiissutini tamaginni aalajangersarneqarpoq, Naalakkersuisut partiinit inassuteqartoqarneratigut aammalu Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitap pillugu Inatsisartuni Ataatsimiititaliamut tusarniaareernermi, Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitami ilaasortassanik naggataatigut toqqaassasut.

2019-mi suliakkiissut aallarnerfigalugu ilanngullugulu partiit tamarmik Inatsisartuni ilaasortaataqarsimasut, suaassuseqatigiiaanit tamaginnit ataatsimik, toqqarneqarsinnaasunik marlunnik, Naalakkersuisut taakkua akornanni toqqarsinnaasaannik, inassuteqartussaasimapput.

Suliakkiissutini aalajangersarneqarpoq isumalioqatigiissitap siulittaasua partiimit kingullermik Inatsisartunut qinersinermi taaneqarnerpaasumeersuussasoq. Siulittaasup tullia partiimit kingullermik Inatsisartunut qinersinermi taaneqarnerpaat tullianeersuussasoq.

Suliakkiissutip siulliup nalaani Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitami ilaasortat arfineq marluupput. 2014-imi qinersinermi partiit tallima Inatsisartuni ilaasortaataqalerput. Taamaalilluni partiinit tamaginnit immikkut ilaasortaqaq ataaseq ilaasortaalerpoq, tamatumalu saniatigut siulittaasoq Siumumeersuuvoq aammalu siulittaasup tullia Inuit Ataqtigiinneersuulluni. Taamaaliornermi partiit anginersat marluk tamarmik immikkut isumalioqatigiissitami marlunnik ilaasortaqalerput.

Tamanna suliakkiussami 2019-imeersumi allanngortinneqarpoq, tassani aalajangersarneqarmat ilaasortat suli arfineq maluussasut. 2018-imi qinersinermi Inatsisartuni partiit arfineq marlunngorput.

Tamatuma kingunerisaanik 2019-mi suliakkiussat aallarnerfigalugit partiit kingulermik qinersinermi Inatsisartuni ilaasortaataqarsimasut tamarmik ilaasortaq i Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitami ilaasortaataqarsimapput. Suliakkiussami 2021-meersumi ilaasortat amerlassusaat tallimaannangorlugit allanngortinneqarpoq, tassalu partiit 2021-mi Inatsisartuni ilaasortaataqartut amerlaqqatai.

Inatsisartunut qinersineq Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitami toqqaanermut ilaasortallu amerlassusaannut toqqaannartumik sunniuteqarsimammata, piffissanilu isumalioqatigiissitap atuuffiini Inatsisartunut qinersinerit marluk ingerlanneqarsimammata, tamanna isumalioqatigiissitap sulineranut annertuumik pingaaruteqarsimavoq. Ilaatigut ulloq 24. april 2018, ilaatigut ulloq 6. april 2021 tamanna pisimalluni.

Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitami ilaasortanut takussutissiaq matuma kingulianiittoq siulittaasut tallimat Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitami siulittaasuusimasut malillugit piffissanut tallimanut agguarneqarpoq.

Piffissaq 1

27. april 2017 – 28. maj 2019

		<i>Piffissaq ilaasortaaffik</i>	
Siulittaasoq	Vivian Motzfeldt	27. april 2017	5. april 2018
Siulittaasup tullia	Ane Hansen	27. april 2017	10. januar 2018
Siulittaasup tullia	Mimi Karlsen	11. januar 2018	5. april 2018
Ilaasortaq	Jess Svane	27. april 2017	12. januar 2018
Ilaasortaq	Mimi Karlsen	27. april 2017	11. januar 2018
Ilaasortaq	Debora Kleist	23. januar 2018	april 2018
Ilaasortaq	Per Rosing Petersen	27. april 2017	juli 2020
Ilaasortaq	Mala Høy Kúko	27. april 2017	september 2017
Ilaasortaq	Bentiarraq Ottosen	april 2019	juni 2019
Ilaasortaq	Nivi Olsen	27. april 2017	11. december 2020

Ilaasortaqaqqinnerna pissutaalluni ulloq 5. november 2017 aallarnerfigalugu ulloq 10. januar 2018 tikillugu sulineq atorunnaarsinneqarpoq.

Inatsisartunut qinersineq pissutigalugu ulloq 13. marts 2018 aallarnerfigalugu sulineq unitsinneqarpoq. Qinersineq ulloq 24. april 2018 ingerlanneqarpoq.

Isumalioqatigiissitap sulinera tamatuma saniatigut 2018-p sinnerani aammalu 2019-ip aallartinnerani, siulittaasup nutaap toqqarneqarnissaata tungaanut, uninngatin-neqarpoq.

Saamerlermit: Leif Fontain, Per Rosing Petersen, Jess Svane, Vivian Motzfeldt, Karla Jessen Williamson, Debora Kleist, Nivi Olsen, Mimi Kleist

Piffissaq 2

28. maj 2019 - 30. december 2021

		<i>Piffissaq ilaasortaaffik</i>	
Siulittaasooq	Doris J. Jensen	28. maj 2019	25. november 2019
Siulittaasooq	Ineqi Kielsen	06. februar 2020	30. december 2021
Siulittaasup tullia	Kuupik V. Kleist	28. maj 2019	30. december 2021
Ilaasortaq	Jens Erik Kirkegaard	11. december 2020	31. marts 2023
Ilaasortaq	Paninnguaq M. Kruse	juni 2019	12. juni 2020
Ilaasortaq	Anita Hoffer	28. maj 2019	20. november 2019
Ilaasortaq	Per Rosing Petersen	27. april 2017	juli 2020
Ilaasortaq	Bentiaraq Ottosen	april 2019	juni 2019
Ilaasortaq	Nivi Olsen	27. april 2017	11. december 2020
Ilaasortaq	Aleqa Hammond	september 2019	6. april 2021
Ilaasortaq	Pele Borberg	september 2020	23. april 2021

2020-p aamma 2021-p ilaanni COVID-19 pissutigalugu matusisoqarnerani sulineq uninngatikkallarpoq.

Piffissap ilaani isumalioqatigiissitami ilaasortat inuttaqarsimangillat.

Ulloq 16. februar 2021 Inatsisartunut qinersinissaq suaarutigineqarpoq. Qinersineq ulloq 6. april 2021 ingerlanneqarpoq.

2021-p sinnerani isumalioqatigiissitami sulineq uninngatinneqarpoq, tassami Naalakkersuisut ilaasortanik nutaanik toqqaanissaat utaqqineqarmat.

Saamerlermit: Nivi Olsen, Anita Hoffer, Kuupik V. Kleist, Aleqa Hammond Bentiarq Ottosen, Doris J. Jensen, Per Rosing Petersen

Saamerlermit: Nivi Olsen, Daniel Thorleifsen, Aleqa Hammond, Ineqi Kielsen, Sara Olsvig, Kuupik V. Kleist, Rosannguaq Rossen, Pele Broberg

Piffissaq 3

30. december 2021 – 31. marts 2023

Siulittaasoq	Kuupik V. Kleist
Siulittaasoq	Ineqi Kielsen
Siulittaasup tullia	Ineqi Kielsen
Siulittaasup tullia	Inuttalerneqanngilaq

Piffissaq ilaasortaaffik

30. december 2021	11. april 2022
28. december 2022	31. marts 2023
30. december 2021	28. december 2022
28. december 2022	31. marts 2023
11. december 2020	31. marts 2023
30. december 2021	31. marts 2023

Ilaasortaq	Jens Erik Kirkegaard
Ilaasortaq	Mari Kleist

Siulittaasoq Ineqi Kielsen

3.2 Immikkut ilaasortaaitat

Immikkut ilaasortaaitat taasisinnaatitaanatik peqataasartunik toqqaasoqarsinnaasimavoq. Immikut ilaasortanik peqataasartussanik Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitami ilaatitsinissamut siunertaavoq isumalioqatigiissitami ilaasortat partiini politikkimut attuumassuteqanngitsumik suliatigut qaffasissumik pitsaassusilimmik siunnersorneqarsinnaanissaat.

Naalackersuisut aamma Inatsisit Tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitaq tamarimik immikkut ilaasortanik peqataasartussanik marluk sisamallu akornanni toqqaasinnaasimapput. Immikkut ilaasortat Inatsisartunut qinersinerni taarserneqanngillat. Isumalioqatigiissitap ataatsimiinnerani immikut ilaasortat inatsimmut tunngaviusussamut missingiutip imarisai pillugit isumalioqatigiissitap inaarutaasumik aalajangiinnerini tunngaviatigut peqataasinnaanngillat. Piffissani assigiinngitsuni isumalioqatigiissinami ilaasortat ikittuinnaatillutik, isumalioqatigiissitami ilaasortat aalajangiissatilutik immikkut ilaasortat peqataasinnaanissaat ammaffigisarsimavaat.

Immikkut ilaasortaaitat piffissami

februar 2018 – 31. december 2022

Naalackersuisunit toqqarneqartut

Piffissaq ilaasortaaffik

Karl Jessen Williamson	februar 2018	april 2018
Leif Fontain	februar 2018	april 2018
Mininnguaq Kleist	februar 2018	december 2022
Daniel Thorleifsen	september 2019	februar 2022
Rosannuaq Rossen	september 2019	april 2022
Lida Skifte Lennert	september 2019	december 2022
Skulí Magnusson	september 2019	december 2022
Inuuteq Holm Olsen	september 2020	december 2022
Sara Olsvig	september 2020	december 2022
Sara P. Lundblad	december 2021	april 2022

3.3 Suleqatigiissitat

Isumalioqatigiissitaq suleqatigiissitalianik 2-3-nik pilersitsissasoq, 2017-mi siunnerfi-gineqaraluarpoq, kisianni ilaasortat marluk isumalioqatigiissitamiit tunuarniarlutik aalajangermata, tamatuma aalajangiiffiginissaa kinguartinneqarpoq.

2018-mi januaarimi isumalioqatigiissitaq suleqatigiissitalianik marlunnik isumalioqatigiissitami ilaasortanik immikkullu ilaasortaatanik ilaasortaartussanik pilersitsiniarluni aalajangerpoq:

- Inatsisinut tunngaviusunut inatsisit, inuiannut inatsisit aamma aningaasaqarneq
- Inuit innuttaasullu pisinnaatitaaffii kiisalu kulturi.

2018-mi martimi qinersinissaq suaarutigineqarmat, taamaattumillu inatsimmik tunngaviusussamik suliaqarneq tamarmi unitsikkallarneqarluni, suleqatigiissitaliat iluamik aallartinnissaq angumeringilaat.

2019-ip naalernerani Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitaq nutaaq pilersinneqarpoq, aammalu 2019-imi aggustip naanerani suleqatigiissitaliat pingasut pilersinneqarput. 2022-mi februaarimi isumalioqatigiissitap suliaqarneq isumalioqatigiissitami tamarmiusumi maajip qeqqani 2022 aallarnerfigalugu ataatsimoortinniarlugu aalajangermissaata tungaanut, taakkua ingerlapput.

Naalackersuisaatsit pillugit suleqatigiissitaq

Suleqatigiissitaliap suliassarimavaat naalagaaffiup ilusaannik assigiinngitsunik oqaluuserinninnissaq, ilanngullugit inatsisartoqarneq imaluunniit præsidenteqarnermi periaatsit, naalagaaffimmi qullersat, naalagaaffimmi innuttaassuseqarneq, eqqartuussivinni periaatsit il.il.

Suleqatigiissitaliat atorunnaarsinneqannginneranni ilaasortat kingullit tassaapput: Kuupik V. Kleist, Ineqi Kielsen, Sara Paninnguaq Lundblad aamma Skúli Magnússon.

Pisinnaatitaaffiit pisussaaffiillu pillugit suleqatigiissitaq

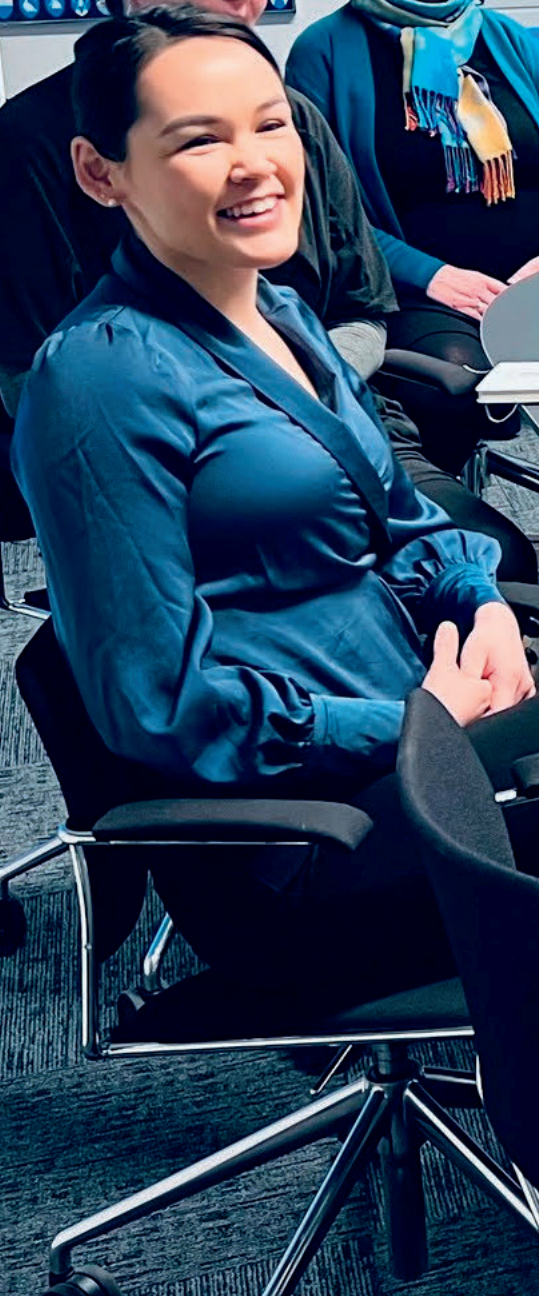
Suleqatigiissitaliat suliaasarimavaat innuttaasut qanoq pisinnaatitaaffeqassanersut pisussaaffeqassanersullu oqaluuserinissaa. Nunarsuarmi inuit pisinnaatitaaffii, nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii, upperisaqarnissamut pinngitsaalisaannginneq, oqaaseqarnissamut killilersugaannginneq, minnerunngitsumillu illersuinissamut periarfissat suut innuttaasunut qulakkeerneqassanersut, misissorneqartussaasimavoq. Suleqatigiissitaliat atorunnaarsinneqannginneranni ilaasortat kingulliit tassaapput: Jens Erik Kirkegaard, Kuupik V. Kleist, Nivi Olsen, Mininguaq Kleist, Rosannguaq Rossen, Sara Olsvig.

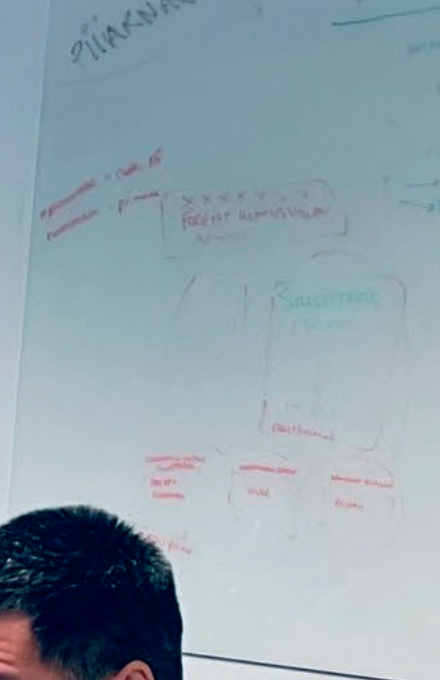

Nunanut allanut- sillimaniarnerlu pillugit apeqquit pillugit suleqatigiissitaq

Suleqatigiissitaliap suliaasarimavaa namminersortuunermut apeqquit oqaluuserinissaat, ilanngullugit nunat naalagaaffimmiittut, sakkutuulersuineq, sakkutooqartussaatitsinnginneq, nunani tamalaani isumaqatigiissutit, ajornartoornermi inatsisit, qaquitigoortumik pisoqartillugu naalackersuinikkut inissisimaneq il.il.

Suleqatigiissitaliat atorunnaarsinneqannginneranni ilaasortat kingulliit tassaapput: Ineqi Kielsen, Mari Kleist, Lida Lennert, Inuuteq Holm.

Kapitali IV

Allattoqarfik

Kapitali IV: Allattoqarfik

4.1 Allattoqarfiup pilersinneqarnera suliassaalu

Inatsit Tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitamut allattoqarfik Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitap pilersinneqarneranut peqatigitillugu pilersinneqarpoq. Allattoqarfiup isumalioqatigiissitamik taassumalu suliaqarnerani sullis-sinissaaq suliassarisimavaa. Allattoqarfiup suliassaa pingaarneq tassaasimavoq isuma-lioqatigiissitami ilaasortat suleqatigalugit inatsimmut tunngaviusussamut missingiu-terpiamik suliaqarnissaaq.

Tamatuma saniatigut allattoqarfiup sulinerani allaffissornikkut suliassat suliassanik suliarinninnermut, attaveqaqatigiinnermut, nittartakkamut, naatsorsuutini allattuiner-mut, naatsorsuutitut, IT-mik ingerlatsinermut aammalu isumannaallisaanermut, illuutitut tunngasunut, ataatsimiinnernut, angalanernut il.il. tunngassutillit arlallit suliarineqarsimapput, ilanngullugit:

- Ataatsimiinnissanut piareersaanerit; soorlu ininik inniminniineq, sutugassaqarti-tsinissamik qulakkeerinissaaq kiisalu ataatsimiinnernut atortussat.
- Nalinginnaasumik ataatsimiinnerni, siulittaasup ataatsimiinnerini kiisalu suleqa-tigiissitaliani pingasuusuni ataatsimiinnerni imaqaarnilianik suliaqarneq.
- Suliassanut imaluunniit apeqqutitut isumalioqatigiissitamit suliakkiunneqartunut tunngatillugu misissuineq.
- Immikkut ilisimasalinnik assigiinngitsunik oqaloqateqarnerit ataatsimeeqate-qarnerillu kiisalu allakkianut/akissuteqaatinut tunngatillugu allaqatigiittarnerit.
- Nittartakkamik aamma facebook-imi quppernermik allannugtsaaliuineq nutarteri-sarnerlu.
- Tusagassiortunik passussineq avataanilu attaveqaqateqarneq.
- Siumut ingerlanernut ukiumoortumillu nalunaarusianik kiisalu suliffiup iluani nutaarsiassanik ingerlaavartumik suliaqarneq.
- Naatsorsuutit aamma isumalioqatigiissitami ilaasortanut, immikkut ilaasortaa-titanut ataatsimiititalianilu ilaasortatakissarsiassaanik tunniussinerit.
- Allaffissorneq; missingersuutitik malinnaaneq, nalimmassaanerit pisiniarnerillu assigiinngitsut.

- Atorfinitsitsinerni sulianik ingerlatitsinerit; allagarsiinerit, sulisussarsiornerit, oqaloqateqarnerit assigisaallu.
- Inatsimmut missingiutinik taakkunungalu isumaliutissiissutinik suliaqarneq.

Isumalioqatigiissitap naammassingajalernerani allattoqarfiup Oqaatsinut taaguutinullu ataatsimiititaliaq sullippaa. Ataatsimiititaliaq taanna 2022-mi novembarimi tunngaviusumik inatsisissamut missingiutip kalaallisut danskisullu allaqqissaarlugu iluarsaallugulu suliarinissaanik suliakkerneqarpoq. Ataatsimiititaliap kalaallisut danskisullu taaguutit eqqortut atorneqarnersut misissorlugu, isumalioqatigiissitap sulineranik oqilisaappaa. Ajornartorsiut taanna isumalioqatigiissitami ataatsimiinnerni malunnarsimavoq. Tamatuma saniatigut tunngaviusumik inatsisissamut missingiummi kalaallisut danskisullu allassimasut imminnut naapertuunnissaat ataatsimiititaliap qulakkeerppaa.

Allattoqarfiup malittarisassat innersuussinerillu isumalioqatigiissitami ilaasortat atoqqusaat malippai. Isumalioqatigiissitap suleriaasissamik, allattoqarfimmi sulisut malissimasaannik, suliaqarpoq. Suliassat sorliit allattoqarfiup immikkut tunngaviusumik inatsisissap suliarineqarnerani ukkatarissanerai, siulittaasoqarfiup allattoqarfik ingerlaavartumik oqaloqatigisarsimavaa ataqatigiissaartarsimallugillu.

4.2 Allattoqarfiup inuttaligaanera

Allattoqarfik allattoqarfimmut pisortamit, sulisoqarnermut tunngasunut aammalu immikkoortortaqarfimmi pisortaq suleqatigalugu isumalioqatigiissitap aalajangiinerinik suliaqarnermut pingaarnertigut akisussaasuusumit, aqunneqarpoq. Inatsit tunngaviussusaq pillugu isumalioqatigiissitap allattoqarfiani allattoqarfimmi pisortatut makkua atorfeqarsimapput:

26. maj 2017 – 26. juni 2020 Johan Lund Olsen

1. juni 2020 – 4. januar 2022 Inatsisileritooq Karen Kiær Jakobsen

1. maj 2022 – 31. marts 2023 Inatsisileritooq Sara Paninnguaq Lundblad

2017-mi allattoqarfiup pilersinneqarnerani sulisut tassaasimapput allattoqarfimmi pisortaq, immikkoortortaqarfimmi pisortaq ataaseq, paasissutissiisarnermi sulisoq ataaseq, AC-fuldmægtigi ataaseq kiisalu allaffimmi fuldmægtigi ataaseq.

Inatsit tunngaviussusaq pillugu isumalioqatigiissitap aallartilaarnerani Namminiilivinnermut, Nunanut allanut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfimmit allaffissornikkut ikiorserneqarpoq. Siullermik allattoqarfimmi pisortamik atorfinitsitsisoqarpoq, tamatumalu kingorna allattoqarfimmi sulisut allat atorfinitsinneqarnissaat aallartilluni.

Ukiut ingerlaneranni sulisussarsiornerit qanoq ingerlasimanerat apeqqutaalluni, allattoqarfimmi atorfiit taaguutai allangorarsimapput. Tamatuma saniatigut allattoqarfik ingerlaavartumik ilinniartumik ikiorteqartarsimavoq, isumalioqatigiissitap sullinneqarnerani ikiuussimasunik.

Allattoqarfik piffissaliussatut aalajangersagaasup iluani tunngaviusumik inatsisissamut missingiummik suliaqarnissamut tunngatillugu anigorniagassaqsarimavoq. Tamatumunga tunngavilersuutigineqarpoq, allattoqarfiup piffissani arlalinni isumalioqatigiissitap sullinnissaanut tunngaviusumik inatsisinut piginnaasaqartunik sulisussaaleqismanera, peqatigisaanillu sulisut annertuumik taarseraassimanerat, tassani sullisvivimmi ilisimasat annaaneqarsimallutik.

Allattoqarfik pilersinneqarmalli sulisut sulisoriinnarniartarnerat ajornakusoorsimavoq, taamaattumik sulisuni kaaviiartitat qaffasissuusimallutik. Allattoqarfiup pilersinneqarneraniilli allattoqarfimmi pisortat pingasuupput, tassani allattoqarfimmi pisortaq kingulleq ulloq 1. maj 2022 aallartilluni.

Taamaalinerani tunniussinissamut killigititaq ulloq 31. december 2022 tikillugu killiligaavoq.

Ukiut ingerlaneranni kalaallinik inatsisilerituunik, tunngaviusumik inatsisinik paasisimasalinnik, sulisussarsinissaq ajornakusoorsimavoq, taamaattumik tamanna aamma missingiutip siulliup, isumalioqatigiissitap oqallinnermini aallaavigisassaata, allanniarnera anigorniagassartaqarsimavoq.

4.3 COVID-19 aammalu ilaasortanik nutaanik toqqaaneq

Isumalioqatigiissitap pitsaanerpaamik sullinneqarnissaata kiisalu allattoqarfiup ingerlanneqarnerata qulakkeernissaannut anigorniagassat annertuut ilaat tassaasimavoq, piffissani arlalinni isumalioqatigiissitap sulinera unitsikkallarnekartarsimanagera.

Piffissat isumalioqatigiissitap suliffigisaasa uninngaffigisimasaasa imaluunniit unitsikkallarnekarfisimasaasa kingunerisaannik, allattoqarfik sivisuumik isumalioqatigiissitap sulinerani pisariaqartumik siumut ingerlatitsinissamik qulakkeerisinnaasimanngilaq. Tamatuma pingaartumik isumaliutissiissutip allanneqarluni suliarineqarnera ajornakusoortissimavaa.

Assersuutigalugu 2018-imi martsimi qinersinissaq suaarutigineqarpoq. Inatsit tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitap pilersinneqarneraniit ukioq ataaseq inorlugu qaangiuttoq tamanna pivooq. Tamatuma saniatigut isumalioqatigiissitam ilaasortasanik nutaanik toqqaanissaq allattoqarfiup arlaleriarluni utaqqisariaqartarsimavaa. Taarseraannerup kingunerisaanik 2019 isumalioqatigiissitamut allattoqarfimmullu nutaamik pilersitsiviuvoq, tassani nutaanik ilaasortaqalerluni isumalioqatigiissitarlu nutaajulluni sulineq aallartilluni.

Sulinerup aallartilluaruttornerani coronap nunarsuarmi tuniluunnera atuutilerpoq. Tamatuma suliaqarneq unikaallatseqqippaa. Peqatigisaanik 2020-mi aasaanerani allattoqarfik nutaamik pisortaqalerpoq aammalu allattoqarfiup pitsanngorsarneqarnera aallartilluni. 2020-mi decembarip naanerani allattoqarfimmi sulisut annertunerpaatigut tamakkiisumik taarserneqarput, taamaattumik ilisimasanik annaasaqarneq taamatut-taaq ulluinnarni sulineranut ajornartorsiortitsilluni.

2021-mi februaarimi qinersinissaq suaarutigineqaqqippoq, aammalu isumalioqatigiissitap sulinera unitseqqikkallarneqaqqilluni. Allattoqarfik isumalioqatigiissitamilu ilaasortat, ullup 30. december isumalioqatigiissitamut siulittaasumik nutaamik kiisalu isumalioqatigiissitami ilaasortanik nutaanik toqqaasoqarnissaa sioqqullugu, qaammatini 10-ni utaqqisariaqarsimavoq. Siulittaasunngortoq 2022-mi aprilimi qaammatit pingasut qaangiutiinnartut unippoq. Tamatuma kingunerisaanik siulittaasumik nutaamik toqqaanissaq utaqqineqaqqittariaqalerpoq.

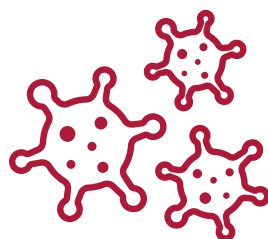
Tamatuma saniatigut allattoqarfimmi pisorta q ulloq ataaseq piffissaliilluni unippoq, aammalu allattoqarfik ulloq 1. maj 2022 maannakkut allattoqarfimmi pisortaasup aallartinnissaata tungaanut, inatsisilerinikkut suliaqartartunik imaluunniit allattoqarfimmi pisortamik sulisueruppoq.

Tamatuma kingorna suliat suliassallu ukiut ingerlaneranni suliassaasimasut paasisimaarilernissaat siunertaralugu allattoqarfik annertuumik torersaavoq. Siunnerfigineqarpoq ilisimasat annaaneqartut sapinngisamik annikinnerpaatissinnaanissaat.

Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitaaq kiisalu allattoqarfik qaqugu atorunnaassanersut nalornineq, taamatuttaaq sulisut sulisoriinnarnissaannut unammillernartuusimavoq. 2022-ip aallartinnerani Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitap sivitsorneqarnissartik Naalakkersuisut Siulittaasuanut qinnuteqarput. Aatsaat novembarimi 2022-mi aningaasanut inatsisip 2023-mi atuutsilertussamut akuerineqarnerani, Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitaaq allassimajunaarsimammat, sivitsuinissamik qinnuiginninneq akuerineqarsimanngitsoq, takuneqarsinnaalerpoq. Tamatuma kingunerisaanik allattoqarfimmi sulisut arlallit allamik suliffissarsiorniarlutik aalajangerput.

Isumalioqatigiissitaaq Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnerisa aallartinnginnerani suliainik naammassinninnissamut ulloq 1. april 2023 tikillugu sivitsuiffigineqartoq, 2022-mi decembarimi Naalakkersuisut Siulittaasuat tamanut nalunaaruteqarpoq.

2023-mi allattoqarfik pingasunik sulisoqarsimavoq.

4.4 Journalilersuineq

Allattoqarfiup immikkoortortatut, kisiannili Naalakkersuisut ataanni allaffissornermi periaatsinut akuliutsinneqarluni ilaanermini F2 allaqateqarnermut journalilersuiner-mullu atortussaasimavaa. Minnerunngitsumik allattoqarfimmi taassuma atuunnerata ingerlanerani akulikitsumik taarseraattoqarnera pissutaalluni, allagaatit immaqalu aamma suliat normui iserfigineqarsinnaajunnaarsimapput.

Tamatuma kingunerisaanik isumalioqatigiissitap 2022-mi aamma 2023-mi suliaannik ataatsimoortitsinermi, allattoqarfiup atuunnerata ingerlanerani allattoqarfimmi suut journalilersorneqarsimanersut, ataatsimoortumik paasisimaarinninnissaq qulak-keeruminaatsorujussuusimavoq.

Allagaatit suliallu normui attuumassuteqartut tamaasa sapinngisamik pitsaanerpaamik nalunaarsornissaat qulakkeerniarlugu isumaliutissiissummullu najoqqutassanik kater-sinnaaniarluni, isumalluutininik piffissamillu atuingaatsiarluni sulisoqarpoq.

Taamaattoq najoqqutassanik isumaliutissiissummut attuumassutilinnik allakkianik katersinermi eqqumaffigineqanngitsoorsimasinnaasunik peqarsimasinnaanera allat-toqarfiup eqqumaffigaa.

4.5 Inatsisilerinikkut ikiorteqarneq

Inatsisilerituunik sungiussisimasunik, kalaallisut oqaasilinnik ikittuinnarnilluunniit pissarsinissaq unammillernartuusinnaassasoq, ”Kalaallit Nunaanni inatsisinut tunngaviusussanut isumalioqatigiissitamik pilersitsinissamut nalunaarusiami” 2016-imeersumi eqqumaffigineqarpoq. Tassani ilaatigut allassimavoq:

”Kalaallit Nunaanni inuit naalagaaffimmi inatsisilerinikkut immikkut ilisimasaqartunik

inatsisilerituunik imaluunniit politikkikkut sulinerup aamma pisortat aaqqissugaanerisa iluanni ukiorpassuarnik misilittagaqartunik inatsisilerituunik arlalissuarnik (peqatigisaanillu kalaallisut oqaaseqartunik, tassanilu minnerusutut nalilerneqassagunarnani) suli peqanngillat” (qupperneq 13).

Tamanna piviusuuvoq allattoqarfiup atuunnini tamaat malugisimasimasaa. Allattoqarfik inatsisilerituunik allassimasunik tunuliaqutalinnik amerlanerusunik atuisinnaasimarusukkaluarpoq.

Inatsisilerituut allassimasut taakkua arlallit missingiutip suliarineqarnerani peqataasinnaasimasuuppata, isumalioqatigiissitaq piffissami sivikinnerusumi sulisimassagaluartoq ilimanarpoq.

Inatsit tunngaviusussamik siunnersuummut suliaqarnermi pingaaruteqarpoq inatsisilerinikkut ikiorteqarsinnaaneq ersersissallugu, Inatsit Tunngaviusussaq Pillugu Isumalioqatigiissitallu allattoqarfimmi, immikkut ilaasortani aammalu immikkut ilisimasa-
linniit taanna anguniarneqarsimavoq.

Allattoqarfiup inatsisilerituutut ilinniarsimasunik orniginarsaanissaq ajornartissimavaa. Aatsaat 2020-mi allattoqarfik inatsisilerituumik sulilersitsisimavoq, kinguninguvalu iluatsissimavoq allattoqarfimmi pisortanik sulilersitsineq inatsisilerituutut tunuliaqutilinnik, kalaaliusut aammalu kalaallisut oqalussinnaasut.

Ataani inatsisilerituutut atorfeqarsimapput:

- Katrin Fríða Jógvansdóttir – Inatsisilerituutut atoqarsimavoq piffissami januar 2020 – september 2020 tungaanut.
- Karen Kiær Jakobsen – inatsisilerituutut ilinniarsimasoq, allattoqarfimmi pisortatut atorfeqarsimavoq piffissami juni 2020 – januar 2022 tikillugu.
- Sara Paninguaq Lundblad – inatsisilerituutut ilinniarsimasoq, allattoqarfimmi pisortatut atorfeqarsimavoq piffissami maj 2022 Inatsit tunngaviusussaq pillugu aammalu isumaliuutissiissutit naammassinissaa tikillugu. Sara immikkut ilaasortaataatit piffissami december 2021 april 2022 tikillugu Isumalioqatigiissitani peqataasimavoq.

Inatsit Tunngaviusussaq Pillugu Isumalioqatigiissitat inatsisilerituunik immikkut ilaasortaqaarsimapput tassaasut:

- Lida Skifte Lennert
- Skúli Magnússon

*Isumalioqatigiissitat Siulittaasoqarfiata Naalakkersuisut Siulittaasuata
Inatsiseqarnermi immikkoortortaata oqaaseqaatai pillugit ataatsimeeqatigaat*

Ukiut ingerlanerini Inatsit Tunngaviusussaq Pillugu Isumallioqatigiissitat inatsisinik immikkut ilisimasallit assigiinngitsut qaaqqusarsimavaat saqqummiisillugit aammalu suliackillugit immikkut ilisimasaminnik allagaqaasiornissaat sammisani assigiinngitsuni. Inatsit Tunngaviusumik siunnersuusiornermi ikiutaasimasut ilagaat:

- Lise Dalgaard
- Kirsten Thomassen
- Finn Meinel
- Bjørn T. Bay
- Kent Fridberg
- Gudmundur Alfredson
- Jogvan Svabo Samuelson

Isumallioqatigiissitat Inatsisit katersugaataasat ilaat

Kapitali V

Oqaatsit

Kapitali V: Oqaatsit

Inatsit tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitap inatsimmut tunngaviusussamut missingiummik suliaqarnera, kalaallisut oqaatsit taaguutillu pillugit arlalinnik sivisuumillu oqilliffiusimavoq.

5.1 Kalaallit oqaasii inatsisitigut isumannaatsuutitsinerupput

'Kalaallit Nunaanni inatsisinut tunngaviusussanut isumalioqatigiissitamik pilersitsinissamut nalunaarusiami' atuarneqarsinnaasutut, kalaallit oqaasii Kalaallit Nunaanni inatsimmik tunngaviusussamik suliaqarnermi initoorujussuusussaasut takorloorneqarsimavoq:

Isumalioqatigiissitami oqaatsit qularnanngitsumik tassaassapput kalaallit oqaasii. Kalaallit oqaasii Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaasiupput. Ilimanarluinnarpoq nunap aqqissuussaananut aqunneqarneranullu maleruagassanik tunngaviusussanik pingaartumik suliaqarneq aamma nunap aqqissuussaananut aqunneqarneranullu maleruagassanut tunngaviusussanut missingersuusiorneq aallaaviatigut kalaallisut ingerlanneqassasoq. Danskisut nutserisoqassaaq, kisiannili isumalioqatigiissitami sulinerup oqallinnerullu annertunersaa oqaasertaliussanut tunngasuussallutik aamma aalajangersimasutigut oqaatsitigut oqaasertalersuinerit isiginiarneqassallutik, taamaattumik tamanna oqaasertanik allannermi toqqaannartumik peqataasussanut atorfilinnut kalaallisut oqaaseqarnissamut

piumasaqaateqarfiussalluni. Tamanna isumaqanngilaq isumalioqatigiissitami peqataanisamut kalaallisut oqalussinnaasariaqartoq, kisianni pisinnaanngikkaanni oqaasertanut tunngasunik kalaallisut oqallinnermi qanoq annertutigisumik peqataasoqarsinnaananut paasinartumik killeqassalluni.

Taamatuttaaq Inatsisartut ataatsimiinnerminni oqallinneranni, minnerunngitsumillu innuttaasut akornanni, oqaatsit pillugit apeqqut initoorujussuusoq, siusinnerusukkut suleqatigiissitaliani isumalioqatigiissitanilu tamanna takuneqartarpoq.

Innuttaasut inatsisitigut isumannaannerunissaat qulakkeerniarlugu, minnerunngitsumillu inatsisinik suliaqarnermi pitsaassutsit qaffasinnerunissaat qulakkeerniarlugu, kalaallisut inatsisilerinikkut taaguutinik ineriartortitsinissaq Nunatsinni Oqaasiliortut pingaartinnerussagaat, 2018-imi Inatsisartut ukiaanerani ataatsimiinneranni akuerineqarpoq.

5.2 Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitap oqaatsinik suliaqarnera

Naalakkersuisut 2017-imi Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitamik pilersitsimmatali, oqaatsit nalinginnaasumik ataatsimiinnerni suleqatigiissitalianilu aalajangersimasumik ilaatinneqarsimapput. Taaguutit oqaatsillu sorliit atorneqartussaasansersut, oqaatsit suut sumiorpaluutaanersut, aammalu oqaatsit imaluunniit taaguutit sorliit pisortatigoortumik akuerisaanersut kiisalu oqaasersiaassanersut, soorlu assersuutigalugu 'statsministeri' imaluunniit 'kommunalbestyrelsi', isumaqatigiiffigniarterneri akuttunngitsumik ajornakusoortarsimapput.

2019-imi Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitap allattoqarfia Oqaasileriffimmut inatsimmut tunngaviusussamut oqaatsit allassimaffiannik suliaqarnissaq pillugu suleqatigiinnissamut isumaqatigiissuteqarpoq. Taamanikkut allattoqarfimmi pisortaasoq oqaatsit allassimaffiannut siulequtsiussamini allappoq:

Inatsisit tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitat sulineranni oqaatsit initupput. Inatsisit tunngaviusussat pillugit Isumalioqatigiissitanik pilersitsinissaq Inatsisartuni 2016-imi akuerineqarmalli taaguusersuutinik, pingaartumik kalaallisut, assigiinnngitsunik atuisoqartoq malunnarsereersimavoq. Taamaammat inatsisinik tunngaviusumik suliaqarnermi oqaatsit oqariartaatsillu aalajangersimasut misissuataareerlugit isumalioqatigiissitat siamasissumik sulinissaanni atorneqartussatut tulluartausorinerpaasagut katersorpagut.

Tunngaviusumik inatsisissamik isumalioqatigiissitaaq suliaqarneranik oqilisaanniarlugu suliniutit arlallit aallartinneqaraluartut, suliap ingerlanera arriissimavoq. Tassunga tunngasortai arlaqarput, ilaatigut qinersinissamik suaaruteqarneq, ilaasortanik nutaanik toqqaaneq aamma sulisut taarsaannerat, tamatumunnga pingaarnertigut pissutaasimallutik. Kisianni aamma kalaallisut oqaatsinut killissaliussaqaqnginnera isumalioqatigiissitap sulineranut anigorniagassaqaqartitsisimasooq nassuerutigineqartariaqarpoq.

5.3 Oqaatsinut taaguutinullu ataatsimiititaliaq

2022-mi aasap naalernerani taamanikkut Inatsit tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitami ilaasortaasut aalajangerput, oqaatsinut taaguutinullu ataatsimiititaliamik pilersitsisoqassasoq. Tamanna ataatsimiinnerit ilaanni inatsimmi tunngaviusussami aalajangersakkanut imaritimassarpiaat oqallisiginagu oqaatsit oqallisigineqaqqinneranneerpoq. Ataatsimiititaliamik pilersitsinermi eqqarsaataavoq, oqaatsip ataatsip imaluunniit taaguutip ataatsip isumaqatigiinngissutaanera imaluunniit nalornissutaanera pissutigalugu isumalioqatigiissitaq ingerlariaqqissinnaajunnaarpat, paasinarsitsinissaq ataatsimiititaliamut, aalajangersakkami oqaaseqatigiit qanoq allassimassanersut inassuteqaateqarsinnaasumut, suliassanngortinneqarsinnaasaaq. Tamatuma saniatigut aalajangersakkanik tamaginnik pitsaassutsinik qulakkeerinissamik ataatsimiititaliaq suliakkerneqarpoq, taamaalillutik taakkua kalaallisut danskisullu paasinartuussallutik assigeeqqinnaassallutillu.

Oqaatsinut taaguutinullu ataatsimiititaliamut ilaasortat marluk toqqarneqarput:

- Lisathe Møller
- Ole Heinrich

2022-mi decembarip naanerani oqaatsinut taaguutinullu ataatsimiititaliaq allattoqarfik peqatigalugu siullermeertumik ataatsimiippoq. Piffissap aallartinnera oqaatsinik suliagarnermut immersugassap naleqquttup kiisalu periaasissap ataatsimiititaliamut naleqquttup nassaariniarnissaanut atornerarpoq. Ataatsimiititaliap ersarissumik nalunaarfigineqarpoq suliagarnerannut siunertaasoq tassaasoq, aalajangersakkat isumarpiaat allannngortinnagu, aalajangersakkat oqaatsitigut sapinngisamik eqqoqqissaarnissaasa qulakkeernissaa.

Ataatsimiititaliap allattoqarfiullu akornanni suleqatigiinneq, ataatsimiititaliap siumut ingerlaneranut aalajangiisorujussuusimavoq. Ataatsimooqatigiillutik aammalu aalajangersakkat tamaasa immikkut misissorlugit ataatsimiititaliaq allattoqarfillu imminnut isumasioqatigiittarsimapput. Isumalioqatigiissitap suut oqallisigisimaneraat, oqaatsit suut isumaqatigiinngissutigisimaneraat assigisaallu pillugit allattoqarfik aalajangersakkanut itisiliilluni nassuiaasinnaasimavoq, aammalu ataatsimiititaliaq suliatigut isumasioqataasimavoq, taamaalilluni aalajangersakkami oqaatsit allassimanagerat sapinngisamik pitsaanerpaamik paasinartuullutik.

Ataatsimiititaliap aalajangersakkat tamaasa ataasiarluni misissornissaat angumerisimavaa. Ataatsimiititaliap sulinini inaarutaasumik tunniussinissap tungaanut ingerlatiin-nassavaa.

KAPITALI XI

**Inatsit Tunngaviusussamut
siunnersuut**

AALLAQQAASIUT

Uagut, inuiaat kalaallit, nunagisatsinni Kalaallit Nunaanni, tamakkiisumik pisinnaatitaaffivut ingerlappavut, naalagaaffiullu aqunneqarneranut aaqqis-suussaaneranullu malittarisassat uku inuiaat kalaallit naalagaaffiannut namminersortumut Kalaallit Nunaannut inatsisitut tunngaviusutut matumuuna aalajangersarlugit.

Inuiaat kalaallit namminneq aalajangiisinnaatitaapput aalajangiisinnaatitaa-juassallutillu. Nammineq aalajangiisinnaatitaaneq tamanna qangarsuaaniilli siulitsinnit ingerlanneqarsimasoq kinguaatsinnut ingerlateqqinniarpaput.

Inuit tassaapput nunatta inoqqaavi. Piorsarsimassutsikkut immikkuullarissu-serput, oqaluttuarisaanerput, kingornussagut nukittussuserpullu tassangga aallaaveqarput. Tamanna puigorneqanngisaannassaaq tamatigullu nersorne-qartassalluni, isiginiarneqartassalluni illersorneqartassallunilu. Tamanna pisuussutigaput. Tamanna akisussaaffigaput.

Inuiaqatigiit kalaallit taamatuttaaq tamat oqartussaaqataanerannik assigiin-gisitaartumik tunngaveqarput, inuit ataasiakkaat inunnguuseralugu pisin-naatitaaffiinik, ataqqinassuseqarnerannik, isumannaatsumillu inuuneqarnis-saannik tunngavittut illersuiffiusut. Kalaallit Nunaanni innuttaasut kikkuu-galuartulluunnit naligiissutut naligiimmillu inatsimmik tunngaviusumik uuminnga illersugaasutut akueraavut. Piorsarsimassutsikkut qangaaniilli kingornussagut nukittoqqutigaput, naalagaaffimmilu Kalaallit Nunatsinni piorsarsimassutsikkut assigiinngisitaarnerput sikkerassaaq.

Inuiaqatigiit naapertuilluartumik ingerlatsiviusut, suaassuseq suminngaaneernerlu apeqqutaatinnagit kiffaanngissuseqarfiusut, naligiimmillu naleqartinneqarfiusut pilersissavagut. Inuit pisinnaatitaaffii tunngaviutillugit, ikinerussuteqartunik ataqqinninnermik, naligiissitsinermik naligiimmillu tamanut periarfissiinermik ilisarnaateqarluta inuiaqatigiit tunngavilersoruvagut.

Inuiaat kalaallit pinngortitamut ilaapput. Pinngortitaq uumassusillit ataqatigiinnerat, assigiinngisitaarnerat tassanilu uumassusillit tamaasa illersussavagut. Pinngortitaq inooqatigalugulu inuussutissarsiorfigaarput, inuiaqatigiillu siunissami qaqugumulluunniit piujuartut qularnaarniarlugit pinngortitap uumassuseqartullu tamarmik illersorneqarnissaat tunngavissaraarput saneqqunneqarsinnaanngitsoq. Taamaattumik pinngortitaq ataqqissavarput.

Kalaallit Nunaat pisinnaatitaaffinnik ataatsimoorussanik tunngaveqarpoq, taamatullu aamma nunatta, imartatta silaannartattalu tamarmi inuiaqatigiinnit ataatsimut pigineqarnerannik tunngaveqarneq sanioqqunneqarsinnaanani. Inatsisip tunngaviusup matuma nuna, imaq silaannarlu Kalaallit Nunaata tamakkiisumik oqartussaaffigisai tamaasa illersorpai atuuffigalugillu.

Inatsisip tunngaviusup matuma akuersissutigineqarneratigut Kalaallit Nunaat nunarsuarmi naalagaaffiit allat naligalugit namminersortutut ilannguppoq. Inuiaasugut nunat naalagaaffiillu tamarmik ataqqillugit nunarsuaq naapertuilluartumik eqqisseqatigiinnermillu tunngaveqartumik inooqataaffisoq nunat tamalaat akornanni suleqatigiinnermi peqataaffigissavarput.

Inuiaat piumassusaat tunngavigalugu pisortat pissaaneqarnerat atuutilersineqarpoq.

Kalaallit Nunaannut Tunngaviusumik Inatsit

Kapitali I

§ 1. Kalaallit Nunaat naalagaaffiuvoq imminut oqartussaaffigisoq.
Imm. 2. Pissaaneq pingasoqiusamik aggugaasoq, naalagaaffiup ingerlanneqarneranut tunngaviuvoq. Inatsisiliortussaataaneq Inatsisartuniippoq, atuutsitsisussaataaneq Naalakkersuisuniippoq eqqartuussisussaataanerlu eqqartuussivinniilluni.

Kalaallit Nunaata sumiiffiit oqartussaaffigisai

§ 2. Kalaallit Nunaata sumiiffiit oqartussaaffigisai agguluttorneqarsinnaanngillat.

Imm. 2. Naalagaaffiup ataatsimoornera imminullu naalagaaffittut oqartussaaffigenera innarlerneqassanngilaq.

Imm. 3. Nunap killeqarfii, nunat tamalaani isumaqatigiissutit naapertorlugit aalajangersarneqartut, inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

Innuttaassuseqarneq

§ 3. Kinaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartunik angajoqqaalik Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarsinnaatitaavoq.

Imm. 2. Naalagaaffimmi allami innuttaassuseqartoq inatsisitigoortumik akuerineqarluni Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalersinnaavoq.

Imm. 3. Innuttaassuseqalerneq, innuttaassuseqarnermik annaasaqarneq innuttaassuseqaleqqinnerlu inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

§ 4. Kinaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartup inatsit tunngaviusoq malillugu aaqqissuussineq taamatullu aamma inatsisit pisussaaffiit pisinnaatitaaffiillu taassuma malitsigisai maleruassavai.

Imm. 2. Kikkut tamarmik inatsimmi tunngaviusumi matumani aalajangersarneqarsimasunik pisinnaatitaaffeqarlutillu kiffaangissuseqarnissaat Naalakkersuisut qularnaassavaat.

Inuiattut oqaatsit ilisarnaatillu

§ 5. Kalaallit oqaasii tassaapput Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaatsit.

Imm. 2. Inuiaat ilisarnaataat, ilisarnaatillu ilusaat, uuttuutaat atorneqarnissaallu inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

Kapitali II

Inuit pisinnaatitaaffii pisussaaffilu

§ 6. Kinaluunniit inuunerminik kiffaangissutsiminillu immikkoortinneqannginnissaminik pisinnaatitaaffeqarpoq, kinaassuseq, atoqateqariaaseq, upperisaq, sumi inunngorsimaneq, ammip qalipaataa, isuma, pigisat, allatulluunnit inummut tunngassuteqartut apeqqutaatinnagit.

Imm. 2. Taamaallaat inatsimmik tunngaveqarluni kiffaangissusiiagaasoqarsinnaavoq.

Imm. 3. Kiffaangissusiiagaanermi tamatumunnga pissutaasoq pillugu ingerlaannaq ilisimatinneqarnissaq pisinnaatitaaffiuvoq. Pineqartoq ullut pingasut iluanni iperagaangippat, eqqartuussisup eqqartuussinermigut aalajangissavaa, pineqartoq parnaarussaassanersoq imaluunniit qularnaveeqqusigaalluni iperagaasinnaassappat, tamatuma ilusissaa annertussusissaalu aalajangersarlugit.

Imm. 4. Kinaluunniit tigusaasoq, tigusaanermi kingorna nalunaaquttap akunnerisa 24-t iluanni eqqartuussisumut sassartinneqassaaq.

Imm. 5. Eqqartuussisup aalajangiinera pineqartup eqqartuussivimmut qulliunerusumut ingerlaannaq ingerlateqquissinnaavaa.

Imm. 6. Unioqquitsineq akiliisitaanermik imaluunniit sivikitsumik parnaarussaananermik taamaallaat kinguneqarsinnaasumut kinaluunniit kiffaanngissusiagaasinnaannilaq.

Imm. 7. Pinerluuteqarsimasut eqqartuussivilersuunneqarnerat avataasigut kiffaanngissusiagaasoqartillugu, inuk pineqartoq imaluunniit taanna sinnerlugu iliuseqartut suliaq eqqartuussivinnut nalinginnaasunut misilitassatut saqqummiussinnaavaat.

Imm. 8. Kinaluunniit inatsisinik tunngaveqanngitsumik inuttut kiffaanngissuseqarnerminik killiliiffigineqarsimasoq taarsiiffigineqarsinnaatitaassaaq.

Imm. 9. Kinaluunniit eqqartuussinertaqartinnagu kiffaanngissutsiminik pisinnaatitaaffiminilluunniit arsaarneqassannilaq.

§ 7. Kinaluunniit attaveqaqatigiinnermut atortut suugaluartulluunniit aqququtugalugit isummaminik saqqummiussisinnaatitaavoq, taamaattorli eqqartuussivinnit akisussaatinneqarsinnaalluni.

Imm. 2. Isummersuutininik nakkutillineq naqisimaneqaranilu saqqummiisinaanermut taamaaqataanik killiliinerit inatsisitigut eqqunneqanngisaannassapput.

Imm. 3. Kinaluunniit paasissutissanik ujartuinissamut, tigusaqarnissamut ingerlatitseqqinissaminullu pisinnaatitaaffeqarpoq.

§ 8. Kinaluunniit nakkutigineqarani tusarnaarneqaranilu attaveqaatitigut attaveqaqateqarnissaminut illersugaassaaq pisinnaatitaaffeqassallunilu.

Imm. 2. Imm.1-imi pisinnaatitaaffik allannussappat, tamanna eqqartuussivikkut aalajangerneqassaaq.

§ 9. Kinaluunniit namminerisamik ilaqutariittullu inuuneqarnermi, angerlarsimaffimmi attaveqatigiittarnermilu ataqqineqarnissaminik pisinnaatitaaffeqarpoq.

Imm. 2. Eqqartuussisut aalajangeereernerisigut taamaallaat angerlarsimaffimmik attaveqatigiinnermilu misissuineq pisinnaavoq.

§ 10. Meeraq kinaluunniit inuttut ataqqineqassaaq.

Imm. 2. Meeraq kinaluunniit suliani imminut tunngasuni tusarniaaffigineqarnissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq, isumaalu ukiui inerisimassusialu naapertorlugit pingaartinneqassalluni.

Imm. 3. Meeraq pillugu iliuseqarnermi aalajangiinernilu meeqqamut tunngasuni, meeqqamut iluaqutaasusaaq tunngaviusumik isiginiarneqartassaaq.

Imm. 4. Meeraq kinaluunniit namminiussutsimi illersugaanissaanut pisinnaatitaaffeqarpoq. Pissutsit meeqqap ineriartorneranik ikorfartuisut qularnaarnissaat naalagaaffiup pisussaaffigaa, tamatumunnga ilanngullugit aningaasaqarnikkut, inuttut atugarisatigut peqqissutsikkullu toqqissisimanissaat, pingaartumik nammineq ilaquttamini.

§ 11. Kikkulluunniit ilinniagaqarnissamut pisinnaatitaaffeqarnerat inatsisitigut qularnaarneqassaaq.

Imm. 2. Meeqqat atuartitaasusaaatitaasut tamarmik akeqanngitsumik atuartitaanissaq pisinnaatitaaffigaat.

Imm. 3. Angajoqqaat meeqqat atuartitaanissaat namminneq akisussaaffittut tigussappassuk, atuartinaanerup pitsaassusia pisortanit neqeroorutigineqartoq naleqqatigissavaa.

Imm. 4. Naalagaaffiup qularnaassavai meeqqat atuarfianniit ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarnissamut periarfissat aamma pisinnaasat aallaavigalugit ingerlaqqilluni ilinniarnissamut naligiimmik periarfissaqarnissaq.

§ 12. Piginnittussaatitaaneq innarlerneqarsinnaanngilaq.

Imm. 2. Kinaluunniit pigisaminik pisinnaatitaaffimminilluunniit tunniussinissaminut pisussaaffilerneqarsinnaanngilaq, inuiaqatigiit ataatsimut iluaqutissaat naapertorlugu tamanna piumasarineqanngippat. Tamanna taamaallaat inatsisitigut tamakkiisumillu taarsiisoqarneratigut pisinnaavoq.

Imm. 3. Pigisanik aalaakkaasunik arsaarinnissuteqarnissaq pillugu inatsisissatut siunnersuut akuerineqarpat, Inatsisartunut ilaasortat pingajorarterutaasa, siunnersuutip inaarutaasumik akuerineqarneraniit ulluinaat pingasut qaangiutsinnagit, piumasarisinnaavaat, aatsaat atuuttussanngortitsisoqassasoq Inatsisartunut nutaamik qinersisoqareernerata siunnersuutillu Inatsisartunngortunit nutaanit akuerineqaqqereernerata kingorna.

Imm. 4. Pigisanik aalaakkaasunik arsaarinnissuteqarnermik suliap inatsisit malillugit suliaasimaneranik taarsiissutaasullu annertussusaannik apeqqutit sulluunniit eqqartuussivinnut suliassanngortinneqarsinnaapput.

§ 13. Kinaluunniit upperisarsiornikkut allatulluunniit isumaqarnissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq. Kinaluunniit isummaminik allanngortitsinissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq.

Imm. 2. Kinaluunniit namminerisamini angerlarsimaffimmini tamanulluunniit ammasumi kisimiilluni allanilluunniit peqateqarluni, nammineq upperisani naapertorlugu upperisarsiornissamut pisinnaatitaaffeqarpoq. Kinaluunniit upperisami ersersinnissaanut pisinnaatitaaffeqarpoq.

Imm. 3. Kinaluunniit upperisarsiornikkut peqatigiiffimmik pilersitsisinnaatitaavoq ilaasortaasinnaatitaallunilu. Kinaluunniit upperisarsiornikkut peqatigiiffimmut ilaasortaannginnissamut pisinnaatitaaffeqarpoq.

§ 14. Kinaluunniit sulinissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq. Kinaluunniit nammineq toqqakkaminik inuussutissarsiorsinnaatitaavoq, aamma inuussutissarsiummik niuernermillu ingerlatsisinnaatitaalluni.

Imm. 2. Kinaluunniit pisinnaasoq sapinngisaminik sulinikkut inuiaqatigiinni iluaqutaanissaminik pisussaaffeqarpoq.

§ 15. Kinaluunniit suaassutsini, qalipaadini, upperisani, ukiuni, innarluuteqarnini, atoqateqariaatsini pissutigalugit immikkoortinneqannginnissaminik pisinnaatitaaffeqarpoq.

Imm. 2. Inuit tamarmik suaassuseq apeqqutaatinnagu naligiissitaapput.

§ 16. Kikkulluunniit siumut akuerineqaqqaaratik sakkularatik katersuussinnaatitaapput.

Imm. 2. Katersuunnerni kikkunnilluunniit orniguffigineqarsinnaasuni politiit malinnaasinnaatitaapput. Isumannaatsuunissaq, inatsisit unioqqutinneqarnissaat torersumillu pissuseqarnissaq ernummatigineqarpata katersuunnerit inerteqqutigineqarsinnaapput.

Imm. 3. Katersuunnerni eqqissiviillioortoqalersillugu, oqartussaasut sakkularartut, saassunneqalinngikkunik, inatsisip aqqani pingasoriarlutik iluaqutaanngitsumik avissaartuunissaq kaammattuutigereersimagunikku aatsaat akuliussinnaapput.

§ 17. Kinaluunniit inatsisit unioqqutinngit siunertalimmik peqatigiiffilorsinnaatitaavoq peqatigiiffimmullu ilaasortaasinnaatitaalluni, taakkununga suliatigut peqatigiiffiit aamma naalackersuinikkut peqatigiiffiit ilanngullugit. Kinaluunniit peqatigiiffimmut ilaasortaanissaminut pinngitsaalineqarsinnaanngilaq.

Imm. 2. Peqatigiiffiit eqqartuussinikkuinnaq atorunnaarsinneqarsinnaapput. Peqatigiiffik inerteqqutaalerallarsinnaavoq, taamaattoqartilluguli suliaq ingerlaannaq eqqartuussivimmut saqqummiunneqassaaq.

Imm. 3. Suliat naalakkersuinikkut peqatigiiffiit atorunnaarsinneqarnerinut tunngasut immikkut akuerineqaqqaaratik naalagaaffiup eqqartuussivianut qullersaasumut suliassanngortinneqarsinnaapput.

§ 18. Kinaluunniit ataqqinassusilimmik inuuneqarnissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq.

Imm. 2. Kinaluunniit imminut pilersorsinnaanngikkuni akisussaaffigalugit pilersugarisani ilanngullugit naalagaaffimmit isumaginninnikkut isumannaallisaaffigineqarnissaminnik pisinnaatitaaffeqarput. Suliffeerunneq, innarluuteqarneq, suliffeqannginneq, ernineq, utoqqalineq, piitsuuneq imaluunniit napparsimanermi assigisaaluunniit isumaginninnikkut isumannaallisaaffiginniffiussapput.

§ 19. Inuiaat kalaallit inuiaapput Kalaallit Nunaanni avatangiisimik pinngortitalu tunniussinnaasaanik atuinissamik piniarnissamillu pisinnaatitaaffillit.

Imm. 2. Inuiattut pinngortitamit piujuartitsineq tunngavigalugu atuineq tassaatipparput pinngortitamik eriaginninneq, aningaasarsiorneq, inuuniarnikkut kulturikkullu piujuartitsineq.

Imm. 3. Kinaluunnit Kalaallit Nunaanni innuttaassusilik imminut pilersorniarluni piniarnissamut pisinnaatitaaffeqarpoq.

Imm. 4. Piniarnissamut killiliussat piumasaqaatillu inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

Imm. 5. Piniagassanik uumasunillu allanik piujuartitsinissaq inatsisitigut aalajangersarneqassaaq.

§ 20. Kinaluunniit avatangiisini piujuartitsinermik tunngavilimmik illersugaasuni, minguitsuni peqqinnartunilu inuunissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq.

Imm. 2. Kinaluunniit piginnaasani naapertorlugit piujuartitsineq tunngavigalugu ineriartortitsinissaq aamma uumasunik avatangiisinillu mingutsitsinnginnissaq anguniassallugit pisussaaffeqarpoq.

§ 21. Toqumut pillaarneq atuutilersinneqanngisaannassaaq.

Imm. 2. Kinaluunniit naalliutsinneqassanngilaq allatulluunniit naakkittaatumik nikanarsaataasumilluunniit pineqassanani pillarneqarluniluunniit.

Imm. 3. Kinaluunniit inussiaanngisaannassaaq pinngitsaaliissummillu sulisinneqanngisaannassalluni.

§ 22. Eqqartuussiveqarnermi sulineq aaqqissuussaanelu inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

Imm. 2. Eqqartuussisussaataitasut pissaanerminnik ingerlatsinerat inatsisitigut aalajangersarneqassaaq. Immikkut eqqartuussivinnik eqqartuussisinnaatitaasunik pilersitsisoqarsinnaanngilaq.

Imm. 3. Pisortat oqartussaaffiisa killingat apeqquserneqartillugu eqqartuussivik aalajangiinissaminik pisinnaatitaaffeqarpoq. Apeqqummik qaqitsisup apeqqutip aalajagiiffiqineqarnissaata tungaanut pisortanik peqqussutaasoq malittussavaa.

Kapitali III

Inatsisartut

§ 23. Inatsisartut tassaapput inuit qinigaat inatsisiliortussaataitasut.

Imm. 2. Inatsisartunut ilaasortassat naliginnaasumik toqqaannartumik isertortumillu qinersinikkut ukiunut sisamanut qinerneqartassapput.

Imm. 3. Inatsisartut innarlitsaalineqartussaapput.

Imm. 4. Inatsisartunut ilaasortat sulinerminni nalunneqatiginmissusertik kisiat tunngavigissavaat.

Imm. 5. Kinaluunniit ilaasortanngorlaaq qinigaanini akuerineqaannariarpat, Inatsit Tunngaviusoq maleruarniarlugu persuarsionartumik neriorsuissaaq.

Imm. 6. Inatsisartut ilaasortat ikinnerpaamik affaat najuuppata taaseqataallutillu Inatsisartut aalajangiisinnaassuseqarput.

Imm. 7. Immikkut ittumik pissutissaqartoqartinnagu Inatsisartut ataatsimiinneri tamanut ammasuussapput.

Imm. 8. Inatsisartut suleriaasertik nammineerlutik aalajangersassavaat.

§ 24. Kinaluunniit Inatsisartunut ilaasortaq Inatsisartuni nammineq oqaaserisaminut Inatsisartut avataanni akisussaatinneqarsinnaanngilaq Inatsisartut akuerinngisaannik.

Imm. 2. Kinaluunniit Inatsisartunut ilaasortaq iliuseqarnermini pakasarneqarsimannikkuni Inatsisartut akuersisimatinnagit qanorluunniit ittumik unnerluutigineqarsinnaananilu kiffaanngissusiagaasinnaanngilaq.

Inatsisartunut qinersineq aamma qinigaasinnaaneq

§ 25. Kinaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartoq, 18-inik ukioqalersimasoq nammineersinnaajunnaarsitaasimannikkuni Inatsisartunut qinersisinnaatitaavoq.

Imm. 2. Kinaluunniit § 25, imm. 1-imik naammassinnittoq Inatsisartunut qinigaasinnaatitaavoq.

Imm. 3. Ilaasortat qinigaanerisa atuuttuussusiat kiisalu ilaasortaq qanoq qinigaasinnaassusiagaasinnaanersoq pillugu apeqqut Inatsisartut nammineerlutik aalajangigassaraat.

Imm. 4. Ilaasortaq Inatsisartunit tunuarnissaminik sulinnigiffeqarnissaminilluunniit qinnuteqarpat, qinnuteqaat akuerineqarsinnaanersoq Inatsisartut aalajangissavaat.

Ataatsimiititaliat

§ 26. Inatsisartut inatsisit malillugit ataatsimiititaliatigut aamma ataavartumik ataatsimiititaliatigut inissitsitissapput.

Imm. 2. Inatsisartut aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaqassapput, taassuma Inatsisartut ataatsimiinnerisa avataanni Inatsisartut siumoortumik akuersissutigisimanngisannut Inatsisartut sinnerlugit akuersigallarsinnaatitaapput.

Imm. 3. Inatsisartut ataatsimiititaliaqassapput nunanut allanut tunngassuteqartut pillugit Naalakkersuisullu isumasioqatigiittussanik.

Imm. 4. Inatsisartut inatsisit atortinneqarneranut inatsisitigut aalajangerneqarsimasumik. ataatsimiitsitaliamnik pilersitsissapput.

Inatsisiliorneq

§ 27. Inatsisartunut ilaasortaq imaluunniit Naalakkersuisut Inatsisartut inatsisissaatut siunnersuutinik aamma aalajangiiffigisassatut siunnersuutinik Inatsisartunut saqqummiussisinnaatitaapput.

Imm. 2. Inatsisartut inatsisaat Inatsit Tunngaviusumi killiliussat iluanniissapput

Imm. 3. Inatsisissatut siunnersuutit il.il. tamarmik saqqummiunneqarnerminniit tamanit takuneqarsinnaassapput.

Imm. 4. Inatsisissatut siunnersuut Inatsisartunit inaarutaasumik akuersissutigineqannginnerani Inatsisartuni pingasoriarneqarluni misilinneqartassaaq.

Imm. 5. Inatsisissatut siunnersuut § 27, imm. 4.-p piumasaqaataanik naammassinnissimasoq sapaatit akunnerisa sisamat qaangiutinnginneranni Naalakkersuisut Siulittaasuanit atsiorneqarluni atortussanngortinneqassaaq. Tamanna pinngippat, Inatsisissatut siunnersuut Inatsisartunit aappasaanik akuersissutigineqaqqippat Inatsisartut Siulittaasuata atuuttussanngortissavaa.

Imm. 6. Inatsimmik nutaamik tamanut nalunaarutiginnittarneq inatsisitigut aalajangersarneqassaaq.

Imm. 7. Ukiumut aningaasanut inatsiseqarfiusussamut tulliuuttumut aningaasanut inatsisissatut siunnersuut kingusinnerpaamik ukiup aningaasanut inatsiseqarfiusup aallartinnissaa qaammatinik sisamanik sioqqullugu Inatsisartunut saqqummiunneqassaaq.

Imm. 8. Ukiumut aningaasanut inatsiseqarfiussamut tullermut aningaasanut inatsisissatut siunnersuutip suliarinera ukiup aningaasanut inatsiseqarfiusup aallartinnera sioqqullugu naammassissasoq ilimagineqarsinnaangippat, aningaasaliissutininut inatsisaagallartutut siunnersuut Inatsisartunut saqqummiunneqassaaq.

Ombudsmandi

§ 28. Inatsisartut ombudsmandimik naalagaaffiup kommunillu ingerlatsinerannik nakkutiginnittussamik toqqaassapput.

Imm. 2. Ombudsmandi ingerlatsinermini Inatsisartunut Naalakkersuisunullu pituttorsimassanngilaq.

Imm. 3. Inatsisartut Ombudsmandi tatigiunnaarunikku soraarsissinnaavaat.

Kapitali IV

Naalakkersuisut

Oqartussaaffiit akisussaaffiillu

§ 29. Naalakkersuisut tassaapput inatsisinik atuutitsisussaataitaasut.

Imm. 2. Naalakkersuisut siulittaasuat naalagaaffiup qullersaraa.

Imm. 3. Naalakkersuisut sulinerat Inatsisartut tatiginninnerannik tunngaveqarpoq.

Imm. 4. Naalakkersuisut naalakkersuisut ingerlatsinerannut akisussaapput. Akisussaaneq inatsisitigut aalajangersarneqassaaq.

Imm. 5. Naalakkersuisut Inatsisartut akuersissutigisimanngisaannik aningaasanik atueqqusaanngillat.

Imm. 6. Naalakkersuisut siulittaasuat Inatsisartunut qinersinissamik nalunaaruteqarsinnaatitaavoq.

Naalakkersuisunngortitsineq

§ 30. Naalakkersuisut siulittaasuut Inatsisartunut ilaasortat akornannit qinerneqassaaq.

Imm. 2. Naalakkersuisunut ilaasortat Inatsisartunit qinerneqassapput.

Imm. 3. Naalakkersuisut siulittaasuata Naalakkersuisunut ilaasortat amerlassusissaat, taakkualu akornanni suliassat agguuannissaat aalajangissavai.

Imm. 4. Naalakkersuisoq ilaasortanngorlaaq qinigaanini akuerineqaannariarpat inatsit tunngaviusoq maleruarniarlugu neriorsuissaaq.

Imm. 5. Naalakkersuisunut ilaasortap qinigaanerata atuussinnaassusia kiisalu ilaasortap qinigaasinnaanini annaasimaneraa Inatsisartunit aalajangiiffigineqassaaq.

Naalakkersuisunik eqqartuussisunut suliassanngortitsineq

§ 31. Naalakkersuisunut ilaasortat namminneq suliassa qarfirmik ingerlannerinut inatsisitigut akisussaasuupput. Akisussaaffimmut tamatumunnga malittarisassat inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

Imm. 2. Naalakkersuisunut ilaasortat atuuffimmini ingerlatsinertik pillugu Inatsisartunit unnerluunneqarsinnaapput.

Imm. 3. Naalakkersuisut atorfirminnik ingerlatsinerat tunngavigalugu unnerluussisoqartillugu, suliassaq pineqartoq eqqartuussivinnut suliassanngortinneqassaaq.

Tatiginninnginnermik nalunaaruteqarneq

§ 32. Kinaluunniit Naalakkersuisunut ilaasortaq Inatsisartut tatiginninnginnerminnik nalunaaruteqarnerisa kingorna pineqartoq atorfirmiinnarsinnaangilaq.

Kapitali V

Kommunit namminersortuunerat

§ 33. Kommunit nammineersinnaatitaanerat inuinnaat oqartusssaaqataanerannik tunngaveqarpoq.

Imm. 2. Kommunalbestyrelse kommunimi qullersaalluni ataatsimiittartuutitaq inuit qinigaannik inuttaqarpoq, kommunillu susassaarfii kommunit aqunneqarnerat pillugu inatsit naapertorlugu aqutarissallugit.

Imm. 3. Kommunit kommunimut akileraarummik akileeqqusisinnaapput.

§ 34. Kommunalbestyrelsimut ilaasortat ukiuni sisamani atuuttussatut nalinginnaasumik qinersinermi qinerneqartassapput.

Imm. 2. Ilaasortaaffiit qinersisut amerlassusiinut naleqqiussinikkut agguataarneqassapput.

Kommunini qinersinerni qinersisinnaatitaaneq qinigaasinnaanerlu

§ 35. Kinaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartoq, najugaqartoq imaluunniit akileraartartoq nammineersinnaajunnaarsitaasimangikkuni qinersisinnaatitaavoq.

Imm. 2. Kinaluunniit nammineq akuersinngikkuni qinigassanngortinneqarsinnaangilaq.

Imm. 3. Kommunalbestyrelsimut qinigaasinnaatitaaneq inatsisitigut aalajangersarneqassaaq.

Kapitali VI

Eqqartuussiviit aamma eqqartuussiveqarneq

Eqqartuussisutut pissaaneqartitat

§ 36. Kalaallit Nunaanni eqqartuussiviupput Eqqartuussiviit qullersaat aamma eqqartuussiviit appasinnerusut taamatutaaq nunanut tamalaanut tunngasuni eqqartuussiviit naalagaaffiup akuerisai.

Imm. 2. Inatsisartut allanik eqqartuussivinnik pilersitsisinnaangillat. Eqqartuussiviit immikkuullarissut eqqartuussisutut pissaaneqartitat pilersinneqarsinnaangillat.

Imm. 3. Eqqartuussiviit aaqqissuusaanerat inatsisitigut aalajangersarneqassaaq.

Eqqartuussivitsigut misiliisarneq

§ 37. Eqqartuussiviit pillaanissaq, aaqqiagiinnngissutit aamma allaffissornikkut suliat pillugit suliat misilittassavaat.

Imm. 2. Eqqartuussiviit qullersaat inatsisinik atuutsitsisut killissarisaaq taamatutaaq inatsit imaluunniit inatsisip ilai pillugit apeqquq tunngaviumik inatsimmut matumunnga tulluartsuunnaanerat misilissallugit pisinnaatitaavoq.

Imm. 3. Eqqartuussisut taamaallaat inatsimmik malinnissallutik pituttugaapput.

Inatsisit tunngavigalugit ingerlatsineq

§ 38. Eqqartuussisutut pissaaneqartitat ingerlatsinerat taamaallaat inatsisitigut aaqqiivigineqarsinnaavoq.

Eqqartuussiviit sulisui

§ 39. Eqqartuussisut suliani eqqartuussivinnut suliassanngortinneqartuni eqqartuussisassapput.

Imm. 2. Pinerluuteqarsimasunik eqqartuussivilersuussinermi eqqartuusseqataasartut peqataasassapput. Inatsisitigut aalajangersarneqassaaq suliani sorlerni aamma qanoq ittuni taamatut peqataatitsisoqartassanersoq taamatuttaa q suliani sorlerni aalajangeeqataasartut peqataasassanersut.

Imm. 3. Taamaallaat naalagaaffiup eqqartuussissuserisua, politimesteri eqqartuussissuserisullu unnerluutiginnissinnaapput.

Eqqartuussisunik toqqaasarnermut siunnersuisoqatigiit

§ 40. Arlaannaannulluunniit attaveqanngitsunik Eqqartuussisunik toqqaasarnermut siunnersuisoqatigiinnik pilersitsisoqassaaq, taakku suliassarissallugu eqqartuussisutut atorfiit inuttalerneqarnissaat pillugu inassuteqaateqartarnissaq.

Imm. 2. Eqqartuussisoq Inatsisartunut, Naalakkersuisunut kommunalbestyrelsimulluunniit ilaasortaassanngilaq.

Imm. 3. Eqqartuussisut eqqartuussinertaqanngitsunik soraarsinneqarsinnaanngillat. Eqqartuussisut kissaatigisaannut akerliusumik nuutsinneqarsinnaanngillat, eqqartuussivinnik allatut aaqqissuussisoqarnera eqqaassanngikkaanni. Taamaattorli eqqartuussisoq 70-inik ukioqalereersimasoq soraarsinneqarsinnaavoq.

Naalagaaffiup eqqartuussissusilerisua

§ 41. Naalagaaffiup eqqartuussissusilerisuata nuna tamakkerlugu eqqartuussivitsigut suliassat nunalu tamakkerlugu pisortat suliffeqarfiutaat siunnersuisuuffigissallugit.

Imm. 2. Naalakkersuisut siulittaasuat naalagaaffiup eqqartuussissuserisussaatur atorfinititassamik siunnersuuteqassaaq, Naalakkersuisut siulittaasup taassuminnga atorfinititsinnginnerani Inatsisartunit akuersissutigineqartussamik.

Eqqartuussivilersuussisarneq

§ 42. Eqqartuussivilersuussisarneq inatsisitigut aalajangersarneqassaaq.

Kapitali VII

Nunanut allanut aamma nunat tamalaat akornanni pissutsit

§ 43. Naalakkersuisut pissutsinut Kalaallit Nunaata nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineranut nunanullu allanut attaveqarneranut tunngasunut akisussaapput. Naalakkersuisut suleqatigiinnissaq pillugu naalagaaffinnik allanik aamma/imaluunniit nunat tamalaat akornanni suliniaqatigiiffinnik isumaqatigiissuteqarsinnaapput isumaqatigiinninniarsinnaallutillu.

Imm. 2. Nunat tamalaat akornanni isumaqatigiinninniarnertit isumaqatigiissutillu Inatsisartut peqataaffigisariaqagaat allatigulluunniit pingaaruteqartut Inatsisartunit akuersissutigineqartassapput.

Imm. 3. Nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit inatsisiliornermik ilaqartut atuutilersinneqannginnerini Inatsisartunit inatsisitut akuerineqarsimassapput. Inuiaat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutit Inatsisartunit akuerineqartariaqarput.

Inuiaat assigiinngitsut akornanni pissutsit pillugit

§ 44. Naalakkersuisut Inatsisartunit akuerineqarlutik nunanik allanik isumaqatigiissuteqarsinnaapput.

Imm. 2. Naalakkersuisut naalagaaffinnut naalagaaffiilluunniit akornanni suliniaqatigiiffinnut aalajangiisinnaassutsinik piginnaatitaanernilluunniit tunniussinialissappata Inatsisartut tamanna inatsisitut 3/4-nik amerlanerussuteqarlutik akuersissutigissavaat. Tamatuma kingorna ukiup ataatsip qaangiutinnginnerani innuttaasut taasisinneqarneratigut nalinginnaasumik amerlanerussuteqarnikkut isumaqatigiissut inaarutaasumik isummerfigissavaat. Qinersisinnaasut affaat sinnerlugit taasisimassapput.

Imm. 3. Inatsisartut tamakkiisumik oqartussaassuseqarneq pillugu ataatsimiititaliamik pilersitsissapput § 44, imm. 2-mut tunngatillugu apeqqutinik suliaqartartussanik. Ataatsimiititaliaq inatsisikkut pilersinneqassaaq.

Imm. 4. Naalagaaffinnut allanut isumaqatigiisummit tunuartitsisoqassatillugu suleriaaseq § 44, imm. 2-mi atorneqartoq taamatuttaa atorneqassaaq.

Imm. 5. Imm. 2 aamma tamakkiisumik oqartussaassutsimik tunniussinissamik isumaqatigiisutit malillugit pisinnaatitaaneq piginnaatitaanerillu innuttaasut pisinnaatitaaffiinut akulerunnerussanngillat.

Imm. 6. Imm. 2 malillugu naalagaaffinnut allanut isumaqatigiisummit tunuartitsisoqassatillugu suleriaaseq § 44, imm. 2-mi atorneqartoq taamatuttaa atorneqassaaq.

Nunanut allanut tunngasunut ataatsimiititaliaq

§ 45. Inatsisartut nunanut allanut, nunat tamalaat akornannut sillimaniarnermullu naalakkersuinikkut ingerlatsinermut tunngasuni suliassani Naalakkersuisunit siunersiorneqartartussanik nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu ataatsimiititaliamik pilersitsissapput.

Imm. 2. Nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu ataatsimiititaliamut ilaasortat nipangiussisussaataassapput.

Imm. 3. Nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu ataatsimiititaliaq pillugu malittarisassat erseqqinnerusut inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

Imm. 4. Naalakkersuisut nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu ataatsimiititaliamut ingerlaavartumik ilisimatitsissuteqartassapput.

Kapitali VIII

Sillimaniarneq illersornissarlu

§ 46. Sumiiffiit Kalaallit Nunaata tamakkiisumik oqartussaaffigisai aggulunneqarsinnaanngillat.

Imm. 2. Naalakkersuisut Kalaallit Nunaata sillimaniarnerata illersorneqarnissaatalu isumagineqarnerat akisussaaffigivaat.

Imm. 3. Sumiiffinnut tamakkiisumik oqartussaaneq Kalaallit Nunaatalu illersorneqarnissaa qularnaarneqassapput.

Imm. 4. Suliassat illersornissamut sillimaniarnermullu tunngasut naalagaaffinnik aamma/imaluunniit naalagaaffiit akornanni suliniaqatigiiffinnik allanik suleqateqarnikkut qularnaarneqarsinnaapput.

Kapitali IX

Ajornartorsiulernerme iliuuseqarsinnaatitaanerit

§ 47. Naalakkersuisut Inatsisartut akuersissuteqarnerisigut nunami qinigaanngitsut aqutsisuulernerat nalunaarutigisinnaavaat.

Imm. 2. Nunami qinigaanngitsut aqutsisuulernerannik nalunaaruteqarnermi saneqqunneqarsinnaanngitsunik pisinnaatitaaffeqassaaq.

Imm. 3. Nunami qinigaanngitsut aqutsisuulernerannut pissutsit sukumiinerusut inatsisikkut akuersissutigineqassapput.

Imm. 4. Nunami qinigaanngitsut aqutsisuulernerannik nalunaaruteqarnermi pissutsit suleriaatsillu ajornartoornermi malinneqarsimanersut eqqartuussiviit qullersaata nalilissavai.

Kapitali X

Inatsisinik tunngaviusunik allanngortitsineq

Allanngortitsinermi periuseq

§ 48. Inatsimmut tunngaviusumut matumunnga allannguutissatut ilassutissatulluunniit siunnersuutininik Inatsisartut akuersissuteqarpata Inatsisartut ingerlaannaq tunuassapput, Inatsisartunullu nutaamik qinersisoqarluni.

Imm. 2. Inatsisissatut siunnersuut oqaasertai allanngortinnagit Inatsisartunngortunit akuersissutigineqarpat Inatsisartuni inatsisissatut siunnersuutip akuersissutigineqarnerata kingornatigut kingusinnerpaamik qaammatit pingasut qaangiunneranni inunnik taasisitsisoqassaaq.

Imm. 3. Ikinerpaamik qinersisartut $\frac{3}{4}$ -iisa inatsisissatut siunnersuut taasinerikkut ilalerpasuk, Naalackersuisut Siulittaasuata inatsisissatut siunnersuut akuersissutigissavaa.

Kapitali XI

Atuuttuulersitsineq ikaarsaariarnermilu aalajangersakkat

§ 49. Inatsit tunngaviusoq manna tamanut saqqummiunneqarnermi kingorna atuutilissaaq.

Imm. 2. Aalajangersakkat immikkuualunnerusut, inatsisip tunngaviusup piviusunngortinnissaanut pisariaqartut, inatsisitigut aalajangersarneqassapput.

Imm. 3. Inatsisit atuutereersut inatsisiliornernilu tunngaviit allat, inatsimmi tunngaviusumi allannguutininut akuerisaasunut akerliusut, aalajangersakkanik inatsimmut tunngaviusumut matumunnga naapertuuttunik aalajangersaasoqarnissaata tungaanut atuutissapput.

KAPITALI XII

**Inatsit Tunngaviusussamut
siunnersuummut nassuiaatit**

Inatsit Tunngaviusussamut siunnersuummut nassuiaatit

Missingiummi inatsimmut tunngaviusussamut aalajangersakkanut nassuiaatini isumaliutersuutit ilai missingiummi aalajangersakkanut tunngavigineqartut nassuiarneqarput.

Oqallinnerit isumaliutersuuteqarnerillu aalajangersakkat ilusilersorneqarnerannut tunngavigineqartut amerlanersai suleqatigiissitaliani pingasuni, isumalioqatigiissitap sulinerata 2019-mi aggustimiit 2022-mi maajimut inissisimaffigisaanni, ingerlanneqarput. Taamaattumik nassuiaatit suleqatigiissitalianit tamaginnit ilaasortamit suliarineqarput.

Aalajangersakkanut nassuiaatit Naalackersuisaatsit pillugit suleqatigiissitaliami suliarineqartut, Ineqi Kielsenimit suliarineqarput.

Aalajangersakkanut nassuiaatit Nunanut allanut sillimaniarnerlu pillugit apeqqutit pillugit suleqatigiissitaliami suliarineqartut, Mari Kleistimit suliarineqarput.

Pisinnaatitaaffiit pisussaaffiillu pillugit suleqatigiissitaliami alajangersakkanut nassuiaatit killilimmik suliarineqarsimapput.

Nassuiaatini amerlanerni kalaallisuumiit qallunaatumut nutserinissaq piffissakilliorneq peqqutigalugu piviusunngorsinnaasimangilaq.

Kapitali I

§ 1-imut

Kalaallit Nunaat naalagaaffittut inissisimanagera aalajangersarpaa. Naalagaaffittut Imminut oqartussaaffigineq paasineqassaaq, naalagaaffik Kalaallit Nunaat tassaassasoq Naalagaaffinnit allanit qulangersimaneqarani, tamakkiisumik Naalagaaffiup Kalaallit Nunaata sumiiffiit oqartussaaffigisai aammalu pisinnaatitaaffeqarnikkut pisussaaffeqarnikkut illersornissakkut sillimaniarnikkullu Kalaallit Nunaanni oqartussaasunit tamakkiisumik akisussaaffigineqartut, aatsaallu taakkua akuersissuteqarnerisigut nunamut sunniuteqartumik avataaniit sunniinermik iliuuseqartoqarsinnaasassasoq.

Eqqartorneqarsimavoq *Kalaallit Nunaat* allatut taajuuserneqarsinnaanersoq, tamannali aalajangiiffigineqarsimanngilaq. Assinganik oqaatsini allani, soorlu qallunaatut inatsisit allanneqarnerini *Kalaallit Nunaat* aamma atorneqassanersoq eqqartorneqarsimavoq.

Oqaatsit *naalagaaffik* aamma *kunngiitsuuffik* eqqartorneqarsimapput, aalajangiunneqarsimavorlu naalagaaffik atorneqarnissaa nunarput innuttaasuminit piumasaanit aqunneqarluni, taamaattorli aamma nunarsuarmioqatigiit akornanni piumasanut suleqataasinnaassuseqarluni ingerlasussatut isigineqarmat. Oqaaseq kunngiitsuuffik naalagaaffiit kunngitut pissaanilimmit aqunneqarsimasuukkajuttarmata malitsigisaanillu kunngip pissaanerani tamakkiisumik arsaarinnissuteqarfiusimasuukkajuttarlutik, nunatsinnilu nammitsinnik toqqakkatsinnik kunngeqarsimanngisaannaratta oqaaseq Naalagaaffik atorneqassasoq aalajangiunneqarsimavoq.

Imm. 2-mut

Kalaallit Nunaata naalagaaffittut imminut oqartussaaffigisup iluani pissaanerit aggornerannik aalajangersaavoq. Pissaanerit aggulunneqarnissaat Kalaallit Nunaata innuttaasumi kissaataat malillugit inatsisillu tunngavigalugit ingerlanissamik qulakkeerininniarnissamat tunngaviuvoq.

Pissaanerit immikkoortumi taaneqartut pingasuupput, taakkualu immikkut imminnut attuumassuteqannginnissaat, imminnullu nakkutillivigisinnaajuarnissaat siunertaavoq. Taama siunertaqarnerup qulakkeerniagassaasa annersaraat nunatsinni pissaanerup inummi ataatsimi imaluunniit inunni arlaqanngitsuni tamakkiisumik tiguneqarsinnaalinnigisaannarnissaa, Kalaallit Nunaannilu innuttaasut aammalu pissaanerit aggulussimanerisa inuttalersugaanerannut pissaaneqartitsisuusut pissaanermik arsaarneqanngisaannarnissaat.

Oqaaseq *pissaaneq* sunniuteqarsinnaassutsimut tunngatillugu uani paasineqassaaq. Oqaaseq pissaaneq assigiinngitsunik atorneqarsinnaasarmat. Pissaanermik tunineqartut immikkut tamarmik pingasuullutik assigiinngitsunik pisussaaffilerneqarlutillu pisinnaatitaaffilerneqarput.

Oqaasitsit *Inatsisiliortussaatitaaneq Inatsisartuniippoq* tunngaveqarpoq Kalaallit Nunaat ataatsimut inatsisartoqartussanngorlugu inissinneqartussanngorlugu. Soorlu Namminersorneq pillugu inatsisip pisinnaatitsissutaatut Kalaallit Nunaanni inatsisiliornermik pissaaneqartut tassaasut Inatsisartut. Oqaaseq Inatsisiliortussaatitaaneq pisussaaffittaqarpaluttumik allanneqartoq tunngaveqarpoq Kalaallit Nunaanni inatsisitigut aalajangersakkat tunngavigalugit ingerlatsisoqartariaqarmat. Inatsit tunngavisoq qullerpaalluni, tulliullutillu taassumunnga assortuisutut inisseqqusaanngitsut tassaasut inatsisit. Inatsisiliortarnissamik pisussaaffeqarnerup qulakkeerniagassaraa Kalaallit Nunaanni innuttaasut allannguinerneq assigiinngitsuni pisinnaatitaaffimmik pisussaaffimmilu allanngortinneqarnissaannut malinnaasinnaajuarnissaat, pisinnaatitaaffimmik pisuffaaffimmiluunniit eqqartuussisutigut misiliisinnaajuarnissaat. Minnerunngitsumillu atuutitsinermik pissaaneqartinneqartut ersarissunik sinaakkuteqarlutik sulinissaat qulakkeerniassallugu.

Oqaasitsit *Inatsisiliortussaatitaaneq Inatsisartuniippoq* pisinnaatitaaffiligaanertulli aamma pisussaaffiliivoq Inatsisartut inatsisiliami eqqortumik paasineqarnerinik, eqqortumik atuutinneqarnerinik aammalu eqqortumik paasissutissiissutigineqarnerinik nakkutiginnittussaatitaassasut. Inatsisiliornermi Inatsisartut pisussaaffigissavaat eqqartuussinermik pisussaaffilerneqartunut ersaarissumik inatsisiliornissaq, atuutitsisutut pissaanilerneqartunut ersarissunik paatsoorneqarsinnaanngitsunillu sinaakkutissiisassallutik. Pisariaqarfiaatigullu inatsisilik nalmassaasassallutik. Inatsisartullu atuutitsisutut pissaaneqartunut tassa naalakkersuisunut apeqqusiisinnaassuseqarlutik nakkutilliuartariaqarnerat aamma pisussaaffiussasoq aalajangersarneqarpoq. Inatsisartut naalakkersuinikkut sinaakkusiorluni inatsisiliornerni Kalaallit Nunaanni innuttaasunut akisussaapput. Inatsimmullu tunngaviummut tunngatillugu eqqartuussisunut akisussaallutik. Inatsisartut nalunneqatiginnissutertik kisimi tunngavigalugu sulissapput innimiginarluinnartuullutillu, tassa qulangerlugit aalajangiitinniarneqaaqqaassanngilat.

Taaguut *Inatsisartut* atorneqaannassanersoq allamilluunniit taaguuserneqassanersut oqallisigineqarsimavoq, apeqqulli isummerfigineqarsimannngilaq.

Oqaaseq *Atuutsisisussaatitaaneq Naalakkersuisuniippoq* aalajangersagaavoq, Inatsisunik Inatsisartut inatsisiliaannik taakkualu ataaniittunik atuutsitsinissamik qaammar-saanissamik paasissutissiinissamillu pisussaaffiliisoq. Kalaallit Nunaanni Inatsisartunut inatsisit sinaakkusiussat arlaatigut nalimmassartariaqalernerini siunnersuisartutut pisussaaffeqartut, Inatsisartunullu paasissutissanik pingaaruteqartunik Kalaallit Nunaata ingerlanneqarneranut pingaarutilinnik paasissutissiisarnissaminnut pisussaaffeqarlutik.

Naalakkersuisut atuutsitsinerminnut naalakkersuinikkut Inatsisartunut akisussaapput, Inatsisitigut atuutsitsinerminnut eqqartuussisunut akisussaallutik. Inatsisartut Naalakkersuisut tatiginnikkunnaarpata Naalakkersuisut atuunnerat unittassaaq, nutaanik naalakkersuisunik Inatsisartut ivertitsinissaasa tungaanut. Naalakkersuisut Inatsisartut inatsisaannik taakkuluunniit ataaniittunik unioqutitsisimappata eqqartuussisuniillu tamanna naqissuserneqarpat, Inatsisartut kisimik nalilissavaat Naalakkersuisut tatigilugit imaluunniit nutaamik toqqaanissap tungaanut atuukkunnaarsissallugit.

Atuutsitsisut taaguutaat Naalakkersuisut atuutiinnassanersoq imaluunniit allamik Naalakkersuisut taaguuserneqassanersut oqallisigineqarsimavoq isummerfigineqarnanili.

Oqaatsit *eqqartuussisussaatitaanerlu eqqartuussivinniilluni* paasineqassapput eqqartuussinermik pisinnaatitaaffik pisussaaffillu kisimi eqqartuussivinniittut.

Oqaaseq *eqqartuussineq* paasineqassaaq inatsisit Inatsisartut inatsisiliaat taakkualu ataaniittut pineqartumi aaqqiagiinngissutaatillugit eqqartuussinikkut misiliisinnaatitaa-juaannarissaq. Pineqartut aaqqiagiinngissuteqartut akunnerini naligiimmik pisinnaatitaaffeqarlutik pisussaaffeqarlutillu nassuiaateqarsinnaatitaanissaat qulakkiissallugu naggataatigut aalajangiiffigisinnaatitaassallugu eqqartuussiviit pisussaaffigaat.

Eqqartuussiviit pisussaaffigaat arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsimik Inatsisit tunngaviusut imaluunniit Inatsisartut inatsisaat taakkualu ataaniittut malilugit misilinneqartumut aalajangiineq. Eqqartuussiviit ileqqorissarneq piviusorsiornerlu tunngavigalugit sulisussaatitaapput, taamaattumillu toqqaannartumik Inatsisartunit Naalakkersuisunilluunniit atorfinitsinneqartassanatik.

Eqqartuussiviit Inatsisinut tunngaviusunut aammalu Inatsisartut inatsisaannut akisussaapput. Eqqartuussiviit aalajangiineri eqqartuussivinnit attuumassuteqanngitsunit marloriaq misileqqinneqarsinnaasassapput. Taamaasilluni aalajangersaanerit eqqortuunerat imaluunniit eqqortuunngitsutut misilinneqarsinnaassalluni, pineqartut kissaatigippassuk. Eqqartuussiviit quleriinnut pingasunut avitaassapput. Eqqartuussiviit qullersaannut, nunap immikkoortuini eqqartuussivinnut, najukkamilu eqqartuussivinnut. Eqqartuussiviit qullersaanni ilaasortani sivisunerpaamik ilaasortaasimasoq siulittaasusassaaq.

Eqqartuussiviit taaguutaat Eqqartuussiviit atuutiinnassanersoq imaluunniit allamik Eqqartuussiviit taaguuserneqassanersut oqallisigineqarsimavoq, taamaattoq apeqqut tamanna isummerfiginagu.

§ 2-mut

§ 2 ataatsimut isigalugu aalajangersarppaa Kalaallit Nunaata nunartaa imartaa pisuusutit pigisai killeqarfii il.il. agguluttorneqarsinnaanngitsut. Tassa nunanut allanut pissaanermik tamakkiisumik akisussaaffigilerneqarsinnaanngitsut. Kalaallit Nunaata iluani immikkut Naalagaaffimmik pilersitsisoqarsinnaannginnera aamma aalajangersarneqarpoq.

Oqaaseq *sumiiffiit* atorneqarnera Kalaallit Nunaata nunartaa, silaannaa, imartaa, sermersua aammalu imaani sikusartuata oqaatsimi ataatsimi ersersinneqarpoq. Oqaaserlu oqartussaaffigisai tassaapput titarnertaap qulaani *sumiiffiit* nassuiaatini taaneqartut. Oqartusaaanermullu pissaaneq § 1-ip nassuiaatitaani nassuiarneqarluni.

Oqaaseq *agguluttorneqarsinnaanngillat* oqaaseqatigiinni qitiuvoq. Taanna aalajangersaavoq sumiiffiit Kalaallit Nunaata oqartussaaffigisai, nassuiaatit *sumiiffiit* aamma *oqartussaaffigisai* qulaani takukkit, Naalagaaffinnut allanut oqartussaasunulluunniit allanut tamakkiisumik oqartussaaffigisassanngortinneqarsinnaanngitsut. Tamannali ingerlatsinikkut ilaannakortumik oqartussaaffigisassanngortitsisinnaanermut tunngatinneqanngilaq § 2, imm. 3-mut nassuiaat takuuk.

Imm. 2-mut

Immikkoortumi uani Kalaallit Nunaata Naalagaaffittut innarlerneqannginnissaa taassumalu ataatsimoortuunerata allanngortinneqannginnissaa ataqqineqarnissaalu aalajangersarneqarpoq. Naalagaaffiup ataqqinassusaanik illersuinissamik Kalaallit Nunaanni innuttaasut isussaaffeqarnerannik, aammalu aggulutsaaliuinissamik pisussaaffiliilluni. Oqaatsit *imminut naalagaaffittut oqartussaaffiginer*a pineqarpoq naalagaaffiup imminut oqartussaaffigineranut tunngaviupput, naalagaaffillu ataani naalagaaffimmi pissutsinut pissaaneqartinneqartut pingasunut agguagaallutik, § 1-imi nassuiaatit takukkit.

Imm. 3-mut

Nunat tamalaat akornanni nunat killeqarfiisa allanngortinneqarsinnaasarnerannut tunngatillugu allannguinnermut tunngasuni aalajangersaavoq.

Oqaatsit *nunat killeqarfii* pineqarput pisortatigoortumik Kalaallit Nunaata nunataata, imartaata silaannartaatalu nalunaarsorneqarsimani. Taakkualu immikkut allorniusanut qummukaartunut sanimukaartunullu immikkoortitigaaput pisortatigoortut. Nunap killeqarfii nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutitigut aalajangersarneqassasut eqqartorneqarpoq.

Inatsisit inuiannut tamanut tunngasut naapertorlugit, nuna sunaanersoq, killeqarfii, inuiaat il.il. nassuiarneqarnikuupput.

Oqaatsit *nunat tamalaat isumaqatigiissutaat* paasineqassaaq imartap nunatap imaluunniit silaannartap allangortinneqarnissaanut Kalaallit Nunaata nunat allat peqatigalugit isumaqatigiissusiorsinnaanera.

Oqaatsit *Inatsisitigut aalajangersarneqartassapput* pisussaaffiliivoq. Naalakkersuisut nunanut allanut isumaqatigiissuteqaraluarpataluunniit, isumaqatigiissut nutaaq atuutinneqarsinnaanngilaq Inatsisartut inatsisaattut atuutsilersinneqarsimannikkuni. Inatsisartut inatsisissatut siunnersuut pingasoriarlugu eqqartoqqaassavaat akuersissutigineqarunilu atuuttussanngortinneqassalluni.

§ 3-mut

Naalagaaffimmi Kalaallit Nunaanni inuttaassuseqarneq kinguaariinnit kingornuttagaassasoq apeqquserneqarsinnaanngitsoq aalajangersarneqarpoq. Kalaallit Nunaanni inuttaassusilimmik angajoqqaqaraanni inunnguuseralugu Kalaallit Nunaanni inuttaassuseqarnissamik neqeroorfigineqartussaataaneq pisinnaatitaaffiussaaq, nunami allami inunngorsimagaluaanniluunniit. Anaanaasoq imaluunniit ataataasoq arlaat imaluunniit marluullutik Kalaallit Nunaanni inuttaassuseqarpata naalagaaffimmi inuttaassuseqarnissamik meeraq inunngortoq pisinnaatitaaffilerneqassaaq. Pisinnaatitaaffimmitaaq atuneq aamma assigisaanik pisussaaffinnik soorlu inatsisit tunngaviusut malikkumallugit iluoornermik nalunaarnermik malitseqartussaavoq. Uani pisinnaatitaaffiup eqqartorerani sumi inunngorneq apeqqutaatinneqassanngilaq.

Oqaaseq *kinaluunniit* aalajangersarpaa Kalaallit Nunaanni inuttaassuseqartumik angajoqqaalik inunngortoq Kalaallit Nunaanni inuttaassuseqalernissamik pisinnaatitaaffeqartoq.

Oqaaseq *angajoqqaalik* aalajangersagaavoq angajoqqaq ataaseq minnerpaamik Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqassasoq meeraq inunngortoq uparuarneqarsinnaanngitsumik Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalernissamut pisinnaatitaaffeqarnissaanut.

Oqaatsit *Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarsinnaatitaavoq* pisinnaatitaaffiupput namminermit imaluunniit nammineq aalajangiisinnaatitaaffeqannginnermi meeqqamut oqartussaasunit atussanerlugu aalajangerneqartussa. Innuttaassuseqarnermi pisussaaffiit malinneqartussat pisinnaatitaaffiillu atorneqarsinnaasut aalajangersakkani allani nassuiarneqarumaarput.

Imm. 2-mut

Naalagaaffinni allani innuttaassuseqartut Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalersinnaanissaannut sinaakkusiortussaataitanermik aalajangersaavoq.

Oqaatsit *Naalagaaffimmi allami innuttaasoq* ima paasineqassapput, inuk naalagaaffimmi Kalaallit Nunaata avataani oqartussaaffiginngisaanilu, taamaattorli naalagaaffittut akuerisaani innuttaassuseqartoq. Tassa Naalagaaffimmi allami innuttaassuseqartoq Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalernissaminik qinnuteqarsinnaatitaavoq.

Oqaatsit *inatsisitigoortumik akuerineqarluni* aalajangersaapput Inatsisartut Inatsisiliornermikkut Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalersinnaatitaanermut sinaakkusiunneqartussanik piumasaqaatinik misilitsinnissamulluunniit minnerpaaffissaliinissanik pilersitsisussat. Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqalersinnaatitaanissamut sinaakkutissat piumasaqaatissat il.il. allannorsinnaammata innuttaqassuserlu ineriartornerata nikerarsinnaasarnera tunngavigalugu Inatsisartut inatsisaasigut piumasaqaatit suunerisa aalajangersarneqartarnissaat aalajangiunneqarsimavoq. Taamaattoq innuttaassuseqalernissamik qinnuteqartut Inatsisit tunngaviusut iluoorfigalugillu malinnissaannik neriorsuuteqartarnissaat soorlu immikkoortumi § 3, imm- 1-imi eqqaaneqartutut atuutsinneqassaaq.

Oqaaseq *innuttaassuseqalersinnaavoq* § 3, imm. 1-imi atorneqartumit allaanerunera maluginiagassaavoq. Tassa oqaatsip innuttaassuseqalersinnaavoq innuttaassuseqalersinnaatitaanermik qinnuteqartoq Inatsisartut inatsisaatigoortumik piumasaqaatinut angummassimanngikkuni innuttaassuseqalernissamik qinnuteqarnermini itigartinneqarsinnaassaaq.

Imm. 3-mut

Immikkoortoq 3 ataatsimut ima paasineqassaaq, innuttaasuseqalernermit piumasaqaatit innuttaassutsimik arsaarinninnermi piumasaqaatit aammalu Kalaallit Nunaanni innuttaasuussareeraluarluni innuttaasuujunnaareersimalluni innuttaassuseqaqqinnissamut akuerisaanissamut piumasaqaatit Inatsisartut inatsisiliornimmikkut sinaakkutis-sittassagaat.

Oqaatsit *innuttaassuseqarnermik annaasaqarneq* paasineqassapput Kalaallit Nunaanni innuttaassusillip Kalaallit Nunaanni innuttaassutsiminik pinngitsaaliissummik annaasaqarnissaanut tunngasutigut piumasaqaatit malitassat allallu Inatsisartut inatsisiliornermikkut sinaakkutis-sittassagaat. Minnerunngitsumik nunarsuarmioqatigiinni maleruagassat, innuttaassuseqarfigisimasamut nunamut utertitaanermut tunngasut, naalagaaffimmut innuttaassuseqaqqinnissinnaatitaanermut maleruagassat allallu eqqu-maffigisariaqarput. Kalaallit Nunaanni innuttaasuuneq naalagaaffimmi Kalaallit Nunaanni ataqquinaatit annersaraat, taamaattumik innuttaassuseqarnermik annaasaqarneq imaaliillaannaq pisinnaasussatut Inatsisartunit inatsisiliuunneqassanngitsaq siunertaavoq.

§ 4-mut

Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarnermi Inatsisinut tunngaviusunut ilumoornissamik, aqqissuussaananut ataqqinninnissamik pisinnaatitaaffinnillu pisussaaffinnillu taakkulu malitsigisaannik maleruaanissamik innuttaasutut pisussaaffeqarnermik aalajangersaavoq. Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarnermi Inatsisinut tunngaviusunut ilumoornissamik, aqqissuussaananut ataqqinninnissamik pisinnaatitaaffinnillu pisussaaffinnillu taakkulu malitsigisaannik maleruaanissamik innuttaasutut pisussaaffeqarneq.

Oqaatsit *kinaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartoq* imarai § 3-mi taassumalu immikkoortui malillugit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartut tamarmik.

Oqaatsit *inatsit tunngaviusoq malillugu aqqissuussineq* imarai § 1-imi taassumalu immikkoortuini naalagaaffiup ilusilernerisigut aalajangersakkat. Taamatullu aqqissuunneqarneranut anersaaq, tassa pissaaneq tamakkiisoq inummut ataatsimut kateritinneqarsinnaanngisaannartunngorlugu aqqissuussineq, aammalu pissaanerit imminnut nakkutigeqatigiillutik Kalaallit Nunaanni innuttaasut oqartussaanermik tamakkiisumik tigungmiaqartuarnissaannik qulakkeerinnittussaaneq.

Oqaatsit *inatsisit, pisussaaffiit pisinnaatitaaffiillu taassumalu malitsigisai* imarai Inatsisartut inatsisaannut malinninnissaq aammalu pisussaaffinnik pisinnaatitaaffinnillu innuttaasutut akaareqatigiilluni ataatsimut malititseqatigiinnissamik isumassuinissaq. Tassa atuutitsisunit nakkutigineqarnissamik utaqqinngikkaluarluni inatsisinik pisussaaffinnik pisinnaatitaaffinnillu ataqqinnilluni tunniusimalluni innuttaasutut maleruunissaq.

§ 5-mut

Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik oqaatsit tassaapput Kalaallit oqaasii. Oqaatsit Kalaallit oqaasii tassaapput naggueqatigiit Inuit Kalaallit Nunaanni ukiorpassuit matuma siorna nunassissimasut oqaasii ukiorpassuarnilu Kalaallit Nunaanni ineriartorsimasut inuiaqatigiinnilu amerlanerussuteqangaartunik oqaatsit atorneqartut. Oqaatsit pisortatigoortumik oqaatsit naqissusiipput, Naalagaaffimmi Kalaallit Nunaanni ingerlatsinermi oqaatsini Kalaallit oqaasii qullerpaajusut aaqqiagiinngit-toqartillugulu oqimaannerpaatut inissisimasartussaasut. Taama aalajangersagaqarneq Kalaallit oqaasiinut oqaatsit atorneqarnermikkut ineriartortittuarneqarnissaannik pisussaaffiliivoq.

Eqqartorneqarsimavorli Kalaallit oqaasii assigiiarneri. Oqaatsit pillugit inatsit naapertorlugu kalaallit oqaasii pingaarnertut oqaasiupput, tamatumatigut sumiorpaluussutsit pingasuunerat akuerineqarpoq. Sumiorpaluussutsit pineqartut tassaapput Avanersuarmi, Tunumi Kitaanilu sumiorpaluussutsit.

Imm. 2-mut

Inuiaat ilisarnaataannut assigisaanullu aaqqissuussinernut aalajangersaavoq. Tamak-kununnga ilaapput inuiattut erinarsuutit, inuiattut ullorsiortarfiit, erfalatorput, oqariartaasiliunneqarsinnaasut allarpassuillu. Inuiattut ilisarnaatit uuttuutaat, sueneri, taallaat, erinaat assigisaallu ukiut nikittarnerini ilisimasallu nutaat pilersarnerini allanngortarsinnaammata tamanna Inatsisartut inatsisaatigut aalajangersagassanngorlugu aalajangersaavigineqarpoq.

Kapitali II

Inuit pisinnaatitaaffii pisussaaffilu

§ 6-mut

§ 6 Inuttut kiffaangissuseqarneq, kiffaangissusiiagaanginnissamik pisinnaatitaaffimmullu tunngavoq. Inunnguuseralugu pisinnaatitaaffiit tuluttut ‘Natural Law’. Tamannalu naalagaaffinni tamat oqartussaaffiinik tunngaveqarluni ingerlatsiviusuni pisussaaffittut pisinnaatitaaffittullu toqqammaviuvoq.

§ 6 ataatsimut isigalugu aalajangersarpaa inuup soqutigisaqarnini imaluunniit timikkut eqqarsartaatsikkullu soorlu kinaassuseq, atoqateqariaaseq, upperisaq, sumi inunngorsimaneq, amqip qalipaataa, isuma, pigisat, allatulluunnit inummut tunngassuteqartut tunngavigalugit Naalagaaffimmit aammalu innuttaasunit immikkoortitsisoqaqqusaasanngitsoq.

Oqaaseq kinaluunniit atorneqarnera allaanerussuteqarpoq. Uani oqaaseq kinaluunniit Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartunuinnaq atorneqarnani Kalaallit Nunaanni najugaqartunut tamanut atuuttuuvoq. Tamanna inuup kiaagaluartulluunniit inuunerminek kiffaangissutsiminillu immikkoortinneqannginnissaanik pisinnaatitaaffigaa. Taamaattoq Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartut Inatsisit Tunngaviusut malillugit Kalaallit Nunaanni oqartussaaqataanermut allaanerusunik pisinnaatitaaffeqarput.

Inuunerminek paasineqassaaq inuup inunngorneranit toqunissaata tungaanut inuuneq. Taassumalu ilaatut inuup inuusaatsimik imminermut atorusutaminut aalajangiisinnanermik peqarneq.

Kiffaangissutsiminillu paasineqassaaq inuup iliuseqarsinnaassutsini nalunneqatiginissutsiminik atuilluni iliuseqarsinnaanera. Taassuma malitsigaa inuup nammineersinnaassuseqarnerata tatigineqarnissaa, illuatungaanilu inuup nammineersinnaassuseqarnimi atornerlunnginnissaanik pisussaaffeqarnera pineqarluni. Nalunneqatiginissuseq pineqartillugu, inoqammut innarliutaanngitsumik, imminut innarliutaanngitsumik avatangiisinullu innarliutaanngitsumik navianartorsiortitsinngitsumillu iliuseqarsinnaassuseqarneq aalajangiisinnaassuseqarnerlu pineqarput.

Immikkoortinneqannginnissamik qitiusumik paasineqassaaq inuup qulaani oqaatsit “inuunermik” aamma “kiffaangissutsiminillu” nassuiarneqartut ataani allanneqarsimasut tunngavigalugit immikkoortinneqarsinnaannginnissamik pisinnaatitaaffeqarneq.

Immikkoortitsineq oqaaseq paasineqassaaq killilersuivigineqarsinnaannginnermik pisinnaatitaaffittut, taamatuttaaq inuit iliuusaat assigiippata aappaata pitsaanutsumik atugassinneqarneratut, taamaaliornerlu oqaatsimit immikkoortinneqannginnissamik atuinermi inerteqqutitut atuutsinneqassaaq. Taamaattoq immikkoortoq 2 takuuk.

Imm. 2-mut

Kinaluunniit pissutissaqarpat kiffaanngissusiagaanermik kinguneqartitsivigineqarsinnaasoq, tamannali inatsimmik Inatsisartut inatsisaanni tunngaveqassasoq aalajangersarneqarpoq. *Kiffaanngissuseq* inuup iliuuseqarsinnaassutsini nalunneqatiginnissutsiminik atuilluni iliuuseqarsinnaaneranut tunngavoq. Taassuma malitsigaa inuup nammineersinnaassuseqarnerata tatigineqarnissaa, illuatungaanilu inuup nammineersinnaassuseqarnini atornerlunnginnissaanik pisussaaffeqarnera pineqarluni. Siulianilu allassimasut uniorlugit iliuuseqarsimagaanni, tamannalu Inatsisartut inatsisaannit sinaakkuserneqarsimappat inuup kiffaanngissutsiminik arsaarneqarallarsinnaanera pisinnaasoq aalajangersagaavoq.

Oqaaseq *taamaallaat* inatsimmik tunngaveqarnani kiffaanngissusiiaasoqarsinnaassanngitsoq soorlu pinerluttaalititsisut inatsimmik tunngaveqarnatik tigummigallagasannngortitsisinnaassanngitsut. Tamatuma atuutsitsinermik ingerlatsisut pisussaaffilerpai pissaanermik atuinissamut pissutissaqartariaqartoq aammalu inatsisitigut tamanna naqissuserneqarsimasariaqartoq.

Oqaatsit *inatsimmik tunngaveqarluni* inuup iliuuseqarsinnaassusia kiffaanngissusiiaanissamullu naleqqutilerfia Inatsisartut inatsisiliornermikkut sinnaakkutississagaat aalajangersarpaa.

Imm. 3-mut

Inuup oqartussanit kiffaanngissusiagaagallarnermini assersuutigalugu tigummigallarneqarnermini pisinnaatitaaffigivaa oqartussanit kiffaanngissusiakkamut oqartussaasunit suna tunngavigalugu kiffaanngissusiagaanarluni paasissutissinneqassalluni. Tamanna oqartussanut kiffaanngissutsimik arsaarinnittunut pisussaaffiliivoq, kiffaanngissutsimik arsaarinninnginnermi Inatsisartut inatsisaannik tunngaveqartumik iliuuseqartariaqalerneq tunngaveqassasoq.

Oqaaseq *kiffaangissusiiagaanermi* oqartussat inuup kiffaangissuseqarnera qaangerlugu iliuseqarneranut tunngavoq. Tassa § 6, imm 1-imi aalajangersakkanik atuukkunnaarsitsinermik pisoqarneratigut. Kiffaangissusiiagaanermi inuup imminut oqartussaassusaa atuukkunnaarallattarpoq, oqartussaanerlu tamakkiisoq oqartussanit akisussaaffigineqalersarluni. Kiffaangissusiiagaanerup assiginngilaa pisinnaatitaaffiigaaneq, taamaattumik piffissami killiligaanngitsumi kiffaangissusiiiaasoqarsinnaanngilaq.

Oqaatsit *tamatumunnga tunngavigineqartoq* pillugu ingerlaannaq ilisimatinneqarnissaq oqartussat kiffaangissutsimik arsaarinnittut, kiffaangissutsimik arsaarinniffigineqartumit aperineqarunik suna tunngavigalugu kiffaangissusiiiaaneq pinersaq, kiffaangissusiiakkamut akisussaataitaapput.

Imm. 4-mut

Immikkoortoq 4 ataatsimut isigalugu kiffaangissusiiiaanerup pineraniit nalunaaquttap akunnerisa 24-it iluanni, kiffaangissusiiiaanermut tunngavigineqartoq ilumut eqqortumik atorneqarsimanersaq imaluunniit tunngavigisaq eqqortuunersaq eqqartuussivinniit misilinneqartassasoq. Taamaasilluni atuutsitsinermik pissaaneqartut pissaanermik atuineranni atuneq Inatsisartut inatsisaannik tunngaveqartumik ingerlanersaq misilinneqassalluni. Inatsisit tunngavigineqartut pasilluteqarnermut tunngatillugu eqqortumik atorneqarnersut misilinneqarpat, eqqartuussiviup aalajangissavaa kiffaangissusiiiaaneq attatiinnarneqassanersaq imaluunniit atorunnaarsinneqassanersaq.

Oqaatsit *kiffaangissusiiagaanermi kingorna nalunaaquttap akunneri 24-t iluanni eqqartuussivimmu* sassartinneqassaaq, kiffaangissusiiiaanerup pineraniit nalunaaquttap akunnerisa 24-it iluanni, kiffaangissusiiiaanermut tunngavigineqartoq ilumut eqqortumik atorneqarsimanersaq imaluunniit tunngavigisaq eqqortuunersaq eqqartuussivinniit misilinneqartassasoq. Inatsisit tunngavigineqartut pasilluteqarnermut tunngatillugu eqqortumik atorneqarnersut misilinneqarpat, eqqartuussiviup aalajangissavaa kiffaangissusiiiaaneq attatiinnarneqassanersaq imaluunniit atorunnaarsinneqassanersaq. Sassartitsineq eqqartuussivimmi unnerluutigineqartumut unnerluutiginnittumullu naligiimmiik sassarnerusarpoq, tassanilu unnerluussummut tunngaviusoq misilinneqassalluni.

Imm. 5-mut

Nassuiaatinik soqanngilaq.

Imm. 6-imut

Aalajngersarpaa akiliisitaanermik kinguneqartitsiffigitinneq tassaangittoq kiffaangissusiagaaneq. Akiliisitsinerlu Inatsisartut inatsisaanut immikkoortoq 2-imi nassuiarneqartutut unioqqutitsinerugaluarluni Immikkoortoq 1-imi oqaatsimut “kiffaangissutsiminillu” nassuiaataanut uniutinnittumik iliuuseqarnerusimappat. Soorlu piaarinaatsoorluni kukkunermeq tunngaveqarsimappat imaluunniit maleruaqqusanik akiliisitsinermeq kinguneqartartunik piaarinaatsoorluni malinninngitsoornerusimappat. Oqaaseq *unioqqutitsineq* Inatsisartut inatsisaannik taassumalu ataaniittunik unioqqutitsinermut tunngavoq.

Oqaaseq *akiliisitaaneq* oqaatsip “unioqqutitsineq” nassuiaatitaata iluani pisoqartillugu aningaasatigut unioqqutitsinermut kinguneqaataasumik akiligassinneqarneq.

Imm. 7-mut

Nassuiaatinik soqanngilaq.

Imm. 8-mut

Immikkoortoq 8 ataatsimut isigalugu ima paasineqassaaq, inuup kiffaangissutsiminik innarliivigineqarsimasut, innarliinerlu Inatsisartut inatsisaannit tunngaveqanngippat, kiffaangissuseqarnermi innarlerneqarnerata annertoqataanik taarsiivigineqarnissamut pisinnaatitaaffeqarnera.

Oqaaseq inatsisinik tunngaveqanngitsumik uani § 6, imm. 2-imisut nassuiarneqarneratut paasineqassaaq.

Oqaatsit inatsisinik tunngaveqanngitsumik oqaatsit § 6, imm. 1-imi atorneqartut illuatungeraat, tassa oqartussaassut kiffaangissutsimik innarliisinnaatitaanerat Inatsisartut inatsisaannik tunngaleqartussaataitaanerannik Aalajangersagoq. Aalajangersagaq taanna oqartussanit eqquutsinneqarsimannippat Oqartussat inatsisinik tunngaveqarнатik kiffaangissusiarsimasaminnut akisussaanerat uani pineqarpoq.

Oqaaseq taarsiiffigineqarsinnaatitaassaaq ima paasineqassaaq inuup kiffaangissutsimik annaasaqartup annaasaqarnimi nalaani inuttut pigisatigut allatigullu annaasaqaatini uuttortaatigalugit taarsiiffigineqarnissamik piumasaqaateqarsinnaatitaasoq.

Imm. 9-mut

Eqqartorneqarsimavoq kapitali eqqartuussiveqarnermut tunngasunut nuunneqarnissaa.

§ 7-mut

Innuttaasup isummersinnaatitaanerata oqaaseqarsinnaatitaaneralu eriagisassaane-rannut tunngassuteqarpoq. Kalaallit Nunaanni innuttaasut oqartussaaffimmik anner-paamik tigummiartillugit ammasumik innuttaasup isummersinnaatitaanissaa aammalu oqaaseqarsinnaatitaanissaa pingaaruteqartorujussuarmik inissisimapput. Taamaattu-millu pissaanerit pingasoqiusamik aggulussimaneqarneranni pissaanermik tigummiar-tut tamarmik isummersinnaatitaanermut oqaaseqarsinnaatitaanermullu pisinnaatitaaf-fiit innuttaasut akornanni illersortuarnissaannik pisussaaffeqarput. Taamaattorli suna-luunniit oqaatigisinnaatitaaneratul pisinnaatitaaffiliinerunngilaq. Inummulli nammineq oqaatigisanut oqariartuutigisimasanullu akisussaataaannissamik pisussaaffiliilluni. Inooqatigiinnerup aqqani oqariartuutit innuttaasoqatinut innarliisuunnginnissaannik aammalu oqariartuutit nalunneqatiginnissutsimut pitsaasumut atassuteqarnissaat tunngaviussalluni.

Oqaatsit *attaveqatigiinnermut atortut* ima paasineqassapput aviisit naqitat, tamat oqalliffii, nittartakkat tamanit takuneqarsinnaasut aammalu takkuttussat allat.

Oqaaseq *suugaluartulluunniit* atorneqarpoq siunissaq eqqarsaatigalugu inuit tamat takusinnaasaannik attaveqatigiittarfiit sannaat aqqi atorneqariaasiilu ukiumiit ukiumut nikerartarmata. Taamaattorli qulaani oqaatsimut “attaveqatigiinnermut atortut” nassuarneqarneranut assingusuni pisarlutik.

Oqaatsit *isummanik saqqummiussisinnaatitaavoq* paasineqassapput inuttut namminiussuseqarluni qulangersimaneqarani killilersorneqaranilu isummersuutinik inooqatigiissutsimut innarliutaanngitsunik isummersorsinnaatitaaneq. Tamanna pisinnaatitaaffiuvoq pisussaaffiunani, taamaattorli isummanik saqqummiussinermi nalunneqatiginnissuseq pitsaasoq atorlugu saqqummiussinissaq pisussaaffiilluni. Nalunneqatiginnissuseq pitsaasoq tassaavoq inuup eqqarsarnera innarliiniarnermik tunngaveqanngitsoq.

Oqaatsit *taamaattorli eqqartuussivinnut akisussaatinneqarsinnaalluni* paasineqassapput, isummernermi isummersornermiluunniit inunnik naalagaaffinnik oqartussanik allanilluunniit taakkualu kiffaanngissusaannik innarliisimanermi ajuallatitsisimaner-miluunniit isummertup isummersortulluunniit naliginnaasumik eqqartuussivinnut unnerluutigineqarsinnaanera.

Imm. 2-mut

Immikkoortoq 2 ataatsimut isigalugu tusagassiivinnut assigisaannullu soorlu inuit katerillutik oqallittarfiinut isummersortarfiinut avitseqatigiittarfiinullu oqartussat killilersuisuunnginnissaannik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit isummersuutiniq nakkutilliineq naqisimaneqaranilu saqqummiisinnaanermut taamaataqaanik killiliinerit ima paasineqassapput, suut isummersuutit inuttut paasinnenneq naalackersuunikkut inissisimaffik upperisarsiorneq allallu tunngavigalugit killilersuutit.

Oqaatsit inatsisitigut eqqunneqanngisaannassapput qulaani nassuiaatigineqartumut atatillugu Inatsisartunut pisinnaatitaaffiaapput, tassa isummersuutiniq nakkutilliineq naqisimaneqaranilu saqqummiisinnaanermut taamaataqaanik killiliinerit pillugit Inatsisartut inatsisaannik atuutsilersitsisoqarsinnaanngisaannassaaq Inatsit Tunngaviu-soq tunngavigalugu.

Taamak Inatsisartut inatsisiliorniassappata Naalackersuisut pisussaaffeqassapput Inatsisartunut mianersoqqusissallutik, Inatsisissarli atuuttussanngortinneqassagaluarpat Eqqartuussiviit tamanna unitsissallugu pisussaaffigissavaat. §§ eqqartuussivinnut tunngasut nassuiaataat takukkit.

§ 7, imm. 2 danskisut taaneqartartumut censurimut Kalaallit Nunaanni eqqussinngisaannarnissamik ersersitsivoq.

Imm. 3-mut

Immikkoortoq 3 ataatsimut isigalugu isumaqarpoq innuttaasooq pisinnaatitaaffeqartooq paasissutissanik ujartuinissaminut. Tamannalu aamma illuatungaani oqartussanut pisussaaffiliisoq ammasumik ingerlatsinissamat. Pingaartumik inummut pineqartumut paasissutissa ingerlanneqartut pineqartillugit.

§ 8-mut

§ 8 ataatsimut isigalugu inuup imminut oqartussaaffiginerata ataqqineqarnissaanik allanillu attaveqateqarnermi namminiussuseqarsinnaanermik aalajangersaaneruvoq. Tassa inuit marluk imaluulliit arlaqarnerusut akornanni allakkatigut oqaatitsigut allatigullu ingerlaartitsineri tusarnaarneqaaqusaanatillu arajutsisaanik immiunneqaaqusaanngillat atortorisarutinut atorneqartunut arajutsititsisumik misissuiffigineqaaqusaanatik.

Oqaaseq nakkutigineqarani ima paasineqassaaq innuttaasooq oqartussanit imaluunniit allanit arajutsitinneqarluni nakkutigineqassanngittoq. Oqaaseq nakkutigineqarani oqaatsimut nakkutigineqarneq-rup killormuuanik paasineqassaaq. Tamannalu isumaqarpoq innuttaasumut arajutsititsilluni nakkutiginninneq inerteqqutaasooq. Taamaattoq immikkoortoq 2 takuuk. Oqaaseq arajutsititsilluni ima paasineqassaaq innuttaasooq pineqartooq pineqarnerminik ilisimateqqaarneqarnani iliorfigineqartooq imaluunniit kissaatiginngisamik iliorfigineqarneq.

Oqaaseq tusarnaarneqaranilu ima paasineqassaaq innuttaasooq attaveqaatitigut atuinermini oqartussanit allanilluunniit arajutsitsinneqarluni tasarnaarneqassanngitsooq. Tamannalu isumaqarpoq innuttaasumut arajutsititsilluni tusarnaarneqaaqusaanngitsooq. Taamaattoq immikkoortoq 2 takuuk. Oqaaseq arajutsitsittilluni ima paasineqassaaq innuttaasooq pineqartoq pineqarnerminik ilisimateqqaarneqarnani iliorfigineqartoq imaluunniit kissaatiginngisamik iliorfigineqarneq.

Oqaatsit attaveqaatitigut attaveqaqateqarnissaminut ima paasineqassapput attaveqaatitigut suugaluartutigut, najorluni oqaluunnerni, oqarasuaatitigut, allakkatigut, pappiaqqatigut allatigulluunniit innuttaasooq attaveqaateqartoq.

Oqaatsit illersugaassaaq pisinnaatitaaffeqarpoq ima paasineqassapput innuttaasup allamik attaveqaqateqarsinnaanera ataqqineqarlunilu innarlutsaaliugassaasooq. Tassa innuttaasup attaveqaatitigut attaveqartarnerata nakkutigineqaaqusaanngillera tusarnaarneqaaqusaannginneralu uani pineqarput, tassungalu oqartussanit illersugaanisamik pisinnaatitaaffeqarlutik. Taamattoq immikkoortoq 2 takuuk. Illersugaaneq innuttaasup qulangersimaneqalinnginnissaanut, toqqissisimallunilu attaveqaqateqartarsinnaanissaanut oqartussanit iliuseqarnerussaaq ingerlaartuortoq, innuttaasup pisinnaatitaaffiik illersuineq salliutillugu.

§§ 9-22-mut

Nassuiaatinik soqanngilaq.

Kapitali III

Inatsisartut

§ 23-mut

Inatsisartut tassaapput Kalaallit Nunaanni Inatsisinik atuuttunik allannguisinnaatitaasut aammalu Inatsisiliorsinnaatitaasut. Inatsisartut innuttaasunut sinniisaallutik aalajangersaanermik piginnaatitaaffeqassapput.

§ 1 immikkoortoq 2-mut nassuiaammi nassuiarneqartoq Inatsisiliornermi Inatsisartut pisussaaffigissavaat eqqartuussinermik pisussaaffilerneqartunut ersaarissumik inatsisiliornissaq, atuutitsisutut pissaanilerneqartunut ersarissunik paatsoorneqarsinnaanngitsunillu sinaakkutissisassallutik. Pisariaqarfiatigullu inatsisinik nalimmassaasassallutik. Inatsisartullu atuutitsisutut pissaaneqartunut tassa naalakkersuisunut apeqqusiisinnaassuseqarlutik nakkutilliuartariaqarnerat aamma pisussaaffiussasooq aalajangersarneqarpoq.

Inatsisartut naalackersuinikkut sinaakkusiorluni inatsisiliornerni Kalaallit Nunaanni innuttaasunut akisussaapput. Inatsimmullu tunngaviusumut tunngatillugu eqqartuussisunut akisussaallutik. Inatsisartut nalunneqatiginnissutertik kisimi tunngavigalugu sulissapput innimiginarluinnartuullutillu, tassa qulangerlugit aalajangiitinniarneqaq-qusaassanngillat.

Oqaatsit *inuit qinigaat* pillugit nassuiaat § 26 immikkoortumut siullermut nassuiaammi takuuk.

Oqaaseq *inatsisiliortussaataitaasut* § 1 immikkoortoq 2-mi oqaatsit Inatsisiliortussaataitaaneq Inatsisartuniippoq pisinnaatitaaffiligaanertulli aamma pisussaaffiliivoq. Inatsisartut inatsisiliami eqqortumik paasineqarnerinik, eqqortumik atuutsinneqarnerinik aammalu eqqortumik paasissutissiisutigineqarnerinik nakkutiginnittussaataitaasasut, pisariaqarfiatigullu inatsisinik nalimmassaasassallutik. Inatsisartullu atuutitsisutut pissaaneqartunut tassa naalackersuisunut apeqqusiisinnaassuseqarlutik nakkutiliuarqarnerat aamma pisussaaffiussasoq aalajangersarneqarpoq. Inatsisartunut ilaasortaaneq inuiaqatigiinnit qinigaanikkut suliassaqartitaanermik pisussaaffiuvoq.

Imm. 2-mut

Immikkoortumi 2-mi Inatsisartunut qinersisarnerup qinerseriaatsillu atorneqartussap suussusaa aalajangersarneqarput. Inatsisartunut qinersineq ataatsimut pineqarpoq, inuillu qinersisinnaasut qinigaasinnaasullu pillugit aalajangersagaq § 26-imiilluni. Inatsisartunut ilaasortanngorniaraanni, tamanna aatsaat Kalaallit Nunaanni qinersisinnaatitaasut qinersineratigut tangilerneqarsinnaavoq. Tamannalu tunngaviliivoq Inatsisiliornikkut inuit qinigarinnngisaannik Inatsisartunut ilaasortanngortoqarsinnaanngittoq.

Oqaatsit *Inatsisartunut ilaasortassat* Inatsisartunut qinersinermut qinigassanngortisimasut. Maluginiarneqassaaq oqaaseq ilaasortassat-ni pineqarnat pisortatigoortumik qinersinissamut qinigassatut sassarsimasuuneq, tamannali Inatsisartunut ilaasortanngornissamik isumaqanngilaq, tassa Inatsisartunut ilaasortanngorneq Inatsisartunut Qinersinerup inernera qinigaasinnaanerullu Inatsisartuni misilinneqarnissaa kisimik Inatsisartunut ilaasortanngornissamut aalajangiisuusussammata.

Oqaaseq *naliginnaasumik* imaraa oqartussat Inatsisartunut qinersinermik qinersisinnaatitaasunut tamanut periarfissiisumik suliaqartassasut.

Oqaaseq *isertortumik* inuup qinersinermini qinikkami isertuussinnaanissaa, toqqaan-narlu allat aqqutiginaqit qinikkami qinersinnaanissaa oqartussat nakkutigisaannik illersugaannillu ingerlanneqartassasoq. Inuup inuttut qinersinermini namminiussuse-qarnerata innarlitsaalinissaa oqartussanit qulakkeerneqartassasoq, inuullu kisimi qinikkami nalunnginnissaanik allanullu isertuussinnaaneranik pisinnaatitaaffia illersor-neqassasoq. Oqartussat, Innuttaaqatit allallu avatangiisiniittut inuup qinersinerata inerneranik paasiniaanissamut pisinnaatitaaffeqalinngisaannassapput.

Oqaatsit *toqqaannartumillu qinersinikkut* iinuup qinersinermini inuk qinerniakanni imaluunniit qinigassanngorteqatigiit Inatsisartunut ilaasortassanut akuusoq aqqatigut toqqarlugu qinersivimmut nalunaarutigisassavaa. Tamannalu oqartussanut pisussaaf-filiisoq siuliani taaneqartut tunngavigalugit qinersinermi sinaakkutissiinissamik.

Oqaatsit *ukiunut sisamanut qinerneqartassapput* ima paasineqassapput, Inatsisartunut qinersinermit sivisunerpaamik ukiut sisamat tulliuuttut inatsisartunut ilaasortaasinnaa-nermik qinerneqartut pisussaaffilerneqarsinnaasut. Imaappoq ukiut sisamat sinnerlugit inatsisartunut ilaasortaasoqarfinnaanngitsoq. Oqaaseqatigiit Inatsisartunut ilaasorta-nut pinngitsoornani ukiuni sisamani ilaasortaasinnaanermut pisinnaatitsissusiinngilaq.

Imm. 3-mut

Inatsisartut qulangersimaneqaratik nalunngeqatiginnissusertik aallaavigalugu sulisin-naanissaat qulakkeerniarlugu Inatsisartunut ilaasortat sakkortusisamik illersugaanis-saannik tunngaveqarpoq. Inatsisartunut ilaasortap nalunngeqatiginnissusaata innar-litsaalinissaa sakkortusisamik illersugaassaaq. Kinaluunniit Inatsisartut ulorianartor-siortinneqannginnissaanik kiffaanngissusiannilluunniit innarliisoq pinerluttuleriner-mut inatsit malillugu pineqaatissinneqarsinnaavoq.

Imm. 4-mut

Inatsisartunut ilaasortat nalunngeqatiginnitsutsimik tunngaveqartumik sulinissaanik pisinnaatitaaffiulluni pisussaaffiullunilu aalajangersagaavoq. Inatsisartunut ilaasorta-q ilaasortaqaatiminit taassuma avataaneersumilluunniit qulangerneqarluni sulisinneqar-sinnaanngittoq.

Oqaaseq *sulinermini* Inatsisartutut atuunnermi suliarineqartut Inatsisartut ilaasor-taanermik tunngaveqartut tamarmik paasineqassaaq.

Nalunngeqatiginnissusertik kisiat tunngavigissavaat ima paasineqassapput, Inooqatigiinnerup aqqani oqariartuutit innuttaasoqatinut innarliisuunnginnissaannik aammalu oqariartuutit nalunngeqatiginnissutsimut pitsaasumut atassuteqarnissaat tunngaviusasooq.

Imm. 5-mut

Immikkoortoq Inatsisartunut ilaasortanut Inatsit Tunngaviusumut ilumoornissamik ataqqinninnissamik malinninnissamillu neriorsuinissamik pisussaaffiliinermik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit *kinaluunniit ilaasortanngorlaaq qinigaanini akuerineqaannariarpat* ima paasineqassapput, Inatsisartunut qinersinerup kingorna qinigaasut tamarmik qanorluunniit Inatsisartunut ilaasortaasareersimagaluaaraanni Inatsisartunut qinersinerup kingorna qinigaasinnaaneq misilinneqareerata kingorna.

Oqaatsit Inatsit Tunngaviusooq maleruarniarlugu persuarsionartumik neriorsuissaaq ima paasineqassapput, Inatsit Tunngaviusooq maleruarniarlugu neriorsuineq ingerlanneqartassasooq. Tamannalu persuarsionartumik ingerlanneqartassasooq.

Imm. 6-imut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut aalajangiissinnaassuseqarlutik ataatsimiissinnaanerannut tunngassuteqarpoq.

Imm. 7-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut ataatsimiinnerisa tamanit najuuffigineqarsinnaanissaat ammasuunerilu aalajangersarneqarput.

Imm. 8-mut

Immikkoortoq una Inatsisartut sulinerminnut ataatsimiittarnerminnut ataatsimiitsitaliaqarnerminnullu suleriaasissaminni aalajangersaanissaannut pisussaaffiliisuvoq. Taassumalu imarissavai Inatsisartut ataatsimiititaliaasalulaasortaqaarnissaat suleriaasissaallu pillugit aamma torersumik pissuseqarnissamik aalajangersakkat ersarinnerusut.

§ 24-mut

Inatsisartut taamaallaat atuuffeerukkallartinneqarsinnaapput qinersinerup suaarutigineqarneratigit, nutaamik qinersinerup inernerata takkunnissaata tungaanut. Inatsisartut qinersineq pillugu inatsisiliorsinnaapput, imaluunniit Naalakkersuisut Siulittaasuut qinersinermik nalunaaruteqarsinnaatitaavoq.

§ 25-mut

§ 25 ataatsimut isigalugu inatsisartunut qinersisinnaatitaanermut tamatumalu malitsigisaanik qinigaasinnaatitaanermut aalajangersaaneruvoq. Inatsimmik uannga eqquutitisoq kinaluunniit Inatsisartunut qinersinermi qinerseqataasinnaatitaassaaq.

Imm. 1-mut

Oqaatsit *18-inik ukioqalersimasoq* ima paasineqassapput, inuk inunngornerminut ukiuni 18-ini inuuseresimasoq. Apeqquut tamanna innuttaasunit isummerfigineqartariaqartutut isigineqarpoq. 18-inik ukioqalersimaneq sumit aallaaveqarnerosoq misisorneqarsimavoq, taamaattoq annerusumik isumalioqatigiissitat ukiumik aalajangersimasumik Inatsit Tunngaviusumi allassimasoqarnissaa aalajangersaaviginngilaat. Tamanna annerusumik misissoqqinneqarumaartoq innersuussutigineqarpoq.

Oqaaseq *nammineersinnaajunnaarsitaasimanngikkuni* ima paasineqassaaq, inuk nammineersinnaatitaanerup ukiuanik naammassinnissimasoq taamaattoq peqqissutsikkut nammineersinnaassutsimik pigisaqanngitsutut nakorsamit nalilerneqarsimasoq.

Oqaatsit *Inatsisartunut qinersisinnaatitaavoq* ima paasineqassapput, inuit inatsimmik uannga piumasaqaatinik naammassinnittut § 23 immikkoortoq 2 malillugu Inatsisartunut qinersisinnaatitaapput.

Imm. 2-mut

Kinaluunniit § 25 imm. 1-imi piumasaqaatigineqartut naapertuuppata Inatsisartunut qinigaasinnaatitaavoq.

Ataatsimut isigalugu Inatsisartunut qinigaasinnaatitaanermut tunngassuteqarpoq. Qinigaasinnaatitaaneq pisinnaatitaaffivittut atuutilissaaq aatsaat § 25 imm. 3 naammassineqarpat.

Oqaatsit *Inatsisartunut qinigaasinnaatitaavoq* ima paasineqassapput, inatsisartussatut qinigaassanngortissinnaallutillu qinigaasinaatitaapput § 25-imi imm. 3-mi piumasaqaatit naammassineqarpata.

Imm. 3.-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartunngornissamut naleqqunneq pillugu apeqqut aalajangersarneqarpoq. Tassanilu Inatsisartut pissaanernit allanit, tassa Naalakkersuisunit aammalu Eqqartuussivinnit akuliuffigineqaratik Inatsisartunut qinigaasup Inatsisartunut ilaasortaasinnaanera pillugu aalajangersaasussaataitaassapput. Taama pisussaaffiliineq Inatsisartuni ataatsimiitsitaliamit kisimi alajangersarneqarsinnaasuussanngunngisaannartinneqassaaq, Inatsisartut ataatsimoorlutik aalajangersagassarissavaat.

Oqaatsit *Inatsisartut nammineerlutik aalajangigassaraat* ima paasineqassapput, Inatsisartunut qinigaasut pineqaatissinneqarsimagunik il.il. Inatsisartunut ilaasortaannissamut naleqqukkunnaartitsisunik, taava Inatsisartunut qinigaasut akunnerminni aalajangersartassavaat pineqartoq Inatsisartunut ilaasortanngortinneqassanersoq imaluunniit ilaasortanngortinngitsoorneqassanersoq. Taama pisinnaatitaaffik Naalakkersuisunit Eqqartuussivinniillu akuliuffigineqarsinnaanngilaq.

Imm. 4.-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartunut ilaasortat Inatsisartunut ilaasortaannermminnit tunuarniuteqarsinnaanerisa aalajangerneqartarneranut, Inatsisartunullu ilaasortaannermit sulinngiffeqarnissamut aalajangiisinnaassuseqarnermut tunngasuuvoq.

Inatsisartut Inatsisartunut ilaasortap Inatsisartuni ilaasortaannerminik tunuarniutaa imaluunniit sulinngiffeqarnissamik qinnuteqaataa akuerineqassanersoq akuerineqassannginnorsorluunniit Inatsisartut kisimik aalajangertassavaat.

§ 26-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut ataatsimiiffiisa avataani pisariaqarfiatigut Inatsisartut sinnerlugit isummertartussanik Ataatsimiitsitalianik Inatsisartut pilersitsisarnissaannik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit *Inatsisartut ataatsimiitsitalianik pilersitsisassapput* ima paasineqassapput, Inatsisartut apeqqutini assigiinngitsuni itisuumik misissuisussanik ataatsimiitsitalianik pilersitsisassasut. Tamanna Inatsisartut ataatsimiinneranni aalajangersarneqartassaaq. Inatsisartut ataatsimiinnerisa avataani sulisinnaatitaaneq Inatsisartut suleriaasertik aqqutigalugu aalajangersarsinnaassavaat. Taamaattoq immikkoortut tullii takukkit.

Imm. 2-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaqannissaannut tunngavoq. Tamannalu Inatsisartut ataatsimiinnerisa avataanni Naalakkersuisut aningaasanik naatsorsuutiginnngisamik atuissatillugit akuersisartutut itigartitisartutullut atuuffeqassaaq.

Oqaaseq *aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaqassapput* ima paasineqassaaq, Inatsisartut aningaasanut inatsisaannut tunngatillugu itisiliisumik misissuisusaaq, taassumalu avataatigut Naalakkersuisut aningaasanik atuinissaminnik akuerineqarnissaminnik qinnuteqartarfissaat.

Inatsisartut pinngitsoornatik ukioq kaajallallugu ataatsimiittartussamik aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaqassapput.

Oqaatsit *aningaasanik atuinissanut Inatsisartut akuersissutigisimannngisaannut* ima paasineqassaaq, aningaasanut inatsisip iluani akuersissutigineqareersimannngitsumik Naalakkersuisut aningaasanik atuisariaqalerfimminni pisussaaffeqartut Inatsisartut aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaannut akuersissummik aalleqqaartarnissaminnik.

Oqaatsit *Inatsisartut ataatsimiinnerisa avataanni Inatsisartut ataatsimiinneri* tassaapput inatsisartut inimi ataatsimi katerillutik aalajangersaaneri. Ataatsimiinnerit avanaani pineqarput ullut Inatsisartut ataatsimiiffiginngisaat avissaarlutillu qimaqqavigisartagaat.

Oqaatsit *Inatsisartut sinnerlugit akuersigallarsinnaatitaapput* ima paasineqassapput, Inatsisartut sinnerlugit akuersissummik Naalakkersuisut aningaasanik atuinissaannut tunniussaqaarsinnaasut Inatsisartut ataatsimiinnerminni akuersissummik kingumut tunniussinissaasa tungaanut. Tamannalu aamma isumaqartoq Aningaasaqarnermut ataatsimiitsitaliaq itigartitsinissamik pisinnaatitaaffeqartoq.

§ 27-mut

§ 27 ataatsimut isigalugu Inatsit inatsisitut atuutilissaguni pinngitoornani naammassissasai aalajangersarneqarput.

Oqaatsit *inatsisissaatut siunnersuutinik aamma aalajangiiffigisassatut siunnersuutinik Inatsisartunut saqqummiussisinnaatitaapput* ima paasineqassapput, Inatsisissatut siunnersuusiornermi Inatsisissatut siunnersuutinik saqqummiussinissamut Inatsisartut piumasaqaataannik naammassinissimasunik Inatsisartunut oqaluserisassatut saqqummiussisinnaatitaasut. Pineqartut avataatigut allat Inatsisissatut siunnersuutinik saqqummiussisinnaatitaanngillat.

Imm. 2-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut Inatsisaat Inatsit Tunngaviusumit qulliussanngittoq aalajangersaaneruvoq.

Oqaatsit *Inatsit Tunngaviusumi killiliussat iluanniissapput* ima paasineqassapput, Inatsisartut Inatsisaat Inatsit Tunngaviusup pisinnaatitsissutaata iluini kisimi pisinnaasoq. Tamanna eqquutsinneqanngippat Eqqartuussiviit Inatsisartut Inatsisaat atuutinngitsoq nalunaarutigisussaataavaat.

Imm. 3-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisissatut siunnersuutit tamanit takuneqarsinnaasuunissaanik aaneqarsinnaasuunissaannillu aalajangersaaneruvoq.

Imm. 4-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut Inatsisaata atuuttussanngortinneqarneranik pisinnaatitsissusiinermik aalajangersagaavoq.

Oqaatsit inaarutaasumik akuersissutigineqannginnerani ima paasineqassaaq, Inatsisartut pingasoriarlutik Inatsisartut inatsisissaattut siunnersuummut akuersinertik nalunaarutigisimassavaat inaarutaasumik akuersissutiginnittoqannginnerani. Inatsisartunut ilaasortat inaarutaasumik akuersissutiginninneri tamanit takuneqarsinnaasuussapput.

Imm. 5-imut

Ataatsimut isigalugu inatsisartut inatsisissaattut siunnersuutit pinngitsooratik Inatsisartunit pingasoriarlutik misilinneqartarnissaannik aalajangersagaavoq.

§28-imut

Ataatsimut isigalugu innuttaasut sinnerlugit pisortat ingerlatsinerannik nakkutiginnittussamik peqarnissaanik aalajangersaaneruvoq. Pisortat ingerlatsinerminni aalajangiisarnerinut nakkutiginninneq pingaartumik Naalakkersuisut kommunillu ingerlatsinerisa inatsisitigut ingerlanerat nakkutigissallugu. Inatsisartut ombudsmandimik toqqaasassapput.

Oqaaseq Ombudsmandi nunarsuarmiooqatigiinnit taama taaguuteqartinneqartarmat, taama taaguuteqartiinnarneqassasoq siunnersuutaavoq.

Oqaatsit naalagaaffiup kommunillu ima paasineqassapput, pisortat ingerlatsineri naalakkersuinikkut aalajangersaaviusut tamarmik ingerlatsiviillu inatsisitigut sinaak-kuserneqarsimasut tamarmik.

Oqaatsit ingerlatsinerannik nakkutiginnittussamik ima paasineqassapput, oqaatsit siuliini nassuiarneqartut inatsisitigoortumik ingerlatsinerat nakkutigissallugu eqqortu-millu ingerlatsinersut misilittassallugu.

Imm. 2.-mut

Ataatsimut isigalugu Ombudmandip nakkutigisaminut ingerlatsinerminullu naalacker-suinikkut pituttugaannginnissaanik aalajangersaaneruvoq. Aalajangersaasartunullu akisussaanani innuttaasunut akisussaalluni.

Imm. 3.-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut sulilersitsisartuugamik aamma soraarsitsisin-naanermik pisinnaatitsissuserneqarput. Inatsisartut Inatsisinut ataatsimiitsitaliaata nakkutigissavaa Ombudsmandip atorfimminik nakkutiginnillunilu ataqqinnillunilu pituttorsimasuunani nakkutiginninnera. Takkulu eqquutsissinnaanngippagit inatsisar-tut pisinnaatinneqartut allamik toqqaassallutik. Tamanna isumaqanngilaq inatsisartut iluarisaannarminnik soraarsitsillutillu nutaamik toqqaasassasut. Imm. 1.-imimi piuma-saqaatit eqquutsittussaavaat.

Kapitali IV

Naalakkersuisut

§29-imut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut suunerinik aalajangersaaneruvoq. Naalak-kersuisut tassaasut Inatsisinik atuutitsisussaataasut, soorlu tamanna §1 imm. 2.-p nassuiaatitaani nassuiarneqartoq.

Imm. 2.-mut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalagaaffimmi qullersaanernis-saanik aalajangersaaneruvoq. Naalagaaffiup qullersaata suliassaraa, nunani allani naalagaaffiit qullersaannik naapeqateqartarnek, naapinnerit qullasinneraat, peqataaf-figisassallugu nunatsinnilu naalagaaffiit qullersaannik tikeraartoqartarnermi aqqissui-suusuuarluni. Taamatuttaaq inatsisit Naalagaaffiup qullersaatut atuuttussanngortit-tarlugillu atuuttuunerinik nalunaarutiginnittartuussaaq. Naalagaaffiup qullersaatut atorfik innimiginarluinnartuussaaq mianeralugu atugassaq.

Imm. 3.-mut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut inuiaqatigiit sinniisaannit Inatsisartunit toqqa-gaanerannik, taakkunangalu naalakkersuinikkut atuukkunnaarsinneqarsinnaanerannik tunngavoqarpoq. Tatiginninneq atuutitsilernermit tunngaviussaaq. Tatiginnikkunnaarneq pillugu nassuiaatit §32-imi nassuiaatini takukkit.

Imm. 4.-mut

Ataatsimut isigalugu naalakkersuisut naalakkersuinikkut ingerlataminni qullersaallutik akisussaasuunerannik aalajangersaaneuvoq. Akisussaaneermut aalajangersaaneerit inatsisartunit inatsisiliornikkut aalajangersarneqartassapput. Inatsisitigut akisussaatsitineq pillugu aajanganersakkut pillugit nassuiaat §31.-p nassuiaatitaani takuuk.

Imm. 5.-mut

Ataatsimut isigalugu aningaasanut inatsiseqarnermut tunngavoq. Naalakkersuisut Inatsisitigoortuunngitsumik ingerlatsinerminni aningaasanik atuisinnaanngitsut tassani aalajangersarneqarluni. Taama aalajangersaaneerup tunngavigaa Naalakkersuinikkut aningaasaqarnermik pissaanermik tamakkiisumik pissaaneerit aggulunneqarsimasut ilaannaat pigisaqalissanngitsut. Tassa Naalakkersuisut aningaasanik atuinissaat Inatsisartut Aningaasanut Inatsisaannit sinaakkutaqassaaq, imaluunniit pisariaqarfiatigut Inatsisartut aningaasanut ataatsimiitsitaliaanit akuersissutigineqarallartumik atuinisamik pisinnaatinneqarsinnaallutik.

Imm. 6.-imut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut Siulittaasuata qaqugukkulluunniit Inatsisartunut qinersinissamik suaaruteqarsinnaanerannik aalajangersaaneuvoq. Tamanna tunngaveqarpoq Inatsisartut Naalakkersuisullu imminnut nakkutigeqatigiinnissaannik anersaaqarnermit. Tassa Inatsisartut Naalakkersuisunik atuukkunnaarsitsisinnaapput, aamma Naalakkersuisut Siulittaasuata Inatsisartunut ilaasortat qinersinikkut inuiaqatigiinnit misilinneqarnissaannik pisinnaatitsissuteqarluni.

§30-mut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut siulittaasuata Inatsisartunut qinigaasut siulliit 31-it akornannit toqarneqartarnissaannik piumasaqaateqarnermik aalajangersaaneuvoq. Tassa qinersinerup kingorna Inatsisit malillugit Inatsisartunut qinigaasut 31-it akornannit Naalakkersuisut Siulittaasuata toqarneqartassasoq. Naalakkersuisut Siulittaasuata Inatsisartunit sulinnigiffeqartassanngilaq.

Imm. 2.-mut

Ataatsimut isigalugu kikkut Naalakkersuisunik qinersisinnaatitaanerannik aalajangersaaneruvoq. Inatsisartut kisimik Naalakkersuisunik toqqaasassapput. Tassa inuiaqatigiit qinigaattut Inatsisartut inuiaqatigiit sinnerlugit Inatsisunik Atortitsisussanik Naalakkersuisunik qinersisassapput. Naalakkersuisunut ilaasortassatut qinigaasut, Naalakkersuisut Siulittaasuut minillugu Inatsisartunut qinigaasimanissamik piumasaqaateqarfigineqanngillat. Tassa Inatsisartut qinigaattut Naalakkersuisut ataattuussapput, soorlu Inatsisartut tassaasut Inuiaqatigiit qinigaat.

Imm. 3.-mut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut Siulittaasuata oqartussaaffinnik Naalakkersuisunut ilaasortat amerlassusaannillu qanorlu sulianik agguaassinissamik oqartussaaffimmik tigummiartuuneranik aalajangersaaneruvoq. Naalakkersuisut amerlassusaat aalajangersimasumik Inatsisartutulli Inatsisini Tunngaviusuni aalajangersagaassanngilaq. Oqartussaaffiit suliassallu allat agguataarnerittaaq Naalakkersuisut Siulittaasuata aalajangersartassavai.

Imm. 4.-mut

Ataatsimut isigalugu Inatsisinut Tunngaviusumut maniguukkumanermik malinnik-kumarnermik malititsiumanermillu neriorsuineramik persuarsiorntartumik ingerlatsinissamik aalajangersaaneruvoq.

Imm. 5.-imut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisussatut innersuunneqartup Naalakkersuisunut ilaasortanngornissamut qinigaasinnaassusaata nalilersorneqartarnissaanik aalajangersagaavoq. Tassanilu Inatsisartut naliliisussaatitaapput Naalakkersuisunut Ilaasortaanissamut inuup pineqartut qinigaasinnaassusianik.

§31-mut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisunut ilaasorta q ingerlatsinermini Inatsisitigut akisussaanera aalajangersarneqarpoq.

Imm. 2.-mut

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut ingerlatsinerminni inatsisunik unioqqutitsisimasutut pasineqarunik unnerluutigineqarsinnaanerata aalajangersarneqarpoq. Naalakkersuisut Inatsisit malittussaataavaat, inatsisillut allannngortariaqalersimappata Inatsisartut inatsisiliorneratigit aatsaat allannngortinneqarsinnaallutik. Naalakkersuisut Inatsisit unioqqutillugit ingerlateqqusaanngillat. Inatsisit unioqqutillugit ingerlatsisoqarsimappat Naalakkersuisut imaluunniit Naalakkersuisunut ilaasortap ilisimasaanik Naalakkersuisut imaluunniit Naalakkersuisunut ilaasortaq pisumut akisussaatinneqartussaapput pineqaatissinneqarsinnaallutillu.

Imm. 3.-mut

Ataatsimut isigalugu *Imm. 2.* tunngavigalugu suliassannngortitsinerminni suliaq Eqqartuussivinnit suliarineqartassasoq aalajangersagaavoq. Tassa Naalakkersuisut Inatsimmik unioqqutitsisimasutut pasineqarnerminni Inatsisartunut akisussaanerata atuukkunnaarluni Eqqartuussivinnut akisussannngortineqassapput. §32-ili tunngavigalugu Inatsisartut Naalakkersuisunut akisussaatisinnaapput, taamaattoq naalakkersuinikkut tamanna akisussaatisinerussalluni.

§32-imut

Ataatsimut isigalugu Inatsisartut Naalakkersuisunut ilaasortamik tatiginnikkunnaarsinnaanerannik aalajangersagaavoq. Inatsisartut nalignnaasumik amerlanerussuteqartut Naalakkersuisunut ilaasortamik tatiginnikkunnaarpata tamannalu Inatsisartuni taasissutigineqarpat, Naalakkersuisunut ilaasortaq tatigineeruttoq ingerlaannartumik Naalakkersuisunut ilaasortaajunnaassaaq.

Imm. 2.-mut

Aalajangersarneqarpoq *Imm. 1.* malillugu tatiginninnginnermik taasititsisoqarpat taasissutigineqartorlu Naalakkersuisut Siulittaasorippassuk, Taasineq Naalakkersuisunut tamanut atuutissasoq. Tassa Naalakkersuisut tamarmik atuukkunnaassasut Naalakkersuisut Siulittaasuata Inatsisartunit takigineeruppat. Taamaattorli Naalakkersuisut Siulittaasuata tatiginninnginnermik taasissutigineqannginnermini Inatsisartunut qinersinissaq nalunaarutigisinnaavaa.

Imm. 3.-mut

Aalajangersarneqarpoq Inatsisartunut qinersinissamik suaaruteqartoqarpat, Naalakkersuisunut ilaasortaasut Nutaanik Naalakkersuisuninnissaata tungaanut oqartussaaf-figisaminnut akisussaasuussasut, taamattoq Naalakkersuinikkut nutaanik aalajangersaasinnaassanatik.

Kapitali V*Kommunit namminersortuunerat***§33-imut**

Ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni kommuneqarnermik toqqammavik aalajangersarneqarpoq. Nunap immikkoortuani innuttaasut naalakkersuinikkut oqartussaaqataanerisa ingerlatsinermi tunngaviunissaannik aalajangersaanerulluni.

Imm. 2.-mut

Kommunalbestyrelseqarnissaq inuit qinigaannik kommunip susassa qarfiini aalajangersaalluni ataatsimiittartussamik aalajangersarneqarpoq.

Imm. 3.-mut

Kommunerisap iluani akileraarummik kommunimi aningaasartuutigut matussutitut atorneqartussamik Kommunalbestyrelsit pilersitsisinnaatitaanerannik aalajangersaaneruvoq.

§34-imut

Ataatsimut isigalugu kommunalbestyrelsimut qinigaaffiup sivilissusaanik aalajangersaaneruvoq. Tassa sivilunerpaamik kommunalbestyrelsimut qinigaaffik ukiuni sisamani ingerlanneqarsinaavoq, ukiulli sisamanngortinnagit nutaamik qinersisoqartassalluni.

Imm. 2.-mut

Ilaasortaaffiit qinersisut amerlassusaannut naleqqersorlugit inississorneqartarnissaat aalajangersarneqarluni.

§35-imut

Ataatsimut isigalugu kommunalbestyrelsimut qinigassanngortissinnaanermut qinersisinnaanissamut aalajangersarneqarpoq. Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqartoq, najugaqartoq imaluunniit akileraartartoq kommunerisamini qinersisinnaatitaavoq. Tassa kommunerisami najugaqartariaqarpoq qinersisinnaassagaanni, taamaallaallu kommunerisami qinigassanngortittumik qinersisinnaatitaalluni.

Imm. 2.-mut

Qinigassanngortinniartoq nammineerluni qinigassanngortinnermik nalunaaruteqartassaasoq aalajangersaaneruvoq. Allat allat sinnerlugit qinigassanngortitsisinnaanngillat.

Imm. 3.-mut

Qinigaasinnaassutsip misilinneqartarnissaa pillugu aalajangersagaavoq. Tamannalu inatsisitigut aalajangersarneqartassasoq aalajangersagaalluni.

Kapitali VI

Eqqartuussiviit aamma eqqartuussiveqarneq

§§ 36-42

Naalakkersuisaatsit pillugit suleqatigiissitaliaq imaluunniit isumalioqatigiissitaq tamakkiisuullutik, inatsimmut tunngaviusussamut missingiummi eqqartuussiveqarnermut kapitali pillugu inaarutaasumik aalajangiinerit angumerinngilaat. Kalaallit Nunaanni eqqartuussiveqarneq pillugu aalajangersakkanut isumaliutersuutissat ilaannik siunner-suuteqarnissaq pillugu allakkiamik piniarnissaq 2022-p naanerani allattoqarfimmut suliakkiissutigineqarpoq.

Allattoqarfiup nunatta eqqartuussisuanik Kirsten Thomassenimik, nunatsinni illersuisumik Finn Meinelimik kiisalu Politiit pisortaannik Bjørn T. Bay-imik ataatsimeeqarteqarnerit aallartippai – taakkua pingasut tamarmik inatsimmut tunngaviusussamut missingiummut eqqartuussiveqarnermut aalajangersakkanut tunngatillugu suliassaqarfimmini ilisimasaminnik immersueqataaniarlutik akueraat.

Suliassaq imaalerpoq:

- Kalaallit Nunaanni eqqartuussiveqarneq ullumikkut qanoq aqqissuussaansoq
- Tiguinnakkanik eqqartuussisoqartarneq pillugu ilisimasanut tunngaviusut, ilanngullugit iluaqutissartaasut ajoqutissartaasullu

- Kalaallit Nunaanni eqqartuussiviit iluanni siunissami anguniagassat suusinnaappat
- Kalaallit Nunaanni immikkut eqqartuussivimmik (naalagaaffimmi eqqartuussivik) pilersitsinissaq pisariaqarnersoq

2023-mi februaarip aallartinnerani allakkiat marluk allattoqarfimmi tiguneqarput; aap-paa nunatta eqqartuussivianit Kirsten Thomassenimit, nunatsinni illersuisumit Finn Meinelimit ilalernerqartoq kiisalu politiit pisortaannit Bjørn T. Bay-imit. Allakkiat taakkua ilanngussaq 9-tut aamma 10-tut ilanngunneqarput aammalu ilanngussanut takussutissiami tamakkiisuullutik atuarneqarsinnaallutik.

Taamaattumik eqqartuussiveqarneq pillugu kapitalimi aalajangersakkat inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitap tamarmiusup nassuiagarinngilai, kisianni inatsimmut tunngaviususamat missingiut tamaat pillugu oqallinnerup ingerlaqpin-neranut ilaanerulluni.

Kapitali VII

Nunanut allanut politikkimut nunanullu tamalaanut tunngasut

§ 43-mut

Taaguut ”Nunanut tamalaanut tunngasut” taaguutip ”Nunanut allanut politikki” atornissaanut taarsiullugu atorneqarpoq. ”Nunanut tamalaanut tunngasut” atituneru-sunut taaguutaavoq, nunanut allanut politikkiinnarmiit, taaguummi pineqartumiit, allanik imaqartinneqarsinnaalluni. Tamanna aalisakkat aalajangersimasut pillugit nunani tamalaani pisortat ingerlatsinerannut tunngassuteqarsinnaavoq, tamanna nuna-ni tamalaani peqqinnissaq, silap pissusaanut politikki, ilisimatusarnermi suleqatigiin-neq, ilinniartitaanermi suleqatigiinneq, kulturikkut suleqatigiinneq, assartuinnermut politikki assigisaallu tamarmik nunani allani politikkimut ilaasinnaasut, kisianni tassungaannaq killeqanngitsut, pillugit suleqatigiinnermut tunngassuteqarsinnaavoq. Naalakkersuisunut ilaasortat suliassaqarfinnut akisussaasuusut pineqartut, nunani tamalaani naalakkersuisunik suleqateqarneq pineqartillugu, tamarmik immikkut suliassaqarfinni ataasiakkaani tunngaviusumik akisussaaffeqassapput.

Naalakkersuisut naalagaaffinnik allanik, kattuffinnik assigisaannillu aammalu naala-gaaffiit nunani tamalaani kattuffimmi imaluunniit naalagaaffiit pisussamat ataatsimut katitigaallutik, ataatsimoortuuppata, nunanik arlalinnik suleqatigiit marluk akornanni isumaqatigiissutinik isumaqatigiissuteqarsinnaapput.

Soqutigisaqatigiiffiit assigisaalluunniit, nunani allani soqutigisaqatigiiffinnut nunani tamalaani isumaqatigiissutini ilaasut, § 43-mi pineqartunut ilaatinneqanngillat. Kattuffiit taamaattut taamaattoq nunap inatsisaannik nunanilu tamalaani pisus-saaffinnik sulii malinnittussaapput.

Imm. 2-mut

Naalakkersuisut nunani tamalaani isumaqatiginninniarnerni isumaqatigiissutinilu ilaappata, pingaaruteqartunut tunngavissarititaasut tunngaviusut malinneqartussaapput. Tamanna suleqatigiit marluk akornanni imaluunniit nunanut arlalinnut atatillugu, taamaaliornermi isumaqatigiissutit pingaaruteqarpata, isumaqatiginninniarnernit aallartinnissaannut isumaqatigiissuteqarnissamullu Inatsisartut akuersinissaat piniarneqasalluni. Matumani siunertanut nalunaaruteqarnerit assigisaallu pineqanngillat, kisianni isumaqatigiissutit inatsisitut isikkullit annertunerusumik aningaasaqarnikkut sunniuteqartussat aamma/imaluunniit tunngaviusumik politikkinik allanngortitsinissamik malitseqartussat pineqarlutik.

Akuersinissaq Inatsisartuni ataatsimiititaliamit assigisaanilluunniit oqartussamit piniarneqarsinnaavoq.

Imm. 3-mut

Nunani tamalaani isumaqatigiissutit inatsisinut tunngassuteqartut tamarmik Inatsisartut akuersinerisigut taamaallaat atuutsinneqalersinnaapput. Nunani tamalaani isumaqatigiissut imminermi atuutsinneqalertussaannersoq imaluunniit inatsisini atuuttuni allanngortitsisoqartussaannersoq imaluunniit inatsisit nutaarluinnaat akuerineqartussaannersut, apeqqutaatinnagu, Inatsisartut akuersinerminnik tunniussissapput. Inatsisartut akuersinerat Inatsisartuni taasinikkut tunniunneqassaaq.

§ 44-mut

Piginnaatitaanernit naalagaaffinnut allanut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffinnut suliassanngortinnissaat pillugu isumaqatiginninniarnernik Naalakkersuisut aallartitsinnaapput.

Naalakkersuisut naalagaaffimmut allanut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut isumaqatigiilluni alajangersakkamik isumaqatigiissuteqarnissamik siunertaqarpata, naalagaaffimmut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut tassunga piginnaatitaanermik suliakkiinissaq pineqarluni, Inatsisartut Naalakkersuisunut akuersinerat isumaqatiginninniarnernit aallartinneqarnissaat sioqqullugu Inatsisartuni aalajangiinertut akuersinerup tunniunneqarneratigut, tunniunneqassaaq.

Assersuut tassaasinnaavoq Free Association-imut tunngasutut taaneqartartoq, Ataatsimeersuarnermi 948-imi Naalagaaffiit Peqatigiit aalajangersagaanni 1541-mi nassuiarneqartoq. 1960-imi ilaasortat tamarmik katersuunneranni- pingaartumik Manerassuarmit free associationimut tunngasunik pisoqarluni. Taamatut free association atorlugu pisoqartillugu, naalagaaffiup nammineq aalajangikkaminik kattuttoq pisinnaasassanik aamma/imaluunniit isumalluutinik amigaateqarluni, piginnaatitaanerit naalakkersuisoqarfimmi suliassaqarfimmi naalagaaffimmut allamut annertunerusumik annikinnerusumilluunniit suliakkiunneqartarput. Pissutsini taamaattuni illuatungeriit akornanni aningaasaqarnikkut nuussilluni tamanna pisussanngorsinnaavoq.

Assersuut alla tassaasinnaavoq, naalagaaffik naalagaaffiit akornanni naalagaaffinnut allanut, soorlu EU-tut ittunut, kattulluni suleqatigiinnermi ilaalersoq. Taamatut pisoqartillugu piginnaatitaanerit oqartussanut naalagaaffiit akornanni suleqatigiinnermi pilersinneqartunut suliakkiunneqartarput – assersuutigalugu Europami Siunnersuisooqatigiit, Siunnersuisooqatigiit, Europa-Kommissioni aamma Europa-Parlamenti. Assersuutit matuma siuliani allassimasut tamakkiisuunngillat.

Pissutsit suut § 44-mi aalajangersagaq malillugu ilaaffigineqalernerat apeqqutaatinagu, inuiaat kalaallit namminersornerminnik atuinissamat tunngaviusumik pisinnaatitaaffii annaaneqartussaassanngillat.

Imm. 2-mut

Naalakkersuisut piginnaatitaaffinnik naalagaaffimmut allamut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut suliakkiunnissaannik eqqarsaateqarpata, Inatsisartut tamanna pitsaassusilimmik amerlanerussuteqarlutik akuerissavaat. Piginnaatitaaffiit naalagaaffimmut allamut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut tunniunneqarnissaat pillugu apeqqummi nalinginnaasumik amerlanerussuteqarneq naammattutut isigineqanngilaq. Inatsisartut tamakkiillutik ilaasortaannit amerlanerussuteqartut $\frac{3}{4}$ -iunerat, pitsaassusilimmik amerlanerussuteqarluni aalajangiinertut naleqquttutut isigineqarpoq.

Inatsisartut tamakkiillutik ilaasortaannit amerlanerussuteqartut $\frac{3}{4}$ -iunerat, pitsaassusilimmik amerlanerussuteqarluni aalajangiinertut naleqquttutut isigineqarpoq. Amerlanerussuteqartut amerlassusaanni, piginnaatitaanerit Kalaallit Nunaanni toqqaannartumik oqartussaaqatigiilluni qinikkaniit naalagaaffimmut allamut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut tunniunneqarneranni suliap ilungersunartuunera takuneqarsinnaavoq.

Naalakkersuisut aalajangiinernut Kalaallit Nunaannut inuiannullu kalaallinut suliassaqarfinni piginnaatitaanerit tunniunneqarfiini sunniisussanut sunniuteqarnissamut suli periarfissaqartinnagit, piginnaatitaanerit naalagaaffimmut allamut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut tunniunneqanngisaannassapput.

§ 45-mut

Inatsisartut nunanut allamut politikikkut aalajangiisartunik ataavartussanik, suliani ingerlanneqartuni nunanut allanut, nunanut tamalaanut sillimaniarnermullu politikikkut annertunerusumik aalajangiiffigineqartussani, aammalu Naalakkersuisut suliami immikkuullarissumi Kalaallit Nunaata inissimalernissaanut politikikkut tapersorsorneqarnissaq qulakkeerniarlugu pisariaqartitsivigisaanni, isumaqatiginninniarnermi imaluunniit immikkuullarissumik aalajangiinissami aallaaviusussami, Naalakkersuisut isumasioqatigisinnaasaanik sukkulluunniit atuutsitsissapput.

Imm. 2-mut

Suliani nunanut allanut, nunanut tamalaanut sillimaniarnermullu politikikkut aalajangiiffigisassani annertunerusuni, suliat paasissutissallu nunanut allanut aamma kattuffinnut assigisaannullu attaveqarnermut tunngassuteqarlutik mianerisassaasinaapput, aammalu apeqqutit nunami namminermi nunanilu tamalaani sillimaniarnermut eqqissisimaninissamullu tunngassuteqartut, paasissutissat isumannaatsuutinneqarlutik isertuunneqarlutillu oqalliffeqarnissamik pisariaqartitsiviusut, kiisalu isumaliutersuuteqarnerit oqallinnerillu killilersugaanngitsumik ingerlanneqarsinnaanissaat, pineqarsimasinnaapput, taamaalilluni aalajangiinissamut isumasiuineq sapinngisamik pitsaanerpaamik tunngavilimmik pisinnaassalluni.

Taamaattumik nunanut allanut politikikkut aalajangiisartuni ilaasortat nipangiussimasussaataaannissaat pillugu piumasaqaat aalajangersarneqarpoq. Nipangiussimasussaataaneq malinneqanngippat, ilaasortamut pineqaatissiisoqarsinnaavoq.

Inatsisartut tamakkiillutik ilaasortaannit amerlanerussuteqartut $\frac{3}{4}$ -iunerat, pitsaasusilimmik amerlanerussuteqarluni aalajangiinertut naleqquttutut isigineqarpoq. Amerlanerussuteqartut amerlassusaanni, piginnaatitaanerit Kalaallit Nunaanni toqqaannartumik oqartussaaqatigiilluni qinikkaniit naalagaaffimmut allamut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut tunniunneqarneranni suliap ilungersunartuunera takuneqarsinnaavoq.

Naalakkersuisut aalajangiinernut Kalaallit Nunaannut inuiannullu kalaallinut suliassaqarfinni piginnaatitaanerit tunniunneqarfiini sunniisussanut sunniuteqarnissamat suli periarfissaqartinnagit, piginnaatitaanerit naalagaaffimmut allamut imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffimmut tunniunneqanngisaannassapput.

§ 45-mut

Inatsisartut nunanut allamut politikikkut aalajangiisartunik ataavartussanik, suliani ingerlanneqartuni nunanut allanut, nunanut tamalaanut sillimaniarnermullu politikikkut annertunerusumik aalajangiiffigineqartussani, aammalu Naalakkersuisut suliami immikkuullarissumi Kalaallit Nunaata inissisimalernissaanut politikikkut tapersorsorneqarnissaq qulakkeerniarlugu pisariaqartitsivigisaanni, isumaqatiginninniarnermi imaluunniit immikkuullarissumik aalajangiinissami aallaaviusussami, Naalakkersuisut isumasioqatigisinnaasaanik sukkulluunniit atuutsitsissapput.

Imm. 2-mut

Suliani nunanut allanut, nunanut tamalaanut sillimaniarnermullu politikikkut aalajangiiffigisassani annertunerusuni, suliat paasisutissallu nunanut allanut aamma kattuffinnut assigisaannullu attaveqarnermut tunngassuteqarlutik mianerisassaasinnaapput, aammalu apeqqutit nunami namminermi nunanilu tamalaani sillimaniarnermut eqqissisimaninissamullu tunngassuteqartut, paasisutissat isumannaatsuutinneqarlutik isertuunneqarlutillu oqalliffeqarnissamik pisariaqartitsiviusut, kiisalu isumaliutersuuteqarnerit oqallinnerillu killilersugaanngitsumik ingerlanneqarsinnaanisaat, pineqarsimasinnaapput, taamaalilluni aalajangiinissamat isumasiuineq sapinngisamik pitsaanerpaamik tunngavilimmik pisinnaassalluni.

Taamaattumik nunanut allanut politikikkut aalajangiisartuni ilaasortat nipangiussimasussaatitaanisaat pillugu piunasaqaat aalajangersarneqarpoq. Nipangiussimasussaatitaaneq malinneqanngippat, ilaasortamut pineqaatissiisoqarsinnaavoq.

Inip aammalu attaveqaqatigiinnermi aqutissaasinnaasut isumannaatsuunissaat aammalu isertuussamik isumasiuinissamat naleqquttuunissaat, Inatsisartut qulakkiissavaat. Naalakkersuisoq akisussaasuusoq nammeneq najuunnani pisoqartillugu, Naalakkersuisup attaveqaqatigiinnermi aqutissat isumannaatsut aqutigalugit attaveqaqateqarnissaa Naalakkersuisut qulakkiissavaat.

Imm. 3-mut

Nunanut allanut politikikkut aalajangiisartunut maleruagassat erseqqinnerusut, Inatsisartut Naalakkersuisullu akornanni suleriaatsinut inatsisini attuumassutilinni aalajangersarneqassapput, aammalu Inatsisartut Suleriaasianni itisilerneqassallutik.

Isumasiuineq suliassa qarfinnut ataatsimiititaliani allani pisartutut allagannguissamut taamatut piunasaqaate qarfiunngitsumik pisinnaassaaq, tassami Naalackersuisut suliani attuumassutilinni isumasiuinissamik pisariaqartitsinerat sivikitsumik ilimasaaraluni pisinnaassammat.

Suliasast oqaatsit Naalackersuisut najoqqutassanik tigusineranni atorneqartut kisiisa atorlugit najoqqutassanik ilaqartillugit saqqummiunneqarsinnaapput. Taamaattoq najoqqutassat oqaatsit aalajangiisartuni ilaasortat naleqquttumik paasisinnaasaat atorlugit paasiuminartuussapput aammalu isumaat paasineqarsinnaassallutik.

Inatsisartuni partiit tamarmik nunanut allanut politikikkut aalajangiisartuni ilaasortaataqassapput.

Imm. 4-mut

Naalackersuisut nunanut allanut politikikkut aalajangiisartunik nalinginnaasumik ilisimatitsineri pingaaruteqartuussapput, minnerpaamik qaamat allortarlugu ingerlanneqassallutik, piffissani sulinnigiffeqarnerup pingarnerup nalaanni ingerlanneqanngissinnaallutik, aammalu suliani isumasiuinernit allaanerusunik imaqarsinnaallutik.

§ 46-mut

Kalaallit Nunaata nunavittaa avinneqarsinnaanngilaq. Kalaallit Nunaata nunavittaa tassaavoq nunataa, imartaa silaannartaalu. Kalaallit Nunaat assersuutigalugu nunanut allanut attaveqarnermut assigisaannullu tunngatillugu, Kalaallit Nunaanni sumiiffimmut erseqqinnerusumik nassuiarneqartumut immikkut maleruagassat inatsisillu pillugit nunanut allanut isumaqatigiissuteqarsinnaavoq.

Imm. 2-mut

Kalaallit Nunaata sillimaniarneranik illersornissaanillu isumaginninnissamut ataqatigiissaarinnissamullu Naalackersuisut tamatigut tunngaviusumik akisussaasuussapput.

Imm. 3-mut

Kalaallit Nunaata nammineertuunera illersornissaalu, Kalaallit Nunaata nunamut akisussaaffeqarnikkut innarligassaannngissusaanut innarliinngitsumik aammalu inuiaqatigiinni oqartussaaqatigiinneq attatiinnarlugu, innuttaasullu toqqissisimasumik pingaarutilimmik inuunerminnik ingerlasinnaalersillugit, qulakkeerneqassaaq.

Imm. 4-mut

Illersornissamut sillimaniarnermillu susassaqarfiit naalagaaffinnik allanik aamma/imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffinnik suleqateqarnikkut isumannaarneqarsinnaapput, pingaartumik Kalaallit Nunaat nunavittaminik, inuiaqatigiinnik innuttaminillu naleqquttumik illersuineramik sillimaniarnermillu attassinissamut pisinnaasaqartinnagu isumalluuteqartinnagulu. Kalaallit Nunaat nunavittaminut, inuiaqatigiinnut innuttaminullu illersuinissap ilaanut sillimaniarnerullu attannissaanut isumalluutisaqarpat pisinnaasaqarpallu, Kalaallit Nunaata akisussaaffik taanna nammineerluni pisussaaffigissavaa. Sillimaniarnermut illersornissamullu suliasaqarfimmi naalagaaffinnik allanik aamma/imaluunniit naalagaaffiit akornanni kattuffinnik suleqateqarnermi, Kalaallit Nunaanni innuttaasut innarlīgaanngisaannassapput, aammalu piginnaatitaaffinnik suliakkiisimaneq tamatigut tunuartinneqarsinnaassaaq. Naalakkersuisut Kalaallit Nunaata illersornissaanut sillimaniarneranullu tunngatillugu aalajangiinerni peqataanissamut tamatigut periarfissaqassapput.

§§ 47-49-mut

Nassuiaatinik soqanngilaq.

ILANNGUSSAT

Ilanngussanut takussutissaq

1. Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitanut suliaakkiissutitut najoqqutassiat.
2. Oqaatsinut allattorsimaffik nunap naalakkersuinikkut aaqqissuusaaneranut tunngasut. Qallunaatummiit kalaallisuumut / Forfatningsordliste. Fra dansk til grønlandsk, marts 2023, Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitat.
3. Mike Sfraga and Jack Durkee (eds.), External insight and analysis by the polar Institute of the Wilson Center for Consideration by the Greenlandic Constitutional Commission. Greenland's Geopolitical Position and Strategic Importance, 21. april 2021, Wilson Center's Polar Institute.
4. Dalee Sambo Dorough, The Rights of Indigenous Peoples in Relation to the Future of Kalaallit Nunaat, 8. september 2021.
5. Claire Charters (Ngāti Whakaeu, Tūwharetoa, Tainui, Nga Puhī) and Erin Matariki Carr (Tūhoe and Ngāti Awa), Perspectives from the Pacific on Constitutional Transformation: Realising Indigenous Peoples' Sovereignty and Indigenous Law, Thursday 28 October [Greenland] Friday 29 October [New Zealand] 2021, University of Auckland.
6. Kent Fridberg, Inatsisinik atuutilersitsisarneq pillugu allakkiaq, 10. oktober 2022, Inatsisartut Allattoqarfiat.
7. Elisa Skytte, Inatsisinik aalajangersaasarnerup ingerlasarnerata nassuiarneqarnera pillugu allakkiaq, 20. september 2022, Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia.
8. Klaus Georg Hansen, Inatsit tunngaviususaaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut pillugit Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitanut allakkiaq, 5. september 2022.
9. Bjørn Tegner Bay, Notat til Forfatningskommissionen om udkast til bestemmelser om Grønlands Domstolssystem, frihedsrettigheder mv., 17. januar 2023, Kalaallit Nunaanni Politii.
10. Kirsten Thomassen, Notat om Grønlands Domstole, 31. januar 2023, Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiviit.

ILANNGUSSAQ 1

Inatsit Tunngaviusussaq pillugu
Isumalioqatigiissitat suliassaanut
najoqqutassiat

ILANNGUSSAQ 1

SULIAKKIISSUTIT

Suliakkiissut 1	27. april 2017
Suliakkiissut 2	29. marts 2019
Suliakkiissummut ilassut 2	31. maj 2019
Suliakkiissut 3	29. maj 2020
Suliakkiissummut ilassut 3	17. november 2020
Suliakkiissut 4	3. september 2021

SULIAKKIISUT 1

27. april 2017

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiisitامت suliakkiissutinut najoqqutassiaq

Inatsisartut aamma Naalakkersuisut aalajangerpaat isumalioqatigiissitaq pilersinneqassasoq Tunngaviusumik Inatsisissamik suliaqartussaq. Tunngaviusumik inatsisissamut siunnersuut Tunngaviusumik Isumalioqatigiissitap suliarissavaa, suliarlu naammassippat saqqummiunneqassalluni.

Isumalioqatigiissitap politikikkikut katitigaanera sapinngisamik partiinik tamani sinniisuuffiunissaa kissaataavoq. Tunngaviusumik inatsisissamut siunnersuummik suliaqarnermi Nunarput pillugu ilisimasaqartut aamma ilisimasatigut piukkunnaateqartut ilaatinneqassapput.

Tunngaviusumik inatsisissamut missingiussaq Kalaallit Nunaanni tamat oqartussaaqataaneratigut akuerisaassaaq, inatsisinnilu tunngaviussalluni Kalaallit Nunaat naalagaaffinngorpat.

Danmarkimi naalakkersuisut Namminersorlutillu Oqartussat isumaqatigiissuteqareerput, Kalaallit Nunaata namminiilivinnissaanik aalajangerneq inuiaat kalaallit aalajangernerannik tunngaveqassasoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiisitap suliassaa

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaata Tunngaviusumik Inatsisissaanut siunnersuut immikkoortunut marlunnut piffissami marlunni assigiinngitsunut tunngaviusussamik siunnersuusiusaaq, tunngaviusumik inatsisissami alloriarfik siulleq namminersornerup nalaani atuutilersinnaalluni aamma Kalaallit Nunaat danskit inatsisinut tunngaviusunut danskit naalagaaffiata sinaakkusiusaasa iluanni tapiliussaalluni. Nunap aaqqissuusaaaneranut aqunneqarneranullu maleruagassanut tunngaviusussanut immikkoortup aappaa Kalaallit Nunaat inatsisinit tunngaviusunit aamma danskit naalagaaffiannit anippat kalaallillu inuit namminerisaminnik naalagaaffimmik namminiilivissumik pilersitsippata aatsaat atulersinneqassaaq.

Nunap aaqqissuusaaaneranut aqunneqarneranullu maleruagassanut tunngaviusussanut missingersuusiami inatsiseqarfiusup assinganut allanik aalajangersakkanik piareersaasoqassanersoq isumalioqatigiissitap nammineq nalilerlugulu aalajangissavaa. Taamaalilluni nunap aaqqissuusaaaneranut aqunneqarneranullu maleruagassani tunngaviusuni immikkoortup assigani piffissami danskit naalagaaffianiinnerup nalaani atuuttunik aalajangersagaqarluni, aamma aalajangersakkat nutaat aatsaat namminiilivittoqalerpat taarsiullugit atuutilernissaannut piareersimallutik. Imaluunniit assersuutigalugu nunap aaqqissuusaaaneranut aqunneqarneranullu maleruagassani tunngaviusuni immikkoortunut ataasiakkaanut tamanut ataasiinnarmik

aalajangersagaqarluni. Aalajangersakkat ilai piffissami danskit naalagaaffianiinnerup nalaani atuutissapput, aalajangersakkallu sinneri Kalaallit Nunaat namminiilivippat atuutilissallutik.

Tungaviusumik inatsisissamut isumalioqatigiissitap sulinerminit Inatsiseqarnermut ministereqarfik peqataatissavaa, taamaalilluni tungaviusumik inatsisissami aalajangersakkanut missingiussaq ingerlaavartumik Inatsiseqarnermut ministereqarfiup nalilersorneqarsinnaaneri qulakkeerneqarlutik. Taamaalilluni tungaviusumik inatsisissamut missingiutip imaa Naalagaaffiuteqatigiinnerup tungaviusumik inatsisaata sinaakkusiussaata iluaniissinnaaneri qulakkeerneqarluni. Inatsiseqarnermut ministereqarfiup peqataatinnera qanoq ittuussanersoq isumalioqatigiissitap aalajangissavaa.

Kalaallit Nunaata namminiilivinnera atuutilerpat Kalaallit Nunaata naalagaaffimmik allamik pituttugaanngitsumik- Free association, atassuteqalersinneranik periarfissiisumik tungaviusumik inatsisissaq pillugu isumalioqatigiissitap aalajangersakkanut missingersuusiussaaq.

Isumalioqatigiissitap sulinini nammineq aaqqissuutissavaa, tassunga ilanngullugu suleqatigiissitanik pilersitsisoqarsinnaanera. Isumalioqatigiissitap sulinermini atugassaminik kalaallit nunaanni qitiusumik allaffissuarmiit, kalaallit nunaanni inuiaqatigiinnit aamma Kalaallit Nunaata avataanit immikkut ilisimasalinnik paasissutissanillu pissarsiniarsinnaavoq – aalajangersimasunik suleqataagallartussanilluunniit.

Killilersugaanngitsumik oqalliffiusinnaasunik apeqquteqarfiusinnaasunillu allanut oqaatigeqqusaanngitsunik ataatsimiinnernik ingerlatsinissamik pissutissaqartumik isumalioqatigiissitap pisariaqartitsisinnaavoq. Tamanulli ammanissaq Inatsisartullu ilanngunneqarnissaat eqqarsaatigalugit tungaviusumik inatsisinut missingiummik inaarutaasumik annertunerusumik piginneqataanissaq aamma pingaartinneqartariaqarpoq.

Tungaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap katitigaanera

Tungaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap arfineq marlunnik ilaasortaqassaaq, Isumalioqatigiissitarlu katiterneqassalluni, partiit tamamik, Inatsisartunut qinigaasimasut, sinniisuutitaqartillugit. Qaqugukkulluunniit Inatsisartunut qinersinerup kingullerpaap kingorna Inatsisartuni partiit angissusaannik sanilliussineq apeqqutaatillugu partiit sinniisuutitaqartinneqassapput. Tamanna isumaqarpoq, qinersinerit akornanni Inatsisartut katitigaaneranni allannguutit Tungaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap katitigaaneranik allannguineramik kinguneqassanngitsut.

Partiit namminneq Inatsisartuni ilaasortaaitassaminnik Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut inassuteqassapput. Naalakkersuisunut ilaasortat Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut inassutigineqarsinnaanngillat. Isumalioqatigiissitami ilaasortat Inatsisartunit ataatsimiititaliap "Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq pillugu Ataatsimiititaliaq" tusarniaaffigereernerata kingorna Naalakkersuisunit akuerineqassapput.

Ilaasortassatut inassutigineqartut akornanni, Inatsisartunut qinersinermi kingullermi partii amerlanerpaanik taaneqartuq, Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut siulittaasumik toqqaassaaq, aammalu Inatsisartuni partiit anginersaasa tullianit isumalioqatigiissitami siulittaasup tullia toqqaarneqassaaq.

Inatsisartunut qinersinermi Inatsisartunut qinigaaqqinngikkaanni qinigassanngorteqqinngikkaanniluunniit Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitami ilaasorta, Isumalioqatigiissitamiit tunuartariaqarpoq, nutaamilu ilaasortassamik toqqaasoqarluni.

Taamaattoq, pissutsini immikkut ittuni, Isumalioqatigiissitamut Inatsisartuni ilaasorta qinigaaqqinngitsaq partiip inassutigeqqissinnaavaa. Ilaasorta q Isumalioqatigiissitami ingerlaqqissinnaavoq, tamanna Naalakkersuisunit Isumalioqatigiissitallu siulittaasoqarfianit akuerineqarpat. Isumalioqatigiissitap siulittaasoqarfia Inatsisartunit tunuarpat, Naalakkersuisut kisimiillutik, akuerinnissinnaatitaapput, taakkua (Isumalioqatigiissitamut siulittaasoq siulittaasullu tullia) ingerlaqqissinnaanerannik.

Inatsisartutut akissarsiami saniatigut, Isumalioqatigiissitap ilaasortai akissarsiaqanngillat. Isumalioqatigiissitami ilaasortat, Inatsisartutut akissarsiaqanngitsut (imaluunniit suliunnaarnersiuillit) Isumalioqatigiissitami sulinerminnuttaa akissarsiaqassanngillat.

Isumalioqatigiissitami ilaasortat avataani soqutigisat apeqqutaatinnagit sulissapput.

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasartussat

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut aalajangeeqataasinnaanatik aalajangersimasumik peqataasartussanik marlunniit sisamanut toqqaasinnaapput.

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq marlunniit sisamanut aalajangersimasunik Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasartussanik toqqaasinnaavoq, tamatumalu kingorna Isumalioqatigiissitap Siulittaasoqarfiata Naalakkersuisut ilisimatissallugu. Aalajangeeqataasinnaanani peqataasartussamik ataatsimik illuatungiliuttut toqqaanissamut periarfissinneqarput.

Anguniagaavoq, aalajangeeqataasinnaanatik peqataasartussat peqatigiillutik annertuunik pineqartumut tunngassutilinnut piginnaasaqarnissaat, inatsisilerinermut ilisimasaqassuseq (taannaannaanngitsorli) ilaatillugu.

Allat suliamut paasisimasallit, tassaasinnaasut pisortani oqartussaqaqarfinit sinniisut/immikkut ilisimasallit, soqutigisaqaqatigiiffiit, sumiiffimmi qinikkat imaluunniit inuit ilisimasatigut piginnaasallit, siulittaasoqarfiup qaaqqusineratigut Isumalioqatigiissitaq pillugu ataatsimiititaliaq tunuliaqutaralugu Isumalioqatigiissitami sulinermi peqataasinnaapput.

Isumalioqatigiissitami suliamut ilisimasaminnik misilittakkaminnillu aalajangeeqataasinnaanatik peqataasartussat tapersiuteqassapput, taamaattorli Isumalioqatigiissitamut allaqqitassiap imarisaa pillugu inaarutaasumi aalajangiinermi peqataasinnaanatik.

Inatsisartunut qinersinerup kingorna aallaavittut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasartussat taarserneqartassanngillat.

Innuttaasunik akuutitsineq

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap sulinermini nunatsinni tikitassat tamaasa najuunnikkut qarasaasiatigullu angusassavai. Isumalioqatigiissitap innuttaasut naapinnissaat isumagissavaa, eqqarsaataagallartunik saqqummiivigisarlugit aammalu pisunut najoqqutassianullu tunngasunut naleqartitallu pillugit takorluukkanut Isumalioqatigiissitap suliaanut qisuariaatit pissarsiarissallugit.

Ilisimasanik isumassarsiassanillu katersiniarluni, aammali naalagaafimmi eqqartussisarnermut tunngasut attuumassutillit tunngaviusut oqaloqatigiissutiginiarlugit, najoqqutassiat naleqartitallu aammalu annertunerusumik tamakkununnga tunngasut eqqarsaatersuutit inuiaqatigiinnut saqqummiunnissaannut peqataaniarluni Isumalioqatigiissitap aalajangiussinnaavaa ataatsimeersuaartitsinermik aaqqissuussiniarluni.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut tamarmik inatsisinut tunngaviusussanut isumalioqatigiissitamut siunnersuutini saqqummiussinissamut pisinnaatitaaffeqarput. Isumalioqatigiissitami ilaasortat, siulittaasoqarfik aggersitallu aalajangersinnaapput siunnersuut taamatut ittoq isumalioqatigiissitami qaqqinneqassasoq, siunnersuut isumalioqatigiissitami suliareqqinneqarnissaanut tulluarpat.

Isumalioqatigiissitaq nittartakkamik pilersitsissaaq, innuttaasut siunnersuutitut nassiussaat tassani tamanit atuarneqarsinnaassapput.

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allattoqarfia

Isumalioqatigiissitap sulinerani isumalioqatigiissitamik kiffartuussinissamut tulluurtumik annertussusilimmik allattoqarfimmik isumalioqatigiissitap nammineq pilersissavaa allaffeqarfimmullu pisortassamik atorfinitsitsissalluni Naalakkersuisunut tusarniaanerup kingorna.

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suleriaasissami ilusilersornissaa nammineq aalajangissavaa aammalu allaffeqarfissami sumiinnissaa aaliangissallugu.

Piffissamut killissaliussat

Anguniagaavoq, isumalioqatigiissitap pilersinneqarneraniit ukiut pingasut qaangiutsinnagit sulineq naammassissasoq, aamma Kalaallit Nunaata aaqqissuussaananeranut aqunneqarneranullu maleruagassanut tunngaviusunut missingersuummik imaqqartoq isumaliutissiissutini naammassippagu saqqummiunneqassaaq. Pisariaqassappat isumalioqatigiissitap sulinermini piffissamik sivitsortinnissaanut periarfissaqarpoq, sivitsuineq Naalakkersuisunit akuerineqassaaq.

Aningaasalersuineq

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap, isumalioqatigiissitamut allattoqarfik ilanngullugu, aningaasanut inatsimmi nammineq konto pingaarneq (konto pingaarneq 73.03.01) aqqutigalugu aningaasalersorneqassaaq. Isumalioqatigiissitap allattoqarfiata pilersinneqarnera, aamma Isumalioqatigiissitap sulinerata aningaasalersorneqarnera, allattoqarfimmik aningaasalersuineq angalanerillu ilanngullugit sinaakkutip tamatuma iluani akilerneqassapput.

SULIAKKIISUT 2

29. marts 2019

Kalaallit Nunaanni Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassaanut nassuiaatit

Inatsisartut Naalackersuisullu Kalaallit Nunaat nunatut namminersortutut tunngaviusumik inatsisiliorneqassasoq aalajangersimammata, tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsisoqassasoq aalajangersimapput. Isumalioqatigiissitaq tunngaviusumik inatsisissamik siunnersuusiussaaq, taannalu naammassereerpat Inatsisartunut saqqummiunneqassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissaq kalaallit kulturiannik, oqaasiinik kinaassusaanmillu tunngaveqartumik sinaakkusersorneqassaaq.

Oqaluttuarisaaneq aallaaviulluni kalaallit kulturiat, kalaallit oqaasii kinaassusaallu akuunerulersitsiniamermi tunngavigineqassapput, tassa nunap inoqqaaviniit tunngavillit. Tunngaviusumillu inatsisissami Kalaallit Nunaata killiffiani nalitsinni inuusut allatullu tunuliaqutaqarlutik nunami najugaqartorpassuit eqqarsaatigilluinnarneqassapput.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq sapinngisamik politikikkut assigiinngiaartunik tunuliaquteqartuusumik inuttalersomeqassaaq. Suliassamut ilisimasallit Kalaallillu Nunaannik, inuiaqatigiinnik kalaallinik, oqaluttuarisaanerannik kulturiannillu piukkunnaatilimmik ilisimasaqartut, tunngaviusumik inatsisissamut siunnersuutissap suliarineranut, akuutinneqassapput.

Kalaallit Nunaata naalagaaffinngomissaanut namminersortunngomissaanut, tunngaviusumik inatsisissatut missingersuusiaq suliarineqassaaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassai

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaata tunngaviusumik inatsisissaa missingersuusiussavaa, Kalaallit Nunaata ulloq namminersulerfianiit atuutilertussanngorlugu. Tunngaviusumik inatsisissap siuertaraa, Kalaallit Naalagaaffiannut namminersortunut, inatsisitigut tamat oqartussaqaataanerannut akuerisatut toqqammavigineqassasoq. Missingersuusiaq, tunngaviusumik inatsisissamut aalajangersakkat suunersut ilanngullugit isumaliutissiissusiamut kakkiumneqassaaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq ukiut affakkaarlugit Kalaallit Nunaata tunngaviusumik inatsisissaanut missingiutip suliarineqarnerata siuariatomera pillugu Naalackersuisunut nalunaaruteqartussaaitaavoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassani nammineq tulleriissaassavai, tassunga ilanngullugit suleqatigiissitanik pilersitsisarnissat. Isumalioqatigiissitaq Naalackersuisunit, nunatsinni allaffissornikkut qitiusoqarfimmit, kalaallit innuttaasut akornannit, nunattalu avataanit aallerfiusinnaasunit paasisimasalinnit ilisimasaqartumillu paasisutissanik aallertarsinnaavoq. Tamanna

aalaakkaasumik pisariaqartitsinerluunniit naapertorlugu, utaqqiisaasumik suliaqartussanik suliaqartitsisamikkut, pisinnaavoq.

Isumalioqatigiissitaq suliaminut tunngatillugu nuna, innuttaasut, pisinnaataaffiit, pisussaaffiit, aqutseriaaseq, ingerlatsinerlu pillugit nassuiaasiorangami, immikkut nalunaajaasassaaq.

Inatsisissamik piareersarluni sulinermi siuliani taaneqartumi, pituttorsimamngitsumik ataqatigiinnermik ("free association") aqqissuussinermut imaluunniit naalagaaffimmik allamik naalagaaffiit namminersortut akornani arlaatigut suleqatigiinnermik isumaliutit ilanngunneqassasut ilanngullugu naatsorsuutigineqarpoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap ilaasortaasa katitigaanerat

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq kingullermik Inatsisartunit qinersinerup kingorna partiinit ilaasortaataqalersunit innersuussinerit najoqqutaralugit Naalackersuisunit toqqarneqartunik arfineq marlunnik ilaasortaarpoq.

Naalackersuisunut ilaasortat Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut ilaasortassatut innersuunneqarsinnaanngillat.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitami ilaasortat Naalackersuisunit toqqarneqartassapput.

Peqatigisaanik angutit arnallu naligiissitaanissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 3, 29. november 2013-meersumi § 6-mi ima allasimasut uku *"pisortat ataatsimiittitaliaat, siunnersuisoqatigiivi, isumalioqatigiissitaat assigisaallu, inuiaqatigiinnut pingaaruteqartut malittarisassaasa aalajangersarnissaannik piareersaasussatut pilersaarusiortussatulluunniit Naalackersuisunit pilersinneqartut, imatut inuttalersugaassapput, suaassutsit arlaat aapparminnit ilaasortamik ataasiinnarmik amerlanerussuteqassallutik"* malinneqarnissaat kissaatigineqarpoq.

Tamatuma kingorna, Tunngaviusumillu Inatsisissaq pillugu Ataatsimiittitaliamut tusarniaareernikkut isumalioqatigiissitamik suaassuseqatigiiaat aappaata annerpaamik ataatsimik amerlanerussuteqartumik ilaasortaartumik kiisalu Inatsisartuni partiit tamarmik sinniisaannik ilaasortaartumik katiterneqartumik Naalackersuisut toqqaassapput. Inatsisartuni partiit tamarmik inunnik marlunnik innersuussissapput, partiilli tamarmik ataasiinnarmik (1) ilaasortaataqassapput. Inuk ilaasortatut toqqarneqanngitsoq sinniisuussaaq.

Siulersuisooqatigiit siulittaasumik, siulittaasup tullianik ilaasortamillu inuttaligaavoq.

Inatsisartunut qinersinerup kingulliup inerneru kisimi aalajangiisuvoq partiit sorliit Isumalioqatigiissitami ilaasortaataqarnissaannut.

Ilaasortassatut innersuunneqartut akornannit partiip Inatsisartunut qinersinermi qinemeqamerpaasimasup siulittaasussa toqqaassavaa. Isumalioqatigiissitap

siulittaasuata tullissaa Inatsisartuni partiit amerlanerussuteqartut tulliisa akornannit toqqarneqassaaq. Siulittaasoqarfik imatut katiterneqassaaq; siulittaasoq, siulitaasup tullia ilaasortallu pingajuat isumalioqatigiissitap iluminnit toqqagaat. Toqqaaneq ingerlanneqassaaq inissitsitemiarlutik ataatsimeeqqaamermi.

Peqquteqartumik tunuartaqarnera patsisigalugu taarsiinerit, partiimit ilaasortaajunnaartumik innersuussuteqaqqaartumit nutaamik innersuussineq tunuliaqutaralugu isumalioqatigiissitap innersuussai Naalackersuisut akuerisassavaat. Ilaasortap maanaannakkut tunuartaqalerneratigut, inuk isumalioqatigiissitap pilersinneqarnerani partiimit tassanga Isumalioqatigiissitamut innersuunneqartoq ilaasortatut tunuassaaq, Isumalioqatigiissitamilu ilaasortamik nutaamik toqqaasoqarnissaata tungaanut sinniisutut atuutissalluni. Ilaasortamik nutaamik toqqaaneq periutsit siuliani nassuiarneqartut naapertorlugit pisassaaq.

Isumalioqatigiissitamut ilaasortat Inatsisartunut ilaasortaareersut akissarsiaqartinneqassanngillat.

Isumalioqatigiissitamut ilaasortat qitiusumik allattoqarfimmi kommuneqarfimiluunniit atorfilittat sulisut Isumalioqatigiissitami suliaqarneminni immikkut aningaasarsisassanngillat, sulisitsisuminnilli nalinginnaasumik akissarsiaqartinneqassallutik.

Isumalioqatigiissitami siulersuisoqatigiit immikkut akissarsiaqassanngillat.

Aalajangeeqataasinnaanatik peqataasut immikkullu ilisimasalinnik peqataagallartunik sulisussanik toqqaasarneq

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap partiinut pituttorsimangitsumik qaffasissumik siunnersorneqarnissaa siunertaralugu, aalajangeeqataasinnaanatik ilaasortanik ivertitsisoqarsinnaavoq.

Naalackersuisut Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut ataavartumik aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussanik marlunniit sisamanut amerlassuseqartunik toqqaasinnaavoq, taakkunani minnerpaamik ataaseq tunngaviusumik inatsiseqarnermut, naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii pillugit inatsisileritujussaaq. Aalajangeeqataasinnaanatik ilaasortat allat immikkut ataatsimoortumilluunniit naalagaaffiup innuttanut pisussaaffinnik nation buildingimulluunniit immikkut ilisimasaqamissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussanik aalajangersimasumik marlunnik sisamanilluunniit, Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap toqqaasinnaavoq.

Isumalioqatigiissitap pilersinnerata nalaani aalajangeeqataanani peqataasussamik aalajangersimasumik ataatsimik partiit inatsisartuniittut Naalackersuisooqataamngitsut toqqaasinnaatitaapput.

Aallaavittut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat Inatsisartunut qinersisoqareemerata kingorna taarsemeqarsinnaaneq ajorput.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat aalajangersimasut toqqameqarsimani pillugit Naalakkersuisoqarfik akisussaaffiusoq aqputigalugu Naalakkersuisunut ilisimatitsissaq.

Piumasaqaataassaaq aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat katiterneqarnemikkut assigiinngiaartunik naapertuuttunik piginnaaneqassasut, tassunga ilanngullugu inatsisilerituutut paasisimanneq. Aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat aningaasarsitinneqartassapput § 18, imm. 1, Inatsisartut inatsisaat nr. 2, 18. december 2003-meersoq, kingullermik allanngortinneqartoq Inatsisartut inatsisaanni nr. 42 27. marts 2006-imeersoq, Inatsisartunut ilaasortaangitsut aningaasarsiaqartinneqarnerat naapertorlugu.

Immikkut ilisimasalinnik allanik, isumalioqatigiissitap piukkusaanik peqataagallartunik, isumalioqatigiissitap suliaanut peqataatinneqarsinnaapput siulittaasup aggeqqusineratigut, pisariaqartinneqarpallu taakku aningaasarsiaqartinneqarsinnaapput § 18, imm. 1 Inatsisartut inatsisaat nr. 22, 18. december 2003-meersoq, kingullermik allanngortinneqartoq Inatsisartut inatsisaanni nr. 1, 27. marts 2006-imeersoq, Inatsisartunut ilaasortaangitsut aningaasarsiaqartinneqarnerat, naapertorlugu.

Immikkut Ilisimasallit taakku qitiusumik allattoqarfimmi kommuneqarfinni naalakkersuisuniluunniit atorfeqarpata sulisitsisuminnit immikkut akuersissummik piniaqqaassapput.

Aalajangeeqataasinnaanatik ilisimasalittullu peqataasut, ilisimasaminnik isumalioqatigiissitamilu suliaqarnermi misilittakkaminnik ilapittuuteqartassapput, taamaattoq tunngaviusumik inatsisissap missingersuusiomerata imarisaani aalajangiinissamut peqataasinnaanngillat.

Innuttaasunik akuutitsineq

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap atuumnermini illoqarfimmut nunaqarfimnullu tamanut tikinnissamik anguniagaqassaaq. Isumalioqatigiissitap innuttaasut naapinnissaat, isumaliutaagallartunik saqqummiussinissaq piffissamilu pineqartumi tunngaviusumik naleqartitanillu Isumalioqatigiissitap pineqartup nalaani suliarisaanut qisuariaatinik pisarnissaq isumagisassavaa. Isumalioqatigiissitap ataatsimiinnerit nalinginnaasut, isumasioqatigiinnerit kiisalu tusagassiutit muteerniusut naapeqatigiittarfiillu il.il. taamatut suliaqarnermi atortassavai.

Innuttaasut tamammik, tassani meeqqat, inuusuttut inersimasullu Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut siunnersuutunik nassiussisinaanermut pininnaatitaapput. Isumalioqatigiissitami ilaasortat, siulittaasoqarfik aalajangeeqataasinnaanatililu ilaasortat nammineq naliliinertik naapertorlugu siunnersuut

suliarineqaqqinnissamut naapertuuttut isigineqarpat, Isumalioqatigiissitami siunnersuummik taamaattunik saqqummiussisinnaapput.

Isumalioqatigiissitaq nittartakkakut quppernermik pilersitsisissaaq, tassanilu isumalioqatigiissitap sulinerata ineriartornera ilisimatitsissutigineqartassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut allattoqarfik

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliqaarneranut sullissinissamut naapertuuttumik angissusilimmik allattoqarfiliussaaq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allaffimmi pisortassaa Naalakkersuisut tusarniaaffigereerlugit atorfinitsissavaa.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassani qanoq aaqqissunneqassanersoq nammineq isumagissavaa, tassungalu atatillugu sumi allattoqarfik inissisimassanersoq aalajangissallugu.

Piffissarititaq

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaanni tunngaviusumik inatsisissamut missingiussamik kingusinnerpaamik ulloq 21. Juni 2021 Naalakkersuisunut tunniussinissaq siunertaralugu suliarnik ingerlatsisissaaq, taamaalilluni Naalakkersuisut Inatsisartut 2021-mi ukiakkut ataatsimiinnissaannut missingersuusiamik saqqummiussisinnaaqullugit. Isumalioqatigiissitaq piffissamik suliffiusumik sivitsuinissamik pisariaqartitsissappat, tamanna Naalakkersuisunit akuerineqassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissatut siunnersuusiap saniatigut Isumalioqatigiissitap isumaliutersuut tunngaviusumik inatsisissap aalajangersagaanik nalunaajaatalik piareersarlugulu tunniutissavaat.

Aningaasalemeqarnera

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq taassumalu allattoqarfissaa Aningaasanut Inatsimmi immikkut pingaarnermik kontoqarluni aningaasalersorneqassaaq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq avataaniit aningaasalersorneqarnissamut qinnuteqarnissamut piginnaatitaavoq.

SULIAKKIISUMMUT ILASSUT 2

31. maj 2019

Tungaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassaasa nassuiarneqarneranni sinaakktissatut piumasaqaatit

Kalaallit Nunaata Tungaviusumik Inatsisissaa pillugu allaqqitassiortoqarnissaanik novembarip 21-ani 2016 Inatsisartuni aalajangiisoqamerata kingorna, matumuuna suliakkiissutinut najoqqutassiamut nalunaajaasoqassaaq. Taannaavorlu isumalioqatigiissitap sulinissaanut tungavissaq, suliallu naammassineqareernerata kingorna Inatsiartuni Tungaviusumik Inatsisissaq pillugu Ataatsimiititaliamut saqqummiunneqartussaq.

Aatsaat siullerpaamik inuiaat kalaallit nammineq naalagaaffittut tungaviusumik inatsisiliamut isummerfiginnittussaammata, pisoq iluatsillugu innuttaasut akornanni tungaviusumik naleqartitit suunersut pillugit oqallitsitsisoqartariaqarpoq innuttaasullu akornanni qaamarsaasoqartariaqarluni. Suliaqarnermi inuiaqatigiit kalaallit tungaviusumik inatsisissamik piginnittutut misiginissaat akuutinneqarnissaallu toqqammaviussaaq.

Inuiaat kalaallit kinaassusaat, kulturiat oqaasiilu tungaviusumik inatsisiliorluni sulinermi pissusissamisoortumik aallaaviussapput, taamaattorli tungaviusumik inatsisiliorluni sulinermi Kalaallit Nunaanni ullutsinni inuiaqatigiit inuiannit assigiinngitsunit sanarfineqarnera taakkulu sunniutaat ullumikkut inuiaqatigiinni sanarfinermi toqqammaviup ilagimmagit eqqaamaneqassaaq.

Tassunga atatillugu pingaaruteqarpoq oqallinnerup nalaani Kalaallit Nunaanni najugaqartut tamarmik eqqarsaatigineqassasut, nunallu iluani ikinnerussuteqartut assigiinngitsut pisinnaatitaaffii ileqquilu illersomeqassasut. Nalilersomeqassarlu kalaallit Kalaallit Nunaata avataani najugaqalersimasut matumani qanoq akuutinneqassanersut.

Isumalioqatigiissitap suliassaanut naammassineqartussanut ilaapput Kalaallit Nunaat tamakkerlugu tamat tikillugit tungaviusumik inatsisissamut isummerfigineqartussat makku oqallisigineqarlutillu isummerfigineqarnissaat qulakkeerneqassasut: nuna, innuttaasut, pisinnaatitaaffiit, pisussaaffiit, ingerlatsineq aqutseriaaserlu.

Tungaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiisutaa

Suliassamut nassuiaatissatut siunnersuummi tungaviusumik inatsimmik pilersitsiniaraanni erseqqissaavigisassat arlaqartut taakkartorneqarput.

Taakkununga pingaartuuvoq ersarissassallugu nunap innuttaasalu qanoq killiliivigineqarnissaat.

Kalaallit Nunaata nunatut killiliiffigineqarnera Namminersorneq pillugu inatsimmi inuiaat kalaallit inuiaat inatsisaat naapertorlugu innuttaasutut ersarissarneqareerpoq. Naalagaaffittut oqartussaaneq naalagaaffimmut tamakkiisumik oqartussaassuseqartumut malitseqareersoq innersuunneqarluni.

Taamaattoq “inuiaat kalaallit” naalagaaffimmi innuttaasuunermut pilersussamut atatillugu immikkut sulii nassuiaaserneqarsimanngilaq, tamannalu Isumalioqatigiissitap suliassaraa.

Inuiaat kalaallit suussusii assigiinngitsutigut nassuiaaserneqarsinnaapput. Tamanna pissutigalugu kissaatiginarpoq, inuiaat kalaallit suussusii pillugit inatsiseqarnikkut kinaassutsimillu pilersitsisuusarnera pillugu, qanoq isummerfigineqassanersoq oqallisigineqaqqaassasoq, Kalaallit Nunaanni inuit najugallit tamaasa peqataatillugit.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap innuttaasunik akuutitsiniarmermini oqaloqateqarmerminilu immikkut eqqumaffigisassaraa Qaanaami tunumilu innuttaasut aamma tusaaneqarnissaat Isumalioqatigiissitallu suliassaanut paasitinneqarnissaat.

Taamatuttaaq maluginiarneqassaaq nunami ikinnerussuteqartut immikkut inuiaassuteqartut, aalajangersimasunik upperisarsiortut, suaassutsikkut immikkooruteqartut, tunngaviusumik inatsit aqutigalugu assigiinngissinneqannginnissaat illersorneqartussaammat qulakkeerneqartussaammallu allat assigalugit taakku piginnaatitaaffeqarlutillu pisussaaffeqarnerat. Taamatuttaaq oqaatsitigut sumiorpaluutit illersorneqarnissaat isumaliutigineqartussaammat.

Aammattaaq immikkut isiginiarneqassapput nunap iluani inuiaassutsimikkut, upperisarsiornermikkut suaassutsimikkullu ikinnerussutillit, tunngaviusumik inatsit aqutigalugu isumalimmik inuuneqarnissaat qulakkeerneqaqqullugu.

Kinaassutsimik pilersitsisuunermik isuma imatut paasisariaqarpoq misilillugu isumaliutigineqassasoq inuiaat kalaallit kikkunersut, nunalu Kalaallit Nunaat qanoq ittuusanersoq. Oqallinnerit isummersomerillu siunertaraat Kalaallit Nunaanni najugaqartut tamarmik periarfissinneqassasut nuna Kalaallit Nunaat sunaanersoq tarrarsorfigissallugu katersuuffigissallugulu.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap siumut piffissap takorluugassaa killiligaanngilaq.

Tamanna imatut paasineqassaaq, Isumalioqatigiissitamit siunissami aalajangigassat sinaakkusersorneqassasut, inuup nalitsinni inuusup misigiunnangisaanik siumullunniit takorloorsinnaanngisai allaat ilanngullugit. Suliassap aallaavigissavaa nuna Kalaallit Nunaat namminiilivittoq.

Tassunga atatillugu pisariaqassanngilaq qanga nunasiaasimanerup pissusii eqqarsaatigalugit imminut illersornissaq nassuiaasariaqarnerluunniit.

Isumalioqatigiissitaq nassuiaasiormermit atatillugu isumaliutissiissusiussaaq, tassanilu Isumalioqatigiissitap tunngaviusumik isummerfigisariaqartut isummerfigisimasamik tunuliaqutaat qulaajassavaat. Isummerfigisariaqartut makkuupput (taakkuinnaanngillalli):

- Naalagaaffiup Kalaallit Nunaata killeqarfissai
- Kalaallit Nunaanni naalagaaffimmi innuttaasut kikkussappat?
- Innuttaasut kiffaanngissuseqarnissamut pisinnaatitaaffii qanoq qulakkeerneqassappat?
- Ikinnerussuteqartut pisinnaatitaaffii qanoq qulakkeerneqassappat?
- Pissusaaffiit qanoq ittut naalagaaffiup innuttaasunut pissusaaffiliissutigisinnaavai?
- Politikikkikut aqqissuussaaneq qanoq isikkoqassava, naleqartitallu suussappat?
- Inuiaqatigiit oqaatsitigut qanoq aqqissuussiffiqineqassappat?

Suleqatigiissitat

Suliassat nassuiarneqarneranni eqqartorneqarpoq suleqatigiissitanik pilersitsisoqarsinnaasoq ilaasortat aalajangeeqataasinnaanatililu peqataasut akomannit, avataaniillu pisariaqartitsisoqartillugu immikkut ilisimasalinnik aggersaasoqarsinnaalluni. Taamatut aqqissuussinerup siunertaraa Isumalioqatigiissitap ilisimasanut sapinngisamik siammasinnerpaamik aallerfissaqamissaat qulakkeerneqaaqqullugu.

Innersuussuutigineqarpoq Naalakkersuisoqarfimmi, Inatsisartoqarfimmi kiisalu kattuffimmi atorfilittat pisariaqartitsineq naapertorlugu suleqatigiissitani peqataasinnaasut, taakkutaaq sulisitsisuminnit akuersissummik pissarseqqaartassasut sulinermi nalaani Isumalioqatigiissitamut sullissinerminnut piffissamik ilaannik atuinissamut. Tamanna taamatut aaqinneqarpoq Isumalioqatigiissitap alisissumut isigaluni anguniagaasa allattoqarfiillu ataasiakkaat soqutigisaat taputartuunneqaaqqunagit.

Avataaniit immikkut ilisimasalinnik periarfissaqartitsinerup siunertaraa apeqqutit naammassisassat itinerusumik qulaajarneqarnissaat qulakkeerneqassammata

isumalioqatigiissitallu ilaasortaannut nalunaajaatinik piareersaasoqarsinnaaniassammat. Suleqatigiissitat immikkut ilisimasallillu suliaasaattut qulequttat makkuusinnaapput:

- Innuttaasut pisinnaatitaaffii Naalagaaffik Kalaallit Nunaat eqqarsaatigalugu
 - Naalagaaffiup pisortatigoortumik upperisaa upperisarsiomikkullu kiffaangissuseqarneq
 - Killiligaanani oqaaseqarsinnaaneq qanoq annertutigissava?
 - Pisuussutsit uumaatsut kiap pigai?
 - Inuup ataatsip pisinnaatitaaffii inuiaqatigiit pisinnaatitaaffiunut sanilliutissagaanni qanoq annertutigissappat?
- Aqutseriaatsit pillugit suleqatigiissitaq
 - Parlamentarisme (inatsisiliortumi amerlanerussuteqartuni naalackersuisuutitaqartarneq) akuersaartoq (positiivi) paarlattuanillu akuersinngitsaq (negatiivi)– sorleq Kalaallit Nunaannut siunissami naapertuunnerua.
 - Nunat tamalaat akornanni naalagaaffeqarnikkut peqataatitaqartarnerit pitsaaqutaat akornutaallu, tamakkulu siunissami aqutseriaasissamut qanoq piumasaaqateqarnerat.
- Siunissami Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni attaveqariaatsit qanoq ittuunissaat, tassunga ilanngullugu Free Association, naalagaaffeqatigeeriaatsillu assigiinngitsut il. il.
- Aningaasarsiomikkut ileqqaartarnikkullu aqqissueriaatsit nammineq naalagaaffittut inissisimanerup iluani.

Tunngaviusumik inatsisissamut siunnersuut

Tunngaviusumik inatsisissatut siunnersuut inatsisissatut missingiutitut iluseqartillugu tunniunneqassaaq, tassungalu siunnersuummut nassuiaatinik kiisalu siunnersuummi aalajangersakkanut ataasiakkaanut nassuiaatit ilaassapput. Tamanna Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiisutaanut ilanngunneqarsinnaavoq, tassani nalunaarusiat il. il. suleqatigiissitani suliarineqartut ilanngullugit.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut suliaakkiummi ataavartumik nalunaaruteqartarnissamik pisussaaffik ilaavoq. Tamanna Kalaallit

Nunaata Tunngaviusumik Inatsisissaanut missingiummik suliaqarnerup siuariartornissaa suliallu pitsaassusaannik qulakkeerinninnissaq pillugu pivoq. Piffissap ingerlanerani nalunaarusiortarnissanut marsip qaammataani ataasinngorneq siulleq kiisalu septembarip qaammataani ataasinngorneq siulleq killiliunneqarput. Allagaq Naalakkersuisumut akisussaasumut tunniunneqartassaaq, taassumalu Naalakkersuisut kiisalu Tunngaviusumik Inatsisiliorneq pillugu Ataatsimiititaliaq ilisimatissavaa.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap katitigaanissaa

Isumalioqatigiissitami ataqatigiissumik sulinissaq qulakkeerniarlugu ilaasortap Isumalioqatigiissitap atuunera tamakkerlugu issiasussanngorlugit toqqarneqassapput.

Peqatigisaanik Isumalioqatigiissitami suiaaqatigiit naligiissitaanermut inatsimmi maleruagassat naapertorlugit naligiinnissaat kissaatigineqarpoq.

Tamatuma kingorna, Naalakkersuisut Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Ataatsimiititaliaq tusarniaaffigereerlugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsissapput, taannalu ima katiterneqarsimassaaq annerpaamik arnamik angummilluunniit ataatsimik amerlanerussuteqalersussatut, taamaalilluni Inatsisartuni partiit tamarmik ataatsimik ilaasortaataqassallutik.

Ilaasortanik sinniisussanillu toqqaasamermit kiisalu piffissaanngitsukkut ilaasortap isumalioqatigiissitamit ilaasortaajunnaarnerani periutsinut erseqqinnerusumik malittarisassat suliaakkiummi erseqqinnerusumik nassuiarneqarpoq.

Inatsisartumut qinersinerup kingulliup inenera kisimi aalajangiisuuvoq partiit sorliit Isumalioqatigiissitami ilaasortaataqarnissaannut.

Aalajangiisinnaatitaanani peqataasussat

Aalajangiisinnaatitaanatik peqataasussatut toqqakkat paasisimasaqartuussapput, isumalioqatigiissitap ilaasortaanut, siunnersuisuullutillu ilitersuisuusinnaasut. Immikkut ilisimasallit ilinniagartuujusinnaapput, imaluunniit sulinerimikkut inuunermikkulluunniit misilittagaqartut. Aalajangiisinnaatitaanatik peqataasussat qanoq piginnaaneqassanersut toqqaasussat aalajangissavaat. Immikkut ilisimasallit peqataagallartussanik aggersarneqartartussat aggersarneqartarsinnaapput apeqqutit aalajangersimasut tunngaviusumik isummerfigisariaqakkat siumorneqaraangata.

Innuttaasut sulinermut akuliutsinnissaat pingaartuuvooq, Tunngaviusumillu Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap, taassumaluunniit sinniisaasa sapimngisamik nunap illoqarfiini nunaqarfiinilu amerlanerpaani innuttaasunik ataatsimiisitsisarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap nammineerluni innuttaasunik ataatsimiinnerit taamaattut qanoq iluseqarnissaat sumillu imaqartinneqarnissaat aalajangertassavaa.

Isumalioqatigiissitallu innuttaasut qarasaasiatigut naapeqatigiittarfiit muteerniusut atorlugit akuliutsinniarsinnaavai.

Piffissaliussaq

Pissutsit maannakkut atuuttut naapertorlugit suliassap nassuiarneqameranut piffissaliussatut siunnersuutigineqartoq suliaavoq. Tamanna Naalakkersuisut politikikkut aalajangernerisigut allanngortinneqarsinnaavoq.

Islandimit Savalimmiunillu misilittakkat naapertorlugit, Kalaallillu Nunaannut Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap pilersinneqarnissaanut nalumaajaammi innersuussutit naapertorlugit, naatsumik piffissaliisarnissaq innersuussutigineqarpoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap, Naalakkersuisullu akornanni, suliassat agguataarnerat

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap taassumalu allaffeqarfiata suliakkisussut naapertorlugu, Kalaallit Nunaata Tunngaviusumik Inatsisissaanik siunnersuummik, Kalaallit Nunaat nammineq naalagaaffinngornissaanut atuutilersussamik suliaqarnissaq pingaarnertut suliassaraat.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap attuumassuteqannginnissamik periutsit atorlugit aqunneqassasoq kissaatigineqarpoq, taamaalilluni Naalakkersuisooq qaqugukkulluunniit atuuttoq Isumalioqatigiissitap suliaanut toqqaannartumik sunniuteqartussaaitaannngilaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allaffeqarfiata makku akisussaaffigai:

- Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap siunnersuutaasa ingerlaavartut isumaliutissiisummut immersornissai
- Ukiup affakkaartumik nalunaarusiorneq

- Tunngaviusumik inatsit pillugu oqallinnermik paasisitsiniaanermillu pilersitsineq, taamaalilluni kikkut tamarmik ilanngussisinaanermut qulakkeerunneqarlutik.
- Iisimasanik katersineq nalunaarusianillu, nassuiaatinik, allakkianik il.il. isumaliutissiisummi atugassanik allanneq.
- Suleqatigiissitanut ataasiakkaanut pilersinneqartunut allattoqarfittut atuunneq.
- Suleqatigiissitani Isumalioqatigiissitamilu ataatsimiinnernik tamanik ataqatigiissaarineq pilersaarusiomerlu.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allattoqarfiata Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap kisiat sullitissavaa, Tunngaviusumillu Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allaffeqarnikkut ikiussallugu. Tassani ilaatigut tunngaviusumik inatsisissatut siunnersummik suliaqarnissamut sulinermut ikiuineq, ukiup affakkaartumik nalunaarusiortarneq, Isumalioqatigiissitamik kiisalu taassuma eqimattat sulilersitaanik ataatsimiinnissamik piareersarnerit, malitseqartitsinerit kiisalu siuariartormik suliaqarnerit ilanngullugit.

SULIAKKIISUT 3

20. maj 2020

Kalaallit Nunaanni Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassaanut nassuiaatit

Inatsisartut Naalakkersuisullu Kalaallit Nunaat nammineq naalagaaffinngornissaanut tunngaviusumik inatsisiliorneqassasoq aalajangersimmata, tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsisoqassasoq aalajangersimapput. Isumalioqatigiissitap tunngaviusumik inatsisissamik siunnersuusiussaaq, taannalu naammassereerpat Inatsisartunut saqqummiunneqassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissaq kalaallit kulturiannik, oqaasiinik kinaassusaannillu tunngaveqartumik sinaakkusersorneqassaaq.

Oqaluttuarisaaneq aallaaviulluni kalaallit kulturiat, kalaallit oqaasii kinaassusaallu akuunerulersitsiniarnermi tunngavineqassapput, tassa nunap inoqqaaviniit tunngavillit. Tunngaviusumilli inatsisissami Kalaallit Nunaata killiffiani nalitsinni inuusut allatullu tunuliaqutaqarlutik nunami najugaqartorpasuit eqqarsaatigilluinnarneqassapput.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap sapinngisamik politikikkut assigiinngiaartunik tunuliaquteqartuusunik inuttalersorneqassaaq. Suliassamut ilisimasallit Kalaallillu Nunaannik, inuiaqatigiinnik kalaallinik, oqaluttuarisaanerannik kulturiannillu piukkunnaatilimmik ilisimasaqartut, tunngaviusumik inatsisissamut siunnersuutissap suliarineranut, akuutinneqassapput.

Kalaallit Nunaata nammineerluni naalagaaffinngornissaanut, tunngaviusumik inatsisissatut missingersuusiaq suliarineqassaaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassai

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaata tunngaviusumik inatsisissaa missingersuusiussavaa, Kalaallit Nunaata ullormi nammineerluni naalagaaffinngorneraniit atuutilertussanngorlugu. Tunngaviusumik inatsisissap siunertaraa, Kalaallit Naalagaaffiannutnammineerluni tamakkiisumik oqartussaassuseqartumut, inatsisitigut tamat oqartussaaqataanerannut akuerisatut toqqammavineqassasoq. Missingersuusiaq, tunngaviusumik inatsisissamut aalajangersakkat suunersut ilanngullugit isumaliutissiissusiamut kakkiunneqassaaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap ukiut affakkaarlugit Kalaallit Nunaata tunngaviusumik inatsisissaanut missingiutip suliarineqarnerata siuariartornera pillugu Naalakkersuisunut nalunaaruteqartussaaitaavoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassani nammineq tulleriissaassavai, tassunga ilanngullugit suleqatigiissitanik pilersitsisarnissat. Isumalioqatigiissitap Naalakkersuisunit, nunatsinni allaffissornikkut qitiusoqarfimmit, kalaallit innuttaasut akornannit, nunattalu avataanit aallerfusinnaasunit paasisimasalinnit ilisimasaqartunillu paasisutissanik aallertsinnaavoq. Tamanna

aalaakkaasumik pisariaqartitsinerluunniit naapertorlugu, utaqqiisaasumik suliaqartussanik suliaqartitsisarnikkut, pisinnaavoq.

Isumalioqatigiissitaq suliaminut tunngatillugu nuna, innuttaasut, pisinnaatitaaffiit, pisussaaffiit, aqutseriaaseq, ingerlatsinerlu pillugit immikkut nassuiaasiortassaaq.

Inatsisissamik piareersarluni sulinermi siuliani taaneqartumi, pituttorsimanngitsumik ataqatigiinnermik ("free association") aaqqissuussinnermut imaluunniit naalagaaffiit allat akornani arlaatigut suleqatigiinnermik isumaliutit ilanngunneqassasut ilanngullugu naatsorsuutigineqarpoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap ilaasortaasa katitigaanerat

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq kingullermik Inatsisartunit qinersinerup kingorna partiinit ilaasortaataqalersunit innersuussinerit najoqqutaralugit Naalakkersuisunit toqqarneqartunik arfineq marlunnik ilaasortaqrpoq.

Naalakkersuisunut ilaasortat Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut ilaasortassatut innersuunneqarsinnaanngillat.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitami ilaasortat Naalakkersuisunit toqqarneqartassapput.

Peqatigisaanik angutit arnallu naligiissitaanissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 3, 29. november 2013-meersumi § 6-mi ima allasimasut uku "*pisortat ataatsimiititaliaat, siunnersuisooqatigiivi, isumalioqatigiissitaat assigisaallu, inuiaqatigiinnut pingaaruteqartut malittarisassaasa aalajangersarnissaannik piareersaasussatut pilersaarusiortussatulluunniit Naalakkersuisunit pilersinneqartut, imatut inuttalersugaassapput, suaassutsit arlaat aapparminnit ilaasortamik ataasiinnarmik amerlanerussuteqassallutik*" malinneqarnissaat kissaatigineqarpoq.

Tamatuma kingorna, Tunngaviusumillu Inatsisissaq pillugu Ataatsimiititaliamut tusarniaareernikkut isumalioqatigiissitamik suaassuseqatigiiaat aappaata annerpaamik ataatsimik amerlanerussuteqartumik ilaasortaartumik kiisalu Inatsisartuni partiit tamarmik sinniisaannik ilaasortaartumik katiterneqartumik Naalakkersuisut toqqaassapput. Inatsisartuni partiit tamarmik inunnik marlunnik innersuussissapput, partiilli tamarmik ataasiinnarmik (1) ilaasortaataqassapput. Inuk ilaasortatut toqqarneqanngitsoq sinniisuussaaq.

Siulersuisooqatigiit siulittaasumik, siulittaasup tullianik ilaasortamillu inuttaligaavoq.

Inatsisartunut qinersinerup kingulliup inenera kisimi aalajangiisuvoq partiit sorliit Isumalioqatigiissitami ilaasortaataqarnissaannut.

Ilaasortassatut innersuunneqartut akornannit partiip Inatsisartunut qinersinermi qinerneqarnerpaasimasup siulittaasussa toqqaassavaa. Isumalioqatigiissitap siulittaasuta tullissaa Inatsisartuni partiit amerlanerussuteqartut tulliisa akornannit toqqarneqassaaq.

Siulittaasoqarfik imatut katiterneqassaaq; siulittaasoq, siulitaasup tullia ilaasortallu pingajuat isumalioqatigiissitap iluminnit toqqagaat. Toqqaaneq ingerlanneqassaaq inissitsiterniarlutik ataatsimeeqqaarnermi.

Peqquteqartumik tunuortoqarnera patsisigalugu taarsiinerit, partiimit ilaasortaajunnaartumik innersuussuteqqaartumit nutaamik innersuussineq tunuliaqutaralugu isumalioqatigiissitap innersuussai Naalackersuisut akuerisassavaat. Ilaasortap maanaannakkut tunuartaqalerneratigut, inuk isumalioqatigiissitap pilersinneqarnerani partiimit tassanga Isumalioqatigiissitamut innersuunneqartoq ilaasortatut tunuassaaq, Isumalioqatigiissitamilu ilaasortamik nutaamik toqqaasoqarnissaata tungaanut sinniisutut atuutissalluni. Ilaasortamik nutaamik toqqaaneq periutsit siuliani nassuiarneqartut naapertorlugit pisassaaq.

Isumalioqatigiissitamut ilaasortat Inatsisartunut ilaasortaareersut immikkut akissarsiaqartinneqassanngillat.

Isumalioqatigiissitamut ilaasortat qitiusumik allattoqarfimmi kommuneqarfiniluunniit atorfilittatut sulisut Isumalioqatigiissitami suliaqarnerminni immikkut aningaasarsissanngillat, sulisitsisuminnilli nalinginnaasumik akissarsiaqartinneqassallutik.

Aalajangeeqataasinnaanatik peqataasut immikkullu ilisimasalinnik peqataagallartunik sulisussanik toqqaasarneq

Tunnngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap partiinut pituttorsimanngitsumik qaffasissumik siunnersorneqarnissaa siunertaralugu, aalajangeeqataasinnaanatik ilaasortanik ivertitisoqarsinnaavoq.

Naalackersuisut Tunnngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut ataavartumik aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussanik marlunniit sisamanut amerlassuseqartunik toqqaasinnaavoq, taakkunani minnerpaamik ataaseq tunnngaviusumik inatsiseqarnermut, naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii pillugit immikkut ilisimasaqartuussaaq. Aalajangeeqataasinnaanatik ilaasortat allat immikkut ataatsimoortumilluunniit naalagaaffiup innuttanut pisussaaffinnik nation buildingimulluunniit immikkut ilisimasaqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Tunnngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussanik aalajangersimasunik marlunnik sisamanilluunniit, Tunnngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap toqqaasinnaavoq.

Isumalioqatigiissitap pilersinnerata nalaani aalajangeeqataaanani peqataasussamik aalajangersimasumik ataatsimik partiit inatsisartuniittut Naalackersuisooqataannngitsut toqqaasinnaatitaapput.

Aallaavittut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat Inatsisartunut qinersisoqareernerata kingorna taarserneqarsinnaaneq ajorput.

Tunnngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat aalajangersimasut toqqarneqarsimani pillugit Naalakkersuisoqarfik akisussaaffiusoq aqputigalugu Naalakkersuisunut ilisimatitsissaaq.

Piumasaqaataassaaq aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat katiterneqarnermik assigiinngiaartunik naapertuuttunik piginnaaneqassasut, tassunga ilanngullugu inatsisilerituutut paasisimanneq. Aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat aningaasarsitineqartassapput § 18, imm. 1-2, Inatsisartut inatsisaat nr. 2, 18. december 2003-meersoq, kingullermik allanngortinneqartoq Inatsisartut inatsisaanni nr. 42 27. marts 2006-imeersoq, Inatsisartunut ilaasortaangitsut aningaasarsiaqartinneqarnerat naapertorlugu.

Immikkut ilisimasalinnik allanik, isumalioqatigiissitap piukkusnaanik peqataagallartunik, isumalioqatigiissitap suliaanut peqataatinneqarsinnaapput siulittaasup aggeqqusineratigut, pisariaqartinneqarpallu taakku aningaasarsiaqartinneqarsinnaapput § 18, imm. 1-2 Inatsisartut inatsisaat nr. 22, 18. december 2003-meersoq, kingullermik allanngortinneqartoq Inatsisartut inatsisaanni nr. 1, 27. marts 2006-imeersoq, Inatsisartunut ilaasortaangitsut aningaasarsiaqartinneqarnerat, naapertorlugu.

Immikkut Ilisimasallit taakku qitiusumik allattoqarfimmi kommuneqarfimmi naalakkersuisuniluunniit atorfeqarpata sulisitsisuminnit immikkut akuersissummik piniaqqaassapput.

Aalajangeeqataasinnaanatik ilisimasalittullu peqataasut, ilisimasaminnik isumalioqatigiissitamilu suliaqarnermi misilittakkaminnik ilapittuuteqartassapput, taamaattoq tunnngaviusumik inatsisissap missingersuusiornerata imarisaani aalajangiinissamat peqataasinnaangillat.

Innuttaasunik akuutitsineq

Tunnngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap atuunnermini illoqarfinnut nunaqarfinnullu tamanut tikinnissamik anguniagaqassaaq. Isumalioqatigiissitap innuttaasut naapinnissaat, isumaliutaagallartunik saqqummiussinissaq piffissamilu pineqartumi tunnngaviusumik naleqartitanillu Isumalioqatigiissitap pineqartup nalaani suliarisaanut qisuariaatinik pisarnissaq isumagisasavaa. Isumalioqatigiissitap ataatsimiinnerit nalinginnaasut, isumasioqatigiinnerit kiisalu tusagassiutit muteerniusut naapeqatigiittarfiillu il.il. taamatut suliaqarnermi atortassavai.

Innuttaasut tamarmik, tassani meeqqat, inuusuttut inersimasullu Tunnngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut siunnersuutunik nassiussisinnaanermit pisinnaatitaapput. Isumalioqatigiissitami ilaasortat, siulittaasoqarfik aalajangeeqataasinnaanatik ilaasortat nammineq naliliinertik naapertorlugu siunnersuut suliarineqaq-qinnissamat naapertuuttutut isigineqarpat, Isumalioqatigiissitami siunnersuummik taamaattunik saqqummiussisinnaapput.

Isumalioqatigiissitaq nittartakkakut quppernermik pilersitsisissaaq, tassanilu isumalioqatigiissitap sulinerata ineriartornera ilisimatitsissutigineqartassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut allattoqarfik

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliaqarneranut sullissinissamut naapertuuttumik angissusilimmik allattoqarfiliussaaq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allaffimmi pisortassaa Naalakkersuisut tusarniaaffigereerlugit atorfinitsissavaa.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassani qanoq aaqqissuunneqassanersoq nammineq isumagissavaa, tassungalu atatillugu sumi allattoqarfik inissisimassanersoq aalajangissallugu.

Piffissarititaq

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaanni tunngaviusumik inatsisissamut missingiussamik kingusinnerpaamik ulloq 31. December 2021 Naalakkersuisunut tunniussinissaq siunertaralugu suliainik ingerlatsisissaaq, taamaalilluni Naalakkersuisut Inatsisartut 2022-mi upernaami ataatsimiinnissaannut missingersuusiamik saqqummiussisinnaaqqullugit. Isumalioqatigiissitaq piffissamik suliffiusumik sivitsuinissamik pisariaqartitsissappat, tamanna Naalakkersuisunit akuerineqassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissatut siunnersuusiap saniatigut Isumalioqatigiissitap isumaliutersuut tunngaviusumik inatsisissap aalajangersagaanik nalunaajaatitalik piareersarlugulu tunniutissavaat.

Aningaasalerneqarnera

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq taassumalu allattoqarfissaa Aningaasanut Inatsimmi immikkut pingaarnermik kontoqarluni aningaasalersorneqassaaq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq avataaniit aningaasalersorneqarnissamut qinnuteqarnissamut piginnaatitaavoq.

Tillæg til
Kommissorium 3

17. november 2020

SULIAKKIISUMMUT ILASSUT 3

17. november 2020

Tungaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassaasa nassuiarneqarneranni sinaakktissatut piumasaqaatit

Kalaallit Nunaata Tungaviusumik Inatsisissaa pillugu allaqqitassiortoqarnissaanik novembarip 21-ani 2016 Inatsisartuni aalajangiisoqamerata kingorna, matumuuna suliakkiissutinut najoqqutassiamut nalunaajaasoqassaaq. Taannaavorlu isumalioqatigiissitap sulinissaanut tungavissaq, suliallu naammassineqareernerata kingorna Inatsiartuni Tungaviusumik Inatsisissaq pillugu Ataatsimiititaliamut saqqummiunneqartussaq.

Aatsaat siullerpaamik inuiaat kalaallit nammineq naalagaaffittut tungaviusumik inatsisiliamut isummerfiginnittussaammata, pisoq iluatsillugu innuttaasut akornanni tungaviusumik naleqartitit suunersut pillugit oqallitsitsisoqartariaqarpoq innuttaasullu akornanni qaamarsaasoqartariaqarluni. Suliaqarnermi inuiaqatigiit kalaallit tungaviusumik inatsisissamik piginnittutut misiginissaat akuutinneqarnissaallu toqqammaviussaaq.

Inuiaat kalaallit kinaassusaat, kulturiat oqaasiilu tungaviusumik inatsisiliorluni sulinermi pissusissamisoortumik aallaaviussapput, taamaattorli tungaviusumik inatsisiliorluni sulinermi Kalaallit Nunaanni ullutsinni inuiaqatigiit inuiannit assigiinngitsunit sanarfineqarnera taakkulu sunniutaat ullumikkut inuiaqatigiinni sanarfinermi toqqammaviup ilagimmagit eqqaamaneqassaaq.

Tassunga atatillugu pingaaruteqarpoq oqallinnerup nalaani Kalaallit Nunaanni najugaqartut tamarmik eqqarsaatigineqassasut, nunallu iluani ikinnerussuteqartut assigiinngitsut pisinnaatitaaffii ileqquilu illersomeqassasut. Nalilersomeqassaarlu kalaallit Kalaallit Nunaata avataani najugaqalersimasut matumani qanoq akuutinneqassanersut.

Isumalioqatigiissitap suliassaanut naammassineqartussanut ilaapput Kalaallit Nunaat tamakkerlugu tamat tikillugit tungaviusumik inatsisissamut isummerfigineqartussat makku oqallisigineqarlutillu isummerfigineqarnissaat qulakkeerneqassasut: nuna, innuttaasut, pisinnaatitaaffiit, pisussaaffiit, ingerlatsineq aqutseriaaserlu.

Tungaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiisutaa

Suliassamut nassuiaatissatut siunnersuummi tungaviusumik inatsimmik pilersitsiniaraanni erseqqissaavigisassat arlaqartut taakkartorneqarput.

Taakkununga pingaartuuvoq ersarissassallugu nunap innuttaasalu qanoq killiliivigineqarnissaat.

Kalaallit Nunaata nunatut killiliiffigineqarnera Namminersorneq pillugu inatsimmi inuiaat kalaallit inuiaat inatsisaat naapertorlugu innuttaasutut ersarissarneqareerpoq. Naalagaaffittut oqartussaaneq naalagaaffimmut tamakkiisumik oqartussaassuseqartumut malitseqareersoq innersuunneqarluni.

Taamaattoq “inuiaat kalaallit” naalagaaffimmi innuttaasuunermt pilersussamut atatillugu immikkut sulii nassuiaaserneqarsimanngilaq, tamannalu Isumalioqatigiissitap suliaassaraa.

Inuiaat kalaallit suussusii assigiinnigitsutigut nassuiaaserneqarsinnaapput. Tamanna pissutigalugu kissaatiginarpoq, inuiaat kalaallit suussusii pillugit inatsiseqamikkut kinaassutsimillu pilersitsisusamara pillugu, qanoq isummerfigineqassanersoq oqallisigineqaqqaassasoq, Kalaallit Nunaanni inuit najugallit tamaasa peqataatillugit.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap innuttaasunik akuutitsiniarnermini oqaloqateqarnerminilu immikkut eqqumaffigisassaraa Qaanaami tunumilu innuttaasut aamma tusaaneqarnissaat Isumalioqatigiissitallu suliaasaanut paasitinneqarnissaat.

Taamatuttaaq maluginiarneqassaaq nunami ikinnerussuteqartut immikkut inuiaassuteqartut, aalajangersimasunik upperisarsiortut, suaiaassutsikkut immikkooruteqartut, tunngaviusumik inatsit aqutigalugu assigiinnigissinneqannginnissaat illersorneqartussaammat qulakkeerneqartussaammallu allat assigalugit taakku piginnaatitaaffeqarlutillu pisussaaffeqarnerat. Taamatuttaaq oqaatsitigut sumiorpaluutit illersorneqarnissaat isumaliutigineqartussaammat.

Aammattaq immikkut isiginiarneqassapput nunap iluani inuiaassutsimikkut, upperisarsiornermikkut suaiaassutsimikkullu ikinnerussutillit, tunngaviusumik inatsit aqutigalugu isumalimmik inuuneqarnissaat qulakkeerneqaqqullugu.

Kinaassutsimik pilersitsisuumermik isuma imatut paasisariaqarpoq misilillugu isumaliutigineqassasoq inuiaat kalaallit kikkuumersut, nunalu Kalaallit Nunaat qanoq ittuussanersoq. Oqallinnerit isummersornerillu siunertaraat Kalaallit Nunaanni najugaqartut tamarmik periarfissinneqassasut nuna Kalaallit Nunaat sunaanersoq tarrarsorfisgissallugu katersuuffigissallugulu.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap siumut piffissap takorluugassaa killiligaanngilaq.

Tamanna imatut paasineqassaaq, Isumalioqatigiissitamit siunissami aalajangigassat sinaakkusersorneqassasut, inuup nalitsinni inuusup misigiunnangisaanik siumullunniit takorloorsinnaanngisai allaat ilanngullugit. Suliassap aallaavigissavaa nuna Kalaallit Nunaat namminiilivittoq.

Tassunga atatillugu pisariaqassanngilaq qanga nunasiaasimanerup pissusii eqqarsaatigalugit imminut illersornissaq nassuiaasariaqarnerluunniit.

Isumalioqatigiissitaq nassuiaasiormerut atatillugu isumaliutissiissusiussaaq, tassanilu Isumalioqatigiissitap tunngaviusumik isummerfigisariaqartut isummerfigisimasamik tunuliaqutaat qulaajassavaat. Isummerfigisariaqartut makkuupput (taakkuinnaanngillalli):

- Naalagaaffiup Kalaallit Nunaata killeqarfissai
- Kalaallit Nunaanni naalagaaffimmi innuttaasut kikkussappat?
- Innuttaasut kiffaanngissuseqarnissamut pisinnaatitaaffii qanoq qulakkeerneqassappat?
- Ikinnerussuteqartut pisinnaatitaaffii qanoq qulakkeerneqassappat?
- Pissusaaffiit qanoq ittut naalagaaffiup innuttaasunut pissusaaffiliissutigisinnaavai?
- Politikikkikut aqqissuussaaneq qanoq isikkoqassava, naleqartitallu suussappat?
- Inuiaqatigiit oqaatsitigut qanoq aqqissuussiffiqineqassappat?

Suleqatigiissitat

Suliassat nassuiarneqarneranni eqqartorneqarpoq suleqatigiissitanik pilersitsisoqarsinnaasoq ilaasortat aalajangeeqataasinnaanatililu peqataasut akomannit, avataaniillu pisariaqartitsisoqartillugu immikkut ilisimasalinnik aggersaasoqarsinnaalluni. Taamatut aqqissuussinerup siunertaraa Isumalioqatigiissitap ilisimasanut sapinngisamik siammasinnerpaamik aallerfissaqamissaat qulakkeerneqaaqqullugu.

Innersuussuutigineqarpoq Naalakkersuisoqarfimmi, Inatsisartoqarfimmi kiisalu kattuffimmi atorfilittat pisariaqartitsineq naapertorlugu suleqatigiissitani peqataasinnaasut, taakkutaaq sulisitsisuminnit akuersissummik pissarseqqaartassasut sulinermi nalaani Isumalioqatigiissitamut sullissinerminnut piffissamik ilaannik atuinissamut. Tamanna taamatut aaqinneqarpoq Isumalioqatigiissitap alisissumut isigaluni anguniagaasa allattoqarfiillu ataasiakkaat soqutigisaat taputartuunneqaaqqunagit.

Avataaniit immikkut ilisimasalinnik periarfissaqartitsinerup siunertaraa apeqqutit naammassisassat itinerusumik qulaajarneqarnissaat qulakkeerneqassammata

isumalioqatigiissitallu ilaasortaannut nalunaajaatinik piareersaasoqarsinnaaniassammat. Suleqatigiissitat immikkut ilisimasallillu suliaasaattut qulequttat makkuusinnaapput:

- Innuttaasut pisinnaatitaaffii Naalagaaffik Kalaallit Nunaat eqqarsaatigalugu
 - Naalagaaffiup pisortatigoortumik upperisaa upperisarsiomikkullu kiffaangissuseqarneq
 - Killiligaanani oqaaseqarsinnaaneq qanoq annertutigissava?
 - Pisuussutsit uumaatsut kiap pigai?
 - Inuup ataatsip pisinnaatitaaffii inuiaqatigiit pisinnaatitaaffiunut sanilliutissagaanni qanoq annertutigissappat?
- Aqutseriaatsit pillugit suleqatigiissitaq
 - Parlamentarisme (inatsisiliortumi amerlanerussuteqartuni naalackersuisuutitaqartarneq) akuersaartoq (positiivi) paarlattuanillu akuersinngitsaq (negatiivi)– sorleq Kalaallit Nunaannut siunissami naapertuunnerua.
 - Nunat tamalaat akornanni naalagaaffeqarnikkut peqataatitaqartarnerit pitsaaqutaat akornutaallu, tamakkulu siunissami aqutseriaasissamut qanoq piumasaaqateqarnerat.
- Siunissami Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni attaveqariaatsit qanoq ittuunissaat, tassunga ilanngullugu Free Association, naalagaaffeqatigeeriaatsillu assigiinngitsut il. il.
- Aningaasarsiomikkut ileqqaartarnikkullu aqqissueriaatsit nammineq naalagaaffittut inissisimanerup iluani.

Tunngaviusumik inatsisissamut siunnersuut

Tunngaviusumik inatsisissatut siunnersuut inatsisissatut missingiutitut iluseqartillugu tunniunneqassaaq, tassungalu siunnersuummut nassuiaatinik kiisalu siunnersuummi aalajangersakkanut ataasiakkaanut nassuiaatit ilaassapput. Tamanna Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiisutaanut ilanngunneqarsinnaavoq, tassani nalunaarusiat il. il. suleqatigiissitani suliarineqartut ilanngullugit.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut suliaakkiummi ataavartumik nalunaaruteqartarnissamik pisussaaffik ilaavoq. Tamanna Kalaallit

Nunaata Tunngaviusumik Inatsisissaanut missingiummik suliaqarnerup siuariartornissaa suliallu pitsaassusaannik qulakkeerinninnissaq pillugu pivoq. Piffissap ingerlanerani nalunaarusiortarnissanut marsip qaammataani ataasinngorneq siulleq kiisalu septembarip qaammataani ataasinngorneq siulleq killiliunneqarput. Allagaq Naalakkersuisumut akisussaasumut tunniunneqartassaaq, taassumalu Naalakkersuisut kiisalu Tunngaviusumik Inatsisiliorneq pillugu Ataatsimiititaliaq ilisimatissavaa.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap katitigaanissaa

Isumalioqatigiissitami ataqatigiissumik sulinissaq qulakkeerniarlugu ilaasortap Isumalioqatigiissitap atuunera tamakkerlugu issiasussanngorlugit toqqarneqassapput.

Peqatigisaanik Isumalioqatigiissitami suiaaqatigiit naligiissitaanermut inatsimmi maleruagassat naapertorlugit naligiinnissaat kissaatigineqarpoq.

Tamatuma kingorna, Naalakkersuisut Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Ataatsimiititaliaq tusarniaaffigereerlugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsissapput, taannalu ima katiterneqarsimassaaq annerpaamik arnamik angummilluunniit ataatsimik amerlanerussuteqalersussatut, taamaalilluni Inatsisartuni partiit tamarmik ataatsimik ilaasortaataqassallutik.

Ilaasortanik sinniisussanillu toqqaasamermit kiisalu piffissaanngitsukkut ilaasortap isumalioqatigiissitamit ilaasortaajunnaarnerani periutsinut erseqqinnerusumik malittarisassat suliaakkiummi erseqqinnerusumik nassuiarneqarpoq.

Inatsisartumut qinersinerup kingulliup inenera kisimi aalajangiisuuvoq partiit sorliit Isumalioqatigiissitami ilaasortaataqarnissaannut.

Aalajangiisinnaatitaanani peqataasussat

Aalajangiisinnaatitaanatik peqataasussatut toqqakkat paasisimasaqartuussapput, isumalioqatigiissitap ilaasortaanut, siunnersuisuullutillu ilitersuisuusinnaasut. Immikkut ilisimasallit ilinniagartuujusinnaapput, imaluunniit sulinerimikkut inuunermikkulluunniit misilittagaqartut. Aalajangiisinnaatitaanatik peqataasussat qanoq piginnaaneqassanersut toqqaasussat aalajangissavaat. Immikkut ilisimasallit peqataagallartussanik aggersarneqartartussat aggersarneqartarsinnaapput apeqqutit aalajangersimasut tunngaviusumik isummerfigisariaqakkat siumorneqaraangata.

Innuttaasut sulinermut akuliutsinnissaat pingaartuuvooq, Tunngaviusumillu Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap, taassumaluunniit sinniisaasa sapinngisamik nunap illoqarfiini nunaqarfiinilu amerlanerpaani innuttaasunik ataatsimiisitsisarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap nammineerluni innuttaasunik ataatsimiinnerit taamaattut qanoq iluseqarnissaat sumillu imaqartinneqarnissaat aalajangertassavaa.

Isumalioqatigiissitallu innuttaasut qarasaasiatigut naapeqatigiittarfiit muteemiusut atorlugit akuliutsinniarsinnaavai.

Piffissaliussaq

Pissutsit maannakkut atuuttut naapertorlugit suliassap nassuiarneqarneranut piffissaliussatut siunnersuutigineqartoq suliaavoq. Tamanna Naalakkersuisut politikikkut aalajangernerisigut allanngortinneqarsinnaavoq.

Islandimit Savalimmiunillu misilittakkat naapertorlugit, Kalaallillu Nunaannut Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap pilersinneqarnissaanut nalunaajaammi innersuussutit naapertorlugit, naatsumik piffissaliisarnissaq innersuussutigineqarpoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap, Naalakkersuisullu akornanni, suliassat agguataarnerat

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap taassumalu allaffeqarfiata suliakkiussut naapertorlugu, Kalaallit Nunaata Tunngaviusumik Inatsisissaanik siunnersuummik, Kalaallit Nunaat nammineq naalagaaffimgornissaanut atuutilersussamik suliaqarnissaq pingaarnertut suliassaraat.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap attuumassuteqannginnissamik periutsit atorlugit aqunneqassasoq kissaatigineqarpoq, taamaalilluni Naalakkersuisoq qaqugukkulluunniit atuuttoq Isumalioqatigiissitap suliaanut toqqaannartumik sunniuteqartussaaitaannigilaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allaffeqarfiata makku akisussaaffigai:

- Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap siunnersuutaasa ingerlaavartut isumaliutissiissummut immersornissai
- Ukiup affakkaartumik nalunaarusiorneq

- Tunngaviusumik inatsit pillugu oqallinnermik paasisitsiniaanermillu pilersitsineq, taamaalilluni kikkut tamarmik ilanngussisinnaanermut qulakkeerunneqarlutik.
- Iisimasani katersineq nalunaarusianillu, nassuiaatinik, allakkianik il.il. isumaliutissiisummi atugassanik allanneq.
- Suleqatigiissitanut ataasiakkaanut pilersinneqartunut allattoqarfittut atunneq.
- Suleqatigiissitani Isumalioqatigiissitamilu ataatsimiinnernik tamanik ataqatigiissaarineq pilersaarusiornerlu.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allattoqarfiata Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap kisiat sullitissavaa, Tunngaviusumillu Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allaffeqamikkut ikiussallugu. Tassani ilaatigut tunngaviusumik inatsisissatut siunnersuummik suliaqarnissamut sulinermut ikiuineq, ukiup affakkaartumik nalunaarusiortarneq, Isumalioqatigiissitamik kiisalu taassuma eqimattat sulilersitaanik ataatsimiinnissamik piareersarnerit, malitseqartitsinerit kiisalu siuariartornermik suliaqamerit ilanngullugit.

SULIAKKIISUT 4

3. september 2021

Kalaallit Nunaanni Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassaanut nassuiaatit

Inatsisartut Naalakkersuisullu Kalaallit Nunaat nammineq naalagaaffinngornissaanut tunngaviusumik inatsisiliorneqassasoq aalajangersimmammata, tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsisoqassasoq aalajangersimapput. Isumalioqatigiissitaq tunngaviusumik inatsisissamik siunnersuusiussaaq, taannalu naammassereerpat Inatsisartunut saqqummiunneqassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissaq kalaallit kulturiannik, oqaasiinik kinaassusaannillu tunngaveqartumik sinaakkusersorneqassaaq.

Oqaluttuarisaaneq aallaaviulluni kalaallit kulturiat, kalaallit oqaasii kinaassusaallu akuunerulersitsiniarnermi tunngavigineqassapput, tassa nunap inoqqaaviniit tunngavillit. Tunngaviusumilli inatsisissami Kalaallit Nunaata killiffiani nalitsinni inuusut allatullu tunuliaqutaqarlutik nunami najugaqartorpasuit eqqarsaatigilluinnarneqassapput.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq sapinngisamik politikkikkut assigiinngiiaartunik tunuliaquteqartuusunik inuttalersorneqassaaq. Suliassamut ilisimasallit Kalaallillu Nunaannik, inuiaqatigiinnik kalaallinik, oqaluttuarisaanerannik kulturiannillu piukkunnaatilmik ilisimasaqartut, tunngaviusumik inatsisissamut siunnersuutissap suliarineranut, akuutinneqassapput.

Kalaallit Nunaata nammineerluni naalagaaffinngornissaanut, tunngaviusumik inatsisissatut missingersuusiaq suliarineqassaaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassai

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaata tunngaviusumik inatsisissaa missingersuusiussavaa, Kalaallit Nunaata ullormi nammineerluni naalagaaffinngorneraniit atuutilertussanngorlugu. Tunngaviusumik inatsisissap siunertaraa, Kalaallit Naalagaaffiannutnammineerluni tamakkiisumik oqartussaassuseqartumut, inatsisitigut tamat oqartussaaqataanerannut akuerisatut toqqammavigineqassasoq. Missingersuusiaq, tunngaviusumik inatsisissamut aalajangersakkat suunersut ilanngullugit isumaliutissiissusiamut kakkiumneqassaaq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq ukiut affakkaarlugit Kalaallit Nunaata tunngaviusumik inatsisissaanut missingiutip suliarineqarnerata siuariartomera pillugu Naalakkersuisunut nalunaaruteqartussaataivoq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassani nammineq tulleriissaassavai, tassunga ilanngullugit suleqatigiissitanik pilersitsisarnissat. Isumalioqatigiissitaq Naalakkersuisunit, nunatsinni allaffissornikkut qitiusoqarfimmit, kalaallit innuttaasut akornannit, nunattalu avataanit aallerfiusinnaasunit paasisimasalinnit ilisimasaqartumillu paasisutissanik aallertarsinnaavoq. Tamanna aalaakkaasumik pisariaqartitsinerluummiit naapertorlugu, utaqqiisaasumik suliaqartussanik suliaqartitsisarnikkut, pIsrnaavoq.

Isumalioqatigiissitaq suliaminut tunngatillugu nuna, innuttaasut, pisinnaatitaaffiit, pisussaaffiit, aqutseriaaseq, ingerlatsinerlu pillugit immikkut nassuiaasiortassaaq.

Inatsisissamik piareersarluni sulinermi siuliani taaneqartumi, pituttorsimangitsumik ataqatigiinnermik ("free association") aqqissuussinermut imaluunniit naalagaaffiit allat akornani arlaatigut suleqatigiinnermik isumaliutit ilanngunneqassasut ilanngullugu naatsorsuutigineqarpoq.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap ilaasortaasa katitigaa nerat

Inatsisartunut qinersinermi sinniisuutitaqartut inassuteqarnerisigut Naalakkersuisunit toqqarneqartunik tallimanik ilaasortaqrpoq.

Naalakkersuisunut ilaasortat Tunngaviusumik I natsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut ilaasortassatut innersuunneqarsinnaamgillat.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitami ilaasortat partiit inassuteqarnerisigut Naalakkersuisunit toqqarneqartassapput.

Peqatigisaanik angutit arnallu naligiissitaanissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 3, 29. november 2013-meersumi § 6-mi ima allasimasut uku "pisortat ataatsimiititaliaat, siunnersuisoqatigiivi, isumalioqatigiissitaat assigisaallu, inuiaqatigiinnut pingaaruteqartut malittarisassaasa aalajangersarnissaannik piareersaasussatut pilersaarusiortussatulluunniit Naalakkersuisunit pilersinneqartut, imatut inuttalersugaassapput, suaassutsit arlaat aapparminnit ilaasortamik ataasiinnarmik amerlanerussuteqassallutik" malinneqarnissaat kissaatigineqarpoq.

Tamatuma kingorna, Tunngaviusumillu Inatsisissaq pillugu Ataatsimiititaliamut tusarniaaremmikkut isumalioqatigiissitamik suaassuseqatigiiaat aappaata annerpaamik ataatsimik amerlanerussuteqartumik ilaasortaqrartumik kiisalu Inatsisartuni partiit tamarmik sinniisaannik ilaasortaqrartumik katiterneqartumik Naalakkersuisut toqqaassapput. Inatsisartuni partiit tamarmik inunnik marlunnik innersuussissapput, partiilli tamarmik ataasiinnarmik (1) ilaasortaataqassapput. Inuk ilaasortatut toqqarneqanngitsoq sinniisuussaaq.

Siulersuisooqatigiit siulittaasumik, siulittaasup tullianik ilaasortamillu inuttaligaavoq.

Inatsisartunut qinersinerup kingulliup inenera kisimi aalajangiisuuvoq partiit sorliit Isumalioqatigiissitami ilaasortaataqarnissaannut. Ilaasortassatut innersuunneqartut akornannit partiip Inatsisartunut qinersinermi qinerneqarnerpaasimasup siulittaasusaaq toqqassavaa. Isumalioqatigiissitap siulittaasuata tullissaa Inatsisartuni partiit amerlanerussuteqartut tulliiisa akornannit toqqarneqassaaq. Siulittaasoqarfik imatut katiterneqassaaq; siulittaasoq, siulittaasup tullia ilaasortallu pingajuat isumalioqatigiissitap iluminnit toqqagaat. Toqqaaneq ingerlanneqassaaq inissitsiterniarlutik ataatsimeeqqaanermi.

Peqquteqartumik tunuartoqamera patsisigalugu taarsiinerit, partiimit ilaasortaajunnaartumik innersuussuteqaaqartumit nutaamik innersuussineq tunuliaqutaralugu isumalioqatigiissitap innersuussai Naalakkersuisut akuerisassavaat. Ilaasortap maanaannakkut tunuartariaqalemeratigut, inuk isumalioqatigiissitap

pilersinneqarnerani partiimit tassannga lsumalioqatigiissitamut innersuunneqartoq ilaasortatut tunuassaaq, lsumalioqatigiissitamilu ilaasortamik nutaamik toqqaasoqarnissaata tungaanut sinniisutut atuutissalluni. Ilaasortamik nutaamik toqqaaneq periutsit siuliani nassuiaarneqartut naapertorlugit pisassaaq.

lsumalioqatigiissitamut ilaasortat lnatsisartunut ilaasortaareersut immikkut akissarsiaqartinneqassanngillat.

lsumalioqatigiissitamut ilaasortat qitiusumik allattoqarftmmi kommuneqarftmmiluunniit atorflittatut sulisut lsumalioqatigiissitami suliaqarnerminni immikkut aningaasarsisassanngillat, sulisitsisuminnilli nalinginnaasumik akissarsiaqartinneqassallutik.

Aalajangeeqataasinnaanatik peqataasut immikkullu ilisimasalinnik peqataagallartunik sulisussanik toqqaasarneq

Tungaviusumik lnatsisissaq pillugu lsumalioqatigiissitap partiinut pituttorsimanngitsumik qaffasissumik siunnersorneqarnissaa siunertaralugu, aalajangeeqataasinnaanatik ilaasortanik ivertitsisoqarsinnaavoq.

Naalackersuisut Tungaviusumik lnatsisissaq pillugu lsumalioqatigiissitamut ataavartumik aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussanik marlunniit sisamanut amerlassuseqartunik toqqaasinnaavoq, taakkunani minnerpaamik ataaseq tungaviusumik inatsiseqarnermut, naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii pillugitimmikkut ilisimasaqartuussaaq " Aalajangeeqataasinnaanatik ilaasortat allat immikkut ataatsimoortumilluunniit naalagaaffiup innuttanut pisussaaffinnik nation buildingimulluunniit immikkut ilisimasaqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Tungaviusumik lnatsisissaq pillugu lsumalioqatigiissitamut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussanik aalajangersimasunik marlunnik sisamanilluunniit, Tungaviusumik inatsisissaq pillugu lsumalioqatigiissitap toqqaasinnaavoq.

lsumalioqatigiissitap pilersinnerata nalaani aalajangeeqataaanani peqataasussamik aalajangersimasumik ataatsimik partiit inatsisartuniittut Naalackersuisooqataannngitsut toqqaasinnaatitaapput. Aallaavittut aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat lnatsisartunut qinersisoqareernerata kingorna taarserneqarsinnaaneq ajorput.

Tungaviusumik lnatsisissaq pillugu lsumalioqatigiissitap aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat aalajangersimasut toqqaarneqarsimani pillugit Naalackersuisoqarfik akisussaaffiusoq aqqutigalugu Naalackersuisunut ilisimatitsissaaq. Piumasaqaataassaaq aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat katiterneqarnermikkut assigiinngiaartunik naapertuuttunik piginnaaneqassasut, tassunga ilanngullugu inatsisilerituutut paasisaminneq. Aalajangeeqataasinnaanatik peqataasussat aningaasarsitinneqartassapput § 18, imm. 1-2, lnatsisartut inatsisaat nr. 2, 18. december 2003-meersoq, kingullermik allamngortinneqartoq lnatsisartut inatsisaanni nr. 42 27. marts 2006-imeersoq, lnatsisartunut ilaasortaannngitsut aningaasarsiaqartinneqarnerat naapertorlugu.

Immikkut ilisimasalinnik allanik, lsumalioqatigiissitap piukkussaanic peqataagallartunik, lsumalioqatigiissitap suliaanut peqataatinneqarsinnaapput

siulittaasup aggeqqusineratigut, pisariaqartinneqarpallu taakku aningaasarsiaqartinneqarsinnaapput § 18, imm.1-2 Inatsisartut inatsisaat nr. 22, 18. december 2003-meersoq, kingullermik allanngortinneqartoq Inatsisartut inatsisaami nr. 1, 27. marts 2006-imeersoq, Inatsisartunut ilaasortaangitsut aningaasarsiaqartinneqarnerat, naapertorlugu.

Immikkut Ilimasallit taakku qitiusumik allattoqarfimmi kommuneqarummi naalakkersuisuniluunniit atorfeqarpata sulisitsisuminnit immikkut akuersissummik piniaqqaassapput.

Aalajangeeqataasinnaanatik ilimasalittullu peqataasut, ilimasaminnik isumalioqatigiissitamilu suliaqarnermi misilittakkaminnik ilapittuuteqartassapput, taamaattoq tunngaviusumik inatsisissap missingersuusiorderata imarisaani aalajangiinissamut peqataasinnaangillat.

Innuttaasunik akuutitsineq

Innuttaasut tamarmik, tassani meeqqat, inuusuttut inersimasullu Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut siunnersuutiniq nassiussisinaanermut pisinnaatitaapput. Isumalioqatigiissitami ilaasortat, siulittaasoqarfik aalajangeeqataasinnaanatililu ilaasortat nammineq naliliinertik naapertorlugu siunnersuut suliarineqaqqinnissamut naapertuuttutut isigineqarpat, Isumalioqatigiissitami siunnersuummik taamaattunik saqqummiussisinnaapput.

Isumalioqatigiissitaq nittartakkakkut quppernermik pilersitsisissaaq, tassanilu isumalioqatigiissitap sulinerata ineriartomera ilisimatitsissutigineqartassaaq. Tunngaviusumik inatsisissatut missingiut suliarineqareerpat, Namminersorlutik Oqartussat missingiut illoqarfimmut nunaqarfimnullu tamanut anngunniassavaat. Namminersorlutik Oqartussat innuttaasut naapillugit siunnersuummik saqqummiussiffigineqarnissaat, paasissutissanullu, tunngaviusumik naleqartitanullu isumaliutiniq isumalioqatigiissitap sammisimasaanut qisuariaatinik pissarsinissaq isumagissavaat. Namminersorlutik Oqartussat ataatsimiititsinerit nalinginnaasut, isumasioqatigiinnerit kiisalu tusagassiuutit muteerniusut qarasaasiatigullu naapiffiit il.il. sulineri tassani atorsinnaavaat.

Tunngaviusumik inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitamut allattoqarfik

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliaqarneranut sullissinissamut naapertuuttumik angissusilimmik allattoqarfiliussaaq. Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap allaffimmi pisortassaaq Naalakkersuisut tusarniaaffigereerlugit atorfinitsissavaa.

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap suliassani qanoq aaqqiissuunneqassanersoq nammineq isumagissavaa, tassungalu atatillugu sumi allattoqarfik inissisimassanersoq aalajangissallugu.

Piffissarititaq

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitap Kalaallit Nunaanni tunngaviusumik inatsisissamut missingiummik kingusinnerpaamik ulloq 31. december 2022 Naalakkersuisunut tunniussinissaq siunertaralugu suliaminik ingerlatsissaaq, taamaalilluni Naalakkersuisut Inatsisartut 2023-mi upernaami ataatsimiinnissannut

missingiummik saqqummiussisinnaaqqullugit. Tunngaviusumik inatsisissatut siunnersuutip naammassisimatsiarnerani, tassa ulloq 1. januar 2023-mit, suliassat tassunga tunngasut tamarmik Namminersorlutik Oqartussani Tunngaviusumik Inatsisit pillugu immikkoortumut tunniunneqassapput.

Isumalioqatigiissitaq piffissamik suliffiusumik sivitsuinissamik pisariaqartitsissappat, tamanna Naalakkersuisunit akuerineqassaaq.

Tunngaviusumik inatsisissatut siunnersuusiap saniatigut Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissut tunngaviusumik inatsisissap aalajangersagaanik immikkut nassuiaasigaq piareersarlugulu tunniutissavaa.

Aningaasalerneqarnera

Tunngaviusumik Inatsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq taassumalu allattoqarfissaa Aningaasanut Inatsimmi immikkut pingaarnermik kontoqarluni aningaasalersorneqassaaq. Tunngaviusumik I natsisissaq pillugu Isumalioqatigiissitaq avataaniit aningaasalersorneqarnissamut qinnuteqarnissamut piginnaatitaavoq.

ILANNGUSSAQ 2

Oqaatsinut allattorsimaffik nunap
naalakkersuinikkut aaqqissuussaananut
tunngasut. Qallunaatumiiit kalaallisuumut

-

Forfatningsordliste

Fra dansk til grønlandsk

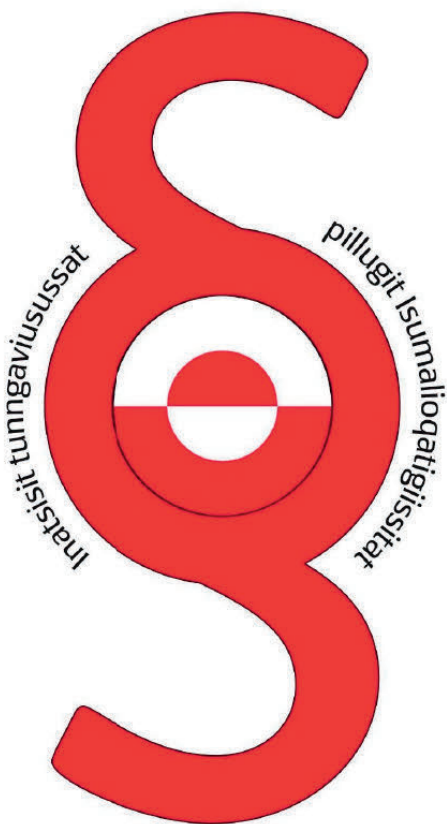
Marts 2023

Inatsit Tunngaviususaaq pillugu

Isumalioqatigiissitat

**Oqaatsinut allattorsimaffik nunap naalackersuinikkut
aaqqissuusaaneranut tunngasut
Qallunaatumit kalaallisuumut**

**Forfatningsordliste
Fra dansk til grønlandsk**

Inatsit Tunngaviususaaq pillugu Isumalioqatigiissitat
Forfatningskommissionen
April 2023

Aallaqqaasiut

Inatsit tunngaviusussap suliarinerani oqaatsit annertuumik eqqartorneqarnikuupput, tamannalu inatsisilerinerami naalagaaffillu aqunneqarneranut aaqqissuussaananullu tunngasunut oqaatsinik taajuutinillu aalajangersimasunik peqannginneranik peqqutaanerpaavoq. Taamaattumik Isumalioqatigiissitamit oqaatsinik taaajuusersuutinillu inatsit tunngaviusussamut atuuttusamik peqarnissaq pingaartinneqarsimavoq.

2019-imi inatsit tunngaviusussamut tunngaviusunik inatsisilerinerami oqaatsit taajuutillu allattorsimaffiat pillugit suliaq aallartissimavoq, 2023-imi suliareqqitaallumi naqqissorneqarnikuuvoq. Lisathe Møller kiisalu Ole Heinrich-ip naqqissorlugu inaarsarnikuuat.

Forord

Arbejdet med sproget i forbindelse med udformning af udkastet til forfatning har fyldt meget. Det skyldes, at mange af termerne inden for de emner, som indgår i udkastet til forfatning, ikke har haft en fast leksikalisering. Det har derfor været nødvendigt for kommissionen at få fastlagt nogle af de centrale termer, som indgår i udkastet til forfatning.

En tidligere version af forfatningsordlisten blev udarbejdet i 2019. Nærværende version bygger videre på arbejdet fra 2019. Lisathe Møller og Ole Heinrich har revideret og kvalitetssikret den nu foreliggende forfatningsordliste.

A

absolut flertal amerlanerussuteqavinneq

absolut stemmeflertal taasinerit amerlanerussuteqavissut

ad hoc udvalg ataatsimiititaliaagallartoq

administrative bestemmelse allaffissornikkut aalajangersagaq

adskillelse af stat og kirke naalagaaffiup ilageeqarnerullu avissaartitaanerat (naalagaaffimmi sulinerup ilageeqarnermilu sulinerup avissaartitaanerat)

Advokatsamfundet Eqqartuussissuserisoqatigiit

afkolonisering nunasiaajunnaarsitsineq; nunasiaammik namminersortunngortitsineq

afsluttende bestemmelse aalajangersagaq naggasiussa

afstamning nagguik

afstemning (votering) taasineq

aldersformand sivisunerpaamik ilaasortaasimasoq

”Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabs ånd” ”Inuit tamarnik inunngorput nammineersinnaassuseqarlutik assigiimmillu ataqqinassuseqarlutillu pisinnaatitaaffeqarlutik. Silaqaassusermik tarnillu nalunngissusianik pilersugaapput imminnullu iliorfigeqatigiittariaqaraluarput qatanngutigiittut peqatigiinnerup anersaavani”

almene pligt nalinginnaasumik pisussaaffik

almenvellet inooqatigiit ataatsimut iluaqutissaat, tamanut iluaqutissaasut; tamat iluaquserneqarnissaat

almenviljen inuit nalinginnaat piumasaat

almindelig borgerpligt innuttaasut nalinginnaasumik pisussaaffiat

almindelige bemærkninger nassuiaatit nalinginnaasut

almindelige bestemmelser aalajangersakkat nalinginnaasut

almindelig valg nalinginnaasumik qinersineq

direkte valg toqqaannartumik qinersineq

hemmelig valg isertortumik qinersineq

almindeligt omdømme inuit isiginninnerat; nalinginnaasumik isigineqarneq

anbefaling inassuteqaat

anerkendte trossamfund uppeqatigiit akuersaarneqarsimasut (naalagaaffimmut atanngitsut); upperisarsioqatigiit akuerisaasut (naalagaaffimmut atanngitsut)

anklagemyndighed unnerluussisussaataasut

ansvarlighed akisussaassuseqarneq

arbejdsgruppe suleqatigiissitaq
arbejdspligt sulisussaatitaaneq
arbejdstageres rettighed sulisup pisinnaatitaaffia

B

beføjelse piginnaatitaaneq; pisinnaatitaaneq
benådning saammaassaaneq; saammaassineq
beslutningsdygtighed aalajangiisinnaassuseqarneq
beslutningskompetence aalajangiisinnaatitaaneq; aalajangiinissamut piginnaaneqarneq
bestemmelse aalajangersagaq
bestikkelse akiliilluni peqquserlutsitsineq; akilersilluni peqquserlunneq
betænkning isumaliutissiissut
bevilling aningaasaliissutit
”Boligen er ukrænkelig” ”Inigisaq ajortumiitsaaliugassaalluinnaassaaq”
borgerforslag innuttaasut siunnersuutaat
borgerlige rettighed innuttaasup pisinnaatitaaffia
borgerpligt innuttaasup pisussaaffia
brugsret atuisinnaatitaanermut pisinnaatitaaffik
børnerettighedsinstitution meeqqat pisinnaatitaaffiitut sullissivik
børnetalsmand Meeqqanik illersuisoq
børns rettigheder meeqqat pisinnaatitaaffii, meeqqap pisinnaatitaaffia

C

centralbank qitiusumik aningaaserivissuaq
civilsamfund inuiaqatigiinni inuinnaq
civilsamfundsorganisation innuttaasut soqutigisaqatigiiffii

D

Danmarks Riges Grundlov Danmarkip naalagaaffiata inatsisai tunngaviusut
dansk indfødsret Danmarkimi innuttaassuseqarneq

dansk ret Danmarkimi inatsiseqartitsineq

De Forenede Nationer Naalagaaffiit Peqatigiit

De Forenede Nationers deklaration om oprindelige folks rettigheder nunat inoqqaavisa
pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit nalunaarutaat

De Forenede Nationers Pagt Naalagaaffiit Peqatigiit Angerfigeqatigiissutaat

Deklarationen om folkeretlige principper vedrørende venskabelige forbindelser og samarbejde mellem stater i overensstemmelse med De Forenede Nationers pagt

Naalagaaffiit Peqatigiit angerfigeqatigiissutaat naapertorlugu naalagaaffiit akunnerminni akaareqatigiinnissaat suleqatigiinnissaallu pillugit nunat tamalaat inatsisaanni tunngavissat pillugit nalunaarut

delbetænkning isumaliutissiissutip ilaa

delegation, delegering isumagisassanngortitsineq

deltagelsesdemokrati innuttaasunik peqataatitsinikkut tamat oqartussaaqataaner at

demokrati tamat oqartussaaqataaner at

demokratiets spilleregler tamat oqartussaaqataaneranni malittarisassat; tamat oqartussaaqataaneranni suleriaasissat

demokratisk samfund inuiaqatigiit tamanit oqartussaaqataaffiusut

demokratisk system tamat oqartussaaqataaneral aallaavigalugu aaqqissuussineq

demokratiske beslutningsorganer tamat oqartussaaqataaner at aallaavigalugu aalajangiisartuutit at

Den Grønlandske Retsvæsenkommission Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq

det almene vel innuttaasut amerlanersaasa iluaqutissaat

den almindelige mening amerlanerusut isumaat

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention inuit pisinnaatitaaffii pillugit Europamiut isumaqatigiissutaat

Den europæiske pagt om regionale sprog eller mindretalssprog nunat immikkoortuini oqaatsit imaluunniit ikinnerussuteqartut oqaasii pillugit Europamiut isumaqatigiissutaat

Den Europæiske Union (EU) Europamiut Peqatigiinner at (EU)

“Den individuelle ret til at anvende eget sprog kan aldrig betvivles” “Kinaluunniit apeqquserneqartussaanngitsunik oqaatsiminik atuisinnaassaaq”

“Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene” “Kunngi inatsisartullu suleqatigiillutik inatsisiliortartussaapput. Kunngi aalajangiisussani qullersaasussaassaaq.”

Eqqartuussisarneq eqqartuussisut qullersaaffigisassaraat

Den Nordiske Sprogkonvention Nunat Avannarliit oqaatsit pillugit isumaqatigiissutaat

”Den personlige frihed er ukrænkelig” ”Inuup kiffaanngisusia

ajortumiitsaaliugassaalluinnassaaq”

”Det er forbudt at udsætte en kvinde eller en mand for direkte eller indirekte

forskelsbehandling på grund af køn” ”Arnat angutilluunniit suaassusaat pissutigalugu

toqqaannartumik toqqaannangitsumillu assigiinngisinneqarnissaat inerteqqutaavoq”

” ’Det grønlandske element’ i retsplejen” ”Eqqartuussisaatsip ’kalaalerpalaarutaa’ ”

”Det grønlandske folk er suverænt i Grønland” ”Imuiaat kalaallit tassaapput Kalaallit

Nunaannut kisimiillutik aalajangiisussaasut”

Det Grønlandske Kriminalpræventive Råd Kalaallit Nunaanni Pinerluttaalisitsiniarneq pillugu

Isumalioqatigiissitat

det offentlige pisortat

det tavse flertal qisuariartanngitsut

direkte demokrati toqqaannartumik tamat oqartussaaqataanerat

diskrimination, diskriminering assigiinngisitsineq

dobbelt statsborgerskab marlunnik innuttaassuseqarneq

Dommerrådet Eqqartuussisut Siunnersuisoqatigiit

domsmyndighed eqqartuussisinnaatitaasut

domstolenes uafhængighed eqqartuussiviit akuliuffigineqartussaannginnerat

domstolsprøvelse eqqartuussivimmi misililineq; eqqartuussivimmi misiliisitsineq

”Du skal opfylde dine forpligtelser” ”Pisussaaffitit naammassissavatit”

dømmende magt eqqartuussisut (eqqartuussiviit)

E

ejendomsret piginnittussaaneq; piginnittussaatitaaneq

”Ejendomsretten er ukrænkelig” ”Piginnittuussuseq ajortumiitsaaliugassaalluinnassaaq”

ejendomsretten til land nunamik piginnittussaatitaaneq

ejendomsrettigheder piginnittuunermik pisinnaatitaaffiit

ekspertise immikkut ilisimasaqarneq

ekspertudvalg immikkut ilisimasalittut ataatsimiititaliaq

ekspropriation pigisanik aalaakkaasunik arsaarinnissuteqartarneq (pinggitsaaliisummik

taarsiissutitalimmik arsaarinnittarneq)

embede atorfik

embedsforretninger suliat ingerlasut

embedsførelse atorfimmik suliassanik ingerlatsineq; atorfimmik ingerlatsineq

embedsmisbrug atorfimmik atornerluineq

"En ny grundlov skal være letforståelig og læsbar" "Inatsisit tunngaviusut nutaat paasissaalluartuullutillu atuaruminartuusussaassapput"

endelige bestemmelser aalajangersakkat inaarutaasut

"En forfatning er en 'nations fødselsattest' " "Inatsisit tunngaviusut tassaapput 'inuiaat inunngornermut allagartaat' "

"Et samfund skal kendes på, hvordan det behandler sine svageste" "Inuiaqatigiit sanngiinnerpaartaminut qanoq iliornertik ilisarnaatigissavaat"

etiske retningslinjer ileqqorissaarnermut najoqqutassat

etnicitet immikkut inuiaassuseq, immikkut inuiaassuseqarneq

etnisk diskrimination immikkut inuiaassuseq patsisigalugu assigiinnngisitsineq

etniske, religiøse eller sproglige mindretal immikkut inuiaassutsikkut, upperisarsiornikkut oqaatsitigulluunniit ikinnerussuteqartut

Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal Europarådip sinaakkutaasumik isumaqatigiissutaa naalagaaffinni ikinnerussuteqartut illersugaanissaat pillugu

Europæisk konvention om statsborgerret innuttaassuseqarsinnaatitaanermut Europamiut isumaqatigiissutaat

Evangelisk-luthersk kirke (Kalaallit Nunaanni Ilagiit) ilagiit Lutherikkuusut (Kalaallit Nunaanni Ilagiit) oqaluffiat; ilagiit naaggaartut (Lutherikkut)

F

fagforeningernes rettigheder sulisartut peqatigiiffiisa pisinnaatitaaffii

"Fast tilknytning til det grønlandske samfund" "Inuiaqatigiinnut kalaallinut aalajangersimasumik attuumassuteqartut"

fastboende fremmede / udlændinge takornartat / nunani allamiut najugaqavissut

"Fattigdom er et fravær af menneskerettigheder" "Piitsuussuseq tassaavoq inuttut pisinnaatitaaffeqamginneq"

finanslov aningaasanut inatsit

finansudvalget Aningaasaqarnermut Ataatsimiititaliaq

flertalsregering naalakkersuisut amerlanerussuteqartut

FN's konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder

isumaqatigiissut arnanik immikkoortitsisarnerit suulluunniit nungusarnissaat pillugu

FN's konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination ammip qalipaataa

tungavigalugu assigiinngisitsisarnerit tamarmik atorunnaarsinneqarnissaannut FN-imi
isumaqatigiissut

FN's konvention om barnets rettigheder Naalagaaffiit Peqatigiit meeqqat pisinnaatitaaffii

pillugit isumaqatigiissutaat

FN's konvention om gifte kvinders statsborgerret Arnat katissimasut

innuttaassuseqarsinnaatitaanerannut FN-ip isumaqatigiissutaat

FN's konvention om rettigheder for personer med handicap Inuit innarluutillit

pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat

FN's resolution om tilståelse af uafhængighed for koloniale territorier og folk nunat inuiaallu

nunasiaasut namminersortungortinneqarnissaannik Naalagaaffiit Peqatigiit nalunaarutaat

FN's retningslinjer for Erhvervsliv og Menneskerettigheder Naalagaaffiit Peqatigiit

inuussutisarsiornermut inuillu pisinnaatitaaffiinut najoqqutassiaat

folk inuiaat

folkeafstemning inunnik taasisitsineq

folkekirken ilagiit (ilagiit naalagaaffimmut atasut)

folkeoplysning inunnik qaammarsaaneq

folkeret inatsisit inuiaqatigiit namminersortut akornanni atuuttut

folkestyre inuinnaat naalakkersueqataanerat

folkesuverænitet inuinnaat imminut oqartussaaffiginerat

folket inuinnaat

"Folketinget er ukrænkeligt" "Inatsisartut innimiginarluinnartussaapput"

folkets vilje inuinnaat piunasaat

folkevalgt forsamling ataatsimiittartuutitat inuit qinigaat

folks ret til selvbestemmelse inuiaat nammineq aalajangersaasinnaanerat

"For diskrimination dømmes den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering" "Kinaassusersersiorlutut eqqartuunneqassaaq kinaluunniit tamanut imaluunniit inunnut amerlasuunut siaruarterinissaq siunertaralugu oqaaseqartoq imaluunniit allatut iliorluni nalunaaruteqartoq, taamatut iliornermigut inuit

*eqimattat sioorasaarneqartillugit, asissorneqartillugit nikanarsarneqartillugilluunniit
nagguiat, amiisa qalipaataat, inuiannik naggueqatigiinnilluunniit kingooqisuunerat,
upperisaat imaluunniit*

kinguaassiuutinut tunngasutigut sumut samminerat pissutigalugu”

forbydelser mod den offentlige orden og fred inuit torersumik eqqissisimasumillu

inooqatigiinnerannut pinerluttuliomerit

forbrydelser mod rigets selvstændighed og sikkerhed naalagaaffiup namminersomeranut

isumannaatsuuneranullu pinerluutit

forbundsstat (føderation) naalagaaffeqatigiissortaausut kattusimasut [ataatsimut qitiusumik

naalakkersuisoqartut]

foreløbige bestemmelser aalajangersagaagallartut

forfatning naalagaaffiup aquneqarneranut aaqjissuussaaneranillu malittarisassat tunngaviusut;

inatsit tunngaviusoq; inatsisit tunngaviusut

forfatningsbevægelse inatsisinik tunngaviusunik sulissuteqartut

forfatningsbygning inatsisinik tunngaviusussanik qarmaaneq

forfatningshistorie inatsisit tunngaviusut oqaluttuassartaat

forfatningskommission inatsisit tunngaviusut pillugit isumalioqatigiissitat

forfatningskonference inatsisit tunngaviusut pillugit ataatsimeersuarneq

forfatningslov inatsisinut tunngaviusunut inatsit

forfatningsråd inatsisit tunngaviusut pillugit siunnersuisoqatigiit

forfatningsudkast inatsisinut tunngaviusunut missiliuut

forfatningsudvikling inatsisinik tunngaviusunik piorsaaneq

forfatningsmæssigt inatsisit tunngaviusut naapertorlugit; inatsisitugit tunngaviusutigut

forfatningsret inatsisit tunngaviusut pillugit inatsiseqartitsineq

forfatningstekst inatsisit tunngaviusut oqaasertaat

forfatningsudkast inatsisinut tunngaviusunut missiliuut

forholdstalsvalg qanoq amerlassuseqarneq najoqqutaralugu qinersineq; qanoq amerlassuseqarneq

tunngavigalugu qinersineq

forligsudvalg isumaqatigiissitsiniartartut

forpligtelse pisussaaffik

forretningsministerium Naalakkersuisuugallartut

forræderi killuussineq

forsigtighedsprincippet mianersortussaaneranut najoqqutassiaq; mianersornissamik tunngavissat

forskellige (blandede) bestemmelser aalajangersakkat assigiinnigitsut

Forskelsbehandling assiinnngisitsineq
forskrifter malittarisassat; malitassiat
forslag af principiel betydning siunnersuutit tunngaviusumik isigisariallit
forslag til mistillid tatiginninnginnermik nalunaaruteqarnissamat siunnersuut
forslag til vedtagelse aalajangiiffigisassatut siunnersuut
Forsoningskommissionen Saammaateqatigiinnissamat Isumalioqatigiissitaq
forsvarsalliance illersoqatigiit; iligiit
forvaltning ingerlatsivik; ingerlatsineq
forvaltningsmyndigheder ingerlatsinermi oqartussaasut
forvaltningsret ingerlatsineq pillugu inatsiseqartitsineq
free association (frivillig sammenslutning (afhængige stater)) naalagaaffiit peqatigiikkumasut
(naalagaaffiit imminnut pisariaqartittut))
fremgangsmåde periaaseq; periuseq; suleriaaseq
fremmed efterretningsvæsen naalagaaffiit allat isertortumik paasiniaasartui
fri, forudgående og informeret samtykke kiffaangissuseqartumik, sioqqutsisumik
paasimmillumu akuersineq
fri proces nammineq aningaasartuutiginnngisamik eqqartuussisulersuussineq
fri presse tusagassiuutit naqisimaneqanngitsut
frigørelse aniguisitaaneq; kiffaajunnaarneq
frihedsberøvelse kiffaangissusiiagaaneq; kiffaangissusiiagaaneq
frihedsrettigheder kiffaangissuseqarsinnaatitaanerit
fritagelse af Naalakkersuisut Naalakkersuisunik atuukkunnaarsitsineq
fundamentale friheder tunngaviusumik kiffaangissuseqarfiit
fungerende Naalakkersuisut Naalakkersuisuugallartut
fungerende parlament inatsisartuugallartut
fædreland nuna inunngorfik; nunavigisaq
fælles beslutningskompetence ataatsimut aalajangiisinnaassuseqarneq
fælles bestemmelser aalajangersakkat tamanut atuuttut
fællesbestemmelser ataatsimut aalajangersakkat
fælles eje ataatsimoorullugit pigisat
fælles ejendomsret til land nunamik ataatsimut piginnittussaaneq

G

gamle sædvaner ileqqutoqqat

generelle bestemmelser aalajangersakkat nalinginnaasut

global nunarsuarmut tamarmut siaruarsimasoq

god advokatskik eqqartuussissuserisut ileqqorissaartussaanerat

god forvaltningsskik ingerlatsinermi ileqqorissaarnissaq; ileqqorissaarneq naapertorlugu
ingerlatsineq

god lovgivningsskik inatsisilioriaaseq pitsaasoq

god medborgerskab innuttaaqataalluarneq

god regeringsførelse pitsaasumik naalakkersuineq

grundlov inatsit tunngaviusoq

grundlovsbrud inatsimmik tunngaviusumik unioqqutitsineq

grundlovsdag inatsisitaarfik

grundlovsforhør inatsisit tunngaviusut naapertorlugit killisiuineq

grundlovskommission inatsisit tunngaviusut pillugit isumalioqatigiissitat

grundlovsreform inatsisinik tunngaviusumik aaqqissusseqqinneq

grundlovssikret inatsisini tunngaviusuni illersugaasoq; inatsisitigut tunngaviusutigut
illersugaasoq

grundlæggende menneskerettigheder inuttut pisinnaatitaaffiit tunngaviusut

grundlæggende rettighed tunngaviusumik pisinnaatitaaffik

grundlæggende frihedsrettigheder tunngaviusumik kiffaangissuseqarnissamut pisinnaatitaaffiit

grupperettigheder inuit ataatsimoortut pisinnaatitaaffii

grænsekontrol killeqarfinni nakkutilliineq

Grønlands Domstole Kalaallit Nunaata Eqqartuussivii

Grønlands flag Kalaallit Nunaata erfalasua; Erfalatorput

Grønlands Grundlov Kalaallit Nunaannut Inatsit Tunngaviusoq

Grønlands Landsret Nunatta Eqqartuussisuuneqarfia

Grønlands nationaldag Nunatta Ullua

Grønlands Råd for Menneskerettigheder Inuit Pisinnaatitaaffiit pillugit Siunnersuisoqatigiit

Grønlands Selvstyre Namminersorlutik Oqartussat

Grønlandsk indfødsret Kalaallit Nunaanni innuttaassuseqarneq

Grønlandsk luftrum Kalaallit Nunaata silaannakkut killeqarfiata ilua

Grønlandsk ret Kalaallit Nunaanni inatsiseqartitsineq

Grønlands søterritorium Imartat Kalaallit Nunaata oqartussaaffigisai

H

habilitet suliamut akuusinnaaneq; suliamut attuumassuteqamginneq

handicappedes rettigheder inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii

handicaptalsmand inuit innarluutillit illersuisuat

havret immani pisinnaatitaaffiit

henstillinger innersuussutit

hjemland nunagisaq; nuna angerlarsimaffigisaq

hjemmel inatsisitigut tunngavik

hjemmelskrav inatsisitigut tunngavissaqarnissamik piumasaqaat

hudfarve ammip qalipaataa

hverv atuuffik

højesteret eqqartuussiviit qullersaat

højesterets præsident eqqartuussiviit qullersaaata præsidentia

højforræderi nunamik ajunaartitsineq

højtidelig forsikring om ubrodeligt at ville holde grundloven inatsisit tunngaviusut
unioqqutinnngisaannarumallugit ilumoorluinnartumik neriorsuineq

håndhævelse atortitsineq

I

”I erkendelse af, at det grønlandske folk er et folk i henhold til folkeretten med ret til selvbestemmelse” ”Nunat tamat akornanni inatsisit malillugit inuiaat kalaallit namminneq
aalajangiinnaassuseqarlutik inuiaanerat akueralugu”

idealer nuannaartorisat; maligassat

ikke-diskrimination assigiinnngisitsinnginnissaq

ikke-forskelsbehandling assigiinnngisitsinnginnissaq

ikke-levende ressourcer pisuussutit uumaatsut

ikrafttrædelsesbestemmelse atuutilersitsinermut aalajangersagaq; atortuulersitsissutitut
aalajangersagaq

ILO-konvention 87 vedrørende foreningsfrihed og retten til at organisere sig

Kiffaannngissuseqartumik peqatigiifiliorsinnaanermut kattuffiliorsinnaanermullu
pisinnaatitaaffimmut ILO-p isumaqatigiissutaa 87

ILO-konvention 105 Afskaffelse af tvangsarbejde Pinngitsaaliilluni sulisitsisarnerup

atorunnaarsinneqarnissaanut ILO-p isumaqatigiissutaa 105

immaterielle rettigheder atorussiaangitsutigut pisinnaatitaaffiit

immunitet unnerluutigineqarsinnaannginneq

“Inatsisartut er ukrænkeligt” “Inatsisartut innimiginarluinmartussaapput”

Inatsisartuts Ombudsmand Inatsisartut Ombudsmandiat

informations- og ytringsfriheden naqisimaneqanngitsunik paasissutissiisinnaatitaaneq
oqaaseqarsinnaatitaanerlu

indfødsret innuttaassuseq; naalagaaffimmi innuttaasutut pisinnaatitaaneq

indfødte folk nunat inuui

indledende bestemmelser aalajangersakkat aallarniutaasut

indvandrere numasisoq

“Ingen minister kan forblive i sit embede, efter at folkettinget har udtalt sin mistillid til ham”

“Inatsisartut tatiginani ilisimatippanni ministeri kinaluunniit atorfirmiit tunuartaqarpoq”

“Ingen straf uden retsregel” “Inatsisunik maleruagassaqaqtinnagu pillaasoqassamgilaq”

inhabilitet suliamut akuusinnaannginneq; suliamut attuumassuteqarpallaarneq

Institut for Menneskerettigheder inuit pisinnaatitaaffiit instituti

integrationsprøve innuttaasunngorniap misilitsinnera

international aftale nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

International konvention om borgerlige og politiske rettigheder Innuttaasutut politikkikkullu
pisinnaatitaaffiit pillugit nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

International konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder
Aningaasarsiornikkut, innuttaaqataanikkut piorsarsimassutsikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit
nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

international traktat nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissut

international organisation nunat tamalaat akornanni suliniaqatigiiffik; nunat tamalaat akornanni
kattuffik

internationale forhold nunat tamalaat akornanni pissutsit

internationale forpligtelser nunat tamalaat akornanni pisussaaffiit; naalagaaffiit assigiinngitsut
pisussaaffii

international overenskomst nunat tamalaat isumaqatigiissutaat

international sædvane nunat tamalaat akornanni ileqquusut

internationalt samarbejde nunat tamalaat suleqatigiinnerat

interesseorganisationer soqutigisaqatigiit

J

jura inatsisilerineq

juridisk kyndig inatsisinik ilisimasalik

juridiske rettigheder og forpligtelser inatsisitigut pisinnaatitaaffiit pisussaaffillu

jurist inatsisileritooq

K

Kirken i Grønland Kalaallit Nunaanni Ilagiit

kirke ilagiit; ilagiissoqatigiit

kirkeforfatning ilagiit pillugit inatsisit tunngaviusut

kirkens styrelsmæssige forhold ilagiinni siulersorneqarnikkut pissusiusut

kollektiv ejendomsret ataatsimoorluni piginnittussaaneq

kollektive rettigheder ataatsimoorullugit pisinnaatitaaffiit

koloni nunasiaq

kolonialisme nunasiaqartuuneq; nunasiaateqarneq

kolonisationshistorie nunasiaqarnerup oqaluttuassartaa

kolonisering nunasiaateqalerneq

kolonitiden nunasiaanerup nalaa

kommission isumalioqatigiissitat

kommissorium suliakkiissummut najoqqutassiaq; suliassarititat

kommunalret kommuninik inatsiseqartitsineq

kommunalt selvstyre kommunit namminersortuunerat; kommunit nammineersinnaatitaanerat

kommunalt styre kommunit aqutsinerat

kongeunion (personalunion) kunngi peqatigiissutigalugu naalagaaffeqatigiinneq

kompetence pisinnaatitaaneq; piginnaaneq

kompetenceopbygning piginnaasanik annertusaaneq

konfliktmægling akerleriinnik isumaqatigiissitsiniartarneq

”Kongen kan ikke uden folketingets samtykke være regent i andre lande” ”kunngi inatsisartunit akuerineqarani naalagaaffinni allani naalackersuisuusinnaanngilaq”

konstituerende landstingssamling Inatsisartut inissitsiterlutik ataatsimiinnerat

konstituering af udvalg ataatsimiititaliat inissitsiternerat

konstitutionel inatsisit tunngaviusut naapertorlugit; inatsisitigut tunngaviusutigut

konstitutionelle rettigheder inatsisit tunngaviusut naapertorlugit pisinnaatitaaffiit; inatsisitigut tunngaviusutigut pisinnaatitaaffiit

konstitutionelt demokrati inatsisit tunngaviusut naapertorlugit tamat oqartussaaqataanerat; inatsisitigut tunngaviusutigut tamat oqartussaaqataanerat

konvention (traktat) naalagaaffiit isumaqatigiissutaat

Konvention mod tortur og anden grusom menneskelig eller nedværdigende behandling eller straf Naalliutsitsisameq allatullu peqqarniingaartumik, inuppalaanngitsumik imaluunniit nikanarsaataasumik pinnittarneq imaluunniit pillaasarneq akiomiarlugit naalagaaffiit isumaqatigiissutaat

Konventionen om oprindelige folk og stammefolk i selvstændige stater (ILO 169) Nunat inoqqaavi inuiaallu naggueqatigiit naalagaaffinni namminersortuniittut pillugit isumaqatigiissut (ILO 169)

korruption peqquserlulluni iluanaarniarneq

kulturel identitet kulturikkut kinaassuseq

kulturelle rettigheder kulturikkut pisinnaatitaaffiit

kvalificeret flertal piumasaqaatitalimmik amerlanerussuteqarneq

kvinderettigheder arnat pisinnaatitaaffii

køn suaassuseq

kønsdiskriminering, kønsdiskrimination suaassuseq patsisigalugu assigiimngisitsineq

køreplan ingerlanissamut pilersaarut

L

landets ressourcer nunap pisuussutai

landsforræderi nunagisamik killuussineq

landskadelig virksomhed nunagisamik ajoqusiiniarneq

Landstinget Inatsisartut

levende ressourcer pisuussutit uumassusillit

ligebehandling naligiissitsineq

ligebehandling af kvinder og mænd arnat angutillu naligiimmik pineqarmissaat

ligeberettigelse naligititaaneq; naligiimmik pisinnaatitaaneq

ligeret assigiimmik pisinnaatitaaneq

ligestilling naligiissitaaneq

ligestilling af mænd og kvinder angutit arnallu naligiissitaanissaat

ligestillingsrådet Naligiissitaanermut Siunnersuisoqatigiit
lighed for loven inatsisinut naligiissuseq
lighedsgrundsætning naligiimmik pinnittarnermik tunngavik
lighedsprincip naligiimmik pinnittarneq
livsform inooriaaseq
lov og ret inatsiseqarnikkut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaanerit
lovens kundgørelse inatsisip tamanut ilisimatinneqarnera
loves grundlovmæssighed inatsisit inatsisinut tunngaviusunut naapertuuttuussusiat
lovfæstelse inatsisitigut aalajangersagaaneq
lovgivende forsamling inatsisiliortut; inatsisartut
lovgivende magt inatsisiliortut (inatsisartut)
lovgivningskompetence inatsisiliortussaataitaneq
lovgivningsproces inatsisiliorneq

M

magtadskillelse pissaanermik avissaartitsineq
magtanvendelse pissaanermik atuineq
"Magten udgår fra folket" *"pissaaneq inunmit aallaaveqarpoq"*
magtens tredeling oqartussaaffiit pingasunut immikkoortitererat
magtmisbrug pissaanermik atornerluineq
mangfoldighed (diversitet, forskellighed) assigiinngisitaarneq
"Med lov skal land bygges" *"inuiaat inatsisinik qarmarneqassapput"*
"Med magt må følge ansvar" *"pissaaneqartitaaneq akisussaataitaneermik
malitseqartariaqarpoq"*
medbestemmelsesret aalajangeeqataasinnaaneq
medborger inuiaqat; nunaqqat
medborgerskab innuttaaqataaneq
medindflydelse sunniuteqaqataaneq
meddelelse af indfødsret innuttaasunnngortitsineq
mellemløbet overenskomst inuiannut allanut isumaqatigiissut
mellemløbet anliggender inuiaat assigiinngitsut akornanni pissutsit
mellemløbet myndigheder naalagaaffiit assigiinngitsut pisortaataat
mellemløbet organisation naalagaaffiit akornanni suliniaqatigiiffik

mened peqquserlulluni uppersarsaaneq
menighedsrepræsentationer ilagiit simiisaat
menneskerettigheder inuttut pisinnaatitaaffiit; inuit pisinnaatitaaffii
menneskets værdighed inuup ataqinassusia
menneskeværdig behandling af borgerne innuttaasut inuppalaartumik pineqarnissaat
midlertidig (foreløbig, provisorisk) grundlov inatsisit tunngaviusuugallartut
midlertidige udvalg ataatsimiititaliaagallartut
mindretal (minoriteter) ikinnerussuteqartut
mindretalsbeskyttelse ikinnerussuteqartunik illersuineq
mindretalsregering naalakkersuisut ikinnerussuteqartut
mindretalsrettigheder ikinnerussuteqartut pisinnaatitaaffii
minister ministeri; naalakkersuisoq
ministeransvarlighedslov ministerit akisussaanerat pillugu inatsit
mistillidsdagsorden tatiginninnginnermik nalunaaruteqarluni oqaluuserisassatut siunnersuut
mistillidsvotum tatiginninnginnermik nalunaaruteqarneq
monarki (kongedømme) kunngearfik; kunngearneq
Montevideo Konventionen om Staters Rettigheder og Pligter naalagaaffiit pisinnaatitaaffii
pisussaaffiilu pillugit Montevideomi isumaqatigiissut
mundtlighed oqaatsitigut saqqummiussisussaatitaaneq
myndigheder oqartussat; oqartussaaitat
mægling (mediation) isumaqatigiissitsiniarneq

N

nation inuiaat; inuiaqatigiit; nuna
nationale myndigheder nunami namminerimi oqartussaasut; naalagaaffimmi oqartussaasut
nationalbank anaalagaaffiup aningaaserivissuaq
nationalfølelse inuiaqatigiussutsimik misigineq; inuiaqatigiussutsimik pingaartitsineq
nationale mindretal naalagaaffimmi ikinnerussuteqartut
nationale symboler inuiaat ilisarnaataataat
nationale værdier inuiattut pingaartitat
nationalisme inuiaqatigiussutsimik pingaartitsivallaarneq
Nationalt ejerskab til forfatningen inatsisinut tunngaviusunut inuiaat piginnittuunissaat
nationalt samlingsmærke naalagaaffimmi ataatsimut nalunaaqut

nationalt samlingspunkt naalagaaffimmi ataatsimoortuunermik ersiut
nationernes selvbestemmelsesret inuiaat nammineq aalajangersaasinnaatitaanerat
nationsbygning inuiannik qarmaaneq
naturalisering innuttanngortitsineq; innuttanngortitaaneq
naturalieøkonomi (subsistensøkonomi) pissarsiat tunngavigalugit inuuniuteqarneq
naturens rettigheder pinngortitap pisinnaatitaaffii
naturressourcer pinngortitap pisuussutai
naturrigdomme pisuussutit pinngortitameersut
nedskrevet forfatning inatsisit tunngaviusut allagannguussimasut
negativ parlamentarisme inatsisartoqarmermi ikinnerussuteqartunik naalakkersuisoqarneq
nepotisme qanitanik qanigisanillu salliutitsineq
neutralitet arlaannaannulluunniit attuumassuteqannginneq; arlaannaannulluunniit atannginneq
Nordisk Konvention Social Bistand og Sociale Tjenester Isumaginninnikkut ikiorsiisarnermut
aamma sullissisarnermut Nunat Avannarliit isumaqatigiissutaat
Nordisk konvention om social sikring Isumaginninnikkut qulakkeerinninnissamik Nunat
Avannarliit isumaqatigiissutaat
nyvalg nutaamik qinersineq
nærdemokrati qanimut tamat oqartussaaqataanerat

O

offentlig forvaltning pisortat ingerlatsinerat; pisortatigut ingerlatsineq
offentlig myndighed pisortat oqartussaatitaat
offentlige institutioner pisortat suliffeqarfutaat
offentlige organer pisortat suliassaqarfi
offentlighed tamanut ammasuunissaq
offentlighed i forvaltningen pisortat ingerlatsinerat pillugu paasitinneqarsinnaatitaaneq
offentligheden innuttaasut
offentligret pisortanut oqartussaasunut inatsiseqartitsineq
offentligt anliggende pisortat suliassaqarfiat; pisortat suliassaataat; pisortat susassarisaat
officielle symboler pisortatigoortumik ilisarnaatit
officielt sprog pisortatigoortumik oqaatsit
omfordeling nutaamik agguaaneq
omvalg qinerseqinneq

opfyldelse naammassinninneq; piviusunnngortitsineq
ophævelsesbestemmelse atorunnaarsitsinermi aalajangersagaq
opløsningsretten atuukkunnaarsitsisinaaneq
oprindelige folks rettigheder nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii
oprindelse pilerfik; kingoqqivik
oprør pikitsitsineq
organer oqartussaasut; oqartussaaitat
organisation soqutigisaqaqatigiit; suliniaqatigiiffik; kattuffik
overbevisning nalunngeqatigimissuseq
overenskomst isumaqatigiissut
overgangsbestemmelser ikaarsaariarnermi aalajangersakkat
overgangsordning ikaarsaariarnermi aaqqissuussineq
overgangsperiode piffissaq ikaarsaariarfiusoq
overordnede retningslinjer pingaamerusutigut tunaartarisassat
overstatslig naalagaaffiup akisussaaffiata qulaaniittoq
overstatslige organisationer naalagaaffiit akornanni qulliusumik suliniaqatigiiffiit
overvågning nakkutillineq; alapernaarsuineq

P

parlament inatsisiliortut (inatsisartut)
parlamentarisk demokrati inatsisartutigootumik tamat oqartussaaqataanerat
parlamentarisk immunitet inatsisiliortut unnerluutigineqarsinnaamginnerat
parlamentarisme inatsisiliortunik tunngaveqartussaaitaaneq
partnerskab peqatigiinneq
patriotisme (fædrelandskærlighed) nunagisamik asanninneq
pligt pisussaassuseq
positiv parlamentarisme inatsisartoqarnermi amerlanerussuteqartunik naalakkersuisoqarneq
principbetænkning tunngaviusumik isumaliutissiissut
principper tunngaviit
privilegier immikkut pisinnaatitaaffiit
procedure periaaseq; suleriaaseq
præambel aallaqqaasiut
præsident præsidenti

prøvelse misiliineq; misissuineq

”På grund af race, køn, religion, etnicitet, nationalitet, politisk overbevisning eller seksuel observans” *”Ammip qalipaataanik, arnaanermik/angutaanermik, upperisamik, sumit naggueqarnermik, nunamit suminngaanneernermik, politikikkut isummamik anguteqammilluunniit/arnaqammilluunniit atoqateqartartuunermik pissuteqartumik”*

R

racediskriminering, racediskrimination ammip qalipaataa patsisigalugu assigiinngisitsineq

ratifikation / Ratificering atuuttussanngortitsineq; atortussanngortitsineq

redaktionskomité aaqqissuisut (missiliuusiortut)

regent kunngi; naalagaaffimmi qullersaasoq

regering naalakkersuisut

regeringschef naalakkersuisunut pisortaq

regeringsdannelse naalakkersuisunik atuutilersitsisarneq

regeringsform naalakkersueriaaseq

regeringsleder naalakkersuisuni pisortaq

regeringsomdannelse naalakkersuisut allanngortitererat

regeringssæde naalakkersuisut najugaat

religionsfrihed upperisarsiornikkut kiffaanngissuseqarneq

repræsentanter sinniisuutitat

repræsentativt demokrati sinniisuutitaqarneq aqputigalugu tamat oqartussaaqataanerat

republik kunngiitsuuffik

Republikken Grønland Kunngiitsuuffik Kalaallit Nunaat

responsum immikkut ilisimasalittut oqaaseqaat

retlig trinfølge inatsisit tunngavigalugit tulleriaarnerit

retssamfund inuiaqatigiit inatsiseqartitsinermik tunngaveqarlutik ingerlanneqartut

retssikkerhed inatsisitigut isumannaatsuumissaq

”Retssproget er grønlandsk og dansk” *”Oqaatsit eqqartuussinermi atornegartussat tassaapput kalaallisut danskisullu oqaatsit”*

retssædvanen inatsiseqartitsinikkut ileqqusoq

Retten i Grønland Kalaallit Nunaanni Eqqartuussivik

retterne eqqartuussiviit

rettigheder og pligter pisinnaatitaaffiit pisussaaffillu

rettighedsfortabelse pisinnaatitaaffinnik annaasaqameq
rigets tarv naalagaaffiup iluaqutissaa
rigsadvokaten naalagaaffiup eqqartuussissuserisua
rigsfællesskabet naalagaaffeqatigiinneq
rigsmyndigheder naalagaaffimmi oqartussat
Rigsombudsmand Naalagaaffiup Sinniisua
Rigsombudsmanden i Grønland Naalagaaffiup Kalaallit Nunaanni Sinniisoqarfia
rigssprog naalagaaffimmi oqaatsit [atorneqartut]
rigssymboler naalagaaffiup ilisarnaatai
rigsvåben naalagaaffiup ilisarnaataa; naalagaaffiup våbenia
råd siunnersuisoqatigiit
Rådet for Grønlands Retsvæsen Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqameq pillugu
Siunnersuisoqatigiit
rådgivende organer siunnersuisutut ingerlataqartut
rådslagninger siunnersuisoqatigiinnerit

S

sagkyndig vurdering sulianik ilisimasallit naliliinerat
samarbejdsgruppe suleqatigiissitat
samfundsborger inuiaqataasq
samfundstjeneste inuiaqatigiinnik kiffartuussineq; inuiaqatigiinnik sullissineq; inuiaqatigiinni
sulisitaaneq
sammenslutning peqatigiit
sammenslutninger af stater naalagaaffittut kattuteqqasut
samtykke akuersineq; akuersaaneq
secession anineq; avissaaneq
seksualitet kinguaassiuutinut tunngasutigut pissuseq
selvbestemmelse nammineq aalajangersaaneq
selvbestemmelsesret nammineq aalajangersaasinnaaneq; nammineq aalajangiinissamut
pisinnaatitaaneq
selvstyre (autonomi) namminersomeq
Selvstyrekommisionen Namminersomeq pillugu Isumalioqatigiissitat
Selvstyret Namminersorlutik Oqartussanut inatsiseqartitsineq

selvstændighed namminiilivinnissaq
sexisme suaassutsikkut immikkoortitsineq
simpelt flertal [nalinginnaasumik] amerlanerussuteqarneq
skriftlig erklæring på tro og love eqquutsitsinissamik uppernarsaalluni atsiorneq
småstat (mikrostat) naalagaafferaq [millionit ataatsit inorlugit inulik]
sociale og økonomiske rettigheder inuttut atukkatigut aningaasarsiornikkullu pisinnaatitaaffiit
socialret isumaginninneq pillugu inatsiseqartitsineq
spionage kilitsissiatut sulineq
sproglige rettigheder oqaatsitigut pisinnaatitaaffiit
stadfæstelse atuuttussanngortitsineq
stammefolkninger naggueqatigiit
stammefolk inuiaat naggueqatigiit
stat naalagaaffik
statsborger naalagaaffimmi innuttaasq
statsborgerret [naalagaaffimmi] innuttaasutut pisinnaatitaaneq
statsborgerskab innuttaassuseqarneq; [naalagaaffimmi] innuttaaneq
statsbygning naalagaaffissamik qarmaaneq
statschef naalagaaffimmi pisortaq
statsdannelse naalagaaffimmik qarmaaneq
statsforbund (konføderation) naalagaaffeqatigiit kattusimasut [ataatsimoorullugit
naalakkersuisoqanngitsut]
statsforfatning naalagaaffiup inatsisai tunngaviusut
statsform naalagaaffiusaaseq; naalagaaffioriaaseq
statsfællesskab naalagaaffiit peqatigiissut
statskirke naalagaaffiup ilagiissortai
statslige myndigheder naalagaaffimmi oqartussaasut
statsminister ministeriuneq
statsmyndigheder naalagaaffimmi oqartussaasut; naalagaaffimmi oqartussaaitat
statsoverhoved naalagaaffiup qullersaa; naalagaaffimmi qullersaasq
statsret naalagaaffik pillugu inatsiseqartitsineq
statssamfund naalagaaffiit suleqatigiissut
statsskik naalagaaffimmi ileqqusoq
statssuccession nunap naalagaaffimmit ataatsimiit allamut ikaarsaarnera
statsvåbenet (rigsvåbenet) naalagaaffiup ilisarnaataa

stedfortræder sinniisussaq
stemmeberettiget taasisinnaatitaasoq; qinersisinnaasoq
stemmeflerhed amerlanerusut isumaat; taasisut amerlanerusut isumaat
stemmelighed taasinerit amerlaqatigiinnerat; taasinerit naligiinnerat taasisussaataitaaneq
stemmeret taasisinnaatitaaneq
styreform aqutseriaaseq
stående udvalg ataatsimiititaliat ataavartut
suveræn namminersortoq; kisermaassisoq
suverænitet (højhedsret, territorialhøjhed) imminut naalagaaffittut oqartussaaffigineq
suverænitetssafgivelse imminut naalagaaffittut oqartussaaffiginerup ilaanik tunniussineq
suverænitetshåndhævelse imminut naalagaaffittut oqartussaaffiginermik atoritsineq
symbol ilisarnaat
sædvaner ileqqut; ileqquliutit
særlige bestemmelser aalajangersakkat immikkut ittut

T

terminologi taaguusersuutit
territorialfarvand nunap/naalagaaffiup imartaa oqartussaaffigisaq
territorialgrænse nunap/naalagaaffiup oqartussaaffigisap killeqarfia
territorium nunap/naalagaaffiup oqartussaaffia
terrorisme peqqarniisaarneq; peqqarniisaarniarneq; pinerliiniarneq
tilforordnet medlem immikkut ilaasortaataitaq
tillægsbestemmelse ilassutitut aalajangersagaq
tillægsbevilling ilassutitut aningaasaliissutit
tillægsbetænkning ilassutitut isumaliutissiissut
tilsyn nakkutilliineq
tilsynsmyndighed nakkutilliisuutitat; nakkutilliisutut oqartussat
tolerance akaarinminneq
traditionelle fangst- og jagtrettigheder piniarnermut aallaaniarnermullu qangaaniilli
 pisinnaatitaaffiit
transseksualitet suaassutsimik allannguerusunneq
tredeleg af magten oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiternerat
trossamfund uppeqatigiit

tvist akkerliissut; isumaqatigiinngissut
tvistløsning saqitsaanmermi aaqqiineq

U

uafhængig arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq; nammineersoq
udenrigsanliggender nunanut allanut tunngasut
udenrigs- og sikkerhedspolitiske anliggender nunanut allanut sillimaniarnermullu tunngasut
Udenrigsudvalget Nunanut Allanut Ataatsimiititaliaq
udkast til Grønlands Grundlov Kalaallit Nunaata Inatsisaanut Tunngaviusunut missingersuusiaq
udlænding nunami allamiu; takornartaq
Udvalget til Valgs Prøvelse Qinigaanerup Misilinneqarnissaanut Ataatsimiititaliaq
udøvende magt inatsisinik atuutsitsiisut (naalakkersuisut)
underinstans oqartussaasoq alliunerusoq
underudvalg immikkut ataatsimiititaliaaraq
undervisningspligt atuartitaasussaatitaaneq; atuartussaannermut pisussaaffeqarneq
undtagelsestilstand sukannersumik [inatsisiliorneq atornagu] naalakkersuineq
UNESCO Naalagaaffiit Peqatigiit Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut, Kulturimut,
Attaveqatigiinnermut Paasissutissiuisarnermullu Suliniaqatigiiffiat
union (sammenslutning) naalagaaffiit peqatigiissut; naalagaaffiit peqatigiinnerat
unionsråd naalagaaffiit peqatigiissut siunnersuisoqatigiiffiat
universelle rettigheder pisinnaatitaaffiit tamanut atuuttut
upartisk illuinnaasiunngitsoq, kinaassusersiunngitsoq
upartiskhed arlaannaannulluunniit illersuisuunnginneq

V

valg qinersineq
valg i utide maanaannakkut qinersineq
valgs prøve qinigaanerup misilinneqarnera
valgbarhed qinigaasinnaaneq
valgkreds qinersivik
valgperiode qinigaaffik; piffissaq qinigaaffik

valgret qinersisinnaatitaaneq

valgretsalder qinersisinnaatitaasut ukiuisa killingat

velfærdssamfund inuiaqatigiit atugarissaartut

velfærdsstat naalagaaffik atugarissaarfiusoq

verdensarv nunarsuarmiut eriagisassaat

Verdenserklæringen om menneskerettighederne inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit

silarsuarmioqatigiinnut nalunaarut

verdnessamfundet nunarsuarmioqatigiit; silarsuarmioqatigiit

vetoret itigartitsisinnaatitaaneq

vidensopbygning ilisimasanik annertusaaneq

vold nakuuseq; persuttaaneq

voldgiftsret isumaqatigiissitsiniarnikkut eqqartuussivik

værdier pingaartitat

værdighed ataqinassuseq

værdinormer naleqartitat tunngavigisat

værnepligt sakkutuujususaatitaaneq

Y

ytringsfrihed killiliiffigineqarani isummersinnaatitaaneq (isummersinnaanermik

pinnaatitaaffik)

Æ

ældres rettigheder utoqqaat pisinnaatitaaffii

ændringsprocedurer allanngortitsinissamut periaatsit; allanngortitsinissamut suleriaatsit

æreskrænkende udtalelser ataqinassusermik innarliisumik oqaaseqaateqarnerit

Ø

økonomiske og sociale rettigheder aningaasarsiornikkut aamma inuttut atukkatigut

pinnaatitaaffiit

østat naalagaaffik qeqertaasoq

øverstbefalende sakkutuut qullersaat

øverste statsmyndigheder (parlament, regering, domstole) naalagaaffimmi oqartussaasut
qullersaat (inatsisartut, naalakkersuisut, eqqartuussiviit)

øvrigheden oqartussaasut; pisortat

øvrighedsperson pisortaq

Å

åbenhed i den offentlige forvaltning pisortat ingerlatsineranni ammasuunissaq

åbningsdebat ammaanersiorluni oqallinneq

åbningstale ammaanersiorluni oqalugiaat

åndsfrihed anersaakkut kiffaangissuseqarneq

ILANNGUSSAQ 3

Mike Sfraga and Jack Durkee (eds.),
external insight and analysis by the
polar Institute of the Wilson Center
for Consideration by the Greenlandic
Constitutional Commission.
Greenland's Geopolitical Position
and Strategic Importance,
21. april 2021,
Wilson Center's Polar Institute

One Woodrow Wilson Plaza,
1300 Pennsylvania Avenue, NW
Washington, DC 20004-3027
T 202.691.4000 | www.wilsoncenter.org

**External Insights and Analysis by the Polar Institute of the Wilson Center
for Consideration by the Greenlandic Constitutional Commission**

Greenland's Geopolitical Position and Strategic Importance

April 21, 2021

Introduction

The Wilson Center's Polar Institute was asked by the Greenland Constitutional Commission to address various issues related to foreign and security policies, as they relate to the development of Greenland's future constitution. The Government's Working Group on Foreign and Security Policy outlined four main areas of particular interest in this consultation: the issue of neutrality and alliances; the concept of militarization and demilitarized zones; the Arctic and Antarctica, and; other defense and security policy issues. Within these four main areas, the Working Group provided the following as context for the Wilson Center's analysis.

Task 1: Neutrality and Alliances

1. Conditions for membership (including whether membership countries concerned must have their own military and defense preparedness).
2. The benefits and consequences of participating in such alliances, and of maintaining neutrality.
3. What invoking neutrality in peacetime, and in conflict, entails.

Task 2: Demilitarized Zones

1. A brief description of demilitarized zones.
2. Which areas are typically demilitarized, and why they are demilitarized.

Task 3: Arctic and Antarctica

1. Whether parts of the Antarctica Treaty are relevant to the Arctic.
2. What possible grounds exist for creating a similar treaty or comprehensive agreement for the Arctic.
3. Comment on the Treaty of Svalbard, its creation, aim, and application.

Task 4: Other Defense and Security Issues

1. What issues and threats should be addressed by Greenland in foreign and security terms, in addition to aspects including geography, air, sea, epidemics, resources, cyber, and food security.

We trust these insights and analysis will inform the Commission's discussions and deliberations and welcome the opportunity to further explore these matters in further detail if such engagement is helpful. On behalf of the Polar Institute, respectfully submitted to Greenland's Constitutional Commission.

Dr. Mike Sfraga
Director, Polar Institute

Mr. Jack Durkee
Program Associate, Polar Institute

Table of Contents

- Page 4 Task 1: Neutrality and Alliances
- *Dr. Stacy Closson, Global Fellow, Kennan Institute, Wilson Center; Director of Russia and Eurasia Studies, National Intelligence University*
- Page 7 Task 2: Demilitarized Zones
- *Dr. Heather Exner-Pirot, Managing Editor, Arctic Yearbook; Global Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
- Page 10 Task 3: Arctic and Antarctica
- *Ambassador David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
 - *Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
- Page 16 Task 4: Other Defense and Security Issues
- *Dr. Michael Sfraga, Director, Polar Institute, Wilson Center*
 - *Ambassador David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*
 - *Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center*

Task 1: Neutrality and Alliances

Dr. Stacy Closson, Global Fellow, Kennan Institute, Wilson Center;
Director of Russia and Eurasia Studies, National Intelligence University

Summary: A newly independent Greenland in the Arctic has several strategic options: join NATO, join the European Union, create a partnership with individual countries, or remain neutral. Of these, NATO provides the best security guarantee by means of a larger more fortified presence in the Arctic with allies such as Canada, Denmark, Iceland, and the United States. The costs of NATO membership are tailored to a country's individual capabilities and the benefits build on Denmark/Greenland's membership. Joining the European Union also enhances Greenland's security, but it encompasses broader economic, social, and legal frameworks. Greenland could also choose bilateral security guarantees with individual states, such as Denmark or the United States, but this may not be adequate in future years. Finally, Greenland can attempt to remain neutral, but it may leave Greenland vulnerable to competing interests among the Great Powers.

NATO membership is a sliding scale. It can be as bureaucratic or expedient as necessary. Each NATO member brings its own unique security challenges and capabilities to the Alliance. This may be an opportune time to explore membership in NATO, as Greenland has support from like-minded nations. Part of the negotiation towards membership includes discussions on finances and facilities. While there is a NATO-stated goal of spending 2% of a country's GDP on defense, only half of the current membership reach this goal and accommodations are made for countries with smaller economies or defense assets. Albania, North Macedonia, Belgium and Luxembourg, for example, fall below 2%, the lowest being about .6% GDP. Iceland does not have an air force or army, but does offer strategic basing and facilities for allied forces, and maintains a coast guard.

Those countries who have joined NATO since 1999 have gone through a process known as the Membership Action Plan (MAP). It is unclear if Greenland would have to formally apply for accession to NATO with a MAP. The MAP does not commit an aspirant or NATO to membership, but rather serves as an ongoing dialogue and practical advice and support in preparing for membership. Typically, a timetable of completion of necessary reforms is submitted to NATO by the aspirant, which may be completed before or after NATO membership. Ultimately, membership is based on consensus of all NATO members.

The benefits of NATO membership vary by country, but for all includes an alliance with a cohort of nations providing a mutual security guarantee in case of an attack. NATO also provides a forum for political military consultations with neighbors, as well as intelligence information. Other benefits could include technology and technical assistance; enhanced communication, wireless capacity and connectivity; and support for science and technology. NATO assets could assist Greenland in augmenting coastal defense and maritime patrolling, and in securing a crucial trans-Atlantic air corridor. NATO has particular expertise in securing cyber infrastructure from attack and countering the spread of disinformation.

The costs of NATO membership depend on a country's need and capabilities. The cost-sharing and burden-sharing should benefit Greenland. Offsetting the cost of funding defense would allow Greenland more choice in its economic future, and less dependence on natural resource extraction.

There may be social costs, such as the level of support the Greenlanders give to NATO membership based on whether they feel it reflects their values and supports their livelihoods. There is also the cost of joining an alliance that is increasingly at odds with Russia and China.

The most opportune time to discuss NATO membership may be now. Greenland has an advantageous negotiating position. First, during a pre-independence timeframe, while Greenland participates in NATO by way of Denmark, the Greenlandic government may begin exploratory talks with individual NATO allies on an informal basis. This option would require consultation and coordination with the Denmark. Second, NATO must secure the North Atlantic and Greenland offers important force projection capabilities. Therefore, Greenland could maximize the benefits of membership and minimize the costs. **Iceland is a relevant case study for Greenland.** Despite not having a standing army since 1869, Iceland under NATO maintains a military expeditionary peacekeeping force, an air defense system, a militarized coast guard, a police service, and a tactical police force. Iceland had a defense agreement with the United States from 1951 to 2006 for a military base, Naval Air Station Keflavik. The United States continues to provide for Iceland's defense and has returned some military assets to Iceland in recent years. Iceland also has agreements regarding military and other security operations with Norway, Denmark, and other NATO countries.

Membership in the European Union (EU) may offer Greenland security assistance to address internal challenges, as well as collective defense guarantees against external threats. In the Arctic, Sweden and Finland are members of the European Union, which has an increasingly active Common Security and Defense Policy and consultative process with NATO. However, membership entails a far broader political, social, economic, and legal framework than NATO. Membership in the EU might also complicate efforts that Greenland might wish to pursue in building closer economic and security ties with Canada and the United States.

Neutrality is another option. Neutrality in some respects can have a positive connotation. It is used as a tool to stay out of wars. Neutrality can also be seen as putting human security first; issues of food, health, and the environment take precedence. Forces are dedicated to support peacekeeping.

However, Greenland's strategic location, the history of being part of a trans-Atlantic security alliance, and close relations with FVEY (the United States, the United Kingdom, Canada, Australia and New Zealand) in commercial sectors may cause other states to question the extent of Greenland's neutrality.

Several European states originally declared their neutrality, including Austria, Finland, Ireland, Malta, Sweden and Switzerland. While neutrality initially meant refraining from membership in alliances and/or fighting in wars, circumstances have changed.

First, war between states is on the decline and war as an event that begins and ends is less relevant. Russia views itself as being in a constant state of conflict and uses tools of cyber intrusion and disinformation to undermine democracies. Second, the framework in which neutrality worked after the Second World War is less realistic today. While European countries may still proclaim neutrality in their constitutions, after joining the European Union, their requirements for collective defense have led to a re-examination of the meaning of neutrality. Additionally, several European

states who have declared neutrality participate in NATO activities as members of the Partnership for Peace program.

Neutrality may offer countries some leverage over more powerful countries who have strategic interests in their countries. These countries receive benefits from enhanced cooperation with NATO, bolstered by bilateral defense agreements. However, sometimes the middle road of being neither an ally nor completely neutral invites competition by greater powers for influence leading to conflict.

International Relations theories offer strategic approaches. The first is balancing. Greenland could develop military capabilities to constrain the most powerful and rising states from being a threat. This can involve joining an alliance to balance and gain more leverage over a dominant or rising power. An alternative to hard power is when a weaker state uses skillful economic and diplomatic tools to constrain more powerful states, leading to frustration and increasing the cost for the stronger state to take action. The second is bandwagoning. Greenland could choose to ally with a more powerful state or group of states to secure bilateral security guarantees with individual states, such as Canada, Denmark, Iceland or the United States. The third is hedging. Greenland could opt to engage in a mix of cooperative and confrontational stances towards other states, somewhere between balancing and bandwagoning. Smaller states can hedge in their relations by agreeing to arrangements with other stronger states or alliances, but only when the option to joint decision-making exists and a state can leave. The fourth is wedging. This is less a tool available to Greenland, and more a potential result of Great Power Politics. As the Great Powers attempt to prevent alliances from forming or to disperse those that have formed, Greenland could become a target. Russia has attempted to wedge between Europe and the United States in an effort to weaken the trans-Atlantic alliance.

Task 2: Demilitarized Zones

Dr. Heather Exner-Pirot, Managing Editor, Arctic Yearbook;
Global Fellow, Polar Institute, Wilson Center

Demilitarized Regions in the 21st Century

Whereas neutrality refers to a state's commitment to not participate in military conflicts, demilitarization refers to the removal of military forces. This can have several practical meanings and implications. One main distinction is that demilitarization does not imply complete disarmament; a demilitarized state or region could legitimately maintain constabulary or defensive assets, for example (see Table 1).

Table 1: Definitions of Concepts

Disarmament	To reduce or withdraw weapons and military forces.
Demilitarization	To remove military forces from an area; to transition to non-military means to provide for security.
Denuclearisation	To remove or ban nuclear weapons from an area.
Neutralization	To remove an area from existing and future military conflict.
Arms Control	To mutually agree, usually with and adversary, on efforts to limit, reduce and/or control the development, production, stockpiling, proliferation, and usage of weapons.
Confidence building	To conduct activities which prevent conflict, reduce tension and build trust with an antagonist.
Remilitarization	To reintroduce or increase military forces to an area that had previously experienced a reduction.

'Demilitarization' has two primary meanings in current international affairs. The first is to describe a proscribed zone as demilitarized, usually following the cessation of military conflict. In these cases, military activities and personnel are prohibited and the region itself may be neutral and lack clear sovereignty. Notable examples include the demilitarized zones between North and South Korea; between Iraq and Kuwait; between Serbia and Kosovo; between Moldova and Ukraine; between Sudan and South Sudan; and between north and south Cyprus.

Svalbard, Antarctica and Outer Space are also formalized as demilitarized areas through international treaties. The Svalbard Treaty, further discussed below, prohibits military fortifications or installations for warlike purposes in the Svalbard archipelago. The Antarctic Treaty specifies that the region shall be used for peaceful purposes only, and prohibits any measures of a military nature. The Outer Space Treaty prohibits nuclear weapons or other weapons of mass destruction from being placed in orbit, on celestial bodies, or stationed in outer space in any other manner; and also commits parties to using the Moon and other celestial bodies exclusively for peaceful purposes.

Demilitarized zones or demilitarization treaties are models that would likely be inappropriate and contrary to the interests of an independent, sovereign Greenland, as they would restrict the nation's security and defense options unduly. However, an alternative disarmament model exists, and that is to forego armed forces. Thirty-one states have elected this model, including Costa Rica (the first modern state to abolish its armed forces, in 1949), Panama, Japan, and Iceland. The majority of the other countries without armed forces include the south Pacific micro-states and small European states such as Andorra, Liechtenstein, Monaco and Vatican City.

The Icelandic Model

One logical model for a security framework for an independent Greenland can be found in Iceland: it similarly has a small population and tax base which is insufficient to maintain expensive military assets; sits in a geographically strategic location between the north Atlantic Ocean and the Arctic Ocean; and has significant defense ties to the United States and economic ties to Europe.

Iceland first hosted U.S. forces in 1941. The United States built Keflavik Airport as a refueling point for aircraft deliveries and cargo flights to Europe during World War Two (WWII). An agreement between Iceland and the United States in 1946 permitted their continued presence. As the Cold War with the Soviet Union heated up, Iceland became a founding member of the NATO in 1949. Its membership required neither the establishment of Icelandic armed forces nor the stationing of foreign troops in the country during peacetime. Yet Iceland sought a bilateral defense agreement with the United States in 1951, which re-established the Keflavik Naval Air Station (NAS), as well as initiated the Icelandic Defense Force. In light of evolving geopolitical priorities, the United States ceased operations in Keflavik in 2006.

As Iceland does not have its own military, its security and defense is based on the following: (1) a bilateral defense agreement with the United States, and bilateral cooperation agreements with the United Kingdom, Denmark, Norway and Canada; (2) membership in NATO; (3) participation in the Nordic Defence Cooperation (NORDEFCO); and (4) maintenance of its own Icelandic Coast Guard.

Unlike Sweden and Finland, who have maintained forms of neutrality, Iceland is an active member of NATO. However, its membership in NATO has been contentious domestically at times. Iceland formally emphasizes NATO's role in disarmament, arms control and non-proliferation, including nuclear issues; the common values of the Alliance (respect for democracy, rule of law and human rights); and collective defense and the importance of solidarity, the transatlantic link and the indivisibility of security, as its rationale for ongoing membership.

Demilitarization and Denuclearization in the Arctic

The concept of demilitarization is not a new one for the Arctic region. In 1964 two scientists, one American and one Soviet (Alexander Rich and Aleksandr Vinogradov), jointly proposed an Arctic nuclear-free zone in the Bulletin of Atomic Scientists. It was revived in 1980 by Canadian academic Hanna Newcombe in the journal Peace Research and later by the Pugwash Group in August 2007, and the InterAction Council in 2011. There were similar proposals for nuclear-free zones in the Nordic region, most recently by the Icelandic parliament in 2012, as a response to the U.S. withdrawal from Keflavik

The Nordic states made recurrent efforts to disarm northern Europe across the 20th century. The first serious effort at denuclearization was from Finnish President Urho Kekkonen in May 1963, based on the desire to keep the region, in this case Denmark, Sweden, Norway and Finland, free from speculation as to its nuclear status. The Soviet Union agreed to guarantee it would not use nuclear weapons against those states as a quid pro quo, but Denmark and Norway, members of NATO, were dissatisfied with this arrangement and asked instead that the Soviet Union agree to include the Kola Peninsula in the NWFZ, which they declined.

The famous Murmansk speech by Mikhail Gorbachev in 1987, calling for the Arctic to become a “Zone of Peace”, called for a “radical lowering of the level of military confrontation in the region” including the establishment of a nuclear-free zone in northern Europe. In response, many advocates conceived of what eventually became the Arctic Council as a forum for disarmament. Due to opposition from the United States it ultimately came to focus instead on environmental protection and sustainable development, and the Ottawa Declaration establishing the Council explicitly excluded military security from its mandate.

As long as the United States and Russia maintain nuclear arsenals, geography will ensure that at least some of their forces and counterforces will be deployed in the Arctic. Russia’s main sea-based nuclear-weapons arsenal is based in the Arctic on the Kola Peninsula. While the United States does not base nuclear weapons in the Arctic and does not currently conduct Arctic patrols with nuclear-armed submarines, it concentrates its strategic ballistic missile interception efforts there. This means that the Thule Air Base will remain a strategic priority for the United States, and for NATO—making a complete withdrawal of military forces from Greenland politically difficult.

Options for Greenland

Greenland is in a particularly strategic geopolitical location. The air base in Pituffik (Thule) is critical to U.S. and NATO nuclear deterrence strategy, as it operates mainly as a missile warning system and space and satellite surveillance.

As Greenland explores a security framework that would be compatible with independence, a number of options, along the spectrum of complete disarmament to traditional militarization, are open to it. The most likely option is probably one in the middle—some combination of defense cooperation with NATO, the United States and/or Denmark, alongside a civilian coast guard, not unlike what Iceland has pursued. Its strategic location grants it some leverage in negotiating favorable defense agreements.

Denuclearization, neutralization, and a constabulary rather than military security force are all possible. However, a newly independent Greenland will need to maintain close economic ties to Denmark and the European Union and to enhance economic ties to Canada and the United States. For this reason, it may choose to maintain most, if not all, of its current defense relationships—including the Thule Air Base—to avoid any negative impact on its international relations at a time when new types of cooperation would be critical.

Task 3: Arctic and Antarctica

Ambassador (ret.) David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center

Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center

The Arctic

Summary

If Greenland becomes effectively independent from the Kingdom of Denmark, and if other Arctic States recognized Greenland's new independent status, Greenland would have the ability to join, in its own name and right, existing and future international bodies that have been created for the Arctic. Greenland would also be eligible to become a party to a growing number of international agreements relating to the region.

The political and symbolic significance of such developments would be momentous for Greenland, and would require the other Arctic States to adjust to the new political realities of having an independent Greenland as a partner in the Arctic. That said, the practical consequences of this realignment may actually turn out to be less consequential, given that Greenland already participates in virtually all parts of the international Arctic regime as part of the Kingdom of Denmark. The increased influence that an independent Greenland would have in this regime, and the increased material benefits that Greenland might derive from participating in this regime, may be modest.

Indeed, it would be the other parts of the Kingdom of Denmark that would likely experience greater consequences. If the Kingdom of Denmark no longer included Greenland, the Kingdom would no longer be considered an Arctic State. This change would presumably lead to the loss of its membership in the Arctic Council and other Arctic bodies, and would raise questions about its eligibility to remain a party to international agreements concerning the Arctic.

Arctic Council

The 1996 Ottawa Declaration, which created the Arctic Council, lists "Denmark" as one of the eight Arctic States and as one of the eight Members of the Council. In other words, the Declaration limits membership in the Council to Arctic States. If the other Arctic States recognized Greenland as an Arctic State that was no longer part of the Kingdom of Denmark, Greenland would be entitled to become an Arctic Council Member, in effect replacing Denmark.

The Members of the Council might choose to amend the Ottawa Declaration to take account of the changed circumstances. Given that the Declaration is not a binding instrument, the process to make such an amendment would be reasonably simple. Alternatively, the Council might simply issue a separate statement indicating the Greenland has replaced Denmark as a Member. Greenland would have all the rights Denmark now enjoys as a Member, but also the obligation to contribute to Arctic Council work (and its share of the costs of the Arctic Council Secretariat).

Today, the Arctic Council has developed a practice in which the Kingdom of Denmark generally has three representatives in its meetings, allowing for the participation of representatives from the Danish mainland, from the Faroe Islands, and from Greenland. If Greenland replaced Denmark as an Arctic Council Member, it is likely that this practice would end. Greenland, like all seven other Arctic Council Members, would have one representative.

Other Arctic Bodies

In the Arctic, a range of other international bodies of varying levels of formality have come into being in recent years, including the [Arctic Coast Guard Forum](#), the [Arctic Economic Council](#), and the [Arctic Offshore Regulators Forum](#). Membership in each of these is also limited to Arctic States; Greenland currently participates in each of these as part of the Kingdom of Denmark.

As with the Arctic Council, Greenland would be eligible to replace Denmark as a member in each body if it were recognized as an Arctic State. As a member, Greenland would periodically have the opportunity to lead each of these bodies (chairmanship of these bodies generally tracks the cycle of two-year Arctic Council chairmanships).

International Agreements Relating to the Arctic

Recent years have also witnessed a series of binding international agreements relating to the Arctic region. Three of those agreements, the [Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic](#) (2011), the [Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparation and Response in the Arctic](#) (2013), and the [Agreement on Enhancing International Scientific Cooperation in the Arctic](#) (2017), were negotiated within Task Forces created by the Arctic Council. Greenland, as part of the Kingdom and Denmark, is already bound to all three instruments.

In 2017, Members of the International Maritime Organization brought into force the [Polar Code](#) to strengthen the regulation of Arctic (and Antarctic) shipping. Once again, Greenland is bound to this instrument as part of the Kingdom of Denmark. Finally, nine States and the European Union have signed the [Agreement to Prevent Unregulated High Seas Fisheries in the Central Arctic Ocean](#) in 2018. Upon its entry into force, expected soon, that treaty will be binding on Denmark as a Member of the European Union and separately on Greenland and the Faroe Islands as parts of the Kingdom that are outside the EU Common Fisheries Policy.

If Greenland becomes independent from the Kingdom of Denmark, some complicated questions will like arise in relation to these international agreements. In the case of the three agreements negotiated under Arctic Council auspices, it is possible that the parties would agree to have Greenland replace Denmark as a party and figure out the legal adjustments necessary to make that change effective. It is also conceivable that the parties would instead agree to add Greenland as a ninth party to one or more of those agreements.

Before considering whether to become party to the Polar Code, an independent Greenland might first wish to consider whether to join the International Maritime Organization in its own name and right and, if so, which of the many of the IMO's instruments to join. The Polar Code, because it relates specifically to shipping in the Arctic, would presumably be at or near the top of list, but would hardly be the only one desirable for adherence.

Once the Central Arctic Ocean Fisheries Agreement enters into force, Greenland and the Faroe Islands will be bound to it without having to take further action.

Finally, Greenland could consider becoming party to the 1920 Svalbard Treaty, also known as the Treaty of Spitzbergen. The Kingdom of Denmark is already bound to this Treaty, which recognizes Norwegian sovereignty over the Spitzbergen archipelago, subject to certain stipulations.

Consequences for the Remainder of the Kingdom of Denmark

Today, the Kingdom of Denmark is an Arctic State only because Greenland is part of the Kingdom. The Faroe Islands, at roughly 62 degrees N. Latitude, is some 500 kilometers south of the Arctic Circle and the remainder of the Kingdom lies well south of that. In short, the Kingdom would no longer have any territory north of the Arctic Circle if Greenland becomes independent from the Kingdom.

As a non-Arctic State, the Kingdom of Denmark would no longer be entitled to be an Arctic Council Member. The Kingdom, including the Faroe Islands, could seek Observer Status in the Council. In all likelihood, the same substitution of Greenland for the Kingdom of Denmark would take place in relation to the other Arctic bodies whose membership is limited to Arctic States, such as the Arctic Coast Guard Forum, the Arctic Economic Council, and the Arctic Offshore Regulators Forum.

More complicated questions would arise in respect of the international agreements to which the Kingdom of Denmark is now a party, as noted above. In some cases, parties to those agreements may insist that Greenland should replace Denmark as the party. In other cases, it is possible that both Denmark and an independent Greenland could be party to one or more of those treaties.

The Antarctic

Summary

An independent Greenland may wish to consider becoming a party to the Antarctic Treaty and to its Protocol on Environmental Protection. The Treaty promotes science and environmental protection in large areas significantly covered by ice. The science conducted in Antarctica, including major ice core studies, have a parallel with activities in Greenland, and participation would promote cooperation with other key countries active in polar science.

Upon attaining independence, Greenland as a sovereign state would have the opportunity to participate in aspects of Antarctic diplomacy. It could do so by joining key elements of the elements of the Antarctic Treaty System¹, in particular those related to the Antarctic Treaty and to the Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources (CCAMLR).

The Antarctic Treaty

Countries active in Antarctic diplomacy do so via the Antarctic Treaty, which was signed in 1959 and entered into force in 1960. There are 54 parties to the Treaty, including 29 with consultative status that allows participation in decision-making. Essentially all countries with a significant interest in Antarctica, defined as the area south of 60 degrees south latitude (thus including marine areas and not just land) are parties. The Treaty reserves Antarctica as a region used for peace and devoted to science, bans military activities, and freezes territorial claims. A particular Greenlandic interest in Antarctica may be ice-related science that occurs in both polar regions.

¹ The “Antarctic Treaty system” is a defined term under the Environmental Protocol to the Antarctic Treaty and includes the Treaty itself, “the measures in effect under that Treaty, its associated separate international instruments in force and the measures in effect under those instruments.” (Art. 1(e)). The associated instruments are the Environmental Protocol, the CAMLR Convention and the 1972 Convention for the Conservation of Antarctic Seals.

All Nordic countries are parties to the Antarctic Treaty. Norway, which maintains a territorial claim in Antarctica, is one of the original signatories and among the most active States in Antarctic diplomacy. Denmark, Finland, Sweden and Iceland are acceding States. Iceland became a party recently, in 2015; Denmark in 1965. Norway, Finland and Sweden have consultative status. Denmark has generally not been active in any aspect of Antarctic diplomacy.

The Antarctic Treaty meets annually at Antarctic Treaty Consultative Meetings (ATCM). The next ATCM is scheduled to be hosted by France in Paris in June 2021, although given the pandemic an in-person meeting may not occur. At ATCMs, parties discuss issues such as operation of research stations, environmental impacts of human activities, Antarctic science, impacts of climate change, tourism and bioprospecting.

Under the Treaty, any country that is a member of the United Nations can join the Treaty by giving notice to the United States as the depository government². The 12 original signatories plus those states that demonstrate their “interest in Antarctica by conducting substantial research activity there” are deemed Consultative Parties. Decision-making at ATCMs is taken by consensus of the Consultative Parties. Greenland as a non-Consultative Party can attend ATCMs, but should it aspire to a larger role as a Consultative Party, that would normally involve a substantial diplomatic effort to obtain the required support from all the current Consultative Parties. Such efforts include demonstrating significant scientific activity in Antarctica, although the decision by the Consultative Parties seems to be taken primarily on a political basis rather than an assessment of scientific capabilities. Turkey, for example, is currently conducting an active campaign to become a Consultative Party.

Environmental Protocol

The Antarctic Treaty is a Cold War-era instrument that didn’t focus on the environment. The Treaty parties remedied that via the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty, which was signed in Madrid in 1991 and entered into force 1998. The Protocol, to which all Consultative and many non-Consultative Parties are party, inter alia contains a ban on mineral-related activities (in effect prohibiting mining and oil and gas exploration), requires environmental impact assessments, regulates waste and provides for protecting designated areas. An annex on liability has yet to enter into force.

Given the current prominence of environmental issues, Greenland may wish to consider becoming a party to the Protocol if it wishes to conduct activities in Antarctica or play an active role in Antarctic diplomacy. Norway and Sweden are parties, but Denmark and Iceland are not. Some countries have delayed joining the Protocol because significant domestic legislation was needed for them to be able to implement its provisions.

Convention for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources

The other major element of the Antarctic Treaty System is the Convention for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources. It was negotiated among the parties to the Antarctic Treaty and signed in 1982 in response to increasing commercial interests in Antarctic krill resources. Parties to the Convention make decisions through a Commission that currently has 26 Members (25 States plus the EU). Ten additional States are parties to the Convention and adhere to its rules,

² A State that is not a member of the United Nations can become a party if approved by all Consultative Parties.

but do not participate in decision-making (which, as with the ATCM Consultative Parties, occurs on the basis of consensus). The CAMLR Convention is somewhat larger than the Antarctic Treaty Area in order to cover some areas north of 60 degrees up to the Antarctic convergence.

Although CCAMLR has a broad mandate for conservation, its primary work relates to establishing fishing quotas. It has also been focused in recent years in particular on establishment of large-scale marine protected areas. In 2016, it established the world's largest MPA, in the Ross Sea region.

Most countries that are parties to this Convention have fisheries interests in the region, or in relation to imports from Southern Ocean fisheries. United States vessels, for example, do not currently fish in the Southern Ocean, but the United States is an active Member of the Commission. Norway does fish in Antarctic waters and is a Member. Sweden is a Member of the Commission but does not fish. Denmark and Iceland are not parties.

The Convention is open for accession to any State interested in research or harvesting activities in relation to Antarctic marine living resources. Similarly, to the ATCM, attaining full membership in the Commission requires consensus agreement of the existing Commission Members.

Although participation in CCAMLR would give Greenland insight into the operations of an important part of Antarctic diplomacy and ocean-related conservation, if Greenland does not intend to license vessels to fish in the Southern Ocean joining CCAMLR might not be considered a high priority.

The 1972 Convention for the Conservation of Antarctic Seals, although formally part of the Antarctic Treaty System, has fallen into disuse given the lack of sealing activities in current times. As a result, becoming a party is not necessary.

With Regard to Applicability of Existing Treaty Frameworks

(a) whether parts of the Antarctica Treaty are relevant to the Arctic.

The Antarctic Treaty and the other elements of the Antarctic Treaty System do not apply to the Arctic. Although some analysts have suggested that certain aspects of the Antarctic Treaty System could serve as a model to strengthen governance of the Arctic region, or at least as inspiration in that regard, the reality is that the political, economic and security-related circumstances of the two polar regions are very different from each other. Even as the regime for governing the Arctic continues to evolve, it is unlikely that international governance in the Arctic will mirror the Antarctic Treaty System in any significant way.

(b) what possible grounds exist for creating a similar treaty or comprehensive agreement for the Arctic.

In the Ilulissat Declaration, five Arctic States (including the Kingdom of Denmark) stated that they saw “no need to develop a comprehensive international legal regime to govern the Arctic Ocean.” In lieu of such a comprehensive agreement, a series of agreements on specific topics (discussed above) has emerged, along with a number of new international bodies for the Arctic (such as the Arctic Economic Council and the Arctic Coast Guard Forum).

The resulting patchwork of international agreements and bodies has led to calls to make this regime more coherent, to reduce overlapping responsibilities, and to create a more rational regime for Arctic governance. That said, the Arctic States do not seem particularly interested in overhauling the current governance arrangements at this time, which would entail a major effort. More limited measures to strengthen Arctic governance seem more likely in the coming years, including the possible creation of an international marine science organization for the Central Arctic Ocean.

Task 4: Other Defense and Security Issues

Dr. Michael Sfraga, Director, Polar Institute, Wilson Center
Ambassador (ret.) David Balton, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center
Mr. Evan Bloom, Senior Fellow, Polar Institute, Wilson Center

In addition to the topics identified by the Commission, it is worth highlighting for additional consideration several areas of considerable importance. An independent Greenland would face a variety of critical choices in managing the development of its natural resources, in confronting a variety of significant challenges, and in building relationships with other nations and international bodies. The Commission is also aware of a number of key geostrategic drivers (beyond those noted in this document and listed below), that should be considered at the local, regional, and international levels as they will play important roles in shaping Greenland's future. These drivers are:

1. Increasing global demand for, and the geopolitical realities of, strategic and rare earth minerals;
2. The prospects for developing offshore hydrocarbon resources;
3. The need to manage living marine resources sustainably, including with international partners (in the case of shared stocks);
4. Access to affordable, reliable, and redundant broadband connectivity;
5. Engaging successfully in the international trade and financing system, including through the WTO, the World Bank and the IMF;
6. Providing for health security, including current and future pandemics;
7. Handling immigration and naturalization issues for those wishing to move to Greenland;
8. Possible increases in tourism, as part of economic development of the Arctic region, leading to increase need for search and rescue capacity.

ILANNGUSSAQ 4

Dalee Sambo Dorough,
The Rights of the Future of
Kalaallit Nunaat,
8. september 2021

The Rights of Indigenous Peoples in Relation to the Future of Kalaallit Nunaat

DRAFT PRESENTATION

Greenland Government
Constitutional Commission
September 8, 2021

Dalee Sambo Dorough, PhD
Senior Scholar and Special Advisor on Arctic Indigenous Peoples, UAA

I. Historical antecedents in the context of Indigenous peoples

Amongst members of the international legal academy, there is general consensus that international law is universal. I understand this to mean that international law is a body of law that applies to all peoples regardless of race, culture, values, beliefs, religion, or political institutions. International law is not confined to States and state actors.¹ It may be that the emergence of international law in the 19th century as a body of law confined to relations amongst and between states was the prevailing view. However, more recently in the area of international human rights law and in particular questions relating to the right of self-determination, it is *peoples* that are of concern, and not merely states.² The forces of colonization and the “age of empire”³ attempted to limit the universal reach of international law, yet Indigenous peoples effectively countered and curbed such views and ultimately contributed to generate a more genuine understanding of the universal nature of international law. The term universal in relation to international law signifies that it must be common to all yet still adaptable to particular and distinct cultural contexts and differences. In this way, international law should not be hierarchical but rather applicable to all peoples. This is also similar to the universality of human rights, they apply to all peoples. Yet, at the same time, there are doctrines, such as *territorial integrity*, which is confined to relations amongst and between states, which I will address further.

The early treating between nations did include those of Indigenous peoples. The early treaties and international relations between the Iroquois Confederacy and Great Britain, France, and other Indigenous nations are one example.⁴

¹ Though international law generally has been confined to a system for the regulation of affairs between states, by virtue of the fact that individuals and peoples collectively were involved, international law has always been infused with political and human ideals

² Jay Crawford, “The Right of Self-Determination in International Law: Its Future and Development”, P. Alston, ed., *Peoples Rights* (Oxford: Oxford University Press, 2001) at 64.

³ See E. Hobsbawm, the *Age of Empire: 1865-1914* (1987) at 8. This historian asserts that imperial expansion for economic and political expansion was the primary force behind the universalization of international law.

⁴ See generally Akwesasne Mohawk Counselor Organization, *Deskaheh: Iroquois Statesman and Patriot* (1984); D. Sanders, “Remembering Deskaheh: Indigenous Peoples and International Law”, I. Cotler and F.P. Eliadis, eds., *International Human Rights Law[.] Theory and Practice* (Montreal: Canadian Human Rights Foundation, 1992) at

II. Colonial corruption of this understanding

Due to a colonial corruption of the universal nature of international law, for the Iroquois Confederacy and others, such as the Maori in the context of the Treaty of Waitangi, Indigenous peoples have sought international recognition or acceptance of their unique place in world society, especially with the formalization of a new *family of nations* through the establishment of the League of Nations. Deskaheh, a chief of Iroquois Confederacy visited Geneva in 1922, to seek out justice and to bring forward the views of his nation concerning future relations between his peoples and the newcomers. Though Deskaheh did not gain access to the League of Nations as a representative of a sovereign Indigenous peoples, his journey has had a lasting impact. Indigenous peoples have continued to embark on similar journeys as that of Deskaheh, compelled by many of the same problems, the persistent abrogation and non-fulfillment of treaties, non-recognition of the distinct status and lack of respect for their fundamental human rights and values.

In dramatic contrast in the early blatant acts of genocide perpetrated against Indigenous peoples and later imposition of domestic law status over Indigenous peoples, generally speaking advances have taken place on domestic and international fronts. In addition, international action was prompted due to severe violations of Indigenous human rights. In many places across the globe, full accommodation of Indigenous peoples' human rights remains elusive. Domestically, remnants of the same colonial approaches have been applied with nuance and subtlety and therefore have become difficult to specify or identify despite encouraging advances. One significant result is the trilogy of Indigenous specific international human rights instruments, namely ILO C169, the *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, and the American Declaration on the Rights of Indigenous Peoples.

The construction of these norms and mechanisms through the international hearing of Indigenous voices, languages, and worldviews. This in turn is opening up more effective domestic and international recourse for the violations of Indigenous human rights and ultimately expanding the range of international human rights law. Yet, Mary Ellen Turpel's assertion about the "interpretive monopoly"⁵ of the dominant society is one of the compelling reasons for Indigenous peoples to dismantle or deconstruct that monopoly in order to ensure that cultural difference is recognized rather than repressed.

485; and D. Sanders, "The Legacy of Deskaheh: Indigenous Peoples as International Actors", C. Price Cohen, ed., *Human Rights of Indigenous Peoples* (New York: transnational Publishers, 1998) at 73.

⁵ M.E. Turpel, "Aboriginal Peoples and the Canadian Charter: Interpretive Monopolies, Cultural Differences, R. Devlin, ed., *Canadian Perspectives on Legal Theory*, (Toronto: Emond Montgomery Publications, Ltd., 1991) at 505.

Hence, the diversity of “the people of the earth” is finally gaining some acceptance or currency within the international community throughout the course of international Indigenous human rights standard setting processes.⁶ In this regard, Indigenous peoples, including the Inuit of Greenland, have been consciously contributing to the development of such norms as well as Indigenous legal theory and legal perspectives by sharing our distinct worldviews.

III. The Nature of Human Rights

To understand the relevant human rights instruments, it is important to be clear about the nature of human rights. Human rights are

interrelated – each component interrelates with all the others

interdependent – dependent upon one another

interconnected – mutually joined or connected between elements

indivisible – cannot be divided

Therefore, the denial or violation of one human right will have an adverse impact upon all other human rights and a community’s ability to exercise and enjoy all other human rights. As the International Law Association has affirmed “it would be inappropriate to deal with these areas separately, for the reason that – in light of the holistic vision of life of Indigenous peoples” because the rights are all “strictly interrelated...” (ILA 2010, 43)

The characteristics of human rights are important to keep in mind in the context of Indigenous peoples, many of whom hold the same all-inclusive perspective about their way of life and their relationship to all within their territories – everything is interrelated, interdependent, interconnected and indivisible. We hold a holistic worldview.

Human rights are universal, applying equally to all human beings. Fortunately, the current human rights regime of the United Nations, the Organization of American States, the International Labor Organization, and a growing number of other intergovernmental organizations, have begun to turn the corner, moving away from a Western European understanding of human rights of Indigenous peoples to ensure the distinct cultural context of Indigenous peoples.

In terms of the distinct cultural context of Indigenous peoples, it is imperative to recognize that the right of self-determination is a collective, pre-existing right that attaches to the distinct legal status of Indigenous peoples. Another crucial example is the collective nature of the rights of Indigenous peoples to their lands, territories, and resources, which has many dimensions that are not reflected in the notion of individual property rights of others. Additional examples exist. However, the point here is to recognize the significant contribution that Indigenous peoples

⁶ Supra.

have made to understanding the collective nature of their human rights in other areas, such as language and culture, education, and a host of other communal dimensions of the day to day lives of Indigenous peoples.

Importantly, human rights cannot be destroyed – it is a different matter to deny or violate human rights, but such rights cannot be destroyed or alienated. In this regard, past “extinguishment” policies have been thoroughly denounced and challenges to the so-called plenary power of governments have been and continue to be made. And, human rights are the key rationale or compelling force to counter such challenges and outdated, racially discriminatory policies.

IV. Debate at UN and attachment to Indigenous peoples, nations, and communities

As many may know, the right of self-determination was a heated debate at the United Nations in the context of the Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, the focus was centered on article 3.

Throughout the drafting of the *UN Declaration* a number of states proposed wording that would dramatically alter the scope and content of the right of self-determination thereby limiting qualifying or modifying this right in the context of Indigenous peoples. Indigenous peoples asserted that any state proposals to qualify, limit, or modify the right of Indigenous peoples to self-determination would be racially discriminatory. If article 3 of the *UN Declaration* were to have been altered, even to include the same or similar notions as might currently exist under international law, it would invite interpretations to be applied to Indigenous peoples’ right of self-determination that are different from those of other peoples. It would have also had the effect of wrongfully freezing the interpretation of this collective Indigenous human right in such a manner as to prevent or otherwise stifle its natural evolution under international law.

The right of peoples to self-determination is considered by numerous international authorities to be jus cogens or a peremptory norm. Similarly, the prohibition of racial discrimination is considered by numerous authorities to be a peremptory norm. Therefore, the introduction of discriminatory double standards in connection to Indigenous peoples and their fundamental right of self-determination would have resulted in a failure of the human rights framework of the UN. The UN system and nation states themselves would have contributed to the serious erosion of the very concepts of equality, democracy, human rights, and the rule of law.

The end result of this debate, pivoting upon equality and non-discrimination resulted in the affirmation of the right of self-determination of all peoples, including Indigenous peoples. More significantly, the right of self-determination as articulated in article 3 and the numerous

other balancing provisions of the *UN Declaration* on the Rights of Indigenous Peoples is exactly the same right of self-determination that applies to all peoples, universally.

It is important to note challenges of many nation states concerning the legal status of the *UN Declaration* and then even more specifically to the understanding of the right of self-determination in relation to articles 4 and 46. I raise this matter because it has significance to important characteristics of Kalaallit Nunaat.

V. Legal status of the *UN Declaration*

To my knowledge, the *UN Declaration* is the longest discussed and negotiated human rights instrument in UN history. It also was the first time that the *subjects* of the instrument – in this case, Indigenous peoples – participated extensively along with States in its formulation. This process set an important benchmark for Indigenous peoples’ democratic participation in UN standard-setting.

Though the vote in the UNGA was 144 in favour, 4 against, and 11 abstentions, the four opposing States – Canada, Australia, New Zealand, and United States – have all since reversed their positions. On December 16, 2010, the last objecting State – the United States – reversed its position.⁷ Thus, the *UN Declaration* is now a consensus international human rights instrument. And the *UN Declaration* continues to grow in significance. Regional⁸ and domestic courts⁹ and commissions are increasingly relying on the *Declaration*.

⁷ United States (Barack Obama), “Remarks by the President at the White House Tribal Nations Conference”, The White House, Office of the Press Secretary, Washington, D.C., 16 December 2010, online: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/12/16/remarks-president-white-house-tribal-nations-conference>: “in April, we announced that we were reviewing our position on the U.N. Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. And today I can announce that the United States is lending its support to this declaration.”

⁸ In the Inter-American human rights system, see, e.g., *Case of the Kaliña and Lokono Peoples v. Suriname (Merits, Reparations and Costs)*, I/A Court H.R., Series C No. 309 (Judgment) November 25, 2015, para. 122; *Case of the Community Garifuna Triunfo de la Cruz & its members v. Honduras (Merits, Reparations and Costs)*, I/A Court H.R., Series C No. 305 (Judgment) 8 October 2015, para. 51; *Case of the Kuna Indigenous People of Madungandí and the Emberá Indigenous People of Bayano and their Members v. Panama*, I/A Court H.R. Series C No. 284, Preliminary objections, merits, reparations and costs (Judgment) 14 October 2014, para. 118. In Africa, see, e.g., *African Commission on Human and Peoples’ Rights v. Republic of Kenya*, Application No. 006/2012, African Court on Human and Peoples’ Rights, Judgment, 26 May 2017, paras. 131, 181, n. 53, and 209; *Centre for Minority Rights Development (Kenya) and Minority Rights Group International on behalf of Endorois Welfare Council v Kenya*, African Commission on Human and Peoples’ Rights, Communication No. 276/2003, Twenty-Seventh Activity Report, 2009, Annex 5, para. 204.

⁹ In Belize, see *Cal et al. v. Attorney General of Belize and Minister of Natural Resources and Environment*, Claim No. 171, and *Coy et al. v. Attorney General of Belize and Minister of Natural Resources and Environment*, Claim No. 172, Consolidated Claims, Supreme Court of Belize, judgment rendered on 18 October 2007 by the Hon. Abdulai Conteh, Chief Justice. Affirmed on appeal in *Attorney-General of Belize et al. v. Maya Leaders Alliance et al.*, Belize Court of Appeal, Civil Appeal No. 27 of 2010, judgment rendered on 25 July 2013. See also *Sarstoon Temash Institute for Indigenous Management [SATIIM] v. Attorney General of Belize*, Claim No. 394 of 2013, Supreme Court of Belize, decision rendered by the Hon. Michelle Arana, 3 April 2014. In New Zealand, see *Paki*

Though the *UN Declaration* carries the title “declaration”, as UN Special Rapporteur, S. James Anaya, has articulated

It has long been widely understood that standard-setting resolutions of the General Assembly can and usually do have legal implications, especially if called “declarations”, a denomination usually reserved for standard-setting resolutions of profound significance.

The UN Special Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples further sought to clarify the legal status of the UNDRIP in relation to domestic law and policy:

[E]ven though the Declaration itself is not legally binding in the same way that a treaty is, the Declaration reflects legal commitments that are related to the Charter, other treaty commitments and customary international law. The Declaration builds upon the general human rights obligations of States under the Charter and is grounded in fundamental human rights principles such as non-discrimination, self-determination and cultural integrity that are incorporated into widely ratified human rights treaties, as evident in the work of United Nations treaty bodies. In addition, core principles of the Declaration can be seen to be generally accepted within international and State practice, and hence to that extent the Declaration reflects customary international law.¹⁰

To more specifically define his intent with regard to customary international law, the Special Rapporteur wrote that

A norm of customary international law arises when a preponderance of States (and other actors with international personality) converge on a common understanding of the norm’s content and generally expect compliance with, and share a sense of obligation to, the norm. It cannot be much disputed that at least some of the core provisions of the Declaration, with their grounding in well-established human rights principles, possess these characteristics and thus reflect customary international law

Legal scholars have affirmed that though the whole of the instrument is not legally binding, there are a range of important provisions that create member state obligations due to their status as norms of a customary international law nature.¹¹ According to the International

and other v. Attorney-General, [2014] NZSC 118; *Takamore v. Clarke*, [2011] NZCA 587, per Glazebrook and Wild JJ. (appeal denied [2012] NZSC 116), para. 250, n. 259. In Australia, see *Aurukun Shire Council & Anor v. CEO Office of Liquor Gaming and Racing in the Department of Treasury*, [2010] QCA 37, Supreme Ct. Queensland, paras. 33-35.

¹⁰ General Assembly, *Situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people: Note by the Secretary-General*, Interim report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people, UN Doc. A/65/264 (9 August 2010), para. 82.

¹¹ Note by the Secretary-General, Interim report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people, UN Doc. A/65/264 (9 August 2010), para. 62: “even though the Declaration itself is not legally binding in the same way that a treaty is, the Declaration reflects legal commitments

Law Association (ILA) Committee on Rights of Indigenous Peoples (ILA Committee) and its expert commentary on the *UN Declaration*, “the relevant areas of Indigenous peoples’ rights with respect to which the discourse on customary international law arises are self-determination; autonomy or self-government; cultural rights and identity; land rights as well as reparation, redress and remedies.”¹²

However, like the interrelated, interdependent, and indivisible nature of human rights, the ILA Committee recognized that “it would be inappropriate to deal with these areas separately...the rights just listed are all strictly interrelated...to the extent that the change of one of its elements affects the whole.”¹³ Therefore, the rights affirmed in the *UN Declaration* must be read as a whole. Furthermore, the UN General Assembly has expressed its support for the *UN Declaration* on no less than eight different occasions.¹⁴

A. United Nations Charter, 1945

With the adoption of the *United Nations Charter*, June 1945, article 1 outlines the Purposes and Principles of the UN on behalf of the world community:

To maintain international peace and security...

To develop friendly relations among nations based on *respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples*, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace;

To achieve international co-operation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in *promoting and encouraging respect*

that are related to the [United Nations] Charter, other treaty commitments and customary international law. The Declaration ... is grounded in fundamental human rights principles such as non-discrimination, self-determination and cultural integrity ...”

¹² International Law Association, *The Hague Conference (2010), Interim Report of the Committee on Rights of Indigenous Peoples*, p. 43. Available at <http://www.ila-hq.org/en/committees/index.cfm/cid/>. See also James Crawford, *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2012), at 42: “Even when resolutions are framed as general principles, they can provide a basis for the progressive development of the law ... Examples of important ‘law-making’ resolutions include ... the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples ...”

¹³ *Ibid.*

¹⁴ The UN General Assembly has reaffirmed the *UN Declaration* eight times by consensus, including General Assembly, *Rights of Indigenous peoples*, UN Doc. A/RES/71/178 (19 December 2016) (without a vote), preamble: “*Reaffirming* the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, which addresses their individual and collective rights”. See also General Assembly, *Rights of Indigenous peoples*, UN Doc. A/RES/70/232 (23 December 2015) (without a vote), preamble; and General Assembly, *Outcome document of the high-level plenary meeting of the General Assembly known as the World Conference on Indigenous Peoples*.

for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion; and

To be a centre for harmonizing

To believe in the maintenance of international peace and security, to achieve international cooperation, there must be acceptance of equal rights and self-determination of all, without discrimination. These concepts are essential elements of harmonization among diverse peoples and cultures – these words provide an important context for interpretation of the whole of the instrument – and to arriving at a place that truly reflects a family of nations.

For a people, the prerequisite of self-determination, and to ensure the exercise and enjoyment of all other human rights pivots on the “self”. In the context of Indigenous peoples, the self is determined by the distinct status of the peoples concerned. Those who are different. Our history of being different was strictly and barbarically used to perpetuate racial discrimination, diminish rights and to destroy what is different about us. Today, it must be understood that we have the “right to be different and to be respected as such” and to be free of discrimination in every political and legal environment. It must be remembered that the scourge of racial superiority was formally denounced by the international community.

B. International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination and the International Covenants, 1966

Some twenty years following the adoption of the UN Charter, the *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* emerged. In contrast to many international human rights instruments, this Convention has one unique feature – it defines its subject matter, which is explicitly provided for in Part I, Article 1

In this Convention, the term "racial discrimination" shall mean any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, descent, or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.

As stated, this language applies to every field of public life and it has extraordinary meaning when one considers the collective nature of those of a different race, color, descent, national or ethnic origin. The wording of “the purpose or effect of nullifying or impairing the

recognition, enjoyment or exercise” of human rights is extensive and captures policies that may not appear to but eventually may impair the exercise of a right.

Less than a year later, to further codify the rights enunciated in the 1948 Universal Declaration of Human Rights in the form of a legally binding human rights instrument, the international community and specifically, UN member state representatives adopted the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) in 1966. Unsuccessful in adopting a single treaty, civil and political rights favored by the West were purportedly segregated from economic, social and cultural rights favored in the East in response to then and to a large extent continuing entrenched views of Communist regimes and democratic states such as the U.S.

The two Covenants were adopted by the United Nations and contain exactly the same language in common Article 1 of the two treaties

1. All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.
2. All peoples may, for their own ends, freely dispose of their natural wealth and resources without prejudice to any obligations arising out of international economic co-operation, based upon the principle of mutual benefit, and international law. In no case may a people be deprived of its own means of subsistence.
3. The States Parties to the present Covenant, including those having responsibility for the administration of Non-Self-Governing and Trust Territories, shall promote the realization of the right of self-determination, and shall respect that right, in conformity with the provisions of the Charter of the United Nations.

Clearly, both Covenants are relevant to Indigenous peoples and in particular, the language affirming the *equal* application of the *right* of self-determination to all peoples. Significantly, article 27 of the ICCPR refers to “minorities” and in this regard it must be understood that for a majority of Indigenous peoples across the globe they may be numerical “minorities” but they are dramatically distinct members of society.

In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practice their own religion, or to use their own language.

C. Declaration Concerning Friendly Relations, 1970

Beginning in 1961, a small number of UN member states introduced a proposal in the context of “the codification and progressive development of international law” (A/C.6/L.492, 1961) to

focus on the elaboration of key principles to promote the “friendly relations and co-operation” of states (GA 1686 (XVI), 1961). This exercise was a careful analysis of key principles related to self-determination and was adopted on the 25th anniversary of the United Nations, resulting in the *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations* in 1970 (GA 2625 (XXXV), 1970).

Central to the Friendly Relations Declaration and Indigenous peoples are the provisions that address the fact that every state is committed to the progressive development of international law, including within the legal order of human rights. The Friendly Relations Declaration is significant in order to

...constitute a landmark in the *development of international law* and of relations among States, in promoting the rule of law among nations and particularly the *universal application of the principles embodied in the Charter*

The Declaration goes on to emphasize

...the importance of maintaining and strengthening international peace founded upon *freedom, equality, justice and respect for fundamental human rights* and of developing friendly relations among nations irrespective of their political, economic and social systems or the levels of their development,

UN member states affirm that they are

Convinced that the subjection of peoples to alien subjugation, domination and exploitation constitutes a major obstacle to the promotion of international peace and security,

Convinced that the *principle of equal rights and self-determination of peoples* constitutes a significant contribution to contemporary international law, and that its effective application is of paramount importance for the promotion of friendly relations among States, based on respect for the principle of sovereign equality,

They further affirm that

Every State has the duty to refrain from any forcible action which deprives peoples referred to in the elaboration of the principle of equal rights and self-determination of *their right to self-determination* and freedom and independence.

A crucial imperative in the elaboration of the right of self-determination the Friendly Relations Declaration the fact that

By virtue of the principle of equal rights and self-determination of peoples enshrined in the Charter of the United Nations, *all peoples have the right freely to determine, without external interference, their political status and to pursue their economic, social and*

cultural development, and every State has the duty to respect this right in accordance with the provisions of the Charter.

Furthermore, “Every State has the duty to promote, through joint and separate action, realization of the principle of equal rights and self-determination of peoples” and “To bring a speedy end to colonialism, having due regard to the freely expressed will of the peoples concerned.”

A key provision of this Declaration, which must be read in the context of the full instrument, is the requirement or the obligation that States must conduct themselves in a manner consistent with these principles if they themselves want to maintain their own “territorial integrity”, including the fact that “compliance” includes that they are “possessed of a government representing the whole of the people belonging to the territory.” The full language of this pivotal paragraph states

Nothing in the foregoing paragraphs shall be construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples as described above and thus possessed of a government representing the whole people belonging to the territory without distinction as to race, creed or colour.

Indigenous peoples were not party to the dialogue, negotiation, and adoption of the Friendly Relations Declarations. However, to be sure, it attaches to us as distinct peoples including the requirement of compliance with its many provisions to ensure the exercise of self-determination and to promote friendly relations.

VI. *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, 2007*

These extraordinary developments have come as a result of the persistence and advocacy of Indigenous peoples from across the globe. It is clear that much progress has been made but more must be done for Indigenous peoples to actually exercise and enjoy the norms that we have gained. Implementation is lacking and few “good practices” can be identified by Indigenous peoples worldwide. However, to keep on this path remains crucial for our survival and our overall cultural integrity. Because the right to self-determination is a pre-requisite for the exercise and enjoyment of all other rights, it is useful to reiterate how key preambular paragraphs and operative provisions of the *UN Declaration* are interrelated.

The Preamble of the *UN Declaration* acknowledges that historical injustices have had damaging and devastating impacts upon Indigenous peoples and as such human rights standards should guide UN member state behavior toward Indigenous individuals and Indigenous peoples collectively. Essential, contextual paragraphs instruct the interpretation of the whole *UN Declaration* and in relation to self-determination. These provisions reflect the intentions of UN member states by

Affirming that *Indigenous peoples are equal to all other peoples*, while recognizing the right of all peoples to be different, to consider themselves different, and to be respected as such,

Acknowledging that the Charter of the United Nations, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights, as well as the Vienna Declaration and Programme of Action, *affirm the fundamental importance of the right to self-determination of all peoples*, by virtue of which they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development,

Bearing in mind that nothing in this Declaration may be used to deny any peoples their right to self-determination, exercised in conformity with international law...

When understood as a whole, the operative paragraphs make it clear the *UN Declaration* is consistent with the understanding of the right of self-determination in international law as well as its equal application to Indigenous peoples.

Article 2

Indigenous peoples and individuals are *free and equal to all other peoples* and individuals and *have the right to be free from any kind of discrimination*, in the exercise of their rights, in particular that based on their Indigenous origin or identity.

The explicit recognition of the right of self-determination and its attachment to Indigenous peoples mirrors the language affirmed in common Article 1 of both the ICCPR and ICESCR discussed above:

Article 3

Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

In consideration of the inherent right of self-determination of Indigenous peoples in the context of their traditional forms of governance and in relation to the rights and responsibilities of their

distinct membership, collectively, the *UN Declaration* affirms self-government and all of its multiple, diverse forms of expressions, institutions, relationships, and protocols:

Article 4

Indigenous peoples, in exercising their right to self-determination, have the right to autonomy or self-government in matters relating to their internal and local affairs, as well as ways and means for financing their autonomous functions.

There are some that have argued that because of the concluding provisions of the *UN Declaration* and the insistence of States to include a reference to *territorial integrity* within article 46 that this somehow diminishes the right of self-determination of Indigenous peoples. It must be made clear that the language found in article 46(2) must be read to understand that the principle of territorial integrity already exists and is clearly articulated in international law. And, more importantly, there is no way that this understanding can be validly expanded upon by the *UN Declaration*. Furthermore, the other elements of this specific article provide some very well-founded doctrines that must guide the application of the whole of the *UN Declaration*, including the right of self-determination. Specifically, article 46(3) affirms that

The provisions set forth in this Declaration shall be interpreted in accordance with the principles of justice, democracy, respect for human rights, equality, non-discrimination, good governance and good faith.

Finally, all of the elements affirming the right of self-determination cannot mean that Indigenous self-determination can only be exercised within the parameters of article 4. Such a conclusion is illogical. It must be recognized that article 3 is neither synonymous with, nor limited to autonomy or self-government. A more thorough analysis of each interrelated paragraph may be done but for purposes of this discussion, it is not necessary to do so.

VII. International Law Association

From 2011 to 2014, the International Law Association Committee on the Rights of Indigenous Peoples undertook and prepared an Expert Commentary on the *UN Declaration* wherein they confirmed a number of important features about its legal status and the effects of its comprehensive provisions. The ILA Committee concluded that the *UN Declaration* has diverse legal effects and in particular, a number of its provisions fall into the category of customary international law, thereby creating significant legal effects and UN member state obligations. Regarding the ILA 2010 Committee Report delivered at The Hague, the Committee affirmed that

The relevant areas of Indigenous peoples' rights with respect to which the discourse on customary international law arises are self-determination, *autonomy or self-government*, cultural rights and identity, land rights as well as reparation, redress and remedies (ILA 2010, 43). (Emphasis added)

The right of self-determination has important foundational elements. As stated above, the right to self-determination is a prerequisite to the exercise and enjoyment of all other individual and collective human rights of Indigenous nations, peoples, and communities. It is also one whole right, including the important elements of self-government and autonomy but also the important features manifested in the expression of the right in relation to those outside of respective Indigenous peoples and nations, including UN member states. Again, the right of self-determination is inherent or pre-existing.

And, when one considers the essential doctrine of the equal application of the rule of law to protect against racial discrimination -- a peremptory norm of international law -- a fundamental principle of international law that is accepted by the international community of states as a norm from which no derogation is permitted, it is clear that the right of self-determination of Indigenous peoples is the same right that applies to all other peoples and it is consistent with international law.

In the ILA Committee Report in Sofia, 2012, where members delivered their final conclusions and recommendations, the Committee restated their collective view that

States must comply with the obligation – consistent with customary and, where applicable, conventional international law – to recognize, respect, protect, fulfil and promote the right of Indigenous peoples to self-determination, conceived as the right to decide their political status and to determine what their future will be, in compliance with relevant rules of international law and the principle of equality and non-discrimination (ILA 2012, 35).

Furthermore, specific to autonomy and self-government, the Committee stated that

States must also comply – according to customary and, where applicable, conventional international law – with the obligation to recognize and promote the right of Indigenous peoples to autonomy or self-government, which translates into a number of prerogatives necessary in order to secure the preservation and transmission to future generations of their cultural identity and distinctiveness; these prerogatives include, *inter alia*, the right to participate in national decision-making with respect to decisions that may affect them, the right to be consulted with respect to any project that may affect them and the related right that projects suitable to significantly impact their rights and ways of life are not carried out without their prior, free and informed consent, as well as the right to regulate autonomously their internal affairs according

to their customary law and to establish, maintain and develop their own legal and political institutions (ILA 2012, 35).

Additional foundational rights that are sourced in the right of self-determination is the right to free, prior, and informed consent (FPIC). FPIC is the principle that a community has the right to give or withhold its consent to proposed projects that may affect the lands they customarily own, occupy or otherwise use. UN member states attempted to advance an intellectually dishonest argument about FPIC by erroneously suggesting that that the right to free, prior and informed consent is a “veto”. This term was solely being used by regressive governments to incite fear among other governments. However, these states did not succeed with this distortion of FPIC. FPIC is now a key right of Indigenous peoples in international law and jurisprudence. All Indigenous peoples have the right to say yes, no, or yes with conditions. Informed, non-coercive negotiations between investors, companies or governments and Indigenous peoples prior to development or other enterprises on their lands, territories and involving their resources is an essential pathway consistent with the right of self-determination.

Those who wish to advance their interests must enter into dialogue and negotiations with the Indigenous peoples concerned, recognizing their interrelated, inherent rights. Again, the Indigenous peoples concerned have the right to decide whether they will agree to the project or not once they have a full and accurate understanding of the implications of the project on them and their lands, territories and resources.

It is substantial that one of the operative paragraphs of the *UN Declaration*, article 26, refers to a genuine measure of “control” and is directly related to the right of self-determination.

1. Indigenous peoples have the right to the lands, territories and resources which they have traditionally owned, occupied or otherwise used or acquired.
2. Indigenous peoples have the right to own, use, develop and *control* the lands, territories and resources that they possess by reason of traditional ownership or other traditional occupation or use, as well as those which they have otherwise acquired.
3. States shall give legal recognition and protection to these lands, territories and resources. Such recognition shall be conducted with due respect to the customs, traditions and land tenure systems of the Indigenous peoples concerned. [emphasis added]

As noted above, there are few, but a growing number of positive examples where Indigenous peoples have achieved the exercise of self-determination that is closely aligned with what they held prior to contact. The comprehensive land claims agreement in favor of the Inuit in Labrador, Canada affirms the Nunatsiavut right of self-determination and management of their lands, territories and resources, including the offshore “territorial sea” consistent with the definition under the UN Convention on the Law of the Sea.

Significantly, the present dialogue by yourselves, Inuit of Greenland and your present extensive autonomy over affairs within and outside of Greenland and your carefully researched and adopted agenda for the political enterprise toward full independence from the colonial state of Denmark is an extraordinary example. Each of these efforts have been consistent with international law and the international understanding of the right of self-determination of peoples, including Indigenous peoples.

VIII. Right of Self-Determination

As noted in the previous frame, the right of self-determination within the *UN Declaration* is the same right as understood in international law and as applied to all peoples, including Indigenous peoples. Article 3 of the *UN Declaration* affirms the right to self-determination and article 4 affirms the right to self-government. The right to self-determination is regarded as a prerequisite to the exercise and enjoyment of all other human rights. The collective political right of Indigenous peoples to self-determination and self-government are inherent.¹⁵ The various provisions that balance the constant tension that is an undercurrent of self-determination for all peoples, including Indigenous peoples, are complex yet straightforward and consistent with the international understanding of the right. As the UN Special Rapporteur has stated in relation to the challenge of the implementation of the *UN Declaration*

To be sure, the right to self-determination, like other rights, gives rise to different prescriptions in different contexts, but at its core, it is the same fundamental human right for all peoples.¹⁶

¹⁵ Preambular para 7, *UN Declaration*

¹⁶ Note by the Secretary-General, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of Indigenous people, UN Doc. A/68/317 (14 August 2013), para. 75

The International Law Association has also affirmed that though there may be “added prerogative” attached to an understanding of the exercise of self-determination within a nation-state, such an understanding should be interpreted to ensure that

It therefore does not preclude Indigenous peoples from being beneficiaries of the general right to self-determination as granted to *all* peoples by general international law and common Article 1 of the U.N. human rights Covenants of 1966, to be operationalized through the provisions of UNDRIP.¹⁷

Above, I invoked Mary Ellen Turpel’s reference to an “interpretive monopoly”. Such a notion persists in relation to article 46(1) of the *UN Declaration*, which was amended at the eleventh hour of the entire negotiating process

Nothing in this Declaration may be interpreted as implying for any State, people, group or person any right to engage in any activity or to perform any act contrary to the Charter of the United Nations or construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States.

States have characterized the language of article 46 to have bound Indigenous peoples to their interpretation of article 3 and their attempts to maintain the status quo. Under current international law, the principle of territorial integrity is only applied to balance the right of self-determination under certain conditions. Because the language of article 46(1) is ambiguous, it suggests that States are altering the principle in international law. However, the 1970 *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations* makes clear the conditions by which a State can invoke the principle of territorial integrity, which are also affirmed in the 1993 *Vienna Declaration*

In accordance with the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in accordance with the Charter of the United Nations, this [right of self-determination] shall not be construed as authorizing or encouraging any action which would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States **conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples and thus possessed of a Government representing the whole people belonging to the territory without distinction of any kind.** [emphasis added]

¹⁷ International Law Association, The Hague Conference (2010), Interim Report of the Committee on Rights of Indigenous Peoples, p 11. Available at <http://www.ila-hq.org/en/committees/index.cfm/cid/>.

Here again, if States are interpreting this particular principle in the context of Indigenous peoples, they would be creating a distinction between Indigenous peoples and all others, or more specifically a discriminatory double-standard.

The interrelated nature of human rights as well as the fact that the *UN Declaration* must be read as a whole, also brings into play the important counter-balancing provisions of the principle of territorial integrity.

Preambular paragraphs 1, 2, 4, 5, 16, 17, and 19 invoke the UN Charter, the 1970 Declaration on Friendly Relations, the International Covenants, CERD, and the Vienna Declaration in very important ways. Furthermore, articles 1, 2, 3, 45, and 46 all substantively reinforce the argument that any discriminatory interpretation of article 46, paragraph 1 would be incompatible with the purposes and principles of the *UN Charter*, including the principle of equal rights and self-determination of peoples. And, it would violate the peremptory norm that prohibits racial discrimination.

It is also important to affirm that the right of self-determination is one whole right, especially in the context of article 4 of the *UN Declaration*. States have also worked to cultivate the notion that self-government and autonomy are the forms by which Indigenous peoples can exercise the right of self-determination. As Greenland Government and many other Indigenous peoples have shown, they have significant capacity to exercise the right of self-determination within their territories as well as internationally at a host of fora

This discussion on the right of self-determination as understood in international law in relation to Indigenous peoples has also revealed the necessary exercise of the right consistent with international standards elaborated by the *UN Charter* and the *1970 Declaration Concerning Friendly Relations*. It is important to emphasize that it is not an unchecked right of nation-states.

Constant nature of human rights

Human rights are ever present, they saturate every issue and every action. Like gravity, they are constant. In relation to the right of self-determination of a peoples, it is important to note the tension between the exercise of right of self-determination of government and the rights of the peoples.

IX. People and Peoples

To a layperson the term *people* or *peoples* would likely be understood in their common or popular usage generally referring to persons who share a common culture language or inherited condition of life and with little or no emphasis upon the notion of political units or the international legal usage of the term. Without an in-depth analysis of the views of those state representatives involved in the early drafting of international legal instruments most people would understand the term consistent with its popular usage.

Despite the use of both terms in numerous international instruments¹⁸ including the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples of 1960 and the International Covenants, there is presently no accepted definition of the term “people” or “peoples”. As stated by Rodolfo Stavenhagen in 1990

There is no legal definition of a people. There is not even an accepted sociological or political definition of a people. The United Nations carefully avoided to define people even as it has conceded all peoples have the right of self-determination.

Though the 1970 Declaration on Friendly Relations, which is aimed at affirming noninterference and safeguarding territorial integrity, refers to the “whole people” of a state nowhere in the text does it define the term. The same is true for early regional constitutive instruments such as the Charters of the OAS and the Organization of African Unity, which both include the term. Even those international instruments that affirm rights which attach to distinct groups or minorities are absent a definition.¹⁹ In order to clarify various issues as they have arisen a number of scholars have focused upon the usage of the terms people and peoples at the United Nations and have concluded that the term “people” and “nation” are synonymous. In particular, H. Johnson writes

In the discussions in the United Nations concerning the definition of the terms people and nation there was a tendency to equate the two when a distinction was made it was to indicate that people was broader in scope the significance of the use of this term centered on the desire to be certain that a narrow application of the termination would

¹⁸ Charter of the United Nations, Universal Declaration of Human Rights, International Covenants, and many others.

¹⁹ In particular, the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, religious and Linguistic Minorities, adopted by the UN General Assembly, December 18, 1992, GA Res. 47/13 (Annex), UNGAOR 45th Session, Supp. No. 49, at 210, UN Doc A/RE/47/235 (1992).

not prevent the extension of self-determination to dependent peoples who might not qualify as nations.²⁰

Furthermore, A. Cassese notes in regard to the ICCPR that

Special references were made to peoples of federated republics and of multinational states generally.... In the latter stages of the drafting, moreover, the Soviet representative, stressed that he had voted for the Article "because it had been clear from the debate that the word 'peoples' included nations and ethnic groups."²¹

Clearly, there are a range of economic, social, cultural, and political implications that could emerge in the event that the United Nations defined the terms. Therefore, the international community has avoided the matter.

In regard to the term "Indigenous peoples" there is no hard and fast definition, but the UN has adopted a working definition in order to address the distinct cultural context of Indigenous peoples, including elements such as their inherent or pre-existing rights. The Martinez Cobo study offered the important characteristics of Indigenous peoples and these elements have now been accepted as a working definition. It has been viewed as more of a set of guidelines but has never been adopted or formalized in any fashion despite the comprehensive nature of this early working definition.

In my view, this is instructive for the conditions within Kalaallit Nunaat, where Indigenous peoples are a majority, and over the years, now a small number of minorities with increasing diversity. In this regard, it is crucial to underscore the statement that I made earlier about the constant nature of human rights. Though the people of Greenland have not had, to my knowledge, a thorough going or robust dialogue on self-identification, which is a key element of the right of self-determination, it is important to stress that respect for and recognition of human rights remains central.

X. Rights and Duties – the construction of a constitution

As I stated at the outset [verbal context for my presentation], my socialization has instilled a bias. I am an Inuk. My first visit to Nuuk was in 1980, a year after the adoption of the

²⁰ H. Johnson, *Self-Determination Within the Community of Nations* (Leydon: A.W. Sijthoff, 1967) at 55. See also discussion of "nations" and "peoples" in J. Duursma, *Fragmentation and the International Relations of Micro-States[:]* *Self-Determination and Statehood* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996) at 14.

²¹ A. Cassese, "The Self-Determination of Peoples" in L. Henkin (ed.), *The International Bill of Rights[:]* *The Covenant on Civil and Political Rights* (New York: Columbia University Press, 1981) 92 at 94-95.

Home Rule Act. Even at a young age, I was trained in law. I saw the potential – an island, with a majority, of my own relatives.

However, like all of the arguments and intellectually honest rationale that Indigenous peoples brought to the debate about the equal application of the right of self-determination in our context, those same arguments and rationale are important in determining the rights and duties of the future constitution and Government of Greenland.

Essentially, the **same obligations and principles, as understood in international law**, apply to the future government of Kalaallit Nunaat and should be taken into account when preparing the constitution. This is certainly true for the **principle of territorial integrity**, which binds States to behave in a manner consistent with the purposes and principles of the UN Charter. It also binds the State to the important principles of equality, non-discrimination, respect for human rights, democracy, and the rule of law.

Unlike statements that I have heard from a range of different people, in different walks of life, from hunters to educator to political leaders, that once the full exercise of self-determination is achieved that the concerns related to the rights of Indigenous peoples may no longer be relevant. **Even if the people of Greenland self-identify as Indigenous, respect for and recognition of Indigenous human rights remains relevant**, both the individual and collective human rights of the peoples concerned. This is true at all scales, from individual communities to municipalities to the whole of the nation. A constitution and a charter or bill of rights must be informed by these basic democratic principles.

To be more specific, it is useful to consider the intent and nature of a constitution, the most significant organic document of any nation and in particular, a young nation. The underlying principles will infuse the whole of the instrument, they will provide the interpretive framework needed for all to understand their status, role, and rights. They also have the potential for creating the enthusiasm and participation in the political life of the state that must be nurtured and maintained and durable. The principles of democracy, the rule of law, and respect for minorities should be common virtues of all. In this way, the constitution can have a profound impact.

Again, the **constant presence of human rights** is critical, and the Constitution can ensure not only rights but also obligations as well as way to reconcile the constant presence of

human rights. The negotiation of these elements will also impact the trust that must be at the core of a society.

The Constitution creates a legal framework for political decision making and cannot be used to **stifle, control, or trump political forces** that operate within that framework. Again, there is a constant tension between all human rights, there are no absolute rights.

Like human rights, the elements and provisions of the Constitution cannot be interpreted individually or taken out of context. **All of the provisions are interrelated, interconnected, interdependent, and indivisible.**

Another critical element is ongoing political development, in the same way that we have seen extraordinary **political development** across Inuit Nunaat. Observance of and respect for ongoing development is essential. In Canada, the “living tree”²² doctrine has helped to ensure that the Constitution and other elements of the political life of the State are dynamic, and that the Constitution is seen as a living document.

The municipal governments across Greenland and how they are accommodated and treated in the negotiation process toward a constitution is also important. They are structures that should be taken into account as the succession toward independence incrementally moves forward. What order of government will they play?

The Constitution or charter or bill of rights must also address the collective goals of cultural and linguistic minorities –

individual rights, and minority rights

free and democratic society

respect for the inherent dignity of the human person,

commitment to social justice and equality,

accommodation of a wide variety of beliefs, respect for cultural and group identity, and

faith in social and political institutions which enhance the participation of individuals and groups in society

consent of the governed

a continuous process of discussion.

added safeguard for fundamental human rights and individual freedoms

²² Edwards v. Attorney-General for Canada, [1930] A.C. 124 (P.C.), at p. 136

fundamental balances of political power

Indigenous human rights

ILANNGUSSAQ 5

Claire Charters (Ngati Whakaue, Tuwharetoa,
Tainui, Nga Puhi) and Erin Matariki Carr
(Tuhoe and Ngati Awa),

Perspektives from Pacific on Constitutional
Transformation: Realising Indigenous Peoples'
Sovereignty and Indigenous Law,

Oktober 2021

University of Auckland

Perspectives from the Pacific on Constitutional Transformation: Realising Indigenous Peoples' Sovereignty and Indigenous Law

Presentation to the Greenlandic Constitutional Commission
Thursday 28 October [Greenland] | Friday 29 October [NZ] 2021

Claire Charters (Ngāti Whakaue, Tūwharetoa, Tainui, Nga Puhī) and Erin Matariki Carr (Tūhoe and Ngāti Awa), University of Auckland

1. Introduction

Our focus is on movements from the Pacific – especially NZ – and Australia towards transformation of Indigenous|state constitutions to better realise Indigenous peoples' sovereignty, the authority of Indigenous law and institute constitutional pluralism.

We hope there might be insights from our part of the world for yours.

Similarities – where we might be able to learn from one another:

- Moment of constitutional change to better realise Indigenous peoples' self-determination and sovereignty here – Aotearoa – and in places in the Pacific + Australia - and there, in Greenland (and also in other places around the globe including, for example, in Chile and Canada as well as relatively recent constitutional change in Bolivia and other states in Latin America).
- In many Pacific Island states, Indigenous peoples are the majority population and remain in a process of decolonisation, even if their independence has been recognised for decades e.g., Samoa and Vanuatu.
- Some of the questions Pacific nations need to address are similar to questions being addressed by the Greenlandic Constitutional Commission:
 - How to decolonise so to have a uniquely “Samoaan” or “Vanuatu” constitution?
 - How to include Island culture, language and identity in a (hopefully) post-colonial island impacted by the experiences of colonisation?
 - How to consider the rights, especially to land, of non-Islanders?
 - What are the most appropriate forms of Parliament, citizenship, government?
 - How to include “human rights” in an Indigenous constitution?
- Iwi Māori|Māori tribes are in a process of reinvigorating our own sovereignty and, as part of that, how our institutions might be best designed to realise the aspirations of our peoples, including to ensure the priorities of smaller Māori roopu e.g., whānau are respected and represented in the larger tribal governance structure and aspirations [Tūhoe/Ngai Tahu].

There are also similarities in historical experience as Indigenous peoples:

- Colonisation
- Inter-marriage between incoming settler communities and Indigenous communities
- Māori made up of many peoples – iwi, hapū – with distinct tribal boundaries and differences [important that individual authority of iwi respected – fiercely protected]

Differences:

- Māori are a minority in Aotearoa, around 16%.
- Little scope of independent Māori sovereignty and are not a “non-self-governing territory” permitted “decolonisation” under relevant international law/UN Charter, which Prof Anaya will address.

2. International legal context

- Sovereignty of Māori recognised by British in early days of contact and interaction.
- British sought a treaty of cession with Māori. However, it did not amount to Māori consent to British sovereignty. At best, it reflected a pluralist arrangement with Māori retaining sovereignty over our own peoples and the territories of Aotearoa and the British authority over settlers. Includes Māori rights to our taonga, including our lands, territories and resources.
- Because the Treaty did not effect a cession of sovereignty, from an *international legal perspective*, then, this means Aotearoa was either:
 - considered “discovered” territory i.e., terra nullius/empty despite prior recognition of Māori sovereignty and Māori inhabitants compared to Australia, which seems unlikely; or
 - there was no “legal” transfer of sovereignty as a matter of international law, which seems more likely.
- From an *English legal perspective*, once sovereignty was asserted by the Crown, it was “legal” as a matter of British law i.e., no legal limitations on Crown assertions of sovereignty – courts will enforce – but doesn’t respect international law governing relationships with non-European territories.
- Under international law of 1950s and 60s, Māori/Aotearoa were not eligible for decolonisation because not deemed a non-self-governing territory [see Anaya slides] because the colonial government located inside our territories i.e., colonial government not separated by salt-water from the territories
- But Māori active in seeking sovereignty and recognition as nation at the international level since the 1920s: Ratana to the League of Nations.

- Māori very active in asserting claims to self-determination in the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, as well as to lands, territories and resources.

3. Aotearoa

Current constitutional structure

- Background: no written constitution.
- No human rights “higher law”: in fact, our bill of rights act is *expressly subordinate* to all other legislation etc.
- Courts cannot overturn legislation. Parliament is supreme.
- Te Tiriti – no legal force unless incorporated, with some legislation referencing the principles of the Treaty of Waitangi
- Tikanga in the law: not unless recognised and included in state law. Historically there was next to no recognition of tikanga Māori. There is an increasing number of cases in which tikanga Māori is referenced i.e., we are experiencing a bit of a renaissance in that respect. Notably, though, any recognition of Indigenous law remains subject to the authority and control of New Zealand state law.
- Māori have guaranteed seats in Parliament – 7/120. This permits some participation in democratic governance and currently 21 Māori MPs, including in some important ministerial posts such as the Minister of Foreign Affairs.
- Minority representation in Parliament can be problematic i.e., where majority interests clash with Māori rights, for example, in the case of the foreshore and seabed claims.

Calls for constitutional transformation

- Māori have asserted sovereignty since the first days of contact with the British including, for example, in the Kingitanga and Kotahitanga movements of the 1800s.
- Current strong calls for constitutional transformation, including Iwi Chairs’ Forums (one of a few national bodies of tribal leaders): Matike Mai Report.
- Current mahi on a national plan of action to realise the Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Earlier advice to government recommended constitutional pluralism to realise spaces and places of Māori self-government/sovereignty, joint governance over other matters and State governance over others, albeit with Māori participation.
- Māori/tribes simply exercising authority e.g., borders to protect from COVID.
- [other recent initiatives]

State approaches to constitutional change:

- Incremental change, not transformational change [yet]
 - Constitutional conversation – 2013?
 - Māori health authority?
 - Criminal justice – rangatahi courts, greater Māori involvement
 - Regional councils
 - Maunga authority in Auckland
 - Treaty settlement examples e.g., Tuhoe, Whanganui and Waikato River.

4. Treaty settlements

- Since 1990s, to provide redress. Some financial settlement and some return of lands, territories and resources. Usually includes an apology.
 - Resulting tribal structures can reflect some level of tribal authority, such as shared authority in Ngai Tahu with various regional entities appointing representatives to a larger tribal authority: papatipu runaka – more localised authority cf central TRONT authority
 - Tūhoe: Structure designed to enable governance to flow from families to hapū (sub-tribes, wider family units), to four ‘tribals’ which represent land areas who then appoint representatives to the tribal structure board
5. Co-governance but not REAL co-governance/sovereignty subject to parliamentary sovereignty?

Te Urewera/Tūhoe example

- Tuhoe: Example of Te Urewera legal personhood – a western legal fiction that has created space for Tūhoe kawa (laws) to operate over the land.
- Te Urewera has all the rights, powers and liabilities of a legal person. Management plan is called Te Kawa o Te Urewera, a constitutional document, begins with values: Nature is our mother (not our property), we are her children. We have responsibilities to care for her, not rights over her – “human management for the benefit of the land”.
- Act: Allows for Tūhoetanga and to protect the connection between Tūhoe and Te Urewera – only Tūhoe can determine what this means.
- Te Urewera Board – 6 Tūhoe, 3 Crown – aim for unanimous decision making.

Collective v individual rights

- There is tension between the Crown established entity which received all the resources and relationships from Treaty Settlement and the hapū/natural family groupings.
- Difficult to analyse from outside the group. Points to the reality that decolonisation is an emotional process, we are talking about people, lives, families, trauma and powerlessness. This manifests in lateral violence – whether gossiping, undermining or bullying each other – to real violence.
- First steps of self-governance need to be trauma informed and look to seek healing, nurturing as well as practical systemic governance.

6. Oil and gas/resources [ERIN]

- Under state law but changes underfoot.
- Increasing relevance of tikanga Māori.

E.g. *Trans Tasman Resources Limited* case (Supreme Court, 30 September 2021):

- Recognises tikanga as law:
 - “For the purposes of the EEZ Act, tikanga Māori has the same meaning as in s 2(1) of the RMA, that is, “**Maori customary values and practices**” That definition is not to be read as excluding tikanga as law, still less as suggesting that tikanga is not law. Rather, tikanga is a body of Māori customs and practices, part of which is properly described as **custom law**. Thus, tikanga as law is a subset of the customary values and practices referred to in the Act. It follows that any aspects of this subset of tikanga will be “applicable law” in s 59(2)(l) where its recognition and application is appropriate to the particular circumstances of the consent application at hand.”
 - The iwi parties adopt the following definition of **kaitiakitanga**: “the obligation to care for one’s own”, citing Joseph Williams “Lex Aotearoa: An Heroic Attempt to Map the Māori Dimension in Modern New Zealand Law” (2013) 21 Waikato L Rev 1 at 3. The author also emphasises the importance of **whanaungatanga** to kaitiakitanga (and other core values), as “the glue that ... holds the system together” and “the fundamental law of the maintenance of properly tended relationships”
 - See also Waitangi Tribunal Ko Aotearoa Tēnei: A Report into Claims Concerning New Zealand Law and Policy Affecting Māori Culture and Identity (Wai 262, 2011) vol 1 at 13, where the Tribunal describes how Kupe’s people brought with them Hawaiian culture which “enabled human exploitation of the environment, but through the **kinship** value (known in te ao Māori as whanaungatanga) it also emphasised human responsibility to nurture and care for it (known in te ao Māori as kaitiakitanga)”.
- Creates an environmental bottom line: If the environment cannot be protected from “material harm”, through regulation, then the discharge or dumping activity must be prohibited.

- “Material harm” is defined by looking at qualitative, temporal, quantitative and spatial factors to be balanced.
 - These factors are relevant to the ecosystem AND to those who depend upon the eco-system.
 - Protection of the environment from material harm is NOT balanced against economic benefit.
 - However, there is room between protection from all harm, and protection from material harm for the factors such as economic benefit”.
 - Court held: “However, the bottom line in s 10(1)(b) does not mean applicants for discharge consents are limited to showing there is no material harm. Rather, they may also accept conditions that avoid material harm, mitigate the effects of pollution so that harm will not be material, or remedy it so that, taking into account the whole period of harm, overall the harm is not material. To meet the bottom line, remediation will have to occur within a reasonable time in the circumstances of the case and, in particular, in light of the nature of the harm to the environment, the length of time that harm subsists (that is, the total duration of projected harm until remediation occurs), existing interests and human health. All else being equal, economic benefit considerations to New Zealand may also have the potential to affect the decision-maker’s approach to remediation timeframes, but only at the margins.”
- Petrobras example: Brazilian oil company awarded licence to explore the Raukumara basin for deep sea oil drilling. Local iwi Te Whānau a Apanui, Ngāti Porou and Greenpeace sent several flotillas in protest, sought to go to UN. After 2 ½ years of protests and difficulties for Petrobras, they suffered losses and decided to pull out of 5 year licence (2011 – 2012).

7. Pacific

“Political developments in the 1960s and 1970s saw the majority of South Pacific countries emerge as sovereign states. The preambles to the independence constitutions generally reflected a desire for laws encapsulating local values and objectives to be respected.”

Vanuatu [ERIN]

- **Population:** 292,680 people
Languages: Bislama, French, English
Colonial history: 2000BC Indigenous Nivan, 1605 Portugal, 18th Century – Anglo-French Condominium on New Hebrides.
- **Journey to Independence:**
 1960s: Nivan began pushing for self governance and independence. Full sovereignty was finally granted by both European nations on July 30, 1980. It joined the UN in 1981, and the Non-Aligned Movement in 1983.
- **Land:** Vanuatu is an archipelago of 83 islands, of which two — Matthew and Hunter — are also claimed by the French overseas department of New Caledonia. Of all the

83 islands, 14 have surface areas of more than 100 square kilometres. Most of the islands are mountainous and of volcanic origin, and have a tropical or sub-tropical climate.

- **Economy:** The economy is based primarily on subsistence or small-scale agriculture, which provides a living for 65% of the population. Fishing, offshore financial services, and tourism (with about 60,000 visitors in 2005), are other mainstays of the economy. Mineral deposits are negligible; the country has no known petroleum deposits. A small light industry sector caters to the local market. Tax revenues come mainly from import duties and a 12.5 percent Value Added Tax (VAT) on goods and services.
- **Republic of Vanuatu:** Sovereign democratic state. Sovereignty is vested in the people of Vanuatu and exercised through Parliament.
- Unicameral Parliament, 52 members, elected every 4 years. Members elect Prime Minister. Six provinces elect President.
- **Constitution:** The Constitution enumerates certain fundamental rights and freedoms of the individual, establishes a basic citizenship law, and establishes and regulates the country's major political, judicial, and cultural institutions.
- Amongst the latter are the President; unicameral Parliament; an advisory National Council of Chiefs; the Prime Minister directly elected by Parliament; the Supreme Court; and the Court of Appeal.
 - Constitution 1980, art 47(1): "If there is no rule of law applicable to a matter before it, a court shall determine the matter according to substantial justice and whenever possible in conformity with custom."
 - Article 93(3): "Customary law shall continue to have effect as a part of the law of the Republic."
- **Council of Chiefs:** Malvatumauri Council of Chiefs. **Custom chief** means a person who is recognized by a community as entitled under the custom of that community to hold the position of a chief.
- **Citizenship:** On or after the day of Independence. **Automatic citizens**– (a) a person who has or had four grandparents who belong to a tribe or community indigenous to Vanuatu; and (b) a person of ni-Vanuatu ancestry who has no citizenship, nationality or the status of an optant. **Entitlement to citizenship** Every person who on the Day of Independence is a person of ni-Vanuatu ancestry and has the nationality or citizenship of a foreign state or the status of an optant shall become a citizen of Vanuatu if he makes an application, or an application is made on his behalf by his parent or lawful guardian. **Naturalisation:** may apply to be naturalised as a citizen of Vanuatu if he has lived continuously in Vanuatu for at least 10 years immediately before the date of the application and Parliament may prescribe other rules

Pacific Custom:

- It is apparent that the vast majority of disputes in many Pacific countries, especially in Melanesia, are resolved by customary means. Daily life in small island territories like Tokelau and Wallis and Futuna is almost entirely governed by custom and custom law processes. State-made law barely exists in remote parts of Melanesia, and custom is the only operative system of control if, as in Bougainville during the armed conflict there, state-made law breaks down.
- Many states depend on custom to maintain local peace and order and have not the wherewithal to replace it with state institutions. Even where state institutions do exist at the local level, they coexist with customary processes.
- Pacific people also see custom as “law”. That perception was readily apparent in our discussions with Pacific people, in which various indigenous terms for custom law were used (e.g. tikanga in NZ).
- However, custom and state-made law are also seen as complementary rather than competing: the one serves traditional communities, while the other manages national interests. They also have different strengths. Courts have specialist expertise in fact-finding to determine responsibility for wrong-doing. Community justice bodies are noted for dispute resolution techniques to maintain local harmony.

Samoa [CLAIRE]

- German colony and then from 1918 a New Zealand colony (under League of Nations and then UN trusteeship system).
- Independent since 1962 (first in the Pacific).
- Mainly Samoan with a very small Chinese and NZ population.
- 200k in Samoa, 182k in NZ (mostly in Auckland).
- Constitution blends NZ and Samoan legal traditions.
- Constitution defines ‘law’ to include ‘any custom or usage which has acquired the force of law’.
- Land and chiefly titles are given special protection as areas governed by custom. Eighty percent of land in Samoa is customary land and its alienation is prohibited.
- In practice, custom governs much of people’s daily lives. Village *fono* (councils), comprising the chiefly heads of the families of the village, make and enforce decisions about land, titles and other matters in their communities.
- Concern that there was too much reliance on outside law and not enough on Indigenous law. Cause of some recent amendments to specific laws to recognise greater Fa’a

Samoa/Samoan law within the Constitution leading to and constitutional upheaval and the ousting of the long-time leader.

- Disputes on customary matters are referred to the Land and Titles Court, composed mainly of lay judges and experts in custom. Proceedings are inquisitorial, conducted in Samoan, and follow customary protocols.
- Under recent amendments, the Supreme Court, the superior court of record with original constitutional jurisdiction, can NO LONGER review decisions of the Land and Titles Court and village *fono* and matai.
- Membership of national legislative electoral assembly: historically 47 for matai and 2 for Samoans descended from non-Samoans (then replaced by 2 “urban constituencies” in 2016).
- 2020 elections: 51 MPs, have to be matai, from 51 electoral constituencies (no special provision made for “Samoans descended from non-Samoans”).
- Only 10% of seats required to be for women.
- Issue of who is Samoan and who has whakapapa also from Chinese contentious.
- Part II includes many human rights including the right to freedom from discrimination, enforceable by the Samoan Supreme Court [against the lands courts?].
- Matai lead the local government structures.

8. Australia: state and federal level developments for constitutional reform

- Processes for constitutional recognition of Aboriginal peoples occurring at the Federal Level (mainly around a “voice to Parliament” but ideas are varied and include specific constitutional protection).
- And, “treaty-making” processes at the state level e.g., Victorian Treaty making process. Much remains contested and is unique from state to state e.g., recognition of self-determination? Human rights? Governance?
- The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples is used as a lobbying tool for fundamental change in Australia.

9. Insights|Tentative ideas of comparisons relevant to the Greenlandic Constitutional Commission

- Democratic participation:
 - In Aotearoa, guaranteed Māori seats are inadequate to realise tino rangatiratanga and rights bc minority.

- In Samoa, only matai can be elected to the legislative assembly.
 - Vanuatu: plebiscite + chiefs' council.
- Self-identification:
 - Tribes/hapū = sovereign bodies, not Māori as a whole.
 - In Aotearoa, blood quantum is irrelevant...only need whakapapa|genealogy.
 - Samoa: non-issue?
- Impact of colonial/state law continues e.g., drafted by colonisers?
 - NZ state legal system still very much dominant in fact, with some exceptions.
 - Samoa: Constitution was co-drafted with “colonial” drafters from NZ and reflects NZ law as much as Fa’a Samoa.
- Regulation by Indigenous law, not “state” law, in some circs:
 - Aotearoa: not formally as a matter of state law (Tuhoe exception, but always subject to state override), only informally e.g., COVID borders example.
 - Samoa: Fa’a Samoa in Constitution and law regulating lands and territories remains largely Samoan law.
- Tensions between human rights and Indigenous laws:
 - Indigenous laws often have their own “human rights” norms: there are tikanga Māori norms to look after one another as individuals albeit are unique to liberal, Western systems.
 - NZ: unclear how these tensions might be resolved but because tikanga Māori is barely recognised by state law, few cases where issues arise in state legal sphere. Do arise internally [Cathey Dewes example].
 - Samoa: women’s rights questions, including representation in matai-centric situations.
- Collective governance/bureaucracy (established by/with the state) v individual rights
 - Example: employment disputes.
- Internal tensions between centralised tribal authority and local-level tribal authority [larger collective v smaller collective: Moving from fight mode to nurturing mode: Tuhoe?].
- Need our own conflict resolution processes, keep things out of the state courts but also provide appropriate resolution [mending room between individuals and need for other space/places when tribal authority abuses power].
- Issue with capacity = affects our capacity to realise self-governance – impact of continuing colonisation.

Pluralism [Jennifer Corrin Care]

Legal pluralism is usually taken to refer to a situation in which two or more legal orders coexist in the same social field.

- Might be useful/apply re: iwi to iwi | tribe to tribe shared governance over spaces.
- Might apply where state law [still?] has some authority in Greenland and Aotearoa NZ?

ILANNGUSSAQ 6

Kent Fridberg

Inatsisinik atuutilersitsisarneq pillugu allakkiaq

10. oktober 2022

Inatsisartut Allattoqarfiat

Inatsisunik atuutilersitsisarneq pillugu allakkiaq

Inatsit tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitat ulloq 6. september 2022 Inatsisartut Allattoqarfiat qinnuigaat inatsisunik atuutilersitsisarneq eqqarsaatigalugu suliat ingerlasarnerat allaaseralugu allakkioqullugu.

Inatsit tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitat tassunga ilanngullugu uku allaaserineqarnissaat qinnutigaa:

1. Inatsisunik akuerineqarsimasunik Naalakkersuisut Siulittaasuat qanga atsiortalersimanersoq/atuutilersitsisalersimanersoq.
2. Piginnaatitaaffik tamanna Naalakkersuisut Siulittaasuamit Inatsisartut Siulittaasuannut nuunneqarsinnaanersoq.

Allakkiami paasisutissat naliliinerillu itilernerneqarnissaat ilassuserneqarnissaalluunniit Inatsit tunngaviusussaq pillugu isumalioqatigiissitat pisariaqartissappassuk soorunami isumalioqatigiissitanut piareersimavunga.

Aallaqqaasiut – Atuuttussanngortitsisarneq pillugu inatsisini tunngaviusuni malittarisassat

Inatsisissatut siunnersuut Folketingimit akuersissutigineqarsimasoq aatsaat inatsisinngortarpoq siunnersuut ullut 30-t iluanni naalakkersuisunit (kunngimillu/dronningimillu) atsiortlugu atuuttussanngortinneqaruni. Tamanna inatsimmi tunngaviusumi § 22-p malitsigaa. Inatsit taamatuttaaq tamanut nalunaarutigineqarsimassaaq innuttaasut eqqarsaatigalugit atuussinnaassuseqassaguni.

Taamatut atuuttussanngortitsineq naalakkersuisut akuersinerattut isigineqarsinnaavoq inatsisissatullu siunnersuutip akuersissutigineqartup ”inatsisut atuussinnaassuseqalernissaanut”, tassa imatut paasillugu inatsisissatut siunnersuutaajunnaarluni inatsisinngornissaanut, piunasaqaataalluni.

Inatsisissatut siunnersuut Folketingimit akuersissutigineqarsimasoq atuuttussanngortissanerlugu naalakkersuisut namminneq aalajangersinnaavaat¹.

Inatsisissatut siunnersuummik akuersissutigineqarsimasumik atuuttussanngortitsinissartik naalakkersuisut kissaatiginngikkunikku, taamaattoq naatsorsuutigineqarpoq tamatuminnga Folketingimut ilisimatitsissuteqarnissaminut pisussaaffeqartut, taamaalillunilu Folketingi tamatumunnga qisuariarnissaminut periarfissinneqassalluni, tamatumani naalakkersuisut allaat tatiginninginnermik tunngavilimmik taasisitsinikkut naalakkersuisut tunuartinneqarsinnaallutik.

Inatsisissatut siunnersuutip Folketingimit akuersissutigineqartup aatsaat naalakkersuisunit akuerineqaruni (tassa ullut 30-it iluanni atsiortlugu atuussanngortinneqarneratigut) inatsisut

¹ Kunngi/Dronningi namminerisamik aalajangiisinnaassuseqanngilaq inatsisissatullu siunnersuut Folketingimit akuerineqarsimasoq atuutilersinneqartussatullu naalakkersuisunit kissaatigineqartoq itigartissinnaanagu.

atuussinnaalertarnera inatsimmi tunngaviusumi § 3 malillugu inatsisiliortussaaitaanerup peqatigiilluni naalakkersuisumi Folketingimilu inissisimaneranik pissuteqarpoq.

Inatsisiliortarnerup ingerlasamera pillugu inatsimmi tunngaviusumi aalajangersakkat taamaallaat Folketingimut danskillu naalakkersuisuinut – Namminersorlutik Oqartussanuungitsoq - atuupput. Inatsisiliortarnerup ingerlasamera pillugu Namminersorlutik Oqartussat namminersaminnik malittarisassaqaqput, ilaatigut atuussanngortitsisarneq pillugu, malittarisassallu taakku immikkoortuni ataasiakkaani inatsimmit tunngaviusumit assigiinngissuteqarput.

Atuuttussanngortitsisarneq Namminersorlutik Oqartussani inatsisiliortarnerup ilaatut:
Namminersorlutik Oqartussat eqqarsaatigalugit atuuttussanngortitsisarneq pillugu malittarisassat Inatsisartut Naalakkersuisullu pillugit Inatsisartut inatsisaanni § 30-mi aalajangersarneqarsimapput²:

§ 30. Inatsisartut inatsisissaattut siunnersuut akuersissutigineqartoq atuutilersinnaassaguni inaarutaasumik akuersissutigineqarnermi kingorna kingusinnerpaamik sapaatit akunneri sisamat qaangiutsinnagit Naalakkersuisut siulittaasuannit atuuttut atsiorneqarsimassaaq.

Imm. 2. Siunnersuutip ataatsimiinnermi tullermi Inatsisartunit akuersissutigineqarnissaata tungaanut siunnersuutip inaarutaasumik akuersissutigineqarnerata kingorna ullut arfineq-pingasut ingerlaneranni Naalakkersuisut aalajangersinnaavaat atuuttut atsiorneqarnissaa kinguartinneqassasoq. Ataatsimiinnermi maani siunnersuut allannguuteqartinnagu akuerineqarpat atorunnaassaaq.³

Imm. 3. Aningaasaliissutinut inatsisaagallartumik imaluunniit nutaamik qinersisoqarnissaanik inatsimmik atuuttut atsiuinissaq Naalakkersuisut kinguartissinnaanngilaat.

Naalakkersuisut Siulittaasuata inatsisissatut siunnersuutininik Inatsisartunit akuersissutigineqarsimasumik atuuttussanngortitsinissamut pisussaaffeqarnera, tamatumalu sapaatit akunnerisa sisamat iluanni pinissaa, tamatumani aallaaviuvoq. Naalakkersuisullu inatsisissatut siunnersuutip inaarutaasumik akuersissutigineqarnerata kingorna kingusinnerpaamik ullut arfineq-pingasut qaangiutsinnagit atuuttussanngortitsinissap, inatsisissatut siunnersuutip ataatsimiinnermi tullermi Inatsisartunit nutaamik akuersissutigineqarnissaata tungaanut, kinguartinneqarnissaa aalajangersinnaavaat. Naalakkersuisullu aningaasaliissutinut inatsisaagallartup nutaamilluunniit qinersisoqarnissaanik inatsisip atuuttussanngortinneqarnissaata kinguartinneqarnissaanut periarfissaqanngillat.

Inatsisissatut siunnersuummik akuersissutigineqarsimasumik kinguartitsinissamik Naalakkersuisut aalajangiissagaluarpata Naalakkersuisut (Naalakkersuisunut ilaasortat akisussaanagerat pillugu

² Inatsisartut inatsisaat nr. 26, 18. november 2010-meersoq kingusinnerusukkat allannguutitalik.

³ § 30, imm. 2, oqaaseqatigiit kingulliit kukkusumik nutserneqarsimapput. Oqaaseqatigiit imatut allassimasussaagaluarput: "Siunnersuut ataatsimiinnermi tassani allannguuteqartinnagu akuerineqanngikkuni atorunnaassaaq." (Inatsisartut Allattoqarfiat)

Inatsisartut inatsisaat malillugu) Inatsisartumik ilisimatitsinissaminut pisussaaffeqartut naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Atuuttussanngortitsinissaq Naalakkersuisut kinguartissimappassuk inatsisissatut siunnersuut akuersissutigineqarsimanermisut iluseqarluni ataatsimiinnermi tulliuuttuni oqaluuserisassanut pinngitsoorani ilanngunneqassanersoq inatsisissatulluunniit siunnersuut akuersissutigineqartoq siunnersuuteqartumit allanilluunniit saqqummiunneqaqqinngikkuni atuukkunnaassanersoq aalajangersakkami tamatumunngaluunniit piareersaataasuni takuneqarsinnaanngilaq.

Allatut tunngavissaqannginneq pissutigalugu inatsisissatut siunnersuut akuersissutigineqarsimasoq atuuttussanngortinneqarnissaalu Naalakkersuisunit kinguartinneqarsimasoq akuersissutigineqarsinnaassaguni atuuttussanngortinneqarlunilu Inatsisartuni nutaamik pingasoriarlugu suliarineqarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Ataasiaannarlugu suliarineqaqqinnera allatut oqaatigalugu naammattutut naatsorsuutigineqarsinnaagunangilaq.

Siunnersuut nutaamik akuersissutigineqarpat Naalakkersuisut Siulittaasuut pineqartumik atuuttussanngortitsinissaminut *pisussaaffeqarpoq*. Tamannali taamaallaat atuuppoq siunnersuut allanngortinnagu akuersissutigineqarpat. Siunnersuut allanngortillugu akuersissutigineqaruni atorunnaartutut isigineqassaaq⁴.

Danskitt naalakkersuisui assiginagit Naalakkersuisut taamaalillutik inatsisissatut siunnersuutitut inatsisartunit akuersissutigineqarsimasunut "naaggaarsinnaatitaanngillat". Naalakkersuisut atuuttussanngortitsinissaq kinguartissinnaavaat Inatsisartulli ataatsimiinnermi tulliuuttuni inatsisissatut siunnersuut allanngortinnagu akuersissutigippassuk atuuttussanngortitsinissaq Naalakkersuisut Siulittaasuata pisussaaffigaa – tamatumalu siunnersuutit oqaluuserineqaqqinneqartup inaarutaasumik akuersissutigineqarnerata kingorna sapaatit akunnerisa sisamanut piffissaliussap iluani pinissaa naatsorsuutigineqartariaqarluni⁵.

Inatsisartut Naalakkersuisullu pillugit Inatsisartut inatsisaanni § 30-mi atuuttulersitsisarnermut aalajangersakkat Inatsisartut Suleriaasianni aalajangersakkamik tapertaqartinneqarput (§ 31, imm. 1), tassani aalajangersarneqarluni inatsisissatut siunnersuut inaarutaasumik akuersissutigineqartoq Inatsisartut Siulittaasuannit inatsisartullu allattaanerannit (maanna: Inatsisartut allattoqarfiata pisortaanit) atsiorneqartassaaq, tamatumalu kingorna Naalakkersuisut Siulittaasuannut nassiuunneqartassalluni atuutilersinneqarnissaa tamanullu saqqummiunneqarnissaa siunertaralugit.

⁴ Inatsisissatut siunnersuutit allanngortinnagu akuersissutigineqaqqinngikkuni atorunnaarmissaanik aalajangersagaq allatut najoqqutassaqannginneq pissutigalugu inatsisissatut siunnersuutit atuutilernissaa pillugu aalajangersakkat aamma allanngortinneqarsinnaannginnerannik malitseqarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Tamatumu malitsigisaanik inatsisissatut siunnersuut nutaamik akuersissutigineqaqqinngikkuni kingumootumik atuussinnaassuseqalersinnaavoq. Tamanna tulluarpallaanngilaq inatsisissatut siunnersuut aalajangersakkamik nammagassisuunik imaqarpat pillaasarnermullu aalajangersakkat eqqarsaatigalugit Europamiut Inuit pininnaatitaffii pillugit isumaqatigiissutaanni artikeli 7-imut akerliulluni.

⁵ § 30, imm. 1-imi pingaernerut malittarisassaq naapertorlugu.

Siunnersuut inaarutaasumik akuersissutigineqarnermisut isikkoqarluni atsiorneqassaaq. Tamatuma malitsigaa Inatsisartut allaffeqarfiata (Inatsisartut Allattoqarfiata) inatsisissatut siunnersuut saqqummiunneqarnermisut isikkoqartillugu allannguutissatut siunnersuutininik Inatsisatut suliarinninnerminni akuersissutigisimasaannik iluarsillugu ataatsimut allattarmagu.

Naak oqaasertalerneqamera malillugu aalajangersakkami inatsisissatut siunnersuutit akuersissutigineqartut suugaluartulluunniit pineqarluartut aningaasanut inatsisissamut ilassutitullu aningaasaliissutinut inatsisissamut siunnersuutit atsiorneqaratillu nassiunneqartannginnerat inatsisartoqarnermi aalajangersimasumik suleriaasinnorsimavoq⁶. Tamanna ulluinnami sulinermi pissutsinik tunngaveqarpoq.

Oqaluttuassartaa

Hjemmestyre pillugu inatsit⁷ (§ 6-imi) aalajangersakkanik imaqareerpoq, annerusumik minnerusumilluunniit malittarisassanut atuuttussanngortitsisarnermut ullumikkut atuuttunut naapertuuttunik⁸:

§ 6. Landstingip inatsisiliassaanut landstingillu peqqussutissaanut siunnersuutit isumaqatigiissutigisat atortussaatinniarlugit landsstyrip siulittaasuaniit aalajangersarneqartassapput, nalunaarutigineqartassapullu malittarisassat landstingip inatsisiliaatigut aalajangersarneqartut malillugit.

Imm. 2. Landsstyrip ullunik 8-nik piffissaqartitsinerup iluani aalajangersinnaavaa aalajangersaanissaq kinguartinneqassasoq siunnersuutip landstingimit

⁶ Tamatumani aningaasanut inatsisaagallartussatut siunnersuutit pineqanngillat.

⁷ Kalaallit Nunaanni hjemmestyre pillugu inatsit nr. 577, 29. november 1978-imeersoq.

⁸ Hjemmestyre pillugu kommissionip aalajangersakkamut inatsimmut nassuiaatissatut missingiummi tulluuttut paasisutissiissutigai:

"Inatsimmi tunngaviusumi § 22-mi najoqqutassaq naapertorlugu imm. 1-imi siunnersuutigineqarpoq inatsisartut inatsisissamut inatsisartullu peqqussutissaanut siunnersuutit atuussinnaassuseqassagumik naalakkersuisut siulittaasuammi atuuttussatut atsiorneqartassasut aalajangersakkallu Namminersornerullutik Oqartussanit aalajangersarneqartut malillugit tamanut nalunaarutigineqartarlutik. Naalakkersuisut siulittaasuata piffissaliussap atuuttussanngortitsisarneq eqqarsaatigalugu inatsisartunit aalajangersarneqarsimasup iluani atuutitsilermissaq pisussaaffigaa.

Pisumi ataasiakkaani atuutilersitsimginnermi siunnersuutip inatsisartuni isumaqatigiimiutigineqaqqimissaa pisariaqartarsinnaammat, ass. siunnersut tunngavissat amigartut tunngavigalugit akuersissutigineqarsimassappat, imm. 2-mi siunnersuutigineqarpoq naalakkersuisut ullut arfineq-pingasut iluami atuuttussanngortitsinissap kinguartinneqarmissaa aalajangersinnaagaat atatsimimnermi tulluuttumi siunnersuutip allanngortimagu Inatsisartunit akuersissutigineqarmissaa tungaanut."
(Inatsisartut Allattoqarfiannit nutseqqitaq)

Maluginiagassavaoq kommissionip oqaatigimmagu aalajangersagaq "Inatsimmi tunngaviusumi § 22-mi najoqqutassaq naapertorlugu" siunnersuutigineqarmat – naak aalajangersakkami (inatsit tunngaviusoq assignagu) inatsissatut siunnersuutininik Inatsisartunit akuersissutigineqarsimasunik atuuttussanngortitsisarmissamut naalakkersuisut pisussaaffilerneqarluartut.

Aaqqissuussinerup taamaattup toqqarneqarsimaneranut pissutaagunarpog naalakkersuisut "naalakkersuisuvittut" piginnaatitaaffeqarmissaat kommissionip siunniussimangimmagu, soorlu tamanna kommissionip isumaliutissiissutaani ima oqaatigineqartoq:

"Danmarkimi naalakkersuisut folketingillu akornanni pissutsit assigalugit Naalakkersuisut inatsisartut eqqarsaatigalugit namminersaminnik piginnaatitaassanerut isumaliutigineqarsimavoq. Isumaqatigiissutigineqarsimavorli oqartussaanivik Inatsisartunitiitriaqartoq, taamaalliluullu naalakkersuisut – maamnuugallartoq – inatsisartut simerlugit atuukallassallutik."
(Inatsisartut Allattoqarfiannit nutseqqitaq)

ataatsimiinnissami tullermi isumaqatigiissutigineqarnissaata tungaanut. Siunnersuut ataatsimiinnermi tassani allangortinneqarani isumaqatigiissutigineqanngikkuni tunuartinneqassaaq.

(Inatsisartut Allattoqarfiannit allattaasitaamut nuullugu allaqqitaq)

Aalajangersagarli taanna Kalaallit Nunaata landstingia pillugu landstingip inatsisaani nr. 1, 7. maj 1979-meersumi § 18, imm. 1-2-mik tapertalerneqarpoq:

§ 18. Siunnersuutit isumaqatigiissutigineqartut atortuussagunik atsiorneqassapput landsstyrep siulittaasuaniit landsstyremullu ilaasortamit susassalimmit imaluunniit ingerlatsivimmi pisortamit nassiunneqarimassallutillu naalagaaffiup sinniisuanut, kommuninut, eqqartuussivinnut politiinullu.

Imm. 2. Landsstyrep ullut 8 ingerlaneranni aalajangersinnaavaa atortussanngortitsilluni aalajangersaanissaq kinguartinneqassasoq katersuuteqqinnissami tullermi isumaqatigiissutigineqarnissami tungaanut. Siunnersuut allangortinneqarani katersuussimanermi tassani isumaqatigiissutigineqanngikkuni tunuartinneqassaaq.

(Inatsisartut Allattoqarfiannit allattaasitaamut nuullugu allaqqitaq)

Naalakkersuisut siulittaasuata atsiorsimanissaanik piumasagaat, tassani naalakkersuisunut ilaasortap suliassaqarfimmut akisussaasuusup (ingerlatsivimmulluunniit pineqartumut pisortap) aamma atsiorsimanissaanik piumasagaammik tapertaqartinneqarpoq.

Naalakkersuisut siulittaasuata taamatullu aamma naalakkersuisunut ilaasortap suliassaqarfimmut akisussaasuusup atsiorsimanissaanik piumasagaat inatsisatut naalakkersuisullu pillugit inatsisartut inatsisaanni kingusinnerusumi ingerlateqqinneqarpoq.

Inatsisartut Naalakkersuisullu pillugit Inatsisartut inatsisaatigut nr. 26, 18. november 2010-meersukkulli atuuttussanngortitsisarneq pillugu aalajangersakkat maannamut atuuttut marlutsigut allangortinneqarput:

Siullertut naalakkersuisunut ilaasortap suliassaqarfimmut akisussaasuusup (ingerlatsivimmulluunniit pineqartumut pisortap) atsiqataannissaanik piumasagaat peerneqarpoq. Taamaalilluni tamatuma kingorna inatsisissatut siunnersuutit akuersissutigineqartut taamaallaat Naalakkersuisut Siulittaasuannit atuuttussanngortinneqartalerput.

Aappaattut atuuttuulersitsinerup qaqugukkut pisarnissaa pillugu piffissaliussamik eqqussisoqarpoq, taamaalillunilu atuuttussanngortitsineq inatsisissatut siunnersuutip inaarutaasumik akuersissutigineqarnerata kingorna sapaatit akunneri sisamat qaangiutsinnagit pissalluni (akuersissutigineqarnerata kingorna ullut arfineq-pingasut qaangiutsinnagit atuuttussanngortitsinissap siunnersuutip ataatsimiinnermi tullermi Inatsisartunit nutaamik akuersissutigineqarnissaata tungaanut kinguartinneqarnissaa aalajanginngippassuk)⁹.

⁹ Sapaatit akunnerinik sisamanik piffissaliinerup eqqunneqarneramut tunuliaqutaasut pillugit inatsimmut nassuiaatini tulluuttut paasissutissiissutigineqarput:

Malittarisassat taakku suli atuupput.

Atuutilersitsisarneq pillugu Hjemmestyre pillugu inatsimmi malittarisassat ingerlateqqinneqarsimangillat: Taamaalilluni Namminersorneq pillugu inatsit atuuttussanngortitsisarneq inatsisiliornequlluunniip qanoq ingerlasarnera pillugu aalajangersakkanik imaqqanngilaq.

Atuuttussanngortitsisinnaatitaaneq taarsiullugu Inatsisartut Siulittaasuannut inissinneqarsinnaava?

Oqaatigineqareersusut atuuttussanngortitsisinnaatitaaneq maannamut Naalakkersuisut Siulittaasuanniissimavoq. Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitat apeqqutaat imatut paasivara piginnaatitaanerup tamatuma Inatsisartut Siulittaasuannut nuunneqarsinnaanera isumalioqatigiissitat isumaliutigaaat.

Tamatumunnga tunngaviusumik akornutaasinnaasunik takusaqarsinnaanngilanga. Pissusiviusut eqqarsaatigalugit piginnaatitaanermik taamatut nuussineq nunatsinni pissaanerup pingasoqiusamik agguataarneqarsimaneranut naapertuunnerusutut oqaatigineqarsinnaagaluarpoq, nunatsinnimi inatsisiliortussaataaneq taamaallaat inatsisartuniimmat (tassa Danmarkimisut inatsimmi tunngaviusumi § 3 naapertorlugu peqatigiilluni naalakkersuisuniillunilu inatsisartuniigani).

Piginnaatitaanerup Inatsisartut Siulittaasuannut inissinneqarnerata – pappiaqqatigut - Inatsisartut Naalakkersuisullu akornanni pissaanerup oqimaatiginiinneranik nikisitsinermik kinguneqassaaq, taamaaliornikkummi Naalakkersuisut inatsisinik Inatsisartunit akuersissutigineqarsimasunik Naalakkersuisunillu itigartinneqartussatut allatulluunniit imaqartillugit akuersissutigineqartussatut kissaatigineqarsimasunik "puulukiinissamut" periarfissartik annaassammassuk (annaagallassammassuk – tassa tullianik ataatsimiinnissap tungaanut).

Pissusiviusulli eqqarsaatigalugit taamatut allanngortitsinerup pingaaruteqangaanissaa naatsorsuutigineqarsinnaagunannngilaq: Ilisimasakka malillugit atuuttussanngortitsinngitsoornissamut periarfissartik Naalakkersuisut atunngisaannarnikuuaat; ukiuni kingullelni 23-ni Inatsisartut ataanni atorfeqarninni taamatut pisoqarsimaneranik nammineq ilisimasaqqanngilanga.

Atuuttussanngortitsisinnaatitaanerup Inatsisartut Siulittaasuannut nuunneqarnissaa Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitat kissaatigissappasuk tamatumunnga peqatigitillugu

"Atsioqataasoqartarnera pillugu allannguut Naalakkersuisut Siulittaasuata atortuulersitsinermi Naalakkersuisumut tamarmiisut sinnerlugit atsiortuuneranum ataneqartillugu isigimaneqassaaq. Inatsisissatut siunnersuut atortuulersinneqarsinnaassappat Naalakkersuisut siulittaasuata atsiortarnera inatsiseqartitsinikkut naammangitsutut isigalugu Inatsisartut Naalakkersuisullu annertunerusumik aatsaat pumasaqaateqarsinnaapput tamatumunnga pingaaruteqarluinartumik tunngavilersuutissaqarpat. Atortuulersitsinerup qaqukkut pimissaanut piffissalussamik manna tikillugu aalajangersaasoqarsimangilaq. § 24, imm. 2-mili aalajangersakkami matumani imm. 2-kkut ingerlateqqimneqartumit erserpoq atortuulersitsineq kinguartinneqassasoq Naalakkersuisut Siulittaasuata kissaatigippagu tamanna pillugu aalajangineq siunnersuutit inaarutaasumik akuerineqarneranik kingusinnerpaamik ullut arfineq pingasut qaangiunneranni pisimassasoq. Aalajangersagaq taama Naalakkersuisut Siulittaasuata ullut arfineq pingasut atortuulersitsinissamut piffissalunneqartut qaangiunneranni atortuulersitsinerup kinguartinneqarnissaamik aalajangiisoqarsimangippat atorfimmini pisussaaffimminik sumiginnaanersaq nalormilersitsisinnaavoq. Atortuulersitsinermut kingusinnerpaamik piffissalisoqarsimanginnera inatsisissatut siunnersuutit qanoq pineqarnissaamik nalornineq piffissami sivirususiligaanngitsumi atuussinnaavoq, tamannalu inatsiseqartitsinikkut ersarisuutitsinissaq eqqarsaatigalugu naammaginartuunavianngilaq."

atuuttussanngortitsinissap kinguartinneqarsinnaaneranut periarfissaq atuuttoq attatiinnaqassanersoq isummerfigineqartariaqassaaq.

Tamatumani pissutissaqarpoq maluginiassallugu Inatsisartut Siulittaasuat tassarpiaammat Inatsisartut (inatsisissatut siunnersuutit akuersissuteqartartut) sinnerlugit sulisussaaq, taamatullu aamma Inatsisartut Siulittaasuat (Naalakkersuisut Siulittaasuat assignagu) tamatuma saniatigut atuuffeqarmat (partiimut) naalakkersuinikkut pituttorsimangitsumik. Inatsisartuni amerlanerussuteqartunut aaqqiagiinngissuteqarnermi atuuttussanngortitsinissamik kinguartitsinnaaneq taamaalilluni ”puulukiiniutitut” isumaarutissaaq atuuttussanngortitsinnaatitaaneq Inatsisartut Siulittaasuannut nuunneqassagaluarpat.

Atuuttussanngortitsinissamik kinguartitsinnaaneq taamaattoq aamma Inatsisartuni amerlanerussuteqartunut aaqqiagiinngissuteqarnermi ”puulukiiniutaanermi” saniatigut allanik siunertaqarsinnaavoq.

Taamaalilluni atuuttussanngortitsinngitsoornissamut danskit naalakkersuisuisa periarfissaqarnerat pillugu atuakkami Dansk Statsret¹⁰ oqaatigineqarpoq:

”Nalinginnaasumik inatsisissatut siunnersuutit akuersissutigineqartut tamaasa Naalakkersuisut atuuttussanngortittussaavaat, Folketingimili amerlanerussuteqartut siunnersuut akuersissutigineqarsimasooq peqqissimissutigilissagaluarpassuk (ass. kukkuneqarsimappat imaluunniit pissutsit inatsisiliornermut tunngaviusimasut annertuumik allannguuteqarsimappata) atuuttussanngortitsinngitsoorneq inatsisissatut siunnersuutit atorunnaarsinneqarmissaanut periarfissaavoq pisariitsoq, tassami siunnersuut ullut 30-it iluanni atuuttussanngortinneqarsimangikkuni ingerlaannartumik atorunnaartussaammat. Aatsaat atuuttussanngortitsinikkut inatsisissatut siunnersuut akuersissutigineqarsimasooq inatsinngortarpoq. Atuuttussanngortitsinerup kingorna inatsit aatsaat inatsimmik nutaamik akuersissuteqarnermi allanngortinneqarsinnaavoq atuukkunnaarsinneqarluniluunniit.”

Atuuttussanngortitsinnaatitaaneq Inatsisartut Siulittaasuannut nuunneqassappat taamaalilluni isumaliutigineqarsinnaavoq Inatsisartut Siulittaasuat inatsisissatut siunnersuutit Inatsisartunit akuersissutigineqartut atsiorlugit atuuttussanngortinneqartarnissaanut pisussaaffeqassanersoq imaluunniit Inatsisartut Siulittaasuat atuuttussanngortitsinngitsoornissaminut periarfissinneqassanersoq, tassa akuersissuteqarnerup kingorna siunnersuut kukkuneqartoq pissusissamisuumngitsunilluunniit imaqartoq Inatsisartunit maluginiarneqarpat.

Inatsisissatut siunnersuutit akuersissutigineqarnermik kinguinngua atuuttussanngortinneqakkajuttarput, atuuttussanngortitsinissallu tungaanut ”pissutsit inatsisiliornermut tunngaviusimasut annertuumik allannguuteqarsimanissaat” ilimanarpallaarani mattutivinneqarsinnaagumaranili. Atuuttussanngortitsinissalli tungaanut kukkunernik pissusissamisuumngitsunillu qaangiinnaqarsimasunik nassaamissaaq

¹⁰ Jens Peter Christensen, Jørgen Albæk Jensen aamma Michael Hansen Jensen, naqiternerisa aappaat 2016, qupp. 135.

ilimanamerulaannguatsiarluni. Siusinnerusukkulli oqaatigineqareersutut siunnersuutitik akuersissutigineqarsimasunik atuuttussanngortitsinissamik maannamut kinguartitsinnaatitaasimaneq ukiut 20-it sinnerlugit atorineqarsimannigilaq – siunnersuutit akuersissutigineqarsimasut kukkunillillu ”atorunnaarsinneqarnissaaq” aamma siunertarinagu.

Inatsit tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitat atuuttussanngortitsinnaatitaanerup Inatsisartut Siulittaasuannut nuunneqarnissaa kissaatiginartissappassuk peqatigitillugulu Inatsisartut Siulittaasuat atuuttussanngortitsinngitsoomissamut periarfissillugu, tamatumunga atatillugu isumaliutigineqarsinnaavoq atuuttussanngortitsinngitsoorsinnaatitaaneq ass. Siulittaasoqarfiup inassuteqartarneratigut ingerlanneqassanersoq, taamaaliornikkut qularnaarniarlugu minnerpaamilluunniit uppenarsarniarlugu Inatsisartuni amerlanerussuteqartut siunnersuutip akuersissutigineqarsimasup atorunnaarsinneqarnissaa kissaatigigaat. Aammattaaq isumaliutigineqarsinnaavoq aalajangersakkamut inatsimmi nassuiaatini erseqqissarneqartariaqartoq taamatut atuuttussanngortitsinngitsoorsinnaatitaaq taamaallaat atorineqartassasoq Inatsisartut inatsisissatut siunnersuutip akuersissutigineqamerata kingorna siunnersuummi kukkuneqartoq pissusissamisunngitsoqartorluunniit paasippassuk pissutsilluunniit inatsisiliornermut tunngaviusimasut annertuumik allannguuteqarsimappata.

22. september 2022

Kent Fridberg

Inatsisilerinermi pisortaq, Inatsisartut Allattoqarfiat

ILANNGUSSAQ 7

Elisa Skytte

Inatsisinik aalajangersaanerup ingerlasarnerata
nassuiarneqarnera pillugu allakkiaq

20. september 2022

Naalakkersuisut Siulittaasuata

Naalakkersuisoqarfia

Allakkiaq

Uunga: Inatsit
tunngaviusussaq pillugu
Isumalioqatigiissitaq

21-09-2022
Suliap nr. 2022-18358
Dok. nr. 21255489

Postboks 1015
3900 Nuuk
Tlf. (+299) 34 50 00
Fax (+299) 32 50 02
E-mail: govsec@nanoq.gl
www.naalakkersuisut.gl

Inatsisunik aalajangersaasernerup ingerlasarnerata nassuiarneqarnera pillugu allakkiaq

Inatsisunik aalajangersaasernerup ingerlasarnerata nassuiarneqarnera pillugu allakkiamik Inatsit tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitaq ulloq 6. september 2022 piunavoq. Tamanna tunngavigalugu Inatsiseqarnermut Immikkoortortaqrifiup makkua paasissutissiissutigisinnaavai:

Apequt 1

Naalakkersuisut Siulittaasuat qanga inatsisunik akuerineqareersunik atsiortarluni/atuunneranik uppersaasarluni aallartippa?

Naalakkersuisut Siulittaasuat – siusinnerusukkut naalakkersuisunut siulittaasutut taagorneqartoq – Kalaallit Nunaanni namminersornerulernerup atuutsinneqalernerani inatsisit akuerineqareersut atuunnerannik uppersaasarluni aallartippoq.

Kalaallit Nunaanni Namminersorneruneq pillugu inatsimmi 29. november 1978-meersumi § 6-imi allassimavoq: *”Inatsisartut inatsisiliassaannut Inatsisartullu peqqussutissaannut siunnersuutit isumaqatigiissutigisat atortussaatinniarlugit Naalakkersuisut siulittaasuanit aalajangersarneqartassapput, nalunaarutigineqartassappullu malittarisassat Inatsisartut inatsisiliaatigut aalajangersarneqartut malillugit.”*

Aalajangersagaq matuma siuliani allassimasoq Namminersorneq pillugu inatsimmi 12. juni 2009-meersumi ingerlateqqinneqanngilaq, tassani § 1-imi allassimaannarluni inatsisiliortutut pissaaneq Inatsisartuniittoq aammalu

naalakkersuinermi pissaaneq Naalakkersuisuniittoq, aammalu eqqartuussinissamik pissaaneq eqqartuussivinniittoq.

Kisiannili inatsisiliortutut naalakkersuinermilu pissaaneq Inatsisartut aamma Naalakkersuisut pillugit Inatsisartut inatsisaanni itisilerneqarpoq, tassani § 30, imm. 1-imi allassimalluni: *"Inatsisartut inatsisissaattut siunnersuut akuersissutigineqartoq atuutilersinnaassaguni inaarutaasumik akuersissutigineqarnermi kingorna kingusinnerpaamik sapaatit akunneri sisamat qaangiutsinnagit Naalakkersuisut siulittaasuannit atuuttutut atsiorneqarsimassaaq."*

Apequt 2

Naalakkersuisut Siulittaasuanut taarsiullugu Inatsisartut Siulittaasuat inatsisit atuunnerannik uppernarsaasinnaanersoq?

Namminersornermut inatsimmi § 1-imi aalajangerneqarpoq: *"Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat suliassa qarfiit tigusatik pillugit Inatsisiliornissamik aamma naalakkersuinissamik pissaaneqarput. Eqqartuussiviit Namminersorlutik Oqartussat pilersitaat Kalaallit Nunaanni suliassa qarfinnut tamanut eqqartuussinissamik pissaaneqarput. Tamanna naapertorlugu inatsisiliornermik pissaaneq Inatsisartuniippoq, naalakkersuinissamik pissaaneq Naalakkersuisuniilluni aamma eqqartuussinissamik pissaaneq eqqartuussivinniilluni."*

Taamaalluni pissaaneq pingasunngorlugu avinneqartussaavoq: inatsisiliortutut pissaaneq, naalakkersuinermut pissaaneq aammalu eqqartuussinermut pissaaneq. Taamatut pissaanerup avitaanerani pissaanermik atonerluinissaq pinngitsoortinneqassaaq.

Kalaallit Nunaanni inatsisiliortunut periaatsimut Inatsisartut Naalakkersuisullu akomanni akisussaaffiit pissaanerullu agguagaanissaat tunngavigineqarpoq. Inatsisartut inatsisiliorneq suliassarimmassuk, Naalakkersuisut inatsisinik piviusunngortitsinissaq suliassaralugu, tamatumani ilaatigut takuneqarsinnaavoq. Inatsisartut inatsisissaannut siunnersuutit Inatsisartuni pingasoriarlutik suliarineqartussaapput, tamatuma kingorna Inatsisartut siunnersuut akuerissallugu (Inatsisartut aamma Naalakkersuisut pillugit Inatsisartut inatsisaanni § 14). Siunnersuutip akuerineqartup inatsisimngormissaanut, siunnersuut Naalakkersuisut Siulittaasuannit atuunera uppernarsarneqartussaavoq (Inatsisartut aamma Naalakkersuisut pillugit Inatsisartut inatsisaanni § 30), naggasiutigalugulu inatsit inuiaqatigiinni innuttaasunut inatsisitut kimeqalernissaanut tamanut atuuttutut nalunaarutigineqartussaalluni.

Naalakkersuisut Siulittaasuanut taarsiullugu Inatsisartut Siulittaasuat inatsisit atuunnerannut uppersaasassappat, tamanna pissaanerup agguagaanerani oqimaaqatigiinngilersitsinnaavoq, tassami Naalakkersuisut inatsisip inuiaqatigiinni atuuttunngunnginnerani inatsisissatut siunnersuummut isummernissamut periarfissinneqannginnerannik tamanna kinguneqarsinnaammat.

Tamatuma saniatigut Inatsisartut aamma Naalakkersuisut akornanni pissaanerup agguagaanera, Naalakkersuisut Siulittaasuata Inatsisartunit toqqarneqartarnerani takuneqarsinnaavoq. Taamatuttaaq Inatsisartut naalakkersuisut Naalakkersuisut Siulittaasuata katitersimasai akuersissuteqarfigisussaavaat. Inatsisartut naalakkersuisut imaluunniit tassani ilaasortat ataasiakkaat naammaginngippasigit, Inatsisartut naalakkersuisut imaluunniit tassani ilaasortaq ataaseq pineqartoq peersinnaavaat. Naalakkersuisut Siulittaasuata taamaattoqassappat qinersinissaq suaarutigisinnaavaa, taamaalillunilu Inatsisartut atorunnaarsillugit.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga
Elisa Skytte

ILANNGUSSAQ 8

Klaus Georg Hansen, Inatsit tunngaviusussaq
toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat
pingasut pillugit Inatsisit tunngaviusussaq pillugu
Isumalioqatigiissitanut allakkiaq

5. september 2022

Inatsit tunngaviusussaq
toqqammavigalugu
kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut
pillugit
Inatsit Tunngaviusussaq pillugu
Isumalioqatigiissitanut
allakkiaq

Suliarinnittoq:
Klaus Georg Hansen

5. september 2022

Imai:

Siulequt	3
1.0 Suliakkiissut	4
2.0 Taaguutit	6
2.1 Aqutseriaaseq.....	6
2.2 Naalagaaffioriaatsit	7
2.3 Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerat.....	9
3.0 Naalagaaffioriaatsinik assersuussineq	12
4.0 Kalaallit Nunaannut qanoq naapertuutsiginerannik naliliineq	14
4.1 Kulturi, oqaluttuarisaaneq innuttaasullu amerlassusaat	15
4.3 Sanilliussineq naliliinerlu	21
5.0 Eqikkaaneq	23
5.1 Iluaqutaasinnaasut ajoqutaasinnaasullu erseqqissarneri	24
5.2 Suliap ingerlateqqinnissaa pillugu eqqarsaatersuutit	25
6.0 Innersuussutit.....	27

Siulequt

2022-mi augustip 22-ni Inatsit Tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitat siulittaasorigallagaanit Ineqi Kielsenimit qinnuigineqarpunga Inatsit Tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitanut aqutseriaatsit pingasut pillugit allakkiamik suliaqaqqullunga. Suliakkiissutip inaarutaasumik ilusilenera 19. august aalajangiunneqarpoq, isumaqatigiissutigineqarlunilu 5. september 2022 tunniussisoqassasoq.

Allakkiap tunniunniissaanut piffissaliussap sivikinnera pissutigalugu, allakkiassanut siunnersuutip Inatsit Tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitat allakkiamut siunnersuutaasunik oqaaseqaateqarmissaat siunertaralugu isumasioqatigeeqqaamissaq angumerineqanngilaq. Taamaalilluni allakkiaq una nassiunneqartoq taamaallaat suliakkiissutip oqaasertai ilanngussatullu oqaaseqaatit kisiisa tunngavigalugit suliaavoq.

Tamanna tunngavigalugu kissaatigissavara Isumalioqatigiissitat Allattoqarfiaa nalunaarfigissagaanga, Isumalioqatigiissitat suliaq naammaginartumik suliarineqarsimasutut nalileneraat. Isumalioqatigiissitat nalilissappassuk, suliakkiissut ilaannakortumik akineqarsimasoq, suut amigaataasutut isigineqarnersut erseqqinnerusumik allaaserineqarmissaat kissaatigissavara.

Allakkiami oqaatsini atorneqartuni, arlaqartut qallunaatut taaguutit aallaavigalugit allataapput. Aammattaaq oqariaatsit arlaqartut – paasisakka naapertorlugit – kalaallisut akuerisaasumik taaguuteqanngitsut atorneqarput. Isumalioqatigiissitat sulinertik pissusissamisuuginartumik kalaallit oqaasi atorlugit ingerlammassuk, allatat qallunaatuumiit kalaallisuumut nutsernissaat unamminartoqarsinnaavoq. Tamanna sulininni eqqumaffigivara, sapinngisannillu oqaatsit nutsernissaanut naapertuuttut atomiarsimallugit, oqaaseqatigiiliorninni sapinngisamik tamanna ilanngullugu eqqarsaatiginiartarlugu. Taamaakkaluartoq allakkiami oqaaseqatigiit ilaat kalaallisut ippinnarsinnaapput, qallunaat oqaasiisa aallaaviunerat pissutigalugu.

Klaus Georg Hansen
5. september 2022

1.0 Suliakkiissut

Tunaartarisassat uku malillugit allakkialiortoqassaaq:

Qulequtaq

Inatsit tunngaviusaaq toqammavigalugit kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut pillugit
Inatsit Tunngaviusussaaq pillugu Isumalioqatigiissitanut allakkiaq.

Imarisai

Naalagaaffioriaatsit pingasut uku allaaserineri:

1. Præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffiit (assersuutigalugit USA, Mexico)
2. Præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffiit (assersuutigalugit Frankrig, Rusland)
3. Inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffiit (assersuutigalugit Island, Tyskland, Finland)

Annertussusaa

- A. Naalagaaffioriaatsit pingasut takussutissiarinerat suliarineqassaaq ilisarnaqutaat assigiinnigissutaat assigiissutaallu nalunaarsorlugit.
- B. Naalagaaffioriaatsit ataasiakkaat nalilersorneqassapput, Kalaallit Nunaanni kulturimut, oqaluttuarisaanermut innuttaasullu amerlassusaannut naleqqiullugit. Tamatumunnga ilanngullugu allaaserineqassaaq, suut politikkikkut aqqissuussinermi ilusiliinikkut imminnut sanilliunneqarsinnaanersut, annermik aalajangiisinnaatitaanernut oqartussaaffiillu pingasunut immikkoortiterneqartamerannut naleqqiullugit.
- C. Inuiaat kalaallit naalakkersueriaatsini ataasiakkaani suut ilisarikannersinnaassaneraat nalilersorneqassaaq. Tamatumunnga ilanngullugu misissorneqassaaq Kalaallit Nunaanni aqqissuussinerup præsidenteqarluni aqqissuussinermit sanilliunna. Tamatuma saniatigut takutinneqassaaq, aalajangiisinnaatitaanerit aalajangiiniamerullu ingerlasamerisa agguanneqarnermikkut ilusiligaanerit Kalaallit Nunaannut atatillugu qanoq isikkoqarsinnaanersut. Tamatumunnga atatillugu pingartinneqassapput innuttaasut ikinnerunerat, nukissatigut sillimmatigisat ikinnerunerat naligiinnermillu eqqarsariaatsit.
- D. Naalagaaffioriaatsit pingasut iluaqutissartaat ajoqutaallu erseqqissarneqassapput. Aqutseriaatsit naleqqussakkat pingasut naatsumik nassuiarneqassapput.

Suleriaaseq

Paasiniaaneq, misissueqqissaarneq, suliarinnineq, allanneq, ilusilersuineq aamma kukkunersuineq.

Oqaatsit

Qallunaatut.

Tunniussinermi ilusiliineq

Elektroniskimik. A4. Nalinginnaasumik Word atorlugu ilusiliineq.

Tunissiussiffissaq

Kingusinnerpaamik ataasinngorneq 5. september 2022 mal. 22:00 Kitaata nalunaaqutaa malillugu.

2.0 Taaguutit

Taaguutit allakkiami atorneqartut nassuiarnissaat pingaartuuvoq. Uani sammissavakka aqutseriaaseq aamma inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu inatsisiliorneq, kiisalu aqutseriaaseq aamma kunngiitsuuffik kunngeqarfillu.

2.1 Aqutseriaaseq

'*Den Store Danske*'-mi qallunaatut nassuiaat naapertorlugu aqutseriaaseq ima nassuiaaserneqarpoq:

"Naalagaaffimmi aqutseriaatsimut tunngaviupput maleruartakkat tunngaviillu, annerusumik minnerusumilluunniit ersarissakkamik oqaasertalersugaasinnaasut, assersuutigalugu inatsisitut tunngaviusussatut – politikikkikut aaqqissuussinerup tunngaviusumik tunaartarisassaanik aalajangiisumik - ilusilerlugit" (Svensson 2017).

Nassuiaat naanneq atuarneqarsinnaavoq '*Den Danske Ordbog*'-mi, tassani aqutseriaaseq pillugu ima allaqasoqarami:

"nunap aqunneqarnerani periuseq, maleruartakkanik, malittarisassanik inatsisinillu politikikkikut qanoq aalajangiisoqartarnissaanik aalajangersaasunik tunngaveqartoq" (DDO 2018).

Allaaserisami oqaatsip aqutseriaatsip matussuserpai naalagaaffimmi "politikikkikut aaqqissugaaneq" aamma "politikikkikut aalajangiinerit". Nassuiaatini allaaserineqartuni taakkunani innersuunneqarpoq, arlaatigut ilusilikkamik inatsiseqartariaqartoq, nunami pineqartumi politikikkikut aaqqissuussinermik malittarisassiuussisumik.

Naalagaaffinni amerlanerni uagutsinnut assersuuttakkatsinni, nunami aqutseriaaseq pillugu aalajangersakkat inatsimmik tunngaviusussamik taasakkatsinni allassimasarput. Taamaattoq naalagaaffeqarpoq uagut nalunngisatsit inatsisitut tunngaviusussatut taaneqarsinnaasumik soqanngitsunik. Tamatumunnga assersuutaasinnaasutut ilisimaneqarnerpaasoq tassaavoq Tuluut Nunaat, immikkut inatsimmik tunngaviusussamik peqanngisaannarnikuusoq, kisiannili tuluit inatsisaata tunngaviusussap ilarujussua inatsisartut inatsisaanni, eqqartuussiviit aalajangiinerini isumaqatigiissutinilu ersippoq. Taamaalilluni Tuluut Nunaat inatsimmut tunngaviusussamut assingusumik peqarput.

Inatsit tunngaviusussaq tassaavoq naalagaaffiup inatsiseqarnermigut tunngavia. Aamma taaneqartarpoq naalagaaffiup inatsisikkut tunngaviusussakkut (imaluunniit inatsimmut

tungaviusussamut tunngasumik) inatsisiliornera. Naalagaaffik inatsimmik tunngaviusussamik peqaraangami, naalagaaffiup politikkikkut aaqqissugaanera inatsisikkut tunngaviusussakkut aalajangersagaasarpoq.

Politikkikkut aaqqissugaanerup inatsit tunngaviususaaq aallaavigalugu inatsisiliuuttarnerata akerlia takuneqarsinnaavoq naalagaaffinni tunngaviusumik inatsiseqarani aqutsiffiusuni, tassungaluunniit assingusunik aalajangersagaqarani, aqunneqartuni. Tamanna assersuutigalugu takuneqakkajuppoq naalagaaffinni – amerlanertigut piffissami killilimmi – sakkutuunit naalakkersorneqartuni, amerlanertigullu sakkutuut pikititsillutik pissaaneqalerfigisaanni. Naalagaaffiit inatsit tunngaviususaaq aallaavigalugu inatsisilioriaaseqanngitsut allakkiami uani eqqaaneqanngillat.

Inatsimmi tunngaviusussami aalajangersarneqartartut ilagaat naalagaaffiup politikkikkut oqartussaanerata qanoq inatsisitigut aalajangersaaffiginissaa. Tassalu aqutseriaaseq. Politikkikkut oqartussaaneq assigiinngisitaartorujussuarnik inatsisitigut aalajangersaaffigineqarsinnaavoq. Politikkikkut oqartussaaneq Nunani Avannarlerni inatsit tunngaviususaaq toqqammavigalugu aalajangersaaffigineqartoq, taaneqartarpoq tamat oqartussaaqataanerannik. Aqutseriaatsit allat inatsimmi tunngaviusussami aalajangiunneqartut tassaasinnaapput akimarnigut aqutsinerat (aristokrati), naakkittaatsuliorluni kisermaassilluni aqutsineq (despoti), inuup ataatsip imaluunniit inuit ikitsuinnaat kisermaassillutik naalakkersuinerat (diktatur), piukkunnarnerpaatut toqqakkat aqutsinerat (meritokrati), pissaanillit ikittuinnaat aqutsinerat (oligarki), immikkut ilisimasallit aqutsinerat (teknokrati), upperisaq tunngavigalugu aqutsineq (teokrati), siumut takorlooreerneqarsinnaanngitsumik naakkittaatsuliorlunilu aqutsineq (tyranni) il.il.

Takuneqarsinnaasutut tamat oqartussaaqataanerata aallaavigalugu aqutseriaaseq, aqutseriaatsit assigiinngitsorpassuit ilagaat ataaseq. Allakkiami uani aqutseriaatsit assigiinngeqisut taagorneqartut annertunerusumik sammineqanngillat. Taamaattoq aqutseriaaseq sammineqalaassaaq, aqutseriaatsip Kalaallit Nunaannut naapertuussinnaasup misissuiffigineranut atatillugu.

2.2 Naalagaaffioriaatsit

Inatsimmi tunngavisussami aalajangersarneqartartut ilagisaat alla tassaavoq, naalagaaffimmi pineqartumi naalagaaffiup qullersaa tassaassanersoq præidenti imaluunniit kunngi dronningiluunniit. Naalagaaffiup pineqartup qullersaata

præsidentiuissaanik imaluunniit kunngiuissaanik dronngiuissaanillu aalajangersagaq taaneqartarpoq naalagaaffiup naalagaaffioriaasia pillugu aalajangersagaq.

Naalagaaffiup qullersaa præsidentiuppat naalagaaffioriaaseq taaneqartarpoq kunngiitsuuffik. Naalagaaffiup qullersaa kunngiuppat drongiuppalluunniit naalagaaffioriaaseq tassaassaaq kunngeqarfik. Taamaammatt kunngitsuuffik kunngeqarfillu naalagaaffioriaatsitut isigalugit imminnut akerleriipput.

Aqutseriaaseq aamma naalagaaffioriaaseq imminnut attuumassuteqaratik inatsimmi tunngavisussami aalajangersaaffigineqartarput. Tamat oqartussaaqataaneratt naalagaaffioriaasiuppat, aqutseriaaseq tunngavimmigut tassaasinnaavoq aqutseriaatsit siuliani taaneqartut arlaat sunaluunniit (tamat oqartussaaqataaneratt, kisermaassilluni aqutsineq, upperisaq tunngavigalugu aqutsineq il.il.). Taamaappaataaq naalagaaffioriaaseq kunngiitsuuffiuppat, aqutseriaaseq tunngavimmigut tassaasinnaavoq aqutseriaatsit siuliani taaneqareersut arlaat (tamat oqartussaaqataaneratt, kisermaassilluni aqutsineq, upperisaq tunngavigalugu aqutsineq il.il.).

Allakkiami uani toqqaannartumik isummorsorfigineqanngillat, inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut allaaserineqartut, aqutseriaaseq qanoq ittoq toqqammavigisinnaaneraatt imaluunniit toqqammavigisariaqarneraatt. Tamanna allakkiornissamut suliakkiissummut ilaangilaq, taamatullu misissueqqissaassagaanni, annertunerusumik paasiniaaqqartoqartariaqarpoq.

Aqutseriaaseq Tassani pineqarput politikikkut oqartussaaneq pillugu aalajangersakkat	Naalagaaffioriaaseq Tassani pineqarput naalagaaffiup qullersaa pillugu aalajangersakkat
--	---

Takussutissiaq 1. Oqaatsit 'aqutseriaaseq' aamma 'naalagaaffioriaaseq' pillugit takussutissiaq.

Naalagaaffioriaatsimi kunngiitsuuffimmik taaneqartartumi naalagaaffiup qullersaa, tassaangajuppoq præsidenti. Kunngiitsuuffiup kunngeqarfimmit allaassutigaa naalagaaffiup qullersaatut inissisimaneq kingornuttagaanngimmat. Akerlianik naalagaaffiup qullersaa tassaasarpog inuk piffissami sivilisunerusumi sivilisinnerusumiluunniit erseqqissumik killilikkamik atuuttussatut qinerneqartoq imaluunniit toqqarneqartoq.

Inatsit tunngaviususaaq toqammavigalugu kunngiitsuuffiusuni, naalagaaffiup qullersaa inatsimmi tunngaviusussami aalajangersakkat naapertorlugit qinigaasarpog, qanorlu oqartussaataatiginissaa inatsimmi tunngaviusussami aalajangersagaasarluni.

Nunarsuarmi naalagaaffiit amerlanersaat ullumikkut kunngiitsuuffiuput, oqaaserlu 'kunngiitsuuffik' tamatigut pitsaasumik isumaqartanngilaq, tassami kunngiitsuuffiit tassaasinnaapput tamat oqartussaaffeqarnerannik tunngaveqartut, sakkutuunit kisermaassilluni naalakkersorneqartut, ataasiinnarmik parteeqarfiusut allatulluunniit kisermaassilluni naalakkersueriaaseqarfiusut. Tassami nunap kunngiitsuuffiusutut taaneqarsinnaanerata ersersinngilaa, naalagaaffiup taassuma inatsisaata tunngaviusussap politikikkut aaqqissugaaneq qanoq inatsisitigut aalajangersaaffigisimaneraa.

2.3 Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerat

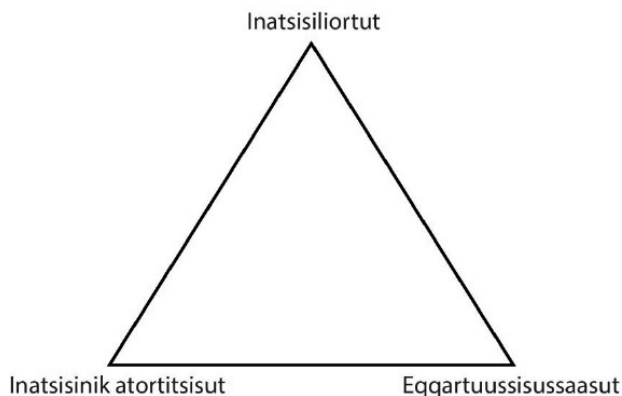
Nunani Killerni – aammattaaq Kalaallit Nunaani - tamat oqartussaaqataaneranni tunngaviit ilagaat, naalagaaffiup oqartussaanera pingasunngorlugu immikkoortiterneqartarmat. Tamanna taaneqartarpog oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerannik.

Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarneranni tunngaviuvoq, inatsisiliortut, imaappog inatsisinik aalajangersaasinnaasut, inatsisinik atorittisumit, imaappog inatsisini aalajangersakkanik innuttaasunut naleqqiullugu atuisinnaatitaasunit,

avissaaqqasussaanerat, taakkulu tamarmik aammattaaq eqqartuussivinnit, inatsisit nassuiarnissaannik aalajangiisinaallutillu pillaasinnaasunit, avissaaqqasussaallutik.

Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerannik tunngaveqarneq pisoqaanngilaq. Isuma 'ukiut qaammarsaaffiisut' nalaanni isumalioqqissaartartumit Franskimit Charles-Louis de Montesquieu-mit (1689-1755) saqqummiunneqarpoq. Inuunermini suliamini pingaarnermi, 1770-1771-imi saqqummersinneqartumi, Montesquieu-p oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerannik tunngaviup tunuliaqutai saqqummiuppai. Tunngavik tamanna ullumikkut nunat killiit amerlanersaasa inatsisaanni tunngaviusussani aallaaviuvoq.

USA-p inatsisaa tunngaviususaaq 1787-imeersoq, tassaavoq inatsit tunngaviususaaq siulleq oqartussaaffiit pingasunut immikkoortitemissaanik Montesquieu-p isumaa naapertorlugu aalajangersaaffiisooq. Aatsaallu ukiut 200-t sinnerlugu qaangiutullu Kalaallit Nunaanni oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerannik tamakkiisumik tunngavilimmik aqutseriaaseqalerpugut. Tassami aatsaat 1998-imi oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerat Namminersomerullutik Oqartussanit eqqunneqarpoq. Namminersomerullutik Oqartussat atuuffiini ukiuni 20-ni –1979-imiit 1998-imut – Inatsisartut (inatsisiliortut) Naalakkersuisullu (inatsisunik atortitsisut) avissaaqqatimneqanngillat. Naalakkersuisut siulittaasuat Inatsisartunut siulittaasuullunilu Naalakkersuisunut siulittaasuuvoq. Inatsisitigoortumik tamat oqartussaaqataanerannik aaqqissugaanermi piviusumi inissisimaaffiit pineqartut marluk inummit ataatsimit ataatsikkut inuttaligaasannngillat.

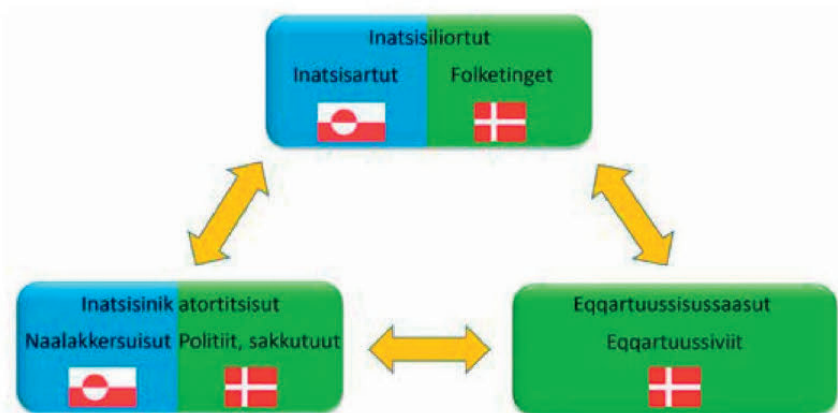

Takussutissiaq 2. Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerat. Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortitaapput, oqartussaanerup oqartussaaffimmut ataatsimut katersuuinissaq pinngitsoortinniarlugu, tamannami oqaluttuarisaanerup takutitaa naapertorlugu innuttaasunut iluaqutaasannngilaq.

Naak nunani arlalinni inatsisit tunngaviusussat oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerannik tunngaveqaraluartut, oqartussaaffiit qanorpiaq immikkoortinneqarnissaat assigiinngitsunik ilusiligaasinnaavoq. Tamannalu inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut matumani allaaserineqartut qitiusumik assigiinngissutaasa ilagaat.

Allamut atatillugu allaaserinikuuara Kalaallit Nunaanni oqartussaaffiit pingasunut immikkoortinnerat qanoq isikkoqarnersoq. Maani immikkut inissisimaneq tassaavoq, qallunaat oqartussaasuisa Kalaallit Nunaanni oqartussaaffiit pingasunut immikkoortinneranni suli annertuumik oqartussaaffeqarnerat. Tamanna takussutissiaq 3-mi takutinneqarpoq. Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarneranni, oqartussaaffinnik assigiinngitsunik marlunnik Kalaallit Nunaanni akuleriisitsineq tamannarpiaq ilaatigut pissutigalugu takutinneqarpoq, Kalaallit Nunaat – teknikkikut isigalugu – suli nunasiaasoq.

Ajomartorsiut taanna matumani eqqaaneqaqqissanngilaq, tassami, inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut allaaserinissaannut piimasaasunut ilaammat, oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneranni kunngiitsuuffiit oqartussaasunit avataaneersunit sunnigaassanngitsut.

Takussutissiaq 3. Kalaallit Nunaanni oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiternerannik takussutissiaq, oqartussaasut assigiinngitsut marluk akuunerannik takutitsisoq. Tassami ilaatigut Kalaallit Nunaat oqartussaaffeqarpoq (tungujortumik qalipaasigaq), ilaatigullu Danmarkki oqartussaaffeqarluni (qorsummik qalipaasigaq) (Hansen 2017,36).

3.0 Naalagaaffioriaatsinik assersuussineq

Suliakkiissummi ersippoq inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut allaaserineqassasut. Taakkulu tassaapput præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik, præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik aamma inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffik.

Takusutissiaq 4-mi naalagaaffioriaatsit pingasut assigiinngissutaat assigiissutaallu ataatsimut takusutissiarineqarput (qup. tullii takukkit).

Takuneqarsinnaasutut præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik aamma inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngitsuuffik imminnut illuatungeriipput, kisiannili præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffimmi taakku marluk akuleriipput, taamaammallu præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik illuatungeriit marluk akornanniippoq.

Præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffiup aamma inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngitsuuffiup pingaarutilimmik assigiinngissutigivaat inatsisiliortut inatsisinillu atoritsisut qanoq annertutigisumik imminnut avissaaqqanerat. Præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffimmi pineqartut marluk imminnut avissaaqqalluinnarput, kisiannili inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngitsuuffimmi taamaallaat ilaannakortumik imminnut attuumassuteqaratik, inatsisiliortut inatsisinik atoritsisut tunuartissinnaammatigit. Taama isigalugu maanna Inatsisartoqarluni Naalakkersuisoqarlunilu aaqqissuussineq inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngitsuuffittut ilusiligaavoq. Naalagaaffioriaatsit assigiinngissutaat immikkoortumi kingusinnerusumi ersarinnerusumik sammeneqassaaq.

Kunngeqarfiit tunngavimmikkut assingusunik immikkoortiterneqarsinnaapput. Kunngiitsuuffiit kunngeqarfiillu assigiinngissutaat pingaarnerpaaq tassaavoq kunngeqarfini naalagaaffimmi qullersaasup taamatut inissisimanini kingornuttarmagu, præsidentili piffissami aalajangersimasumi atuuttussatut qinigaasarluni. Kunngeqarfiit annertunerusumik uani sammeneqaaqqissamgillat.

Præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik	Præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik	Inaatsisartut oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik
Præsidenti naalagaaffimmi qullersaavoq.	Præsidenti naalagaaffimmi qullersaavoq.	Præsidenti naalagaaffimmi qullersaavoq.
Pineqartoq tassaavoq præsideqarluni naalagaaffeqariaaseq præsentip annertuumik oqartussaaffeqarfigisaanik.	Pineqartoq tassaavoq naalagaaffeqariaaseq præsentip akuleriimmik annertuumik / annikitsumik oqartussaaffeqarfigisaa.	Pineqartoq tassaavoq naalagaaffeqariaaseq præsentip annikitsuinarmik oqartussaaffeqarfigisaa.
Naalagaaffiup qullersaa toqqaannartumik toqqaannangikkaluamilluunniit qinerneqarsinnaavoq.	Naalagaaffiup qullersaa toqqaannartumik toqqaannangikkaluamilluunniit qinerneqarsinnaavoq.	Naalagaaffiup qullersaa toqqaannartumik toqqaannangikkaluamilluunniit qinerneqarsinnaavoq.
Præsidenti naalagaaffimmut qullersaallunilu naalakkersuisunut siulittaasuuvog, taamaalilluni præsentip inatsisunik atortitsisutut oqartussaaffeqarpoq.	Præsidenti naalagaaffimmi qullersaavoq inatsisinillu atortitsisutut oqartussaaneq præsentimut naalakkersuisullu siulittaasuannit avinneqartarpoq. Oqartussaaffinnik avitsineq tamanna assigiinngitsunik iluseqarsinnaavoq.	Præsidenti taamaallaat naalagaaffimmi qullersaavoq, inullu alla naalakkersuisunut siulittaasuulluni, taamaalillunilu naalakkersuisut siulittaasuut inatsisunik atortitsinermut oqartussaasuuvog.
Inatsisunik atortitsinermut oqartussaaffik inatsisartunit isumagineqartarpoq.	Inatsisunik atortitsinermut oqartussaaffik inatsisartunit isumagineqartarpoq.	Inatsisunik atortitsinermut oqartussaaffik inatsisartunit isumagineqartarpoq.
Inatsisartunut ilaasortat toqqaannartumik qinersinikkut toqqarneqartarput.	Inatsisartunut ilaasortat toqqaannartumik qinersinikkut toqqarneqartarput.	Inatsisartunut ilaasortat toqqaannartumik qinersinikkut toqqarneqartarput.
Inatsisunik atortitsinermik oqartussaaffik præsentimut taassumalu ministeriinit isumagineqartarpoq.	Inatsisunik atortitsinermik oqartussaaffik præsentimut naalakkersuisullu siulittaasuannit avinneqartarpoq. Oqartussaaffinnik avitsineq tamanna assigiinngitsunik iluseqarsinnaavoq.	Inatsisunik atortitsinermik oqartussaaffik naalakkersuisut siulittaasuannit taassumalu ministeriinit isumagineqartarpoq.

Quppernerup tulliani nangissaq

Præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik	Præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik	Inaatsisartut oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik
Inatsisinik atoritsinermik oqartussaaffik inatsisiliortut oqartussaaffimmit avissaaqqavoq, inatsisiliortutut oqartussaaffeqartut inatsisinik atoritsinermik oqartussaaffeqartut nalinginnaasumik isumaqatigiikkunnaamerminni tunuartissinnaanngimmatigit.	Præsidentip suliassaqarfiini inatsisinik atoritsinermi oqartussaaffik inatsisiliortutut oqartussaaffimmit avissaaqqasarpoq, naalakkersuisullu siulittaasuata suliassaqarfiini avissaaqqasarani.	Inatsisinik atoritsinermik oqartussaaffik aamma inatsisiliortutut oqartussaaffik imminnut ataqatigiipput, tassami inatsisiliortutut oqartussaasut inatsisinik atoritsinermik oqartussaasut nalinginnaasumik isumaqatigiikkunnaarnemi tunuartissinnaavaat.
Immikkut pisoqartillugu præsidenti taassumalu ministerii inatsisiliortutut oqartussaasunit tunuartinneqarsinnaapput, assersuutigalugu naalagaaffiup eqqartuussiviani suliassanngortitseremikkut.	Præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngitsuuffiup aamma Inaatsisartut oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffiup akuleriisinnerat.	Naalakkersuisut siulittaasuat taassumalu ministerii tunuassapput, naalakkersuisut inatsisartuni amerlanerussuteqartunik tunuliaqutaqarunnaarpata (positiv parlamentarisme), imaluunniit inatsisartuni amerlanerussuteqartut naalakkersuisunut akerliuppata (negativ parlamentarisme).
Præsidenti ministeriilu politikikkut inatsisartunit akisussaatinneqarsinnaanngillat.	Præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngitsuuffiup aamma Inaatsisartut oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffiup akuleriisinnerat.	Naalakkersuisut siulittaasuat ministeriilu inatsisartunit politikikkut akisussaatinneqarsinnaapput.
Naalagaaffinnut assersuutit: USA, Mexico	Naalagaaffinnut assersuutit: Frankrig, Rusland	Naalagaaffinnut assersuutit: Island, Finland

Takussutissiaq 4. Inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut imminnut sanilliunnerat: præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik, præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik aamma inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik.

4.0 Kalaallit Nunaannut qanoq naapertuutsiginerannik naliliineq

Immikkoortumi uani eqqarsaatersuutigineqassapput inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut (præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik, præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik aamma inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik) Kalaallit Nunaannut qanoq naapertuutsiginersut. Pingaartuuvoq erseqqissassallugu eqqarsaatersuutitut ataasiakkaanut naleqqiullugu arlaannaannulluunniit atanngitsumik

inermiliisoqanngimmat. Eqqarsaatersuutitut ilaapput pissutsit assigiinnigitsut pillugit tullerriarinerit pingaarnersiunerillu oqallisigineqarsinnaasut. Tullerriarinerit pingaarnersiunerillu uanga iliuuserisannit allaanerumik inissitsiterneqarsinnaapput. Pissutsit uani allaaserineqartut uanga ilisimalikkannit aallaaveqarput, sapinngisaralu naapertorlugu isiginneriaatsikka ilisimasanik tunngaveqartinniarpakka.

4.1 Kulturi, oqaluttuarisaaneq innuttaasullu amerlassusaat

Inatsit tunngaviususaaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut Kalaallit Nunaannut qanoq naapertuutsiginerisa nalilernissaannut, kulturikkut, oqaluttuarisaanikkut inuiaqatigiinnullu tunngasutigut pissutsit amerlaqisut sunniuteqarsinnaapput.

Uani qulequttat naliliinissamut naapertuussinnaasutut nalilerneqartut toqqarneqarput.

Aaqqissugaaneq

Europaniut tikittalemerat sioqqullugu Inuit inooqatigiissutsikkut aaqqissugaanermikkut malunnaateqarnersaat tassaapput ilaqutariit qaninnerit aamma nunaqqatit. Tamanna aallaavigalugu nunasiaanerup nalaani ingerlaavartumik naleqqussaasoqamikuvoq.

Ullumikkut inooqatigiissutsikkut imminnut illersoqatigiittartut ataatsimoortut tassaapput inooqatigiissutsikkut attavigisartakkat assigiinnigitsut. Ilaqutariit sulit tassaapput inooqatigiissutsikkut attaviisartakkat pingaaruteqarlunnartut, assersuutigalugu nunaqqatigisat aamma peqaat. Aammattaaq ilaatigut peqatigiiffiit politikkikkullu ataatsimoorfiit inooqatigiissutsikkut attaveqatigiiffittut innersuunneqartartut pingaarutillit, ataqatigiinnermik pilersitsisartut. Ataatsimut isigalugu inuiaqatigiinni inooqatigiissutsikkut aaqqissugaanerit patajaatsut atuupput.

Inooqatigiissutsikkut attaviisartakkat ilaat kalaallisut taaneqarsinnaapput eqqarleriaat / iligiiaat (klansystemer). Eqqarleriaat / iligiiaat nunarsuarmi sumilunniit inooqatigiissutsikkut aaqqissugaanertut nukittuutut ilisimaneqarput. Eqqarleriaarneq / iligiiaarneq maani atuuttoq, kulturini allani takuneqarsinnaasutut aaqqissugaasumik eqqarleriaarnertut / iligiiaarnertut iluseqanngilaq. Taamaakkaluartoq tunngavigisaasut assigiipput.

Inooqatigiissutsikkut attaviisartakkat atorneqarsinnaapput, inooqatigiissutsikkullu attavigisartakkanit illersorneqartarnissaq ilimagineqarsinnaasarpog. Amerlanertigut –

tamatiguunngitsorli – eqqarleriaatut / iligiiaatut ilusilinnik ataatsimooqatigiiffinni toqqakkamik toqqagaanngikkaluamilluunniit pisortaasoqartarpoq.

Ataatsimooqatigiiffiit peqataaffigisat, taaneqarsinnaapput inuup ataatsimooqataamik imaluunniit iligisaanik. Attaveqatigiinnerup ilusai nukittuppata - tamatuma pissusissamisuginnartumik kingunerisaanik – aammattaq erseqqissumik ilisimaneqartarpoq allanik ataatsimooqatigiiffeqartarpoq nammineq attuumassuteqarfiginngisanik. Inuit ataasiakkaat ataatsimooqatiginngisaat aamma iligisarinnngisaat amerlanertigut nammineq ataatsimooqatigiiffigisamut unammillertitut isigineqartarput.

Inooqatigiissutsikkut ilusiligaanitsinni amerlalluinnarlunilu pisuussutissarsiffiusartumi kulturikkut inooqatigiissutsikkullu aaqqissugaaneq atuuttoq, aqutseriaatsip avataaniit eqqunneqartup – tamat oqartussaaqataanerannik taasartakkatta – Nunatsinni qanoq aaqqissugaaneranut pingaaruteqarpoq.

Tamat oqartussaaqataaenerat

Inatsisartoqarluni aaqqissugaaneq tamat oqartussaaqataanerannik tunngavilik piviusoq aatsaat Namminersomerullutik Oqartussat 1979-imi eqqunneqarneranit Nunatsinni atuutilerpoq. Paarsisut 1850-ikkut naalerneranni atuutilerneranniilli malittarisassat qaqugukkulluunniit atuuttut naapertorlugit qinersisoqartarnikuugaluarpoq, kisiannili aatsaat Namminersomerullutik Oqartussat eqqunneqarneranniit inatsisartunik inatsisiliorsinnaatitavissumik qinersisoqarsinnaalerpoq, taamaalilluni aatsaat taamanikkumiit tamat oqartussaaqataaenerat tunngavigalugu inatsisartoqarluni aaqqissugaaneq atulerpoq. Taamaammatt Nunatsinni tamat oqartussaaqataaenerat nutarfasissuuvuq. Oqaatigineqareersutullu aatsaat 1998-imi inatsisiliortunik tunngaveqartussaatitaaneq Nunatsinni atuutilivippoq.

Tamat oqartussaaqataaenerat tunngavigalugu aqutseriaatsip ilisarnaqutaasa ilaginikuuaat, qangaaniilli inooqatigiissutsikkut aaqqissugaasameq, eqqarleriaartarnertut / iligiiaartarnertut ilusilik, malunnaateqarluartutut isikkoqarmat. Tamanna ilaatigut ersertarpoq unammilleqatigiiffiusumik tamat oqartussaaqataaeneranni tunngaviit malunnaateqarluartarmata. Tamanna nunarsuarmi sumiiffinni amerlaqisumi takussaavoq, taamaamallu immikkuullarissuunani. Unammilleqatigiiffiusumik tamat oqartussaaqataaenerat tassaavoq tamat oqartussaaqataaenerannik ingerlatseriaaseq, isumaqatigiiffiusumik tamat oqartussaaqataaeneranni tunngavinnut illuatungiliuttoq. Tamat oqartussaaqataaenerat taamaattoq aammattaq siammaalluarsimavoq.

Unammalleqatigiiffiusumik tamat oqartussaaqataaenerat Inatsisartuni suleqatigeeriaatsitut atomeqakulavoq. Tamatumunnga ersiutaasarpoq qitiusumik

politikkikkut oqallinnerit aalajangiinerillu arlallit amerlanerussuteqarneq – ilaannilu amerlanerussuteqaqqalaarneq – tunngavigalugu pisarmata. Tamannalumi tamat oqartussaaqataaneranni malittarisassanut naleqqiullugu akomutissaqanngilaq. Uanili eqqaasariaqartoq tassaavoq, tamatumani tunngavigineqarmat politikkikkut naammattutut isigineqarmat amerlanerussuteqarneq, isumaqatigiinnissaq - partiit tamarmik tamangajammilluunniit anguniakkamut naleqqiullugu isumaqatigiinnissaat - qulakkiingikkaluarlugu.

Pingaartuuvoq erseqqisassallugu Inatsisartuni isumaqatigiinnigissutit tamarmik eqqarleriaaarnermik / iligiiaaarnermik peqquteqanngimmata. Soorunami aamma sammisasaqartarpoq, politikkikkut assigiinngitsunik isummorsorfiusunik isiginneriaaseqarfiusunillu. Aammattaaq erseqqissarneqassaaq, Inatsisartuni aalajangiunneqartut ilaat partiit tamarmik isumaqataaffigisaannik aalajangiunneqartarmata.

Isumaqatigiiffiusumik tamat oqartussaaqataanerit – taaguutaata ersersitaatut – tassaavoq aalajangiunneqartussaq pillugu isumaqatigiiffiusoq. Isumaqatigiiffiusumik tamat oqartussaaqataanerit Nunatsinnit aamma nalunngilarput. Tassaavoq tamat oqartussaaqataaneranni periutsit ilaat, assersuutigalugu Politikikkut Ataqqatigiissaarisartut ataatsimiinnerini atorneqartartoq.

Taamaattoq ataatsimut isigalugu unammillerfiusumik tamat oqartussaaqataanerit, Nunatsinni tamat oqartussaaqataanerisa ingerlanneranni pimoorussoqalersillugu atorneqarneraavoq.

Aqutseriaaseq

Oqaluttuarisaanermut naleqqiullugu Danmarkimi inatsisartut oqartussaaqqarfifigisaannik tamat oqartussaaqataanerannik ilusileeriaaseq sungiusimavarput.

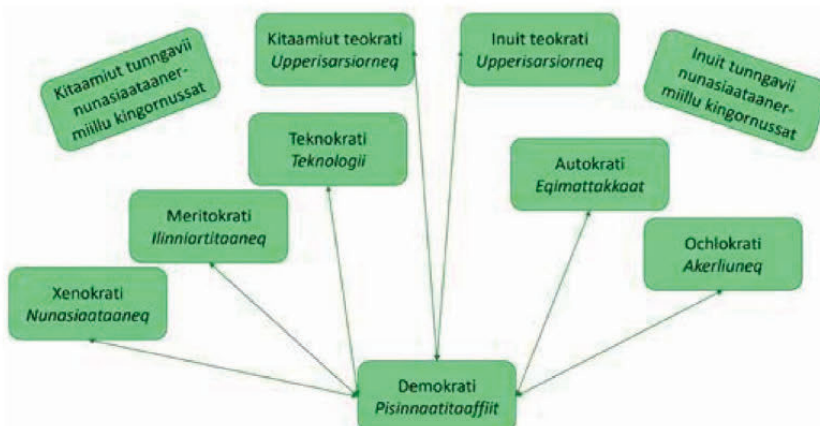
1953-imiit Folketingip Kunneqqarfimmut Danmarkimut tamarmiusumut inatsisartuulerneratigut, inatsisartoqatigiit ataatsit tunngavigalugit inatsisartut oqartussaaqqarfifigisaannik tamat oqartussaaqataanerannik aqqissugaaneq atuutilerpoq.

Savalimmiuni inatsisartut, Lagtinget, Kalaallit Nunaannilu Inatsisartut, inatsimmi tunngaviusussami Folketingisut inissisimangillat. Kisiannili ulluinnarni Savalimmiuni aamma Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussaqarluni aqqissuussinerit atuutilerneriniit politikkikkut aqqissugaaneq inatsisartut oqartussaaqqarfifigisaannik tamat oqartussaanerannik tunngavilik atuuppoq.

Inatsisartutisinnut toqqaannartumik qinersisarpugut. Inatsisartuni pingasuni tamani inissat agguanneqartarput qanoq amerlatigisunik qinerneqarsimanermut naleqqiussineq periuseralugu. Inatsisartuni pingasuni taakkunani tamani atuuppoq naalakkersuisut amerlanerussuteqartunit akerlilemeqannginnissaat (negativ parlamentarisme). Imaappoq assersuutigalugu tatiginninnginnermik nalunaaruteqarnermi naalakkersuisut tunuassappata amerlanerussuteqartut taamatut nalunaaruteqarnermut tunuliaqutaasariaqartut. Tamatumalu kingumeraa ikinnerussuteqartut naalakkersuisumgortitsisinnaanerat.

Nunatsinni aqutseriaaseq tamakkiinerusumik isiginiarutsigu, qitiusumilu allaffissomikkut ingerlatsiviit ilanngullugit isiginiarlugit, suli ersarisseriarnerussaag Nunatsinni tamat oqartussaaqataanerat nutarfasissuusooq.

Takussutissiaq 5-imi takutinneqarput, aqutseriaatsinut tunngaviit assigiinngitsorpasuit, annerusumik minnerusumilluunniit tamat oqartussaaqataanerannik ingerlatsinitsinnut sunniuteqartartut.

Takussutissiaq 5. Ullutsinni Kalaallit Nunaanni tamat oqartussaaqataaneranni sunniuteqartartut assigiinngitsut takussutissiarinerat (Hansen 2017,111)

Immikkoortut takussutissiaq 5-imut ilaatinneqartut uani erseqqinnerusumik nassuiarneqassanngillat. Tamannami allakkiap matuma siunertarinngilaa. Matumani ersersinniarnaqannarpoq, maanna akuleriissumik tamat oqartussaaqataanerannik aaqqissuusaaaneq (hybrid-demokratisk system) ingerlakkipput. Uanga naliliinera naapertorlugu tamanna ukiuni qulini tulluuttuni annertunerusumik allanngornaviannngilaq. Imaassinnaavoq aqutseriaatsinut tunngaviit assigiinngitsut akornanni oqartussaaffiit assigiinngitsutigut nikeriartut, kisianni ataatsimut isigalugu tamat oqartussaaqataanerannik ilusiliinitsinni aqutseriaatsinut assigiinngitsunit

sunnerneqartuassaagut. Qulaani allaaserivara, uanga isumaga naapertorlugu, kisermaassilluni naalakkersueriaaseq, eqqarleriaartarnertut / iligiiaartarnertut iluseqartoq, aqutseriaatsitsinni politikkikkut qanoq immikkut inissisimanersoq.

Naalagaaffiup qullersaa

Kalaallit Nunaata qallunaat inatsisaannut tunngaviusussamut 1953-imeersumut ilaaneraniit, kunngiusut marluinnaapput. Tassalu Kunngi Frederik Qulingiluaat (1947-1972) aamma Dronning Margrethe Aappaat (1972-). Taamaammat Kalaallit Nunaat ullutsinni naalagaaffimmi qullersaqartarnertut ittumik qullersaqassatillugu maannamut kunngit taakkuinnaanikuupput.

Kalaallit Nunaata naalagaaffiullu qullersaata akornanni pissutsit inatsit tunngaviusussaq naapertorlugu kunngeqarfiunitsinnit sunnigaapput, kunngi – piviusut naapertorlugit oqartussaanimik ingerlatsinermut sunniuteqarani. Inatsimmi tunngaviusussami § 3-mi aalajangersarneqarpoq: "Kunngi inatsisartullu suleqatigiillutik inatsisiliortartuussaapput. Kunngi aalajangiisussani qullersaasussaassaaq. Eqqartuussisarneq eqqartuussissut qullersaaffigisassaraat ". Taamaalilluni inatsit naapertorlugit kunngi Danmarkimut tunngatillugu inatsisiliortutut oqartussaaffimmut aamma inatsisunik atortitsinermik oqartussaaffimmut akisussaavoq, kisiannili ulluinnarni danskit kunngiat piviusumik oqartussaaffeqanngilaq.

Inatsit tunngaviusussaq Savalimmiuni Kalaallit Nunaannilu inatsisartunut tunngatillugu tunaartarisassaqqanngilaq. Taamaammat Kalaallit Nunaat Savalimmiullu inatsisitigoortumik kunngimut attuumassuteqanngillat. Taamaalilluni tamatuma kinguneraa, Nunatsinni ulluinnarni politikkikkut aqqissuussinermi naalagaaffiup qullersaanut tunngatillugu ikerinnarmiittutut inissisimanerput.

4.2 Politikkikkut aqqissugaaneq, aalajangiisinnaatitaanerit aamma oqartussaaffiit pingasunut immikkoortitererat

Nunatsinni politikkikkut aqqissugaanermut Nunani Avannarliit inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik tamat oqartussaanerannik ilusiliisarnerannik annertuumik tunngaveqarpoq. Nunani Avannarlerni kunngeqarfiit pingasuupput (Norge, Sverige aamma Danmark), kunngiitsuuffiillu marluullutik (Island aamma Finland).

Nunasiaasimanerup Danmarkimillu immikkut sunnigaanerup kingunerisaannik, Nunatsinni politikkikkut aqqissugaaneq Danmarkimi politikkikkut aqqissugaanermut assinguneruvoq. Maannakkorpiaq imaappasippoq inatsisiliortutut oqartussaasut aamma inatsisunik atortitsinermut oqartussaasut naqisimaneqannginnerusumik arriitsumik

Nunanut Avannarlernut nunarsuullu sinneranut sammiveqaleriartortut, politikikkut aaqqissugaanerup ilusilersornissaanut isumassarsiorumallutik. Tamanna ukiuni amerlasuuni atuuppoq, kisianni ilisimaarilluakkamik ersarinnerusumillu pissuseqarfiginnilluni kunngeqarfup Danmarkip avataanut isiginiameruneq atugaaleriartorpassippoq. Inatsit tunngaviususaaq tassanngaannaq allanngortinneqarnianngippat, tamanna pissusissamisuginnartumik arriitsumik ingerlasussaavoq.

Kalaallit Nunaata ukiuni 300-ni nunasiaasutut oqaluttuassartaani inatsimmi tunngaviusussami allannguinerit tallimat takuneqarsinnaapput. Tassalu Malittarisassiaq (Instrux) 1782-imeersoq, Kalaallit Nunaanni niuertoqarfiit aqunneqarnerat pillugu inatsit 1908-meersoq, 1953-imi inatsisip tunngaviusussap allanngortinneqamera, 1979-imi Namminersornerullutik Oqartussat atuutilernerat kingullertullu 2009-mi Namminersornermut ikaarsaariarneq (Hansen 2017). Inaappoq allannguisoqarneratigut maannamut Nunatsinni arlaleriarluta politikikkut aaqqissugaanermi pingaarutilinnik allanngortoqamera misigisareernikuuaput.

Nunatsinni politikikkut aaqqissugaanermi inatsisiliortutut oqartussaasut aamma inatsisinik atortitsinermik oqartussaasut aalajangiisinnaatitaaffii ersaripput ilisariuminartuullutillu. Inatsisiliortutut oqartussaasut aalajangiisinnaassappata, taamaallaat piunasaavoq Inatsisartuni nalinginnaasumik amerlanerussuteqarnissaq. Tamatuma kingorna susassaartunik allanik akuersilluni aalajangeeqqittoqartussaannngilaq. Inatsisinik atortitsinermik oqartussaasuni taamaallaat piunasaavoq Naalakkersuisut isumaqatigiullutik aalajangiinissaat. Taakkulu tassaapput nalinginnaasumik malittarisassarisaat. Aalajangeeriaatsit ataasiakkaatigut atuutinngiffeqarsinnaapput, matumanili taakku eqqartornissaat naapertuutinngilaq.

Ukiut qulit kingulliit ingerlaneranni Inatsisartuni oqallisigineqartarnikuupput siunnersuutit, inatsisinik atortitsinermik oqartussaasut inatsisiliortutut oqartussaasunut attuumassuteqannginnerannik - piviusut naapertorlugit - killiliisoqarneranik kinguneqarsinnaasut. Siunnersuutit maannamut piviusunnngortinneqarnikuunngillat, kisianni isummat taamaattut siunnersuutigineqarnerisa takutippaat, oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerannik ilusiliineq Nunatsinni tamat oqartussaaqataaneranni nutarfasissumi tamatigorluinnaq atuuttussatut naatsorsuutigineqarsinnaannngitsoq.

4.3 Sanilliussineq naliliinerlu

Immikkoortumi uani inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut Nunatsinni pissutsinut sanilliunneqassapput. Uani nalilersuinermi tunngavigineqarpoq, naalagaaffioriaatsip sapinngisamik ilisarnepaap aallaavigineqarnissaata kissaatigineqarnera ilimagineqarnat.

Naalagaaffiup qullersaa

Inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut (præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik, præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik aamma inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffik) tamarmik aallaavigaat, Nunatsinni naalagaaffiup qullersaa tassaassasoq præsidenti. Imaappoq Kalaallit Nunaat kungeqarfuijunnaarluni kunngiitsuuffinngussasoq. Allanguineq tamanna imminermini annertuumik oqallisaalersinnaavoq. Siumut takorlooreernekarsinnaavoq, maanna kungikkormiut nuannarineqangaatsiarnerat pissutigalugu, inuit ilaasa Danmarkip kunngiata naalagaaffimmi qullersaaginnarnissaa misigissutsimikkut piumanerussagaat. Misigissutsitigut Danmarkimi kungikkunnut attuumassuteqarneq apeqqutaavoq immikkut isummersorfisarialik.

Erseqqinnerusumik isummersorfissaq pingaarutilik alla tassaavoq præsidenteqarneq qanoq ittoq pissutsinut atuuttunut naapertuunnerpaassanersoq. Allaaserineqartut qallunaat kunngiat Kalaallit Nunaannut annerusumik tassaavoq ungaseqaluni oqartussaaffeqaranilu inissisimasoq. Inatsimmi tunngaviusussami Kalaallit Nunaata kunngillu inatsisitigoortumik imminnut attuumassuteqarnerannik aalajangersagaqanngilaq.

Kungeqarfimmiit kunngitsuuffimmut ikaarsaariarneq sapinngisamik ajornannginnerpaamik pissappat, ataatsimut isigalugu præsidenti sapinngisamik annikinnerpaamik oqartussaaffeqarluni inissisimasariaqarpoq. Tamatumaa naalagaaffimmi qullersaqarnermut tunngaviunissaa pingaartutut isigalugu kissaatigineqarpat, Kalaallit Nunaanni naalagaaffioriaatsit inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffik naapertuuttut tikkuartariaqarpoq, akerlianimmi præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik aamma præsidentip killilimmik oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik maanna aaqqissugaanermit annertuummik allaanerussuteqarput, naalagaaffioriaatsini taakkunani marlunni præsidenti oqartussaaffeqarnerusarnat.

Politikkikkut aqqissugaaneq

Nunatsinni politikikkut aqqissugaanermi maanna atuuttumi naalagaaffiup qullersaanik akuutitsisoqartanngilaq, inatsisit inatsisartuni aalajangiiffigineqartamerinut atatillugu. Taamaammat eqqarsaatigilluartariaqarpoq præsidenti qanoq annertutigisumik inatsisinik aalajangiisarnermut akuutinneqassanersoq, taamaalillunilu eqqarsaatigilluartariaqarluni præsidentip aalajangiisinnaatitaaffii suussanersut.

Præsidentip aalajangiisinnaatitaaffii siammaassimasuusinnaapput, præsidentip inatsisinik Inatsisartuni akuersissutigineqartunik atuutilinnginnerini akuerseqqartarnissaanit (akuersinngitsoorsinnaalluni), præsidentip inatsisinik Inatsisartuni akuersissutigineqartunik atuutilinnginnerini atsiornissaanut (akuersinngitsoorsinnaanani), aamma præsidentip suliamut akuutinneqanngilluinnarneranut.

Præsidentip aalajangiisinnaatitaaneraniq ilusiliinermi pingasunit taaneqartunit Nunatsinni periusaasumut assingunerpaavoq, præsidenti suliamut akuusussaatinngagu ilusiliineq. Tamanna politikikkut aqqissugaanermut ilusiliutissallugu kissaatigineqarpat, naalagaaffioriaatsip inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffinissaa tikkuuqqajaanarussaaq. Præsidentip oqartussaaffigisaanik kunngiitsuuffik aamma præsidentip killilimmik oqartussaaffigisaanik kunngiitsuuffik atuutissappata præsidenti inatsisit akuersissutigineqarnissaanut tunngatillugu suliamut malunnaateqarnerusumik akuusaaq.

Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerat

Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterneqartarnerat isiginiarutsigu, qitiulluinnartumik apeqqutaalissaaq præsidenti qanoq annertutigisumik oqartussaaffeqassanersoq. Præsidenti naalagaaffimmut qullersaajutigaluni naalackersuisunut siulittaasuussava, imaluunniit præsidenti taamaallaat naalagaaffimmut qullersaassava inullu alla naalackersuisunut siulittaasuulluni?

Siusinnerusukkat allaaserineqartut ullumikkut kunngiitsuuffinni illuatungeriiffiit qulaani pineqartut akornanniititsilluni assigiinngitsorpasuamik ilusiliisoqartarpoq. Kunngiitsuuffinni præsidenteqarlutillu naalackersuisut siulittaasoqarfigisaanni præsidentip oqartussaaffinik ilusileeriaatsit assigiinngeqisut allaaserissagaanni, immikkut paasiniaaqaarnissaq pisariaqarpoq.

Oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiterarannut maanna pissutsinut assingunerpaasoq tassaavoq præsidenti taamaallaat naalagaaffimmut qullersaatillugu inullu alla naalackersuisunut siulittaasuutillugu ilusiliisarneq. Oqartussaaffiit pingasunut

immikkoortitertamerannik ilusiliussaq taanna toqqameqassappat, naalagaaffioriaatsip inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffiunissaa ilimanarmerpaavoq.

Aqutseriaaseq

Qanorluunniit pisoqaraluarpat Kalaallit Nunaannut annertuumik allannguinerussaaq, namminerisamik naalagaaffimmi qullersaqalerneq, ilaatigut nammineerluta qinikkatsinnik, ilaatigullu qanorluunniit pisoqaraluarpat oqartussaaffimmik ilusiliinermi inissinneqartussamik. Præsidentip inissisimanagera arlalitsigut takussaassaaq. Sutigut erseqqissumik pingaaruteqarumaarnera, maanna sulii oqaatigineqarsinnaanngilaq. Tamatumani apeqqutaapput erseqqissumik aalajangiussassat arlaqartut, allakkiamut matumunnga suliakkiissummi ilaanngitsut.

Iligiaartarnermi (eqqarleriaartarnermi, susassareqatigiiaartarnermi) eqqarsariaatsip aamma unammilleqatigiiffiusumik tamat oqartussaaqataaneranni eqqarsariaatsip innuttaasuni politikikkullu aaqqissugaanermi malunnaatilimmik sunnuteqartarnerat aallaavigigaanni paasinarluarpoq, inooqatigiissutsikkut politikkilu pillugu oqallinnerni erseqqissumik assigiinngitsunik isummersoqqajaasoqartarnera aamma iligeeqatigiit iligeeqatigiinngitsullu erseqqissumik pilersarnerat.

Tamakku katigunnerisa – ataatsimut isigalugu – ilimanarpoq kingunerisinnaagaat, innuttaasut akornanni Kalaallit Nunaanni naalagaaffimmi qullersaqarnissaq pillugu isummersornerit, Danmarkimi kunngikkormiut pillugit ullumikkut isummersortarnernut naleqqiullugit, avissaartuuffiunerunerat.

Kalaallit Nunaanni præsidentimik naalagaaffimmi qullersaqarnissaq sulii avissaartuuffiunerusumik isummersorfiulersinnaasoq, inuiaqatigiinni innuttaasunilu annikinnerpaamik avissaartuuffiussappat, præsidentip oqartussaaffeqarpallaannginnissaa orniginarmerpaatut isikkoqarpoq. Matumani aammattaq pingaaruteqarpoq Nunatsinni inuit amerlasoorsuunnginnerput. Tamatumaa aammaarluni tikkuvaqqippaa, inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffik naalagaaffioriaatsit Kalaallit Nunaannut naapertuunnerpaasoq.

5.0 Eqikkaaneq

Inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut toqqakkat pingasut pillugit pingaarutilimmik eqqarsaatersuutit uani naatsumik eqikkarneqassapput. Siullermik naalagaaffioriaatsit pingasut iluaqutissartaat ajoqutaallu

eqqartorneqassapput. Tulliullugu nangitsilluni suliarineqarsinnaasut eqqarsaatersuutigineqassapput.

5.1 Iluaqutaasinnaasut ajoqutaasinnaasullu erseqqissarneri

A. Ilisarnassuseq

Suliakkiisummi pingaartinneqarput kunngiitsuuffimmi ilusiliussat sulinermilu ingerlasaatsit ilisarineqarsinnaanissaat. Annertuumik iluaqutaasusattut isigisariaqarpoq Kalaallit Nunaanni maanna aqqissugaanermiit kunngiitsuuffimmut ikaarsaariarnermi, innuttaasut aqqissugaanermi nutaami immikkuualuttunik ilisarisaqarsinnaanissaat aqqissugaanermilu nutaami imminnut inississinnaanissaat. Taamaammat ilisarnassutsip qularnaarnissaa pingaartillugu anguniagaasariaqarpoq.

B. Kunngeqarfik imaluunniit kunngiitsuuffik

Kalaallit Nunaata naalagaaffittut namminersortup pilersinnerani, naalagaaffioriaatsip qanoq ittuunissaa toqqagassaavoq. Suliakkiisummut tamarmisumut tunngavoq, Kalaallit Nunaata kunngiitsuuffittut pilersinneqarnissaa. Kunngiitsuuffiup anguniarneqarnera sulinermit iluaqutaasutut isigisariaqarpoq. Inuiaqatigiinni kalaallini pioreersunik Kalaallit Nunaata kunngeqarfiulemisaanik tapersersuutaasunik ilusilersuisoqarnikuunngilaq. Taamaammat kunngeqarfik innuttaasunut ilisarnarnerpaajussagaluarpalluunniit, Kalaallit Nunaata ilaqutariinnik kunngikkormiunik pilersitsinissaanut tapersersuutaasinnaasunik allanik soqanngilaq.

C. Naalagaaffioriaaseq aamma aqutseriaaseq

Inatsimmut tunngaviusussamut ilaasarput naalagaaffimmi aqutseriaatsimut sinaakkutissat aamma naalagaaffimmi naalagaaffioriaatsimut sinaakkutissat. Aqutseriaatsimut naalagaaffioriaatsimullu sinaakkutissat imminnut atatinnngilluinnarlugit oqallisigineqartariaqarlutillu oqallisigineqartussaapput. Inatsisip tunngaviusussap suliareqqinnissaanut pingaaruteqarlunnartumik iluaqutaassaaq, inatsisip tunngaviusussap immikkoortuisa pineqartut marluk immikkoortillugit oqallisiginissaat.

Qiviaannarlugu pissusissamisoorpassippoq naalagaaffioriaatsip kunngiitsuuffiunissaa, kisianni præsidentip inissisimanissaata oqartussaaffigisassaa lu ersarinnerusumik ilusilersomissaat pillugit apeqqutit eqqarsaatigisariaqakkanik assigiinngitsorpassuarnik imaqarput.

Aammattaaq nalorninaatsutut isikkoqarpoq, naalagaaffioriaatsip tamat oqartussaaqataanerannik tunngaveqartuunissaa, kisiannili matumanissaaq tamat oqartussaaqataaneranni immikkuualuttorpassuit erseqqissumik ilusilersomissaat pillugit apeqqutit assigiinngitsutigut eqqarsaatigilluagassaapput.

D. Kunngiitsuuffiit toqqakkat pingasut

Kunngiitsuuffiit toqqakkat pingasut – præsidentip oqartussaaffeqarfigisaanik kunngiitsuuffik, præsidentip killilimmik oqartussaaqataaffigisaanik kunngiitsuuffik aamma inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffik – iluaqutissartaasa ajoqutigisinnaasaasalu ataatsimoortumik takussutissiornissaat ajornarpoq. Allakkiamut matumunnga suliakkiissut sinaakkusiussamigut iluaqutaasussat ajoqutaasinnaasullu takussutissiornissaannut ersemerluppallaaqaaq.

Taama oqaraluarlunga allakkiami arlalitsigut tunngavigineqarpoq, naalagaaffioriaaseq kissaatigineqartoq maanna aaqqissugaanermut naleqqiullugu sapinngisamik annertunerpaamik ilisariuminassuseqassasoq. Tunngavigisaq tamanna annertunerusumik isumaqatigineqarpat, erseqqissumik iluaqutaassaaq Kalaallit Nunaata inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffittut naalagaaffioriaatsip ilusilernissaa anguniarpagu.

Aatsaat tamanna pillugu tunngaviusumik aalajangiisoqareerpat, sinaakkutigisat iluanni inatsisartut oqartussaaffeqarfigisaannik kunngiitsuuffiup naalagaaffioriaatsit toqqarnerani immikkuualuttut ilaasut ilusilersorneranni iluaqutaasussat ajoqutaasinnaasullu suussusilerneqarsinnaassapput.

5.2 Suliaq ingerlateqqinnissaa pillugu eqqarsaatersuutit

Arlaleriarluni erseqqissarneqareersutut, Kalaallit Nunaanni kunngiitsuuffiup ilusissaanut aalajangersimasumik siunnersuuteqarnissamut ilisimanngisat suli amerlavallaarput. Takutinneqartut inatsit tunngaviusussaq toqqammavigalugu kunngiitsuuffiusut pingasut arlaat sorleq Kalaallit Nunaanni maanna pissutsinut assingunersoq, sorlerlu inuiaqatigiinni sinaakkutigisanut maanna atuuttunut naapertuunnerpaanersoq tikkuarneqarsinnaavoq. Kisianni aalajangiuteqqaartariaqarpoq tunngaviit pineqartut naalagaaffioriaatsip toqqarnissaanut aalajangiisuussanersut, isiginneriaatsit taakku allaaserinninnermut ilaatinneqassappata.

Inatsisit tunngaviusussat naapertorlugit kunngiitsuuffinni toqqakkani pingasuni allaaserineqartuni naalagaaffioriaatsit assigiinngitsorpasuartigut imminnut sanilliullugit nikingassuteqalaartarsinnaapput, tamakkualu allaaserisami uani ilaatinneqanngillat.

Pingaarnertut oqaatigisassaq tassaavoq, naalagaaffioriaatsini pingasuni allaaserineqartuni, naalagaaffioriaatsit aalajangersimalluinnartumik ilusilersorneqartanngimmata. Nunarsuarmi sumi tamaani kunngiitsuuffiit ullumikkut atuuttut tamarmik immikkut aalajangersimasumik ilusilersugaapput. Nunatsinni kunngiitsuuffik pillugu pingaarnertigut sinaakkuseeqqaartariaqarpugut, kunngiitsuuffiit allat iluaqutissarsiffiusinnaasumik misisuiffitinnagit, tassami uagut nammineq sinaakkutiginiakkagut aatsaat pingaarnerit pigilerutsigit, kunngiitsuuffiit pioreersut erseqqinnerusumik misissussallugit uagutsinnut naapertuussinnaasut toqqarsinnaavagut.

Maannamiit Inatsit Tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitanut periusaasinnaasoq tassaavoq, naalagaaffioriaatsip qanoq ittup salliutinnissaa kissaatiginerlugu tunngaviusumik aalajangiusseqqaarnissaq. Tamatuma kingorna naalagaaffioriaatsip taassuma Kalaallit Nunaanni qanoq iluseqarsinnaanera erseqqinnerusumik takussutissiorneqarsinnaavoq.

Taamatuttaaq maannamiit Inatsit Tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitanut periusaasinnaavoq, naalagaaffioriaaseq pillugu isummerniarnermut ingiaqataatillugu aqutseriaatsip qanoq iluseqarnissaa pillugu tunngaviusumik aalajangiinissaq. Tamatuma kingorna ajomanginnerujussuarmik aqutseriaatsip taassuma Kalaallit Nunaanni qanorpiaq iluseqarsinnaanera takussutissiorneqarsinnaalissaq.

6.0 Innersuussutit

DDO (2018). "styreform" i *Den Danske Ordbog*, Den Danske Ordbog, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2018. Første udgave af ordbogen udkom 2003-5. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=styreform>

Hansen, Klaus Georg (2017). *Fra passiv iagttager til aktiv deltager. Bidrag til kortlægning af mekanismerne bag de seneste 150 års samfundsmæssige forandringer og gradvist øgede demokratisering i Grønland*. INUSSUK, Arktisk forskningsjournal, vol 1 2017. Grønlands Selvstyre.

Hansen, Klaus Georg (2018). *Isiginnaaginnartumit peqataasumut. Kalaallit Nunaanni ukiumi 150-imi kingullerni inuiaqatigiinni allanngoriartornernut oqartussaassuseqarnerulersitsiartuaarnermullu pissutsinik tunngaviusunik erseqqissaanermut tapiissut*. INUSSUK, Issittumi Iisimatusameramik Atuagassiaq, vol 1 2018. Naalakkersuisut.

Svensson, Palle (2017). "styreformer" i *Den Store Danske*, Gyldendal. <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=166292>.

ILANNGUSSAQ 9

Bjørn Tegner Bay, Notat til Forfatningskommissionen om udkast til bestemmelser om Grønlands Domstolssystem, frihedsrettigheder m.v.
Kalaallit Nunaanni Politiit

Inatsit tunngaviusussaq pillugu Isumalioqatigiissitat
Forfatningskommissionen

Sendes pr. e-mail: sapl@nanoq.gl

Notat til Forfatningskommissionen om udkast til bestemmelser om Grønlands Domstolssystem, frihedsrettigheder mv.

Forfatningskommissionen har ved brev af 22. december 2022 anmodet mig om et notat om domstolssystemet i Grønland set fra politiets perspektiv. Endvidere ønskes en vurdering af et medsendt udkast til bestemmelser om domstolssystemet.

Ved e-mail af 23. december til Forfatningskommissionen har jeg meddelt, at jeg meget gerne vil bidrage med et notat vedrørende mine politi- og anklagerfaglige vurderinger, hvorimod jeg ikke kan tilbyde at fremkomme med vurderinger uden for det politi- og anklagerfaglige område.

Ved e-mail af 27. december har Forfatningskommissionen givet udtryk for forståelse for de nævnte begrænsninger i forhold til min besvarelse. I samme forbindelse blev kommissionens anmodning af 22. december uddybet. Jeg blev endvidere anmodet om at foretage en række vurderinger vedrørende bestemmelser om bl.a. den personlige frihed, forsamlingsfrihed og forbud mod dødsstraf.

Ved e-mail af 2. januar 2023 har Forfatningskommissionen på min anmodning fremsendt udkast til §§ 6, 8, 14 og 21 om den personlige frihed, privatliv, diskriminationsforbud og forbud mod dødstraf, tortur mv. I samme forbindelse har kommissionen anmodet mig om at kvalitetssikre bestemmelserne og anmodet om en vurdering af, hvorvidt bestemmelserne passer til Grønland set fra et politimæssigt perspektiv.

Jeg har ikke modtaget udkastets bestemmelse vedrørende forsamlingsfrihed, hvorfor dette ikke vil blive berørt nærmere i nærværende notat.

Udkastets bestemmelser om domstolene og retsplejen:

Vedrørende domsstolssystemet generelt – herunder at ikke alle de professionelle aktører har en juridisk kandidateksamen – vil jeg indledningsvist tillade mig at foreslå, at Forfatningskommissionen indhenter referatet fra det seneste møde i Rådet for Grønlands Retsvæsen, hvor bl.a. Inatsisartut og Naalakkersuisut er repræsenteret.

Vedrørende kommissionens mere konkrete spørgsmål kan jeg oplyse følgende:

Politiets vurdering af kredsretterne, hvor aktørerne ikke har juridisk baggrund:

Principielt skal jeg bemærke, at jeg er af den opfattelse, at alle de professionelle aktører i kredsretterne har en eller anden form for juridisk baggrund i form af kredsdommeruddannelse, forsvareruddannelse eller politiuddannelse. Aktørerne har dog som hovedregel ikke en juridisk kandidateksamen. Dog møder adskillige personer med juridisk kandidatgrad (herunder advokater) ofte som forsvarere.

Det er min politi- og anklagerfaglige vurdering, at der i kredsretterne som altovervejende hovedregel bliver udført et grundigt og professionelt arbejde i de fleste sager.

Det er samtidig min vurdering, at kvaliteten af arbejdet i kredsretterne for samtlige aktørers vedkommende vil kunne løftes mærkbart, hvis aktørerne som hovedregel havde en juridisk kandidateksamen. Det er bl.a. min opfattelse, at man vil kunne undgå unødvendige "tilbageløb" i retsprocessen, hvor sagerne eksempelvis udsættes med henblik på afklaring af juridiske uenigheder, der bunder i misforståelser eller en forkert opfattelse af juraen hos en eller flere af aktørerne.

Skal vi have kredsretter i Grønland på længere sigt:

Det er min principielle opfattelse ud fra en retssikkerhedsmæssig betragtning, at man i Grønland bør opretholde princippet om tre instanser af domstole.

Om domstolene i første instans bør være et antal retskredse spredt geografisk rundt i landet (som kredsretterne i dag) eller blot én domstol – evt. med et antal bidingsteder - hvor Grønland er en samlet retskreds (som Retten i Grønland i dag), er efter min opfattelse primært et politisk spørgsmål.

Om benævnelsen af domstolene er "kredsretter", "Retten i Grønland", "byretter" eller noget helt fjerde er efter min opfattelse ikke væsentligt. Dog er det efter min opfattelse meget vigtigt, at stræbe efter et domstolssystem, hvor de professionelle aktører på sigt alle er juridiske kandidater. Jeg kan i den forbindelse henvise til det ovenfor anførte.

Hvad er fordele og ulemper ved retssystemet nu:

Jeg har forstået spørgsmålet som vedrørende de fordele og ulemper, der er ved det grønlandske retssystem i forhold til de områder, hvor det grønlandske retssystem adskiller sig væsentligt fra de øvrige nordiske retssystemer. Dette er efter min opfattelse primært, at aktørerne i første instans som hovedregel ikke har en juridisk kandidateksamen.

Ulempen ved dette er, at processen og afgørelserne alt andet lige ikke er så juridisk korrekte og effektive som, hvis aktørerne var juridiske kandidater jfr. ovenstående.

Fordelen er, at man kan besætte stillingerne i retssystemet, selvom det er vanskeligt at rekruttere et tilstrækkeligt antal kvalificerede ansøgere med juridisk kandidateksamen til dele af retssektoren.

Et andet aspekt, der kan overvejes, er den opdeling af Grønland i flere retskredse i første instans, der anvendes i dag. Opdelingen af landet i flere retskredse kan efter min opfattelse have den fordel, at man til en hvis grad sikrer lokalkendskab hos rettens aktører. Det kan samtidig have den ulempe, at man dermed ikke opnår det samme faglige miljø, som ville være tilfældet i en samlet stor retskreds. En samlet retskreds vil endvidere måske kunne gøre rekrutteringen til navnlig dommerstillingerne nemmere. Derved vil man endvidere kunne gøre det nemmere at arbejde hen imod et domsstolssystem, hvor de professionelle aktører er juridiske kandidater. Dette vil dog kunne betyde, at lokalkendskabet i konkrete sager kan risikere at blive mindre. Det er min klare opfattelse, at den øgede juridiske kvalitet klart opvejer et eventuelt tab af lokalkendskab – navnlig i et moderne samfund, hvor bl.a. retslighed og forudsigelighed må antages at vægte tungt, men spørgsmålet er i bund og grund en politisk afvejning.

Nødvendigheden af at oprette en særlig domstol (rigsret) i Grønland:

Forfatningskommissionen har ud over ovenstående emner i brevet af 22. december anmodet om min vurdering af nødvendigheden af at oprette en domstol i Grønland svarende til Rigsretten.

Ud fra en politi- og anklagerfaglig vurdering, så er det min klare opfattelse, at dette ikke er nødvendigt. Jeg skal samtidig understrege, at der kan være mange andre hensyn end politi- og anklagerfaglige til at nedsætte en rigsret – herunder navnlig politiske hensyn.

Vurdering af udkast til konkrete bestemmelser om domstolssystemet:

I brevet af 22. december anmodes jeg endvidere om at fremkomme med min vurdering af et medsendt udkast til konkrete bestemmelser om domstolssystemet.

Det falder efter min opfattelse uden for min kompetence at fremkomme med en bred vurdering af udkastet som ønsket. Jeg har i den forbindelse navnlig lagt vægt på, at en sådan vurdering efter min opfattelse nødvendigvis må indeholde en stillingtagen til

forfatningsretlige emner. Jeg vil tillade mig at foreslå, at Forfatningskommissionen anmoder Justitsministeriet om at fremkomme med en sådan vurdering. Alternativt kan jeg foreslå, at der tages kontakt til juridiske eksperter i statsforfatningsret på universiteterne.

Kvalitetssikring og vurdering af udkastets §§ 6, 8, 14 og 21:

Generelt skal jeg bemærke, at jeg ikke kan påtage mig at foretage en generel kvalitetssikring og vurdering af udkastets bestemmelser. Jeg har i den forbindelse navnlig lagt vægt på, at en sådan gennemgang efter min opfattelse bør foretages af statsforfatningsretlige eksperter og personer med ekspertise i lovteknisk gennemgang. Jeg skal foreslå, at der eventuelt rettes henvendelse til Justitsministeriet med anmodning om ministeriets bidrag til kvalitetssikring og vurdering.

Nedenfor er jeg fremkommet med mine politi- og anklagerfaglige bemærkninger.

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om den personlige frihed (udkastets § 6):

Umiddelbart forekommer det, at man i udkastet ikke formulerer det helt klart, hvorvidt bestemmelsen omfatter alle former for frihedsberøvelse eller om det udelukkende er inden for kriminalrettsplejen.

Udkastets § 6, stk. 4, fastsætter en frist på 24 timer førend en frihedsberøvet skal stilles for en dommer. Forfatningskommissionen har i en bemærkningsnote spurgt mig, hvordan politiet oplever denne frist.

Fristen er efter formuleringen i udkastet ubetinget i modsætning til Grundlovens bestemmelser om fremstilling i grundlovsforhør, der i § 71, stk. 3, in fine, fastsætter at der ved lov kan gøres en undtagelse for Grønland. Denne mulighed er udnyttet i retsplejelovens § 357, stk. 3, hvor der samtidig er fastsat nogle nærmere konkrete betingelser, der skal være opfyldt. Jeg skal foreslå, at det kraftigt overvejes at opretholde denne mulighed for at gøre undtagelse til 24-timers fristen, idet navnlig infrastrukturen og vejrforhold kan umuliggøre at overholde fristen.

Udkastets § 6, stk. 6, anvender udtrykket "hæfte". Jeg skal foreslå, at dette genovervejes, hvis dette er et udtryk for, at man ønsker at indføre (endnu) en frihedsberøvende sanktion ved siden af anstaltsanbringelse eller fængsel (alt efter hvilken terminologi man ønsker at anvende).

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om privatliv mv. (udkastets § 8):

Forfatningskommissionen har i en bemærkningsnote spurgt mig, hvorvidt bestemmelsen bør henvise til eksempelvis retsplejeloven.

Hvorvidt man i en forfatning ønsker henvisninger til konkrete love er efter min opfattelse et politisk spørgsmål. Jeg skal dog bemærke, at Grundloven ikke i kapitel VIII om frihedsrettighederne indeholder henvisninger til konkrete love.

Derudover skal jeg bemærke, at udkastets § 8, stk. 2 om husundersøgelser mv. efter formuleringen ikke tager højde for situationer, hvor øjemedet kunne forspildes, hvis en retskendelse skal indhentes forud for en husundersøgelse eller et indgreb i meddelelshemmeligheden. Ud fra et politi- og anklagerfagligt synspunkt vurderer jeg dette som meget uhensigtsmæssigt, idet vigtige beviser i nogle situationer vil kunne risikere at gå tabt, hvis kravet om forudgående indhentelse af retskendelse er ufravigeligt.

I samme forbindelse er det min vurdering, at udkastets formulering – i modsætning til, hvad der er gældende i dag - heller ikke åbner mulighed for i den øvrige lovgivning at fastsætte bestemmelser om husundersøgelser uden retskendelse uden for kriminalretsplejen.

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om forbud mod forskelsbehandling (udkastets § 14):

Forfatningskommissionen har i en bemærkningsnote spurgt mig, hvordan bestemmelsen skal anvendes og hvordan den adskiller sig fra § 6.

Da jeg ikke har modtaget materiale, der redegør for de bagvedliggende overvejelser vedrørende udkastets § 14 – herunder om der er politi- og anklagerfaglige aspekter i overvejelserne – finder jeg ikke, at jeg kan udtale mig nærmere om bestemmelsen.

Konkrete bemærkninger til bestemmelsen om forbud mod dødsstraf, tortur og slaveri mv. (udkastets § 21):

Bestemmelsen giver mig ikke anledning til at fremsætte politi- eller anklagerfaglige bemærkninger.

Med venlig hilsen

Bjørn Tegner Bay
Politidirektør

ILANNGUSSAQ 10

Kirsten Thomassen

Notat om Grønlands Domstole
Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiviit

Indhold

Overordnet beskrivelse af Grønlands Domstole	2
Fordeling af sager mellem retterne	2
Første instans	2
Anden instans	3
Administrative forhold	3
Om kredsdommeruddannelsen og baggrunden for det unikke grønlandske retsvæsen	3
Dommerens rolle og opgaver og nærhedsprincippet.....	3
Uddannelsens varighed og indhold	4
De mest centrale principper for domstole i en retsstat.....	4
Fordeling af magt	5
Uafhængige domstole og dommere	5
Mindst to instanser.....	6
Offentlighed og mundtlighed.....	7
Udfordringer og udviklingsmuligheder	7
Det juridisk faglige niveau.....	7
Fremtidens retsvæsen i Grønland	8
Overgangsperioden og mulighederne for videreudvikling af det eksisterende retsvæsen	9
Første instans	9
Overordnede instanser	11

Overordnet beskrivelse af Grønlands Domstole

De almindelige domstole i Grønland er nævnt i retsplejelovens § 1 og består af:

• Doms mænd, som skal bidrage med den almindelige borgers opfattelse af, hvordan sager skal bedømmes, jf. retsplejelovens § 36

Y Kredsdommere, jf. retsplejelovens § 12

X Udnævnte dommere med en juridisk kandidatuddannelse, jf. retsplejelovens § 13 og 14 eller dommerfuldmægtige, jf. retsplejelovens § 15

X Højesteretsdommere, jf. den danske retsplejelov § 42

Fordeling af sager mellem retterne

Første instans

Kredsretterne behandler de fleste sager i første instans, jf. retsplejelovens § 55.

Retten i Grønland behandler sager, der er juridisk komplicerede og erhvervsrelaterede. Det er sager, der:

- ved lov er henlagt til Retten i Grønland i første instans, jf. fx retsplejelovens § 57, sager om insolvensskifte (konkurs m.v.), sager om overtrædelse af arbejdsmiljølovgivning, større skibes overtrædelse af fiskerilovgivning m.v.
- henvises fra kredsretterne, fordi de er principielle, særligt indgribende eller juridisk eller faktisk komplicerede, jf. retsplejelovens § 56

I kriminalsager, hvor der er nedlagt påstand om en strengere foranstaltning end bøde, medvirker 2 domsmænd. Domsmændenes opgave er at repræsentere de almindelige holdninger i det grønlandske samfund

Anden instans

Grønlands Landsret er den grønlandske appelinstans og behandler alle appelsager fra kredsretterne og Retten i Grønland. Hvis en dom er afsagt af Retten i Grønland i første instans, skal der være tre udnævnte landsdommere til at afgøre sagen i landsretten, jf. retsplejelovens § 7, stk. 2.

Har sagen været behandlet af kredsretten i første instans, afgøres ankesagen af en dommer.

Der medvirker domsmænd i landsretten, hvis der har været domsmænd med til at afgøre sagen i første instans. Der skal være 3 domsmænd i landsretten, hvis sagen har været afgjort af Retten i Grønland i første instans og 2 domsmænd, hvis det er en dom fra en kredsret, der er anket, jf. retsplejelovens § 45, stk. 1.

Landsrettens afgørelser er som udgangspunkt endelige. Principielle afgørelser kan indbringes for Højesteret, hvis Procesbevillingsnævnet giver tilladelse til det, jf. retsplejelovens §§ 515, 526, 564 og 577

Administrative forhold

Domstolsstyrelsen har ansvaret for domstolenes bevillinger og for domstolenes administrative forhold. Disse opgaver skal Domstolsstyrelsen varetage for alle domstole i det danske rige, jf. lov om Domstolsstyrelsen, som er sat i kraft for Grønland ved anordning nummer 482 af 18. juni 1999.

Efter domstolsstyrelseslovens § 2 er Domstolsstyrelsen en selvstændig statsinstitution, der ledes af en bestyrelse og en direktør. Formanden for Domstolsstyrelsens bestyrelse er højesteretsdommer. De øvrige bestyrelsesmedlemmer er repræsentanter for offentligheden, advokaterne og ansatte ved domstolene.

De opgaver, der hører under Domstolsstyrelsens område er blandt andet diverse HR opgaver, herunder ansættelse af juridisk personale og kredsdommere, IT, uddannelse, kommunikation, bygninger og økonomiske forhold, herunder bevillinger med videre.

Om kredsdommeruddannelsen og baggrunden for det unikke grønlandske retsvæsen

Dommerens rolle og opgaver og nærhedsprincippet

Velfungerende domstole bygger på befolkningens tillid til, at landets dommere behandler retssager indenfor en rimelig sagsbehandlingstid efter en retfærdig proces og med en korrekt afgørelse.

For at fremme sagen, så der ikke opstår unødvendige døde perioder, er det vigtigt, at dommeren udøver retsledelse blandt andet ved hurtigt og korrekt at tage stilling til diverse spørgsmål om afvikling af retsmøder, bevisførelse m.v. samt på en smidig måde håndterer alle de situationer, der ikke går som planlagt.

Dommeren skal være garant for retssikkerheden og blandt andet sikre, at tiltalte kan forberede sit forsvar og tilbydes bistand fra en kvalificeret forsvarer, når tiltalte har krav på det. Dommeren skal gøre sit bedste for at lede retsmøder på en måde, der giver parterne de bedste muligheder for at komme til orde, og så de får lige muligheder for at præsentere deres synspunkter og relevant bevismateriale. Dommeren skal være i stand til at kommunikere mundtligt og skriftligt med parterne i et sprog og i en form, som parterne forstår. Dommeren skal gøre sit yderste for at sikre, at de afgørelser, dommeren træffer, bygger på en neutral og korrekt forståelse af de relevante regler og bevismaterialet.

For at kunne løfte disse opgaver skal dommerne være godt juridisk funderet og have erfaring med bevisvurdering. Dommere skal være dygtige til at formulere sig forståeligt både mundtligt og skriftligt. Endvidere skal dommere være gode mødeledere og have gode samarbejdsevner.

Uddannelsens varighed og indhold

Kredsdommeruddannelsen forløber over to år og tre måneder. Uddannelsens formål er at kvalificere kandidaterne til at kunne fungere selvstændigt som kredsdommere og varetage de opgaver, der efter retsplejelov for Grønland er henlagt til kredsretterne.

Kredsdommerkandidater uddannes til dygtige juridiske praktikere, der besidder de nødvendige kompetencer for at kunne varetage dommerrollen og udføre dommerens opgaver i den praksis. Uddannelsen er derfor struktureret omkring sagsbehandling og har en praktisk tilgang til de materielle og processuelle regler, der gælder for de sagstyper, der behandles i kredsretterne. Endvidere bliver kredsdommerkandidaterne sat ind i de overordnede principper, der er styrende for domstolenes virke, ligesom de lærer at arbejde på grundlag af den juridiske metode.

På uddannelsen gennemgår kandidaterne fem moduler, hvor de bliver undervist i den lovgivning, der gælder for de sagsområder, der behandles i kredsretterne, og hvor de i tilknytning til den teoretiske undervisning får praktisk erfaring med retssagsbehandling.

På kredsdommeruddannelsen er der ikke mulighed for at tilvælge eller fravælge fag eller moduler, og undervisningen gennemføres af praktikere med væsentlig mere fokuseret på kriminalret og familieret end jurauddannelsen på et universitet typisk vil have. Hvor en juridisk universitetsuddannelse er en generaliseret uddannelse på et videnskabeligt niveau, som kvalificerer de studerende til efterfølgende at specialiserer sig inden for et juridisk fag, er kredsdommeruddannelsen en praktisk sagsbehandleruddannelse, der er skræddersyet til arbejdet som kredsdommer.

De mest centrale principper for domstole i en retsstat

For en mere grundig gennemgang af domstolenes opgaver i og betydning for en velfungerende retsstat må jeg henvise til den juridiske litteratur om statsforfatningsret. Endvidere er der

foretaget en række undersøgelser, som belyser, hvor vigtigt det er for et samfund, at det har uafhængige domstolene, som giver borgerne tillid til, at magten udøves inden for lovens rammer.

I dette afsnit af notatet vil jeg kort beskrive de mest centrale og grundlæggende af de principper, der nu danner fundament for domstolene i Grønland.

Fordeling af magt

Den danske grundlovs § 3 beskriver en magtfordeling, der nok må betegnes som almindelig i stater, der betegner sig selv som demokratiske. Af bestemmelsen fremgår (min understregning): ”Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene.

Bestemmelsens meget overordnede beskrivelse af de tre former for magt har rødder langt tilbage i europæisk retshistorie. Hvad der nærmere skal forstås med lovgivende, udøvende og dømmende magt har udviklet sig efterhånden som staternes opgaver har ændret sig.

Domstolenes opgaver kan overordnet beskrives sådan, at de har en dømmende og en kontrollerende funktion. Domstolene skal:

- 1) idømme foranstaltninger og afgøre tvister mellem borgerne, og
- 2) kontrollere at den udøvende magt og forvaltningen, overholder de gældende regler og
- 3) kontrollere, at de love, den lovgivende magt vedtager, holder sig inden for grundlovens rammer og internationale forpligtelser.

Selv om den lovgivende og den dømmende magt skal være adskilt, kan den lovgivende magt i vidt omfang bestemme, hvordan domstolssystemet nærmere skal udformes. Reglerne om domstolenes organisation og om deres behandling af retssager er fastlagt i retsplejeloven.

Som det fremgår af grundlovens § 61, kan den dømmende magts udøvelse kun ordnes ved lov, og særdomstole med dømmende myndighed kan ikke nedsættes.

Det kan således ikke overlades til en minister at fastlægge regler om domstolene, og der kan heller ikke oprettes en særlig domstol for at afgøre en bestemt sag efter politikernes ønske. Reglerne for domstolene skal være generelle, og de skal være fastsat af den lovgivende magt.

Uafhængige domstole og dommere

Formålet med at fordele magten mellem tre organer er hovedsagelig at beskytte borgerne mod vilkårlig eller tilfældig magtudøvelse – det som man også kan kalde retssikkerhed. Hvis en borger skal have tillid til landets myndigheder, må borgeren kunne forudsige, om borgeren overtræder landets love, og hvilke konsekvenser en overtrædelse vil få.

Derfor er det vigtigt, at dommere afgør retssager ud fra en neutral vurdering af, om det handlingsforløb, der er beskrevet i sagen, er en overtrædelse af de gældende retskilder, og i så fald hvordan den slags overtrædelser efter retspraksis sanktioneres.

Det må aldrig få betydning for afgørelsen af en sag, hvad der kunne være en fordel for dommeren selv eller for andre personer eller myndigheder, som dommeren kunne få en fordel af at tilgodese.

Derfor er det fastlagt i den danske grundlovs § 64, at: ”Dommerne har i deres kald alene at rette sig efter loven. De kan ikke afsættes uden ved dom, ejheller forflyttes mod deres ønske, uden for de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted.

Dog kan den dommer, der har fyldt sit 65. år, afskediges, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket han skulle være afskediget på grund af alder.”

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at dommerne arbejder inden for nogle rammer, som væmmer dem mod, at deres afgørelser kan få personlige konsekvenser – både positive og negative.

Udover at beskytte en dommer mod utidig indblanding i dommerens afgørelser understreger bestemmelsen også, at dommeren skal have et indgående kendskab til landets retskilder, for ellers kan dommeren ikke udøve sit hverv.

Samme grundlæggende principper fremgår af den europæiske menneskerettigheds konventions artikel 6, at kriminalsager skal afgøres af uafhængige og upartiske, kompetente domstole.

Mindst to instanser

Flere bestemmelser i den danske grundlov forudsætter, at afgørelser kan efterprøves mindst en gang af en højere instans.

For eksempel fremgår det af § 71 i den danske grundlov, at

”Stk. 1. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.

Stk. 3. Enhver, der anholdes, skal inden 24 timer stilles for en dommer. Hvis den anholdte ikke straks kan sættes på fri fod, skal dommeren ved en af grunde ledsaget kendelse, der afsiges snarest muligt og senest inden tre dage, afgøre, om han skal fængsles, og, hvis han kan løslades mod sikkerhed, bestemme dennes art og størrelse. Denne bestemmelse kan for Grønlands vedkommende fraviges ved lov, forsåvidt dette efter de stedlige forhold må anses for påkrævet.

Stk. 4. Den kendelse, som dommeren afsiger, kan af vedkommende straks særskilt indbringes for højere ret.”

Jeg har ikke kendskab til retsstater, hvor der slet ikke er mulighed for at få efterprøvet en retsafgørelse.

Det betyder dog ikke, at alle afgørelser skal kunne prøves ved flere instanser, og det betyder således ikke, at en retsstat nødvendigvis skal have tre instanser.

Hverken efter den danske eller den grønlandske retsplejelov kan alle afgørelser appelleres til en højere instans. I Danmark kan sagens økonomiske værdi blandt anden have betydning for appelmuligheden. I både Grønland og Danmark er der nogle beslutninger, der ikke kan appelleres, fordi sagsbehandlingen kunne trækkes ud i urimelig lang tid, hvis alle beslutninger skulle kunne efterprøves i flere instanser, før der afsiges dom i første instans.

Island havde to instanser, indtil der pr. 1. januar 2018 blev oprettet landsretter, som udgjorde en melleminstans.

Samfundets kontrol og indflydelse, herunder offentlighed og mundtlighed

Det er et væsentligt princip i den grønlandske retspleje, at befolkningen skal kunne kontrollere, om domstolene følger lovgivningen og retspraksis, når de afgør retssager. Derfor er der offentlig adgang til langt de fleste af de retssager, der behandles af domstolene i Grønland, og sagerne behandles i vidt omfang mundtligt, så tilhørerne kan følge med i, hvad der sker på retsmødet, herunder hvilke beviser med videre, der indgår i sagen.

Principperne om offentlighed og mundtlighed er beskrevet i retsplejelovens kapitel 10 og i grundlovens § 65, Stk. 1.

Almindelige borgere kan også få indflydelse på domstolenes afgørelser ved at fungere som domsmænd. Det fremgår af den danske grundlov § 65, stk. 2, at der skal være domsmænd med til at afgøre kriminalsager.

De nærmere regler for, hvem der kan vælges som domsmænd, og hvilke sager, de skal medvirke i, er reguleret i retsplejelovens §§ 35 – 48.

Udfordringer og udviklingsmuligheder

Det juridisk faglige niveau

I det nuværende retssystem varetages flere funktioner (dommere, anklagere og forsvarere) af personer, som ikke har en juridisk universitetsuddannelse. Baggrunden for dette unikke system er, at der hidtil har været meget få personer med grønlandsk baggrund, der har gennemført en juridisk universitetsuddannelse. Denne situation er begyndt at ændre sig efter, at der er etableret et jurastudium på Ilisimatusarfik.

Juridiske stillinger i retsvæsenet varetages traditionelt af jurister, der har en kandidatgrad i jura, da en bacheloruddannelse vurderes ikke at give et tilstrækkelig solidt juridisk grundlag for at kunne arbejde selvstændigt med de samfundskritiske opgaver, som retsvæsenet skal håndtere på et højt fagligt niveau.

På nuværende tidspunkt er det alene muligt at tage en bacheloruddannelse i jura på Ilisimatusarfik. Ønsker en jurastuderende at tage en uddannelse på kandidatniveau, må overbygningen tages på et universitet uden for Grønland, og denne del af uddannelsen vil derfor ikke være tilrettelagt med henblik på at arbejde som jurist i Grønland.

En jurauddannelse på kandidatniveau vil endvidere på nuværende tidspunkt kræve af en grønlandsk studerende, at vedkommende behersker et andet sprog end grønlandsk på højt niveau, at vedkommende har mulighed for at rejse til et andet land i en eller flere længere perioder, og at vedkommende formår at sætte sig ind i samfundsforholdene og den juridiske tradition i det land, hvor studiet gennemføres. Vedkommendes evne til at formulere sig fagligt korrekt på grønlandsk vil endvidere ikke blive udviklet på kandidatdelen, hvor man typisk specialiserer sig i de juridiske områder, man har særlig interesse for.

De seneste år har det været særdeles vanskeligt at tiltrække ansøgere med tilstrækkelige kvalifikationer til de juridiske specialuddannelser i retsvæsenet. På den seneste kredsdommeruddannelse blev kun 2 ud af 4 uddannelsespladser besat. Der var fra begyndelsen ansat kandidater til alle uddannelsespladser, men flere kandidater sprang fra, efter de var ansat. På de tidligere kredsdommeruddannelser har der desuden været et betydeligt frafald i løbet af uddannelserne.

Det må antages, at det i fremtiden vil blive endnu vanskeligere at rekruttere de bedste kandidater til juridiske specialuddannelser, som alene kvalificere den studerende til et specifikt job i retsvæsenet. Kandidater, der har evnerne til at bestride de fagligt krævende stillinger i retsvæsenet, må antages i stedet at søge ind på en juridisk universitetsuddannelse, der kan give dem flere karrieremuligheder efter studiet.

Der er bred enighed blandt alle retsvæsenets aktører, herunder kredsdommerne og de autoriserede forsvarere om, at alle hverv i retsvæsenet på sigt bør varetages af personer med en juridisk kandidatuddannelse. Spørgsmålene er imidlertid, hvornår vi kan opnå dette mål, og hvordan vi skal håndtere overgangsperioden. Dette tema blev drøftet på det seneste møde i Rådet for Grønlands Retsvæsen, og det blev på mødet aftalt, at der skal nedsættes en arbejdsgruppe, som skal arbejde videre med problemstillingen. For tiden venter vi på, at Justitsministeriet får formuleret et kommissorium for arbejdsgruppen.

Fremtidens retsvæsen i Grønland

Krav til uddannelse

Når vi når målet om, at alle aktører i det grønlandske retsvæsen har gennemført en juridisk universitetsuddannelse på højt niveau og med et godt resultat, må det antages, at der vil være en større udskiftning, da aktørerne har flere karrieremuligheder, og da de fremtidige generationer ikke kan forventes at have den samme loyalitet over for deres job, som tidligere. Der vil derfor være behov for en stadig tilgang af dygtige juridiske kandidater, som har lyst til at arbejde i retsvæsenet. Behovet for juridiske kandidater til retsvæsenet vil dog indtil videre være begrænset af, at antallet af stillinger, der skal besættes ikke er særlig stort. Med tilstrækkeligt attraktive ansættelsesvilkår vil det derfor formentlig ikke være uoverkommeligt at få stillingerne i retsvæsenet besat med kvalificerede juridiske kandidater, der har kendskab til det grønlandske sprog og den grønlandske kultur.

Nærhedsprincippet – domstole uden for Nuuk

Allerede nu er det vanskeligt at få færdiguddannede kredsdommere til at søge ledige kredsdommerstillinger uden for Nuuk. Det skyldes formentlig både, at der er flere dommerkolleger at støtte sig til i Nuuk, og at kandidaten også skal tage hensyn til sin familie. Når en kredsdommerkandidat har gennemgået den uddannelse, der er nødvendig for selvstændigt at kunne bestride en dommerstilling, kan kandidatens børn og ægtefælle have opnået så stærk en tilknytning til Nuuk, at de ikke ønsker at flytte ud på kysten. En juridisk kandidat med gode karakterer må endvidere antages nemt at kunne få et spændene arbejde i Nuuk, og det kan derfor

i fremtiden blive vanskeligt at få besat de 7 kredsdommerstillinger, der på nuværende tidspunkt er på kysten.

På den anden side vil domstolene blive mindre fysisk tilgængelige, hvis de centraliseres. Indskrænkes kredsretterne fysiske lokationer, øges behovet for virtuel tilgængelighed. Bedre muligheder for virtuel sagsbehandling hos domstolene vil også gøre det muligt at ansætte de bedste medarbejdere, uanset hvor i Grønland de måtte bo. Traditionelt har domstolene holdt fast i, at alvorlige kriminalsager skal behandles med fysisk deltagelse af de mest centrale aktører. Det skyldes, at det giver en mere fuldstændig vurdering af vidners og tiltaltes troværdighed, når retten kan iagttage reaktioner, kropssprog og mimik i forbindelse med tiltaltes og vidners forklaringer.

Administrative forhold

Det er ikke realistisk at forestille sig, at flere mindre kredsretter skal have hver deres administration. En sådan ordning vil ikke være den mest effektive løsning, og den vil heller ikke understøtte anerkendte værdier som ensartethed og højeste kvalitet.

Det er derfor vigtigt, at der etableres en administrativ enhed, der har indgående kendskab til forholdene i Grønland, og som har vilje til at prioritere det grønlandske retsvæsen. Det er endvidere vigtigt, at denne administrative enhed har repræsentanter fra alle domstolens instanser, og at den er fuldt neutral, således at den ikke er undergivet den lovgivende eller udøvende magt.

Det er også vigtigt, at det udelukkende er dommernes personlige og faglige kvalifikationer, der har betydning for deres udnævnelse som dommer, ligesom de ikke må kunne forflyttes, sanktioneres eller afskediges af andre grunde end manglende kompetencer og grove forseelser. I dag varetages dette hensyn ved, at det er et uafhængigt råd med repræsentanter fra retterne og offentligheden, der indstiller dommere til udnævnelse eller idømmer sanktioner. I Grønland godkendes dommeres bibeskæftigelse af det samme råd, som indstiller til ansættelse med videre.

Overgangsperioden og mulighederne for videreudvikling af det eksisterende retsvæsen

Første instans

Kredsdommerkandidater ansættes af det grønlandske Dommerråd, jf. retsplejelovens § 10. Dommerfuldmægtige ansættes af Domstolsstyrelsen i samarbejde med ledelsen ved Retten i Grønland og landsdommeren. Kredsdommere udnævnes af Domstolsstyrelsen efter indstilling fra det grønlandske Dommerråd, jf. retsplejelovens § 10. Dommerne ved Retten i Grønland og landsdommeren udnævnes af Dronningen efter indstilling fra den grønlandske tilpasning af Dommerudnævnelsesrådet, jf. retsplejelovens § 13.

Stillingerne ved Retten i Grønland ligner stillingerne ved en dansk byret. Nogle af de store forskelle på arbejdet ved en dansk byret og ved Retten i Grønland er, at Retten i Grønland behandler meget få kriminalsager og familieretlige sager, ligesom Retten i Grønland behandler en del sager, som i Danmark behandles af byretternes fogedret eller skifteret. Udnævnte dommere i

Danmark bruger en betydelig del af deres arbejdstid på at behandle straffesager (kaldes kriminalsager ved de grønlandske retter), og udnævnte dommere behandler sædvanligvis ikke faged- eller skiftesager, som i Danmark behandles af dommerfuldmægtige. Dommeren ved Retten i Grønland bruger den største del af sin arbejdstid med at behandle civile sager.

Den administrerende dommer ved Retten i Grønland bruger langt den overvejende del af sin arbejdstid på administrative opgaver, som for de danske domstoles vedkommende løses af Domstolsstyrelsen. Det gælder navnlig for så vidt angår IT og uddannelse.

Det har historisk set været vanskeligt at få dommerstillingerne ved Retten i Grønland besat af personer, der ville blive udnævnt i tilsvarende stillinger ved en dansk domstol, og undtagelsesvist er stillingerne blevet besat med personer, der ikke ville være blevet ansat i en tilsvarende stilling i Danmark.

Der har ikke været samme udfordringer med at få fuldmægtig stillingerne besat ved Retten i Grønland. Dog besættes stillingerne fortrinsvis med meget unge juridiske kandidater, som er i begyndelsen af deres karriere og som kun opholder sig i Grønland i få år. Dommerfuldmægtige, der ansættes ved Retten i Grønland ansættes med henblik på, at de også skal kunne arbejde som dommerfuldmægtige i resten af riget. De skal derfor leve op til de samme høje krav, som dommerfuldmægtige, der ansættes til domstolene i Danmark. Der har været meget få dommerfuldmægtige med grønlandsk baggrund, og ingen af disse er ansat ved domstolene længere.

Det er en politisk afgørelse, om det fremtidige retsvæsen i Grønland skal baseres på, at stillingerne ved Retten i Grønland besættes med grønlandske jurister eller, om det i stedet er stillingerne ved kredsretterne, der i fremtiden skal besættes med grønlandske jurister.

Henset til de udfordringer, der har været med at få ansat grønlandske jurister – eller i det hele taget jurister med de rette kvalifikationer - i stillingerne ved Retten i Grønland, må det antages, at der vil gå en del år før stillingerne ved Retten i Grønland kan besættes fuldt ud med jurister med grønlandsk baggrund.

En anden mulighed er at styrke kredsretterne, således de i fremtiden ikke vil være afhængige af vejledning og støtte fra jurister ved Retten i Grønland. Dette vil kræve, at kredsdommerkandidater fremover har en juridisk universitetsuddannelse på kandidatniveau.

Et fremtidigt grønlandsk førsteinstans system, der er baseret på de nuværende kredsretter, men med juridisk universitetsuddannede dommere vil endvidere forudsætte, at der etableres en administrativ enhed, som kan varetage de administrative opgaver, der nu varetages dels af Retten i Grønland og dels af Domstolsstyrelsen.

Der er flere måder at håndtere overgangsperioden på. En af måderne er at tilbyde de nuværende kredsdommere mulighed for at tage en juridisk universitetsuddannelse i deres arbejdstid. Kredsdommerne har allerede et indgående kendskab til den grønlandske lovgivning og praktisk erfaring med at arbejde med denne lovgivning. Flere af kredsdommerne ville derfor formentlig kunne gennemføre en juridisk universitetsuddannelse på kandidatniveau med et godt resultat.

Det er dog ikke alle kredsdommere, der kan forventes at gennemføre en universitetsuddannelse i jura, blandt andet fordi flere af kredsdommerne er omkring eller over 60 år gamle. Det skal derfor afklares, hvordan kredsdommere, der ikke gennemfører en juridisk universitetsuddannelse skal håndteres i dommersystemet. Det skal i den forbindelse erindres, at dommere har ansættelsesværn og således ikke kan afskediges, med mindre de bliver alvorligt syge eller begår en grov forseelse, som gør at de ikke længere kan betros et dommerembede. Der findes muligheder for forflyttelse m.v., men det er emne, som det vil være for omfattende at beskrive nærmere i dette notat.

Uanset, hvordan man vælger at håndtere overgangsperioden, må det antages, at der i større eller mindre omfang vil være behov for at supplere med dommerressourcer fra Danmark, indtil alle dommerstillinger i Grønland kan besættes fast med dygtige juridiske kandidater, der har kendskab til grønlandsk sprog og kultur.

Der vil også i overgangsperioden være behov for en særlig tilpasset grønlandsk uddannelse af dommerfuldmægtige eller kredsdommerkandidater. Det skyldes blandt andet, at opgaverne ved domstolene i Grønland ikke er fuldt sammenlignelige med opgaverne i ved domstolene i Danmark. Endvidere er det faglige miljø anderledes i Grønland end i Danmark, blandt andet fordi der af naturlige grunde er langt færre dommere i Grønland end i Danmark.

Overordnede instanser

Uanset om der er en eller flere appelinstanser i Grønland, vil en styrkelse af domstolene i første instans medføre et behov for også at styrke anden instans.

Allerede under de nuværende forhold bør det jævnligt overvejes, om det giver tilstrækkelig retssikkerhed, at der kun er en fast landsdommer ved Grønlands Landsret. En landsret med en enkelt udnævnt fast landsdommer er sårbar både for så vidt angår habilitet som praktiske forhold.

Når alle dommere ved retterne i første instans har en juridisk kandidatuddannelse fra et universitet bør der være mere end en landsdommer til at afgøre sagen i anden instans, sådan som det også er nu, når en sag ankes fra Retten i Grønland til Grønlands Landsret. Skal der alene være to instanser i Grønland, bør det endvidere overvejes, om der skal være mere end 3 landsdommere til at afgøre sager af principiel karakter.